

23
número

2017

informe econòmic

CAMBRA
DE COMERÇ
INDÚSTRIA I SERVEIS
D'ANDORRA

Amb el suport de

Andorran Banking
Associació de Bancs Andorrans

NOTA PRELIMINAR

D'acord amb l'article 16 de la Llei de creació de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra, de 3 de setembre de 1993, la Cambra està obligada a elaborar, publicar i trametre anyalment al Govern un informe econòmic descriptiu de l'evolució i de les perspectives de les activitats econòmiques en el territori andorrà.

En la preparació i recollida de dades que figuren en aquest informe hi han contribuït les empreses que col·laboren amb la Cambra responent a les enquestes de conjuntura periòdiques, així com el Govern, els comuns i altres institucions i associacions empresarials que, amb la seva aportació d'informació, possibiliten i faciliten la nostra tasca. A tots ells, els expressem el nostre agraïment, amb la confiança que aquest treball sigui d'utilitat per al coneixement de la realitat econòmica del nostre país.

Presentació

L'any 2017 el creixement de l'economia mundial ha superat les expectatives i ha registrat la millor evolució des de 2011. Entre els factors impulsors destaquen les polítiques monetàries, que continuen sent expansives, malgrat la pujada dels tipus d'interès als Estats Units; la relaxació fiscal; la reactivació de la inversió; l'evolució favorable dels mercats financers, i una recuperació sobtada del comerç mundial. La no materialització dels riscos que amenaçaven el creixement a començament de l'any, com ara l'aterratge brusc de l'economia xinesa, l'impacte del Brexit o les conseqüències de les pujades graduals de tipus d'interès als Estats Units per a les economies emergents, també ha contribuït a afavorir el creixement mundial.

En l'àmbit polític, cal destacar que l'arribada de Trump a l'administració nord-americana no ha afectat negativament l'economia, però, en canvi, sí que ha fet augmentar les tensions internacionals, sobretot per les amenaces d'una guerra comercial. A Europa no s'ha materialitzat el risc d'augment del populisme; tampoc a França, on el 2017 ha guanyat el candidat Macron; ni a Alemanya, on ha repetit la cancellera Angela Merkel.

Com a resultat d'aquesta situació, l'any 2017 l'economia mundial ha accelerat el ritme de creixement fins al 3,7%, segons les estimacions del Fons Monetari Internacional de juliol de 2018. Entre els països avançats, la zona euro ha protagonitzat la gran sorpresa de l'any en créixer per sobre de les expectatives i superar la taxa de creixement del PIB dels Estats Units.

En aquest context, i malgrat que els Estats Units tenen tipus d'interès més alts i perspectives econòmiques més favorables que la zona euro —sobretot després de la rebaixa fiscal aprovada per l'administració Trump al desembre de 2017—, el dòlar s'ha depreciat al llarg de l'any 2017 davant de l'euro, de manera que ha trencat amb la tendència d'apreciació que havia caracteritzat el període 2014-2016. L'apreciació de l'euro ha encarit les exportacions europees, però el dinamisme del comerç internacional ha permès compensar aquest efecte. Per contra, la revaloració de la moneda europea ha abaratit les importacions energètiques i, en conseqüència, ha contribuït a mantenir baixa la inflació.

En el cas particular de les economies veïnes d'Espanya i França, durant el 2017 la conjuntura econòmica també ha estat positiva. El 2017 l'economia francesa ha crescut

al ritme més alt dels últims sis anys (2,2%), tot i que continua sent inferior al del conjunt de la zona euro. Aquest avenç ha estat impulsat en bona part per l'entorn internacional favorable, els baixos tipus d'interès i l'augment de la confiança econòmica des de l'elecció del president al mes de maig de 2017. En aquest sentit, cal destacar que el nou president de la República ha iniciat una etapa de reformes econòmiques i de compromís amb el relançament de la Unió Europea, que ha començat amb una reforma històrica de la legislació laboral francesa a finals de 2017.

Pel que fa a Espanya, l'economia ha mantingut un fort impuls en el ritme d'activitat (3,1%), superior al que s'havia pronosticat inicialment, fet que li ha permès recuperar el nivell de PIB que tenia abans de la crisi i continuar acostant-se al nivell d'ocupació de 2008. La trajectòria expansiva ha superat les expectatives, en bona part, gràcies al comportament favorable dels mercats exteriors, i malgrat l'impacte negatiu de la incertesa política a Catalunya durant el quart trimestre de l'any, que ha estat molt moderat. Així, el 2017 l'economia espanyola ha tornat a registrar nous rècords històrics en la xifra d'exportacions i de turistes estrangers, fet que mostra l'avenç que ha fet el país en l'obertura i la internacionalització de l'economia durant el període de crisi. Tot plegat s'ha traduït en una confiança més gran dels consumidors i de les empreses, que s'ha reflectit en la bona evolució del consum i de la inversió.

En aquest context, el comportament de l'economia andorrana durant l'any 2017 també ha estat positiu, en termes globals, amb un grau de dinamisme similar al registrat l'exercici anterior, que s'ha concretat en un creixement del PIB real de l'1,9%. En termes nominals, el PIB total ha augmentat fins a 2.674 milions d'euros, el valor més elevat des de l'any 2008. D'aquesta manera, Andorra ha continuat allargant l'etapa de creixement econòmic que es va iniciar el 2013 i que li està permetent recuperar a poc a poc els nivells d'activitat precrisi.

Ara bé, en perspectiva internacional, el creixement del PIB andorrà durant el 2017 s'ha quedat per sota tant de les economies veïnes de França i Espanya com del conjunt de la UE. I en canvi, la població andorrana ha continuat creixent significativament per sobre de l'europea (2,3% i 0,2%, respectivament). En conseqüència, Andorra ha continuat perdent posicions relatives respecte de les economies veïnes pel que fa a nivell de riquesa per càpita. Segons xifres oficials, el PIB per càpita d'Andorra s'ha situat en 35.747 euros en termes nominals, un nivell similar al de 2014, i un 0,5% superior al de l'exercici anterior.

El dinamisme creixent de l'economia andorrana observat els darrers anys ha estat impulsat en bona part pel bon comportament del context internacional, sobretot de la zona euro i més en particular d'Espanya. Aquest factor de suport ha estat contrarestat, en part, per les dificultats de caràcter intern que ha patit el sector financer els darrers tres anys, tant per la intervenció de la Banca Privada d'Andorra al març de 2015 i el procés posterior de resolució ordenada de l'entitat, com a causa d'un entorn regulador cada cop més exigent i competitiu, que ha requerit un esforç de transformació i adaptació molt important.

L'evolució positiva de l'economia andorrana es pot constatar en la tendència alcista de la gran majoria d'indicadors d'activitat i demanda, tot i que la millora té lloc des de nivells que en alguns casos encara són relativament baixos. Entre els més rellevants destaquen els increments de les importacions, el nombre de turistes, l'ocupació assalariada, la matriculació de turismes, les importacions de béns d'equipament, les despeses de funcionament de les administracions i la inversió pública, tots ells superiors als de 2016. També ha estat significatiu el dinamisme del nombre d'empreses i de la matriculació de vehicles industrials. Només han quedat en terreny negatiu el consum d'energia i el crèdit.

Per sectors, el creixement econòmic andorrà ha continuat liderat pels serveis, i sobretot per les activitats vinculades al turisme, que, al seu torn, depenen fonamentalment del bon comportament de la demanda externa. Cal assenyalar també la contribució de la construcció, que ha continuat la senda de recuperació moderada iniciada l'any 2016. En canvi, la indústria i l'agricultura han mostrat un afebliment del ritme d'activitat en relació amb l'observat l'exercici anterior.

Més concretament, durant l'any 2017 el sector primari ha experimentat una moderació del ritme de creixement del VAB real, que ha estat del 3,3%. Aquesta desacceleració ha anat acompanyada d'una caiguda del nombre d'assalariats, en un context en què la superfície agrària útil i la collita de tabac també s'han reduït, en un any força complicat per al cultiu del tabac com a conseqüència de la climatologia.

Per part seva, el sector de la construcció ha registrat un creixement del VAB real del 3,5%, que supera el registrat l'any 2016. Aquesta acceleració és significativa perquè referma la tendència de recuperació iniciada el 2016, després de nou anys de crisi profunda, amb fortes caigudes del VAB, que l'any 2015 el van situar un 60% per sota del màxim assolit el 2006. La millora de la construcció també es constata en l'evolució

de la majoria dels indicadors d'activitat disponibles del sector. Així, durant el 2017 s'han registrat increments del nombre d'assalariats i establiments, dels metres quadrats visats i de les importacions de materials de construcció. A més, la inversió pública ha experimentat un fort increment, després del retrocés important de l'any 2016. En la mateixa línia, els resultats de les enquestes de la Cambra mostren una recuperació progressiva del sector. Així, la marxa dels negocis ha evolucionat a l'alça i ha encadenat cinc semestres en terreny positiu, alhora que les respostes de les empreses respecte a l'evolució de l'obra contractada i executada han consolidat la tendència de millora iniciada el 2016, si bé dintre d'uns nivells encara molt baixos.

Quant al sector de la indústria i la manufactura, l'evolució de 2017 ha estat dèbil. Així, el VAB industrial real quasi s'ha estancat, davant de l'increment del 3% que va registrar el 2016. Aquesta feblesa del conjunt de l'activitat industrial i manufacturera s'ha reflectit en una reducció del nombre d'assalariats i en un estancament del nombre d'empreses del sector. No obstant això, també s'ha observat una tendència de millora suau del clima de confiança del sector, reflectida en les respostes de les empreses a les enquestes de la Cambra. A més, les opinions de les empreses sobre la marxa dels negocis es mantenen en nivells positius, si bé han cedit una mica respecte a l'exercici anterior, tal com li ha passat a la producció.

Pel que fa als serveis, l'any 2017 s'han mantingut com el sector més dinàmic de l'economia, liderats per la millora de les activitats vinculades al turisme. En conjunt, el VAB real del subsector Comerç, hoteleria, transport, informació i comunicacions ha encadenat tres exercicis de creixement força elevat, amb una progressió del 4,4%, davant del 3,1% de l'any 2016. Aquesta evolució positiva ha continuat impulsada per l'augment del nombre de turistes (6,5%), tot i que el nombre d'excursionistes ha caigut lleugerament. L'evolució a l'alça de l'activitat turística també s'ha posat de manifest en l'augment dels dies d'esquí venuts i en l'increment del nombre de pernoctacions totals. Al comerç, en canvi, l'avenç de l'activitat ha estat bastant més modest, tal com mostra el creixement escàs que han registrat la majoria d'indicadors del sector. Tot plegat s'ha traduït en increments dels assalariats i dels establiments en l'hoteleria bastant superiors als registrats en el comerç.

El dinamisme creixent de l'activitat turística també s'ha reflectit a les enquestes de la Cambra referents al sector hotelier, en què es constata una valoració de la marxa dels negocis millor que la registrada l'any 2016 i en uns nivells que no es veien des de fa molts anys. Les enquestes també indiquen augments de la xifra de vendes i de la

inversió, tot i que més moderats que l'any anterior. En canvi, les empreses del comerç han estat menys optimistes, amb una opinió sobre la marxa dels negocis menys favorable que la manifestada el 2016, i que, a més, ha anat acompanyada d'un retrocés lleuger de les vendes i d'un estancament de la inversió.

El subsector financer ha estat la branca dels serveis que ha registrat l'evolució menys favorable, com ja va passar el 2015 i el 2016. L'any 2017 les xifres oficials de PIB mostren un increment escàs del VAB del subsector d'Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques, concretament del 0,5%, que, tot i això, representa una millora respecte als descensos experimentats els dos exercicis anteriors. La feblesa de l'activitat s'ha fet efectiva en una reducció de la inversió creditícia bruta a clients i dels dipòsits, cosa que ha repercutit en un descens dels beneficis del sector bancari per quart any consecutiu i que ha significat una retallada de l'ocupació del conjunt del sector financer i assegurador. Cal precisar que aquestes dades s'han de posar en el context especial que ha caracteritzat el sector des de 2015, tant a causa de la intervenció de la Banca Privada d'Andorra per part de l'Institut Nacional Andorrà de Finances, la qual va acabar amb un procés de resolució ordenada de l'entitat; com per la transformació que ha fet el sector per ajustar-se als estàndards internacionals de transparència i cooperació.

Respecte al sector públic, la seva contribució a l'activitat de l'any 2017 ha estat més favorable que l'any anterior, gràcies a l'aplicació d'una política fiscal menys restrictiva tant de l'Administració general com dels comuns. Així, tant les despeses de funcionament com les inversions reals han mostrat una evolució més positiva que l'any 2016, amb alces de les dades acumulades d'ambdós nivells d'administració, que han estat del 4,3% i el 19%, respectivament. Paral·lelament, la pressió fiscal s'ha reduït set dècimes, fins al 24,5%, després que l'any 2016 s'assolís un màxim històric. Tot plegat, s'ha traduït en una disminució dels superàvits públics tant de l'Administració general com dels comuns. (fins al 0,3% i l'1,2% del PIB, respectivament).

Les perspectives de l'economia andorrana per a l'any 2018 segueixen sent moderadament positives. Així, els resultats de les enquestes de la Cambra indiquen una continuïtat de la senda expansiva dintre d'uns nivells relativament modestos però prou sòlids. Per sectors, s'espera que l'evolució positiva continuï protagonitzada pels serveis, sobretot pels vinculats al turisme, juntament amb una recuperació progressiva de l'activitat constructora. En canvi, d'acord amb les mateixes enquestes, la indústria i el comerç mantindran un comportament més modest, en línia amb el que ha succeït el

2017. A tots tres sectors les respostes positives sobre la tendència de la xifra de negocis i de la inversió per al 2017 superen les negatives, amb una diferència a favor més notable en el cas de l'activitat hotelera i més discreta en el cas del comerç.

També es pot confiar que durant el 2018 el context exterior segueixi impulsant l'activitat econòmica andorrana, tenint en compte el bon comportament previst per a l'economia espanyola, i en bona mesura també per al conjunt europeu, que, a més, s'ha confirmat durant la primera meitat de l'any. Com a resultat, s'espera que l'economia del Principat experimenti un avenç del PIB durant el 2018, per sisè exercici consecutiu, no gaire allunyat del registre de 2017. Així ho indiquen les dades de PIB del primer trimestre de 2018, d'acord amb les quals Andorra ha registrat un creixement econòmic real del 2% interanual, sis dècimes més que fa un any, però set menys que el trimestre anterior.

L'evolució dels principals indicadors d'activitat disponibles per als primers mesos de l'any 2018 també mostra la continuïtat del creixement econòmic, dintre d'uns registres moderats. Efectivament, s'observa una evolució a l'alça generalitzada, si bé en el cas d'alguns indicadors clau és menys intensa que l'exercici anterior. En particular, s'ha registrat una moderació del creixement de les importacions fins al juny i també del nombre de turistes fins al maig, a la qual s'afegeix una desacceleració de la matriculació de turismes. En canvi, l'ocupació assalariada ha mostrat un dinamisme elevat fins a l'abril, que ha estat més intens que en el mateix període de l'any 2017, gràcies a l'impuls dels serveis, i a més, s'ha produït un canvi positiu destacat en el sector financer i en la construcció. També ha estat important el fort creixement de les importacions de materials de construcció fins al juny, cosa que posa de manifest la recuperació que està experimentant aquest sector.

En resum, la visió global dels primers mesos ens permet confiar que l'economia andorrana seguirà creixent al llarg de tot l'any 2018. Aquest avenç continuarà impulsat pel sector turístic, gràcies a la continuïtat del dinamisme econòmic espanyol i europeu, i es veurà afavorit per una aportació creixent de la construcció i d'un sector financer en lenta recuperació.

Finalment, com cada any, vull expressar el meu agraïment, i el de la Cambra que presideixo, a tots els que fan possible l'elaboració i la redacció d'aquest informe, que enguany assoleix l'edició número vint-i-tres. L'informe és fruit tant de l'obligació legal de realitzar-lo que té la Cambra com de la nostra voluntat de servei a l'economia del

país. Moltes gràcies, per tant, a les empreses que, amb la seva col·laboració periòdica i permanent, fan possible que la Cambra tingui informació rellevant sobre el clima empresarial i l'evolució dels negocis. El nostre agraïment també al Govern, als comuns i a la CASS per la informació que ens proporcionen, especialment estadística, i a les institucions i associacions per les mateixes raons. En tercer lloc, gràcies als tècnics interns i externs que recopilen tota la informació i donen forma definitiva a aquest informe. I finalment moltes gràcies a tots els mitjans de comunicació per la difusió que fan del contingut d'aquest document.

Miquel Armengol Pons
President

Índex

L'entorn exterior de l'economia andorrana

12 I. L'economia internacional

- 12 1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2017
- 19 2. Evolució dels principals països avançats
- 25 3. Evolució dels principals països emergents i en desenvolupament
- 26 4. Perspectives

33 II. L'economia francesa

- 33 1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2017
- 40 2. Perspectives

46 III. L'economia espanyola

- 46 1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2017
- 52 2. Economia catalana
- 55 3. Perspectives

L'economia andorrana: evolució general

60 IV. Població, mercat de treball i formació

- 60 1. Població i fluxos migratoris
- 66 2. Ocupació i atur
- 78 3. Formació

83 V. Activitat i demanda

- 83 1. Evolució de l'activitat econòmica durant l'any 2017
- 89 2. Evolució de l'activitat per sectors
- 96 3. Evolució de la demanda per components
- 98 4. Perspectives

102 VI. Preus i costos

- 102 1. Preus de consum
- 105 2. Salaris

111	VII. Sector exterior
111	1. Fluxos comercials amb l'exterior
115	2. Distribució geogràfica del comerç exterior
121	3. Composició sectorial del comerç exterior
128	4. Fluxos d'inversió estrangera
130	VIII. Sector públic
134	1. Govern
145	2. Comuns
151	3. Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS)

L'economia andorrana: evolució dels principals sectors

157	IX. El sector primari
163	X. La indústria
169	XI. La construcció i la indústria auxiliar
177	XII. Els serveis
182	1. El comerç
191	2. El sistema financer
199	3. El turisme
210	4. El transport i les comunicacions
216	Cronologia dels esdeveniments econòmics més rellevants de l'any 2017

L'entorn exterior de l'economia andorrana

I. L'economia internacional

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2017

L'any 2017 el creixement de l'economia mundial ha superat les expectatives i ha registrat la millor evolució des de 2011. A més, aquest creixement ha estat sincronitzat entre regions avançades i emergents, un fet que no succeïa des de fa set anys. Els factors impulsors han estat: (i) les polítiques monetàries, que continuen sent expansives malgrat la pujada dels tipus d'interès als Estats Units; (ii) la relaxació fiscal per la reducció del pagament d'interessos i l'augment dels ingressos tributaris; (iii) la reactivació de la inversió; (iv) l'evolució favorable dels mercats financers; i (v) una recuperació sobtada del comerç mundial de béns i serveis, que ha crescut més del doble que l'any anterior (5,1% el 2017 davant del 2,2% el 2016).

L'economia mundial creix al ritme més intens des de 2011 impulsada per la reactivació de la inversió i el comerç mundial.

La no materialització dels riscos que amenaçaven el creixement al començament de l'any, com ara l'aterratge brusc de l'economia xinesa, l'impacte del Brexit o les conseqüències per a les economies emergents de les pujades graduals de tipus d'interès als Estats Units, també ha contribuït a afavorir el creixement mundial. En l'àmbit polític, cal destacar que l'arribada de Trump a l'administració nord-americana no ha afectat negativament l'economia. En canvi, han augmentat les tensions internacionals amb la Xina i Rússia per la guerra comercial, i també a Israel i Palestina pel desplaçament de l'ambaixada dels EUA a Jerusalem al maig de 2018. A Europa, tampoc s'ha materialitzat el risc d'augment del populisme ni a França, on va guanyar Macron, ni a Alemanya, on ha repetit la cancellera Angela Merkel.

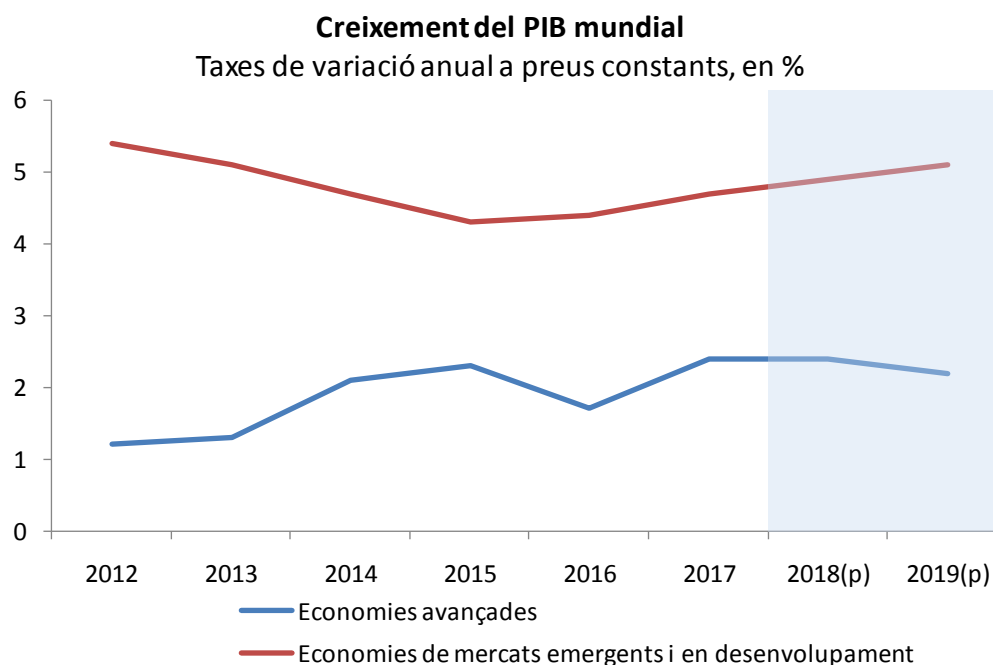
Com a resultat de tot això, l'any 2017 l'economia mundial ha accelerat el ritme de creixement fins al 3,7%, cinc dècimes més que el 2016, segons les estimacions del Fons Monetari Internacional (FMI) de juliol de 2018.

Ha tingut lloc un creixement sincronitzat entre regions avançades i emergents.

Aquesta acceleració del creixement mundial s'explica per un augment del ritme de creixement tant de les economies desenvolupades, que han passat de créixer globalment un 1,7% el 2016 a fer-ho un 2,4% el 2017, com de les economies emergents i en desenvolupament, que creixen a una taxa del 4,7% el 2017, tres dècimes més que l'any anterior.

Els països emergents i en desenvolupament s'han vist afavorits per la sortida de la recessió del Brasil, Rússia i l'Argentina, i per la suau pujada del preu del petroli que ha impulsat l'economia dels països exportadors. La Xina i l'Índia han estat els països amb les taxes de creixement del PIB més elevades. Ara bé, la Xina va créixer més que l'any anterior gràcies a l'impuls de la demanda interna. En canvi, a l'Índia el creixement es va desaccelerar tant pels efectes de la supressió dels bitllets de més valor per afrontar la corrupció com per la introducció d'un impost sobre el consum.

Quant als països avançats, la zona euro ha protagonitzat la gran sorpresa de l'any en créixer per sobre de les expectatives i superar la taxa de creixement del PIB dels Estats Units (2,4% davant del 2,3% dels EUA). El Japó també ha assolit un creixement que pràcticament és el doble del de l'any anterior (1,7% davant de l'1%).

Font: FMI.

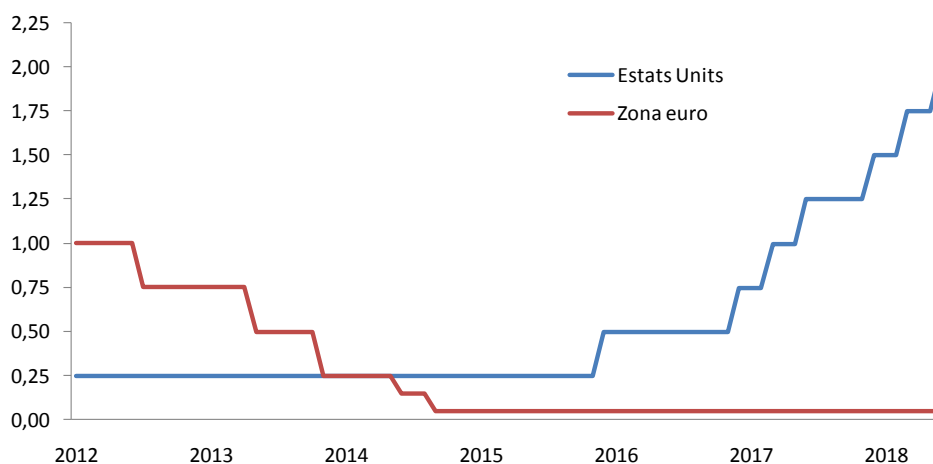
(p) previsions de l'FMI (juliol 2018).

Els tipus d'interès s'han pujat als Estats Units i s'han mantingut estables a la zona euro.

Pel que fa a la política monetària, als Estats Units els tipus d'interès es van situar en una forquilla de l'1,25-1,5% a final d'any després de quatre pujades de tipus (una al desembre de 2016 i tres més durant el 2017). Es preveu que durant el 2018 la Reserva Federal durà a terme noves pujades addicionals del tipus d'interès a banda de les efectuades al març i al juny de 2018, que han situat el nou rang de tipus en l'1,75-2%. Les pujades s'han efectuat de forma gradual per no generar canvis sobtats en els mercats financers. Aquesta política de pujada de tipus d'interès ha anat acompanyada d'una reducció del balanç de la Reserva Federal, després que el 2014 finalitzés el programa de compra pública de deute.

A la zona euro, els tipus d'interès oficials es troben encara en el 0% i no es preveu que comencin a pujar fins a la tardor de 2019, sempre que es confirmen les previsions econòmiques. Tanmateix, des de l'1 de gener de 2018 el Banc Central Europeu ha reduït a la meitat el volum de compres de deute (30.000 milions d'euros al mes en contrast amb els 60.000 milions d'abans), d'acord amb la decisió presa pel Consell del BCE a l'octubre de 2017. Al juny de 2018 el BCE va tornar a decidir reduir a la meitat les compres de deute (fins als 15.000 milions d'euros mensuals) i abandonar definitivament aquesta política al desembre de 2018, llevat que la inflació sigui molt baixa o que les expectatives econòmiques empitjorin. En total, a la zona euro les mesures extraordinàries de compra d'actius (expansió quantitativa o *Quantitative Easing*) hauran estat en vigor durant més de tres anys i mig.

Tipus d'interès oficials als Estats Units i la zona euro
En %

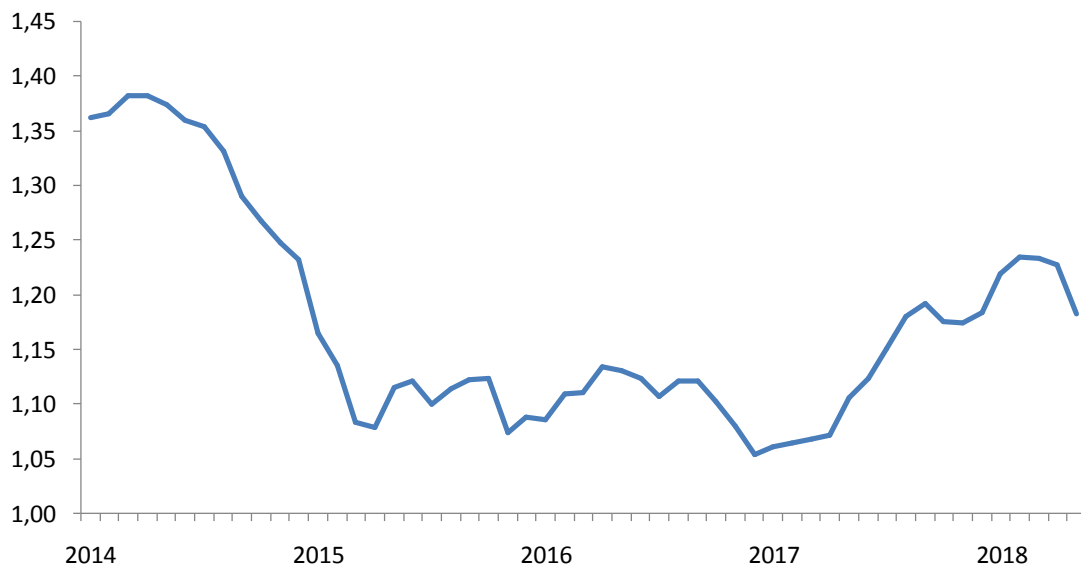

Font: Reserva Federal i BCE.

El dòlar s'ha depreciat i el tipus d'interès s'ha pujat als Estats Units.

Malgrat que els Estats Units tenen tipus d'interès més alt i perspectives econòmiques més favorables que a la zona euro —sobretot després de la rebaixa fiscal aprovada per l'administració Trump al desembre de 2017—, el dòlar s'ha depreciat al llarg de l'any 2017 davant de l'euro, i d'aquesta manera ha trencat amb la tendència d'apreciació que havia caracteritzat el període 2014-2016. La cotització dòlar/euro s'ha situat al desembre de 2017 en 1,184, un nivell que és un 12% superior al del desembre de 2016 (1,054 \$/€). A la zona euro, l'apreciació de l'euro ha encarat les exportacions europees, però el dinamisme del comerç internacional ha permès compensar aquest efecte. Per contra, la revaloració de la moneda europea ha abaratit les importacions energètiques i, en conseqüència, ha contribuït a mantenir baixa la inflació.

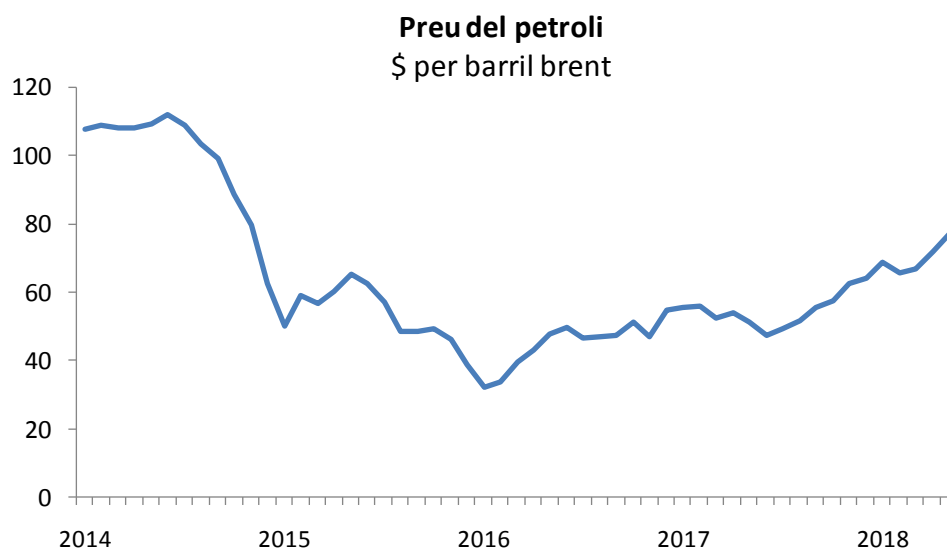
Tipus de canvi \$ / €

Font: BCE.

Durant el 2017 el preu del petroli ha seguit una tendència ascendent, especialment durant la segona part de l'any, que s'ha accentuat encara més durant els primers mesos de 2018. Concretament, entre el mes de juny de 2017 —quan el preu del barril va arribar al mínim de l'any de 47,5 dòlars—, i el desembre del 2017 —quan va assolir un màxim de 64 dòlars—, l'augment acumulat ha estat d'un 35%. Aquest ascens s'afegeix al que hi va haver durant l'any anterior (del 45%). Tanmateix, a la zona euro l'impacte de l'increment del preu del petroli ha estat més moderat per l'efecte

compensador de l'apreciació de l'euro. L'increment del preu del cru durant el 2017 és el resultat, d'una banda, d'una reducció de la quota de producció aprovada per l'OPEP i Rússia; d'altra banda, de la menor producció de Veneçuela (primer productor mundial), i finalment, d'un increment de la demanda mundial. El 2018 s'hi ha afegit un altre factor, que és l'escalada de la tensió entre l'Iran i els EUA després que el president Trump decidís trencar l'acord nuclear aprovat el 2015, amb l'oposició de les principals economies europees.

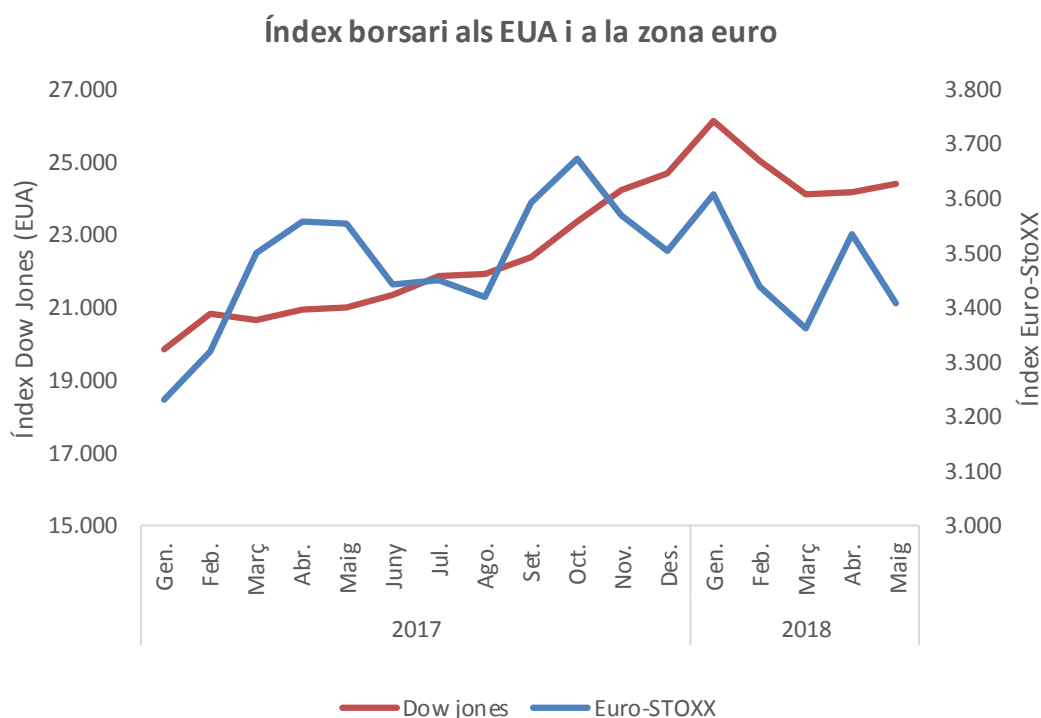
Font: *Energy Information Administration*, del Govern dels Estats Units.

El 2017 la fortalesa del creixement econòmic i l'augment del preu del petroli i de les matèries primeres han pressionat a l'alça els preus dels béns i serveis al conjunt d'àrees econòmiques. La inflació mitjana dels països desenvolupats ha pujat del 0,8% de 2016 a l'1,7% de 2017, però encara se situa per sota de l'objectiu dels principals bancs centrals. Malgrat aquesta tendència general, alguns països ja han arribat al 2% o l'han superat, com és el cas del Regne Unit, els Estats Units i Espanya. Al Japó els preus han experimentat un increment del 0,5%, en contrast amb la deflació registrada l'any anterior. Als països emergents i en desenvolupament, la inflació global ha estat del 4% (4,3% el 2016).

El 2017 ha tornat l'estabilitat als mercats de capitals. L'IBEX-35 de la borsa espanyola va registrar un ascens del 7,4% (entre desembre de 2016 i desembre de 2017), després de dos anys continuats de guanys, una evolució similar a la registrada per l'índex europeu Eurostoxx (6,5%). La revaloració va ser més important als Estats

Units, on l'índex Dow Jones va tancar l'any amb un guany del 25%, i al Japó, on l'índex Nikkei va augmentar un 19,1%.

Font: BCE i Reserva Federal.

El 2017 s'ha caracteritzat per una estabilitat econòmica i financera amb baixa volatilitat.

L'estabilitat econòmica i financera que s'ha viscut al llarg de l'any 2017 s'ha traduït en unes primes de risc—que mesuren el diferencial de rendibilitat amb el bo alemany—baixes, especialment en els països perifèrics amb un risc més alt de deute públic (Grècia, Itàlia, Portugal i Espanya). La prima de risc s'ha reduït a la meitat a Grècia (que ha passat de 669 punts bàsics al gener de 2017 a 327 punts bàsics al gener de 2018), i també ha seguit una evolució baixista a Portugal, que ha acabat l'any pràcticament convergint amb la prima de risc italiana (entorn dels 140 punts bàsics). A Espanya, la prima de risc s'ha situat per sota dels 100 punts bàsics al gener de 2018. En canvi, a Itàlia la crisi política de maig de 2018 ha produït un repunt de la prima de risc fins a situar-se per sobre dels 200 punts bàsics.

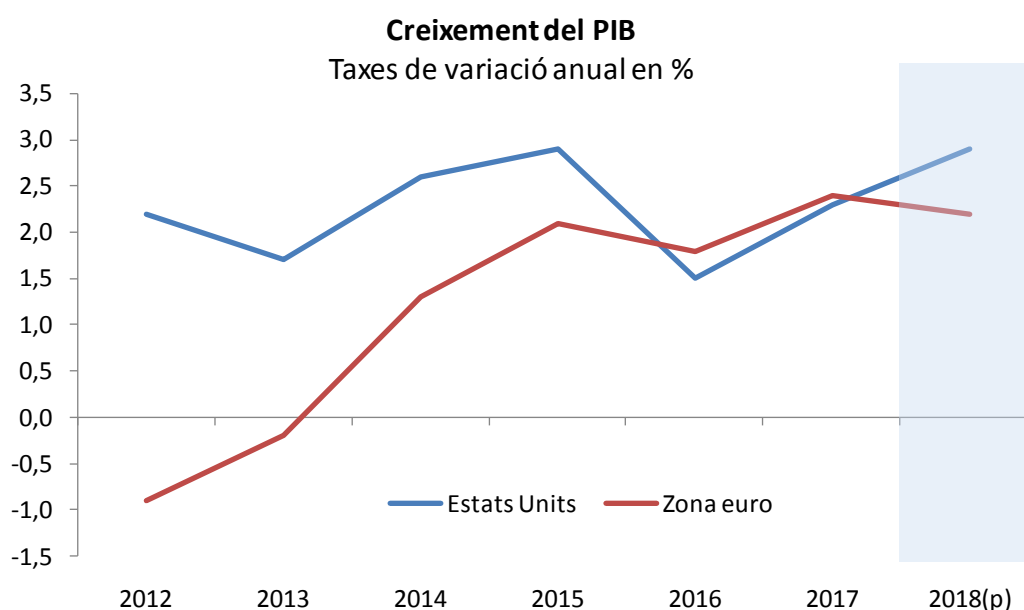
PERSPECTIVES ECONÒMIQUES DE L'FMI PER A L'ECONOMIA MUNDIAL				
	2016	2017	2018p	2019p
PIB mundial	3,2	3,7	3,9	3,9
Economies avançades	1,7	2,4	2,4	2,2
Estats Units	1,5	2,3	2,9	2,7
Zona euro	1,8	2,4	2,2	1,9
Alemanya	1,9	2,5	2,2	2,1
França	1,1	2,3	1,8	1,7
Itàlia	0,9	1,5	1,2	1,0
Espanya	3,3	3,1	2,8	2,2
Japó	1,0	1,7	1,0	0,9
Regne Unit	1,8	1,7	1,4	1,5
Canadà	1,4	3,0	2,1	2,0
Països emergents i en desenvolupament	4,4	4,7	4,9	5,1
Àfrica subsahariana	1,5	2,8	3,4	3,8
Economies emergents d'Europa	3,2	5,9	4,3	3,6
Comunitat d'Estats Independents	0,4	2,1	2,3	2,2
Rússia	-0,2	1,5	1,7	1,5
Àsia en desenvolupament	6,5	6,5	6,5	6,5
Índia	7,1	6,7	7,3	7,5
Xina	6,7	6,9	6,6	6,4
Orient Mitjà i Nord d'Àfrica	5,0	2,2	3,5	3,9
Amèrica Llatina i Carib	-0,6	1,3	1,6	2,6
Comerç mundial (béns i serveis)	2,2	5,1	4,8	4,5

p: previsions.

Font: FMI, juliol 2018.

2. Evolució dels principals països avançats

L'any 2017 s'ha caracteritzat per una evolució a l'alça del creixement econòmic pràcticament generalitzada a tots els principals països desenvolupats. Aquest dinamisme ha estat impulsat per la recuperació de la demanda interna i per la reactivació del comerç mundial. Dins la demanda interna, mentre que el creixement del consum privat es manté igual que l'any anterior, la inversió s'ha rellançat, de tal manera que el 2017 ha estat el component del PIB amb una evolució més positiva. La inversió s'ha beneficiat tant de la millora de les expectatives econòmiques com de l'augment de la riquesa financera i els baixos tipus d'interès.

Font: FMI.

(p) previsions de l'FMI (juliol 2018).

El 2017 les dues principals àrees econòmiques, els Estats Units i la zona euro, han registrat taxes de creixement del PIB molt similars (2,3% i 2,4%, respectivament). En el cas de l'economia nord-americana l'acceleració del PIB ha estat de vuit dècimes respecte a l'any anterior i en el cas de l'Eurozona, de sis dècimes. També cal destacar l'acceleració del creixement al Canadà i al Japó, mentre que al Regne Unit el PIB s'ha moderat una dècima fins a l'1,7%, com a resultat de l'inici dels efectes derivats del Brexit.

2.1. Estats Units

L'economia nord-americana es manté com un dels principals motors de l'expansió mundial i desmenteix així els dubtes sobre la seva sostenibilitat. El 2017 el creixement va ser del 2,3% i es va basar en una inversió empresarial a l'alça gràcies, en part, a la recuperació del sector energètic.

La contribució de la demanda externa al creixement ha estat negativa (-0,2 punts) i idèntica a la de l'any anterior. La depreciació del dòlar, que ha afavorit les exportacions, i la disminució de les importacions de petroli pel desenvolupament del *fracking* han permès que l'economia nord-americana no hagi empitjorat el seu saldo exterior malgrat l'acceleració econòmica. Així, el 2017 el dèficit de la balança per compte corrent s'ha mantingut en el 2,4% del PIB, per tercer any consecutiu.

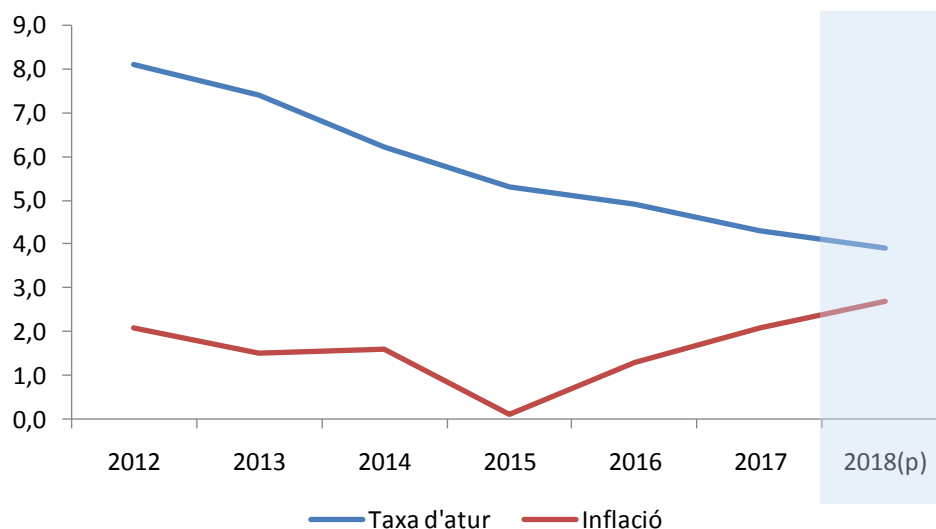
L'evolució favorable de l'economia nord-americana s'ha traduït en una millora contínua dels resultats del mercat laboral. El ritme de creixement anual de l'ocupació ha estat de l'1,3%, fet que ha permès situar la taxa d'atur en el 4,3% el 2017, un mínim històric que es pot considerar de plena ocupació.

Als Estats Units la inflació ha acabat a l'alça en un context de plena ocupació.

Per la seva banda, la inflació ha continuat la senda d'evolució marcada pel preu del petroli al llarg de l'any, amb una primera part caracteritzada per una evolució a la baixa des del màxim assolit al febrer (2,7%) i una segona part de l'any de lleugera evolució a l'alça fins a arribar al 2,1% al desembre. També ha contribuït a la inflació l'augment salarial, ja que el 2017 els salaris han registrat un increment de l'1,7%, davant de l'1% de l'any anterior, en un context de plena ocupació. En mitjana anual, els preus de consum s'han accelerat des de l'1,3% de 2016 fins al 2,1%, de manera que s'han situat a l'entorn de l'objectiu del 2%. L'augment de la inflació ha afavorit la política monetària portada a terme per la Reserva Federal de pujada gradual dels tipus d'interès.

Finalment, el dinamisme més gran de l'economia nord-americana ha permès impulsar l'ajust del dèficit públic que s'havia frenat l'any anterior. El saldo dels comptes públics ha passat del 5% del PIB de 2016 al 3,6% de 2017, un ajust que contrasta amb l'augment del dèficit que es va produir l'any anterior.

Taxa d'atur i inflació als Estats Units
En % de la població activa i en taxa de variació anual

Font: OCDE.

La reforma fiscal aprovada als Estats Units

El 22 de desembre de 2017 el Govern dels Estats Units va signar la *Tax Cuts and Jobs Act*, la llei en què es materialitza la reforma fiscal promoguda pel president Trump. La reducció d'impostos aprovada, amb un important cost en termes de recaptació, constitueix la reforma de més abast del sistema tributari dels Estats Units des de l'any 1986 i s'orienta a afavorir el creixement, la creació d'ocupació i la inversió domèstica, desincentivant la deslocalització de l'activitat i el benefici de les empreses multinacionals a l'estranger.

Els efectes de la reforma tenen un abast més limitat del que s'havia plantejat inicialment en la imposició sobre la renda de les persones físiques i la seva vigència es restringeix temporalment fins a l'any 2025. Malgrat això, suposa una reducció del tipus de gravamen i la incorporació de canvis legislatius en la regulació d'exempcions i deduccions. Els canvis més importants es donen en l'impost sobre societats: primer, amb una reducció substancial dels tipus impositius que va fins al 21%. Aquest percentatge, sumat a l'impost federal sobre societats que apliquen de mitjana els diferents estats, dona com a resultat una tributació mitjana en el conjunt del país que passa del 40% al 25%. Aquest nou tipus de gravamen se situa entorn del tipus mitjà dels països de l'OCDE, que és també del 25%, però per sota del de països com Alemanya o França. La segona modificació important en l'impost de societats és l'adopció de mesures per avançar cap al sistema de tributació dels beneficis empresarials mitjançant l'aplicació del principi de territorialitat. D'acord amb aquest nou principi, els dividends procedents de filials a l'estranger estan exempts de

tributació i poden ser repatriats sense cost fiscal, malgrat que s'ha establert un gravamen transitori per als beneficis acumulats en filials a l'estranger entre 1986 i 2017. Aquesta modificació ha propiciat algunes notícies com l'anunci que Apple haurà de pagar un impost d'uns 38.000 milions de dòlars pels beneficis retinguts a l'estranger i que repatriarà aproximadament 200.000 milions de dòlars. Així mateix, per incentivar la producció nacional s'ha aprovat un incentiu fiscal per a les exportacions, de manera que les rendes procedents de la provisió de béns i serveis a persones i empreses situades fora dels Estats Units tributaran a un tipus efectiu reduït del 13,12%.

Segons la simulació realitzada per la Tax Foundation, l'impacte econòmic de la reforma fiscal serà substancial, perquè, en termes estàtics, la caiguda de la recaptació serà d'1,4 bilions de dòlars al llarg del període 2018-2027, dels quals 1,3 corresponen a l'impost personal sobre la renda i 373.000 milions, a l'impost de societats. Ara bé, l'impacte estimat de la reforma sobre el creixement econòmic també serà notable, del 0,44% en el creixement esperat del PIB per al 2018 i del 2,86% al llarg de la propera dècada.

2.2. Zona euro

L'any 2017 l'economia de la zona euro, formada per 19 països membres, ha sorprès pel seu vigor. El creixement s'ha accelerat als països del nucli central, especialment a Alemanya i França, i també ha estat destacat als països que van patir més la recessió (Irlanda, Espanya, Portugal, i fins i tot Grècia, que ha sortit de la recessió el 2017).

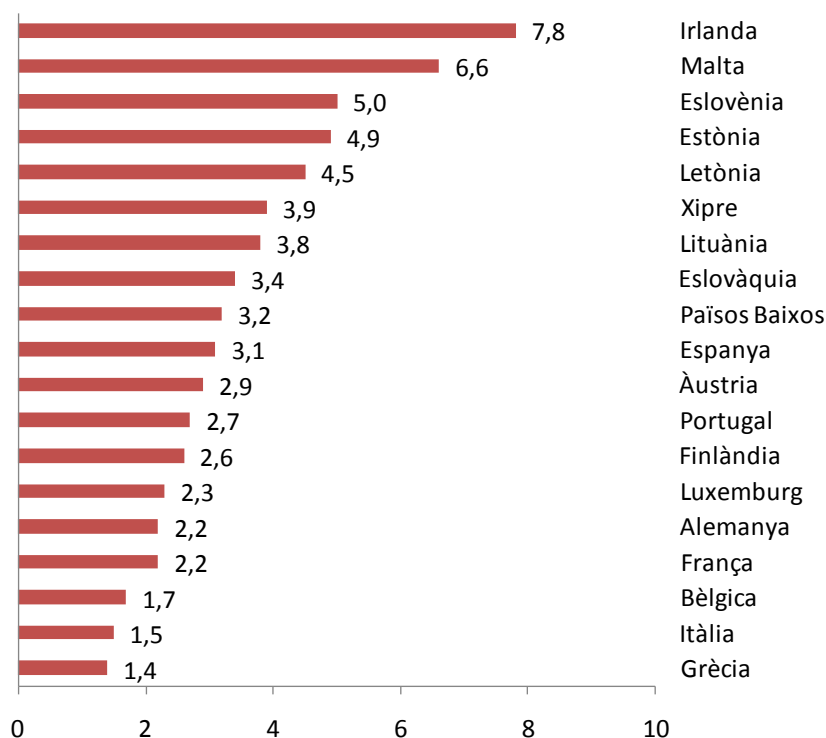
L'economia de la zona euro sorprèn pel seu dinamisme el 2017.

En el conjunt de l'any el creixement del PIB ha estat del 2,4% segons l'FMI i Eurostat, sis dècimes més que el creixement registrat l'any anterior, i la taxa més positiva des de 2007. Aquest creixement s'ha basat en tres factors, que són: els baixos tipus d'interès, la relaxació de la política fiscal restrictiva, i el creixement del comerç mundial que ha permès compensar l'efecte negatiu de l'apreciació de l'euro sobre les exportacions europees.

Per components, la recuperació de la zona euro ha estat resultat de la millora de la demanda externa, ja que la demanda interna ha moderat el ritme de creixement en tres dècimes, fins a l'1,7%, sobretot pel consum privat. El consum públic també ha moderat l'augment fins a l'1,2% en mitjana anual. El mateix ha succeït amb la inversió,

que malgrat haver registrat un resultat força positiu ha moderat el ritme de creixement des del 4,6% fins al 2,9%. Per contra, la demanda exterior ha tingut una contribució positiva i creixent en l'evolució del PIB. Aquesta evolució ha estat resultat d'un creixement accelerat de les exportacions, que han crescut un 5,1%, 1,7 punts més que l'any anterior. El creixement de les exportacions, fonamentat en la recuperació de la demanda externa, ha superat l'acceleració de les importacions (4,3%, mig punt més que l'any anterior), afavorides per la fortalesa de la demanda interna. Això ha permès mantenir estabilitzat el superàvit de la balança per compte corrent del conjunt de la zona euro entorn del 4% del PIB el 2017, el màxim assolit en les darreres dècades, segons l'OCDE.

Creixement del PIB als països de la UEM. Any 2017 Taxes de variació anual, en %

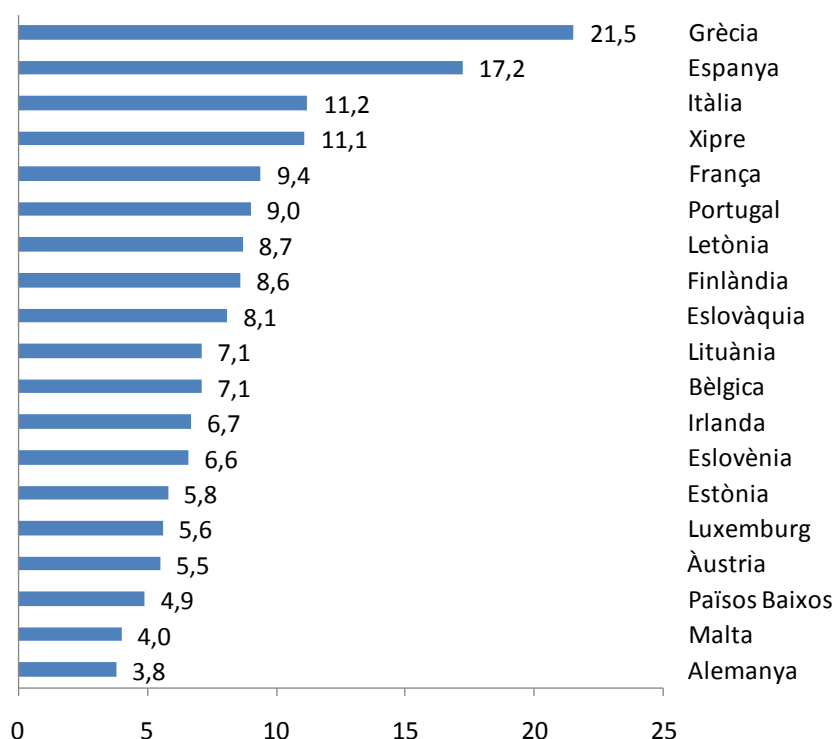

Font: Comissió Europea.

El 2017 la recuperació econòmica ha contribuït a fer créixer l'ocupació, però la taxa d'atur encara és elevada. Concretament, el nombre d'ocupats ha augmentat l'1,6% anual, i ha superat així en dues dècimes el creixement registrat l'any anterior. Això ha permès reduir la taxa d'atur des del 10% de 2016 fins al 9,1% de 2017, la taxa més baixa des de 2008, però encara lluny de la mínima que es va assolir el 2007 (7,6%) i

que segons les previsions de la Comissió Europea podria assolir-se l'any 2019. Per la seva banda, els costos laborals unitaris han crescut el 0,7% com a resultat d'un increment del salari per treballador de l'1,6% i d'un augment de la productivitat del 0,8%. Ara bé, els costos laborals reals, una vegada descomptat el deflactor del PIB, han disminuït un 0,3%, fet que ha permès que el 2017 l'economia de la zona euro guanyés competitivitat.

Taxa d'atur als països de la UEM. Any 2017
En % de la població activa

Font: Comissió Europea.

Els preus es mantenen en nivells anormalment baixos per la situació cíclica de l'economia.

Malgrat la reactivació de l'economia, els preus es mantenen en nivells anormalment baixos per la situació cíclica de l'economia. La Comissió Europea assenyala que és prioritari millorar la productivitat i els salaris per impulsar la inflació. Concretament, els preus van començar l'any assolint un màxim del 2% al febrer i van acabar amb un augment de l'1,4% al desembre. En mitjana anual, la inflació ha estat de l'1,5%, davant el 0,2% de l'any anterior. Totes les economies de la zona euro han registrat taxes

d'inflació anuals positives però només sis han superat el llindar del 2%. Als països que constitueixen el nucli d'Europa la inflació s'ha mantingut moderada, com per exemple a Alemanya (1,7%), França (1,2%) i Itàlia (1,3%). Les pujades de preus més importants s'han registrat als països de l'est d'Europa com Lituània (3,7%), Estònia (3,7%) i Letònia (2,9%).

La política monetària ha estat condicionada pel context descrit de recuperació econòmica i de baixa inflació. Per això, amb l'objectiu d'allunyar el risc deflacionista i d'impulsar l'economia, el BCE va acordar allargar fins al setembre de 2018 la mesura de compra de deute així com mantenir el tipus d'interès oficial en el nivell mínim del 0,05%, almenys fins passat l'estiu de l'any 2019.

El 2017 el dèficit públic global de la zona euro s'ha reduït fins al 0,9% del PIB.

Finalment, la política fiscal ha continuat sent restrictiva però ha moderat el caràcter contractiu respecte a l'any anterior. El dèficit públic global dels països membres de la zona euro s'ha reduït des de l'1,5% del PIB de 2016 fins al 0,9% de 2017. La reducció del dèficit s'explica, un any més, per l'ajust del pes de la despesa en el PIB (47,1%) més que no pas per un augment dels ingressos, ja que aquests últims han mantingut pràcticament constant el seu pes en el PIB (46,2%). Els països de la UEM amb superàvit en els seus comptes públics són Alemanya, Xipre, Lituània, Malta, Països Baixos, Luxemburg i Grècia. Per contra, els països membres amb un dèficit públic més elevat són Espanya (-3,1% del PIB), França (-2,6%) i Itàlia (-2,3%). La ràtio de deute públic en relació amb el PIB ha mantingut la tendència descendent durant el 2017 al conjunt de la zona euro fins a situar-se en el 88,8% del PIB, tant per l'augment del PIB com pel menor nivell de dèficit i el baix cost del finançament.

3. Evolució dels principals països emergents i en desenvolupament

El 2017 les economies emergents i en desenvolupament han crescut al ritme més intens des de 2014, gràcies a uns fluxos de capitals sostinguts cap a aquests països, afavorits per l'optimisme econòmic i l'abundància de liquiditat.

Les economies emergents i en desenvolupament d'Àsia han continuat sent la regió amb el creixement més elevat (6,5%), malgrat la desacceleració del creixement a l'Índia (del 7,1% al 6,7%), en part a causa de la introducció d'un impost sobre el

consum. En canvi, l'economia xinesa ha registrat un creixement del 6,9%, dues dècimes més que l'any anterior, gràcies al creixement de la demanda externa.

El 2017 l'Argentina, el Brasil i Rússia deixen enrere la recessió.

El 2017 Llatinoamèrica va sortir de la recessió amb un modest creixement de l'1,3%. Dins aquesta regió, el comportament del Brasil va ser molt positiu, atès que es va beneficiar d'un augment de l'exportació i de la recuperació de la demanda interna després de vuit trimestres consecutius de descens del PIB. L'Argentina també va poder sortir de la recessió gràcies a l'estabilitat financera i econòmica, però al maig de 2018 ha hagut d'afrontar una forta devaluació de la seva moneda arran de la pujada de tipus d'interès dels EUA. Mèxic, per la seva banda, va mantenir una senda de creixement moderadament positiva, malgrat la incertesa associada a la renegociació de l'acord NAFTA amb els Estats Units i Canadà. En canvi, Veneçuela es troba en una situació crítica des del punt de vista econòmic i humanitari, amb hiperinflació i suspensió de pagaments, malgrat ser el país amb més reserves de petroli del món.

A l'Orient Mitjà i el Nord d'Àfrica, el ritme de creixement ha estat del 2,2%, menys de la meitat que l'any anterior. Aquestes economies es van ressentir del descens del preu del petroli registrat en la primera meitat de l'any, i també van resultar afectades per la restricció de l'oferta pactada a l'OPEP i pels conflictes geopolítics de la regió. Però el 2018 es preveu una evolució millor per l'alça del preu del petroli que s'ha produït durant els primers mesos de l'any.

Finalment, el grup de països que ha presentat la segona taxa de creixement més elevada, després de les economies asiàtiques, ha estat el de països emergents d'Europa (5,9%). Al continent europeu també destaca la sortida de la recessió de l'economia russa (1,5% de 2017 davant del -0,2% de 2016), que s'ha beneficiat de l'augment dels ingressos generats per les exportacions de petroli i del conflicte polític a la regió de l'Orient Mitjà.

4. Perspectives

Els primers mesos de l'any 2018 s'han caracteritzat per una frenada del creixement a la zona euro, una acceleració dels preus del petroli, la continuïtat de la política de normalització monetària progressiva als EUA i a la zona euro, un augment en la tensió

del conflicte a l'Orient Mitjà, i episodis d'inestabilitat a les borses al febrer i al març, especialment als Estats Units.

Pel que fa a l'activitat econòmica, el món es troba en un moment globalment positiu amb unes expectatives afavorides per l'impuls derivat de la rebaixa fiscal als Estats Units, l'optimisme en els mercats i unes condicions financeres que continuen sent favorables. Però durant els darrers mesos els riscos a la baixa s'han aguditzat, especialment per les tensions comercials creixents i l'augment del preu del petroli. De fet, l'FMI en l'informe de perspectives de juliol ha mantingut el pronòstic de creixement mundial en el 3,9% per a 2018 i 2019, però ha revisat a la baixa el creixement previst per al Japó, el Regne Unit i la zona euro, com a conseqüència de l'afebliment de l'activitat a començaments de 2018.

Les previsions de creixement del Japó, zona euro i el Regne Unit s'han revisat a la baixa.

L'FMI preveu que les economies avançades creixeran un 2,4% el 2018 (igual que el 2017), un pronòstic que és quatre dècimes superior al que va fer a l'octubre de 2017, sobretot per l'efecte directe i de contagi de la política fiscal expansiva dels Estats Units. Aquestes perspectives són globalment positives, però l'FMI també alerta que, a la majoria dels països, les favorables taxes de creixement actuals no duraran més enllà de l'any 2020.

El 2018 les economies de mercats emergents i en desenvolupament mantindran el ritme d'acceleració i creixeran el 4,9%. Encara que l'elevada taxa de creixement s'ha degut sobretot al vigor econòmic ininterromput de les economies emergents d'Àsia, el repunt projectat de creixement serà també conseqüència de perspectives més favorables als països exportadors de matèries primeres després de tres anys d'activitat econòmica molt feble.

Als Estats Units les previsions indiquen que el creixement augmentarà del 2,3% el 2017 al 2,9% el 2018 (0,6 punts percentuals per sobre del previst a l'octubre). La revisió a l'alça obeeix a una activitat més vigorosa del previst el 2017, una demanda externa més ferma i l'efecte macroeconòmic de la reforma tributària aprovada al desembre de 2017, sobretot la retallada de les taxes impositives que paguen les empreses i l'autorització temporal de comptabilitzar la inversió integralment com a despesa, la qual cosa es preveu que estimuli l'activitat a curt termini. La revisió també

té en compte l'augment de la despesa pública després de l'acord pressupostari bipartidista assolit al febrer de 2018. Es preveu que les modificacions de la política fiscal estimulin el creixement fins a l'any 2020. Però més enllà d'aquesta data, l'augment del dèficit derivat de la reforma fiscal requerirà un ajust pressupostari més important, la qual cosa contrarestarà una part del creixement més gran aconseguit durant els anys previs.

El primer trimestre de 2018 l'economia nord-americana ha registrat un creixement intertrimestral del PIB positiu i similar al del trimestre anterior (0,5%), fet que ha permès assolir un creixement anualitzat del 2,2% (2,9% en el trimestre anterior). El consum privat ha perdut impuls, però, en canvi, la inversió no residencial i les exportacions han accentuat el dinamisme. També ha tingut lloc un alentiment en el ritme de creixement de les importacions, en part per la moderació del consum i en part per les restriccions més importants imposades sobre les importacions.

La taxa d'atur als EUA se situa en el 3,9%, un mínim històric.

En els primers quatre mesos de 2018 l'ocupació ha crescut l'1,5% interanual acumulat (gairebé 800.000 nous llocs de treball), i la taxa d'atur s'ha reduït fins al 3,9% el mes d'abril, el mínim de la sèrie des dels anys 60. Aquesta evolució ha afavorit la millora de la confiança dels consumidors, que s'ha situat per sobre de la mitjana històrica. La inflació, per la seva banda, ha repuntat els primers cinc mesos de l'any. A l'abril s'ha situat en el 2,5% a causa de la pujada dels preus del petroli i també per una pressió salarial més gran, derivada de la baixa taxa d'atur, com mostra l'augment de la taxa d'inflació subjacent (fins a 2,1% a l'abril). En aquest context de plena ocupació i inflació a l'alça, la Reserva Federal ha decidit pujar novament els tipus d'interès al març i al juny de 2018, i els ha situat en un rang de l'1,75-2%. A més, s'espera que faci entre dos i tres increments més al llarg de l'any.

En el cas de la zona euro, l'FMI preveu que el creixement es desacceleri dues dècimes fins al 2,2% el 2018, per després situar-se en l'1,9% el 2019, a causa del debilitament de les economies alemanya, francesa i italiana en el primer trimestre. A mitjà termini, es preveu que el creixement de la zona euro se situï en l'1,4%, afectat per la reduïda productivitat en un context de debilitat de les reformes i una demografia desfavorable.

Els primers mesos de l'any 2018 s'han caracteritzat per una frenada del creixement de la zona euro.

Per països, la Comissió Europea pronostica, en el seu informe d'abril de 2018, un augment del PIB d'Alemanya del 2,3% (2,2% el 2017) i un augment del PIB de França del 2% (2,2% el 2017). Per la seva banda, Espanya continuarà sent una de les economies que creixeran més el 2018, si bé moderarà el ritme d'augment dues dècimes respecte a l'any anterior (2,9%). El mercat laboral continuarà recuperant-se, i això permetrà rebaixar la taxa d'atur de la zona euro set dècimes, fins al 8,4%, el 2018. La relaxació dels objectius de reducció del dèficit públic també contribuirà a la recuperació econòmica. La Comissió preveu que el dèficit públic continuarà reduint-se però que moderarà la intensitat de l'ajust, i que se situarà en el 0,7% del PIB el 2018 (0,9% el 2017).

Ara bé, el primer trimestre el creixement a la zona euro s'ha frenat. L'increment trimestral del PIB ha passat del 0,7% del quart trimestre de 2017 al 0,4% del primer de 2018. El motiu és l'alentiment generalitzat que s'ha produït als principals països europeus, començant per Alemanya (que va créixer un 0,4% davant del 0,5% del trimestre anterior) i seguint per França (que va créixer un 0,2% el primer trimestre davant del 0,7% del trimestre anterior). Fora de la zona euro cal destacar l'alentiment del creixement del Regne Unit (0,2% del primer trimestre davant del 0,4% del quart trimestre de 2017). En canvi, a Espanya el creixement es manté fort el primer trimestre (0,7%, idèntic al dels dos trimestres anteriors). Diversos factors podrien explicar l'alentiment econòmic de l'Eurozona: les llargues negociacions fins a la formació de govern a Alemanya, que han provocat un retrocés de la despesa pública que se suma a les tensions en el mercat laboral per la manca de personal qualificat; el llarg període de creixement continuat que podria ajustar-se per passar a situar-se en nivells més sostinguts; l'impacte indirecte del Brexit al Regne Unit; l'amenaça proteccionista dels Estats Units que pot perjudicar les exportacions europees; i la menor demanda exterior per una pèrdua d'intensitat de la recuperació global i per l'efecte retardat de l'apreciació de l'euro.

Al maig de 2018 el preu del petroli repunta i l'euro es deprecia.

La inflació de la zona euro s'ha mantingut moderada en els primers quatre mesos de l'any (1,3% en mitjana), però la previsió és que els preus s'accelerïn en el conjunt de 2018 a mesura que l'impacte de la pujada del preu del petroli es traslladi als preus de consum.

Durant els primers quatre mesos de l'any 2018 la tendència d'apreciació de l'euro s'ha frenat, amb una estabilització del tipus de canvi dòlar/euro, però al maig s'ha produït una sobtada depreciació de la moneda europea. Durant el 2018 el Banc Central Europeu continuarà amb les anunciades reduccions del volum de compres d'actius a partir de setembre, però no s'esperen canvis en els tipus d'interès de referència, actualment en el 0%.

Al Japó, es preveu que el creixement del PIB es moderi a l'1% el 2018 (després del sòlid resultat de l'1,7% de 2017, per sobre de la tendència) abans de desaccelerar-se encara més fins a situar-se al 0,9% el 2019, segons l'FMI. La revisió a l'alça de la previsió de creixement és conseqüència de la millora de les perspectives de la demanda externa, l'increment de la inversió privada i el pressupost suplementari per al 2018. No obstant això, les perspectives a mitjà termini per al Japó segueixen sent febles, sobretot a causa de la contracció de la força laboral. El ien no ha patit canvis destacables i es preveu que els tipus d'interès de referència es mantinguin al voltant de zero fins a mitjan 2019.

L'economia nipona retrocedeix el primer trimestre per primer cop des de 2015.

En el primer trimestre de 2018 l'economia nipona s'ha debilitat. En comparació amb el quart trimestre de 2017, el PIB ha experimentat una contracció del 0,2%, després d'haver crescut a un ritme del 0,1% en els tres mesos anteriors. Això ha suposat una contracció de l'economia del -0,6% interanual en el primer trimestre de l'any, la primera caiguda de l'activitat des de 2015, després d'un període de vuit trimestres consecutius d'expansió, que ha constituït el període de creixement continuat més llarg des del final dels 80. La caiguda de l'activitat al Japó durant el primer trimestre de l'any reflecteix l'impacte de la baixada de la demanda domèstica, amb un retrocés interanual del 0,9%, inclosa una caiguda de l'1,2% del consum privat i un descens del 8,2% de la inversió privada residencial.

En aquest context, el Banc del Japó ha mantingut constant la política de tipus d'interès que va entrar en vigor al març de 2016 i que consisteix en un sistema de tres nivells: els dipòsits existents a la data d'entrada en vigor d'aquesta modificació mantindran el tipus del 0,1%; a les reserves obligatòries i determinats fons relacionats amb programes de suport se'ls aplicarà el 0%; i els dipòsits restants portaran associat un tipus d'interès negatiu del 0,1%.

La situació econòmica és globalment positiva però augmenten els riscos.

En resum, malgrat que les xifres econòmiques agregades són bones i els mercats, optimistes, l'ímpetu actual no està garantit. Els riscos han augmentat des de l'inici d'any. La baixa inflació ha permès que el procés de retirada gradual d'estímul hagi estat suau, però el nou context d'inflació a l'alça per la pujada del preu del petroli podria accelerar el procés de pujada de tipus d'interès i generar tensions en els mercats financers i als països endeutats en dòlars, com ha succeït a l'Argentina. Altres riscos són el gir cap a polítiques proteccionistes que poden perjudicar el comerç internacional, la guerra comercial dels Estats Units amb la Xina i l'agreujament de les tensions geopolítiques a l'Orient Mitjà després que Trump decidís trencar l'acord nuclear amb l'Iran. L'evolució alcista del preu del petroli també és una amenaça sobretot per als països que en són grans importadors, com és el cas d'Espanya. Cal recordar que al maig els preus es van situar de mitjana en 77 dòlars/barril, un 50% més alt del preu que hi havia un any enrere.

PERSPECTIVES ECONÒMIQUES DE L'OCDE PER ALS PRINCIPALS PAÏSOS DESENVOLUPATS															
	Producte interior brut			INFLACIÓ¹			TAXA D'ATUR²			BALANÇA C/C			DÈFICIT PÚBLIC		
	% variació anual			% variació anual			% població activa			% del PIB			% del PIB		
	2017	2018p	2019p	2017	2018p	2019p	2017	2018p	2019p	2017	2018p	2019p	2017	2018p	2019p
Estats Units	2,3	2,9	2,8	2,1	2,7	2,3	4,3	3,9	3,6	-2,4	-2,8	-3,1	-3,6	-5,5	-6,1
Japó	1,7	1,2	1,2	0,5	1,2	1,5	3,7	3,8	3,7	4,0	3,7	4,1	-3,5	-3,0	-2,5
Regne Unit	1,8	1,4	1,3	2,7	2,6	2,2	4,4	4,5	4,6	-4,1	-3,1	-2,5	-1,8	-1,4	-1,3
Zona euro	2,5	2,2	2,1	1,5	1,6	1,8	9,1	8,3	7,8	4,0	4,0	3,9	-0,9	-0,6	-0,4
Alemanya	2,5	2,1	2,1	1,7	1,7	2,0	3,8	3,4	3,3	8,1	8,3	7,9	1,3	1,5	1,5
França	2,3	1,9	1,9	1,2	1,9	1,5	9,4	8,7	8,3	-0,6	-0,5	-0,4	-2,6	-2,3	-2,5
Espanya	3,1	2,8	2,4	2,0	1,6	1,5	17,2	15,5	13,8	1,9	1,7	1,7	-3,1	-2,4	-1,5
OCDE	2,5	2,6	2,5	2,0	2,2	2,3	5,8	5,4	5,1	0,4	0,2	0,1	-2,0	-2,6	-2,7

¹Per a l'OCDE s'ha utilitzat el deflactor del consum privat.

²Taxa d'atur calculada amb les definicions nacionals, no harmonitzada.

p: previsions.

Font: OCDE, maig del 2018.

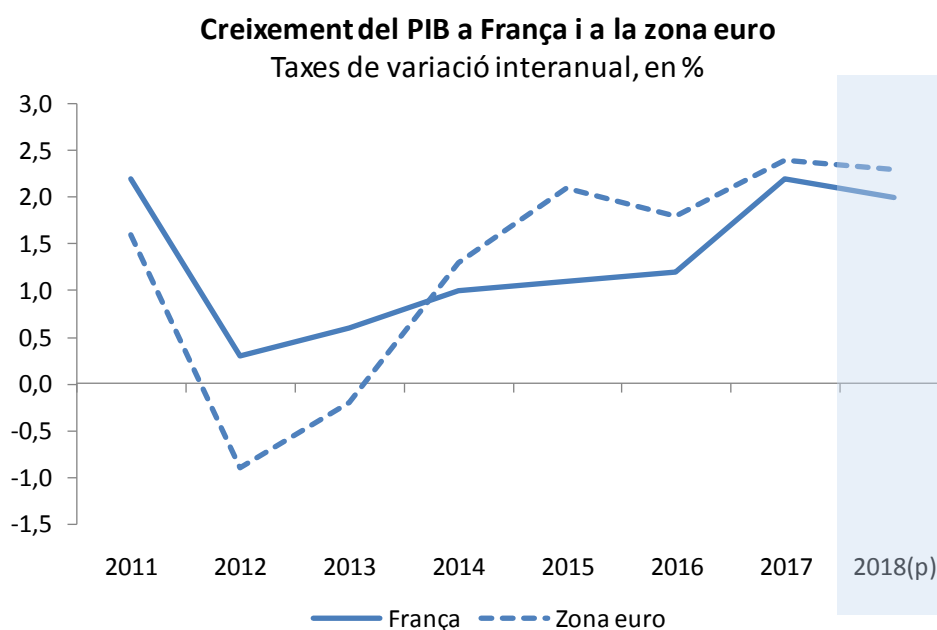
II. L'economia francesa

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2017

L'economia francesa va créixer el 2017 al ritme més alt dels últims sis anys. Segons l'Institut Nacional d'Estadística de França (Insee), el PIB va registrar una expansió anual del 2,2%, davant de l'1,2% registrat l'any anterior. Malgrat aquest repunt, l'economia francesa continua creixent menys que el conjunt de l'Eurozona (2,4% el 2017). L'increment del PIB ha estat impulsat fonamentalment pel dinamisme de la inversió i per l'acceleració de les exportacions, tot i que el consum públic també hi ha contribuït positivament. Aquesta naturalesa diversa de l'expansió fa que pugui ser més sostenible en el futur.

El 2017 l'economia francesa va créixer al ritme més alt dels últims sis anys.

Els factors d'impuls del creixement de l'economia francesa han estat l'entorn internacional favorable, els baixos tipus d'interès, el preu del petroli, que el 2017 es va mantenir en nivells històricament baixos, i l'augment de la confiança econòmica des de l'elecció del president al mes de maig de 2017. El nou president de la República ha iniciat una etapa de reformes econòmiques i de compromís amb el relleu de la Unió Europea, que ha començat amb una històrica reforma de la legislació laboral francesa a finals d'any.

Font: Comissió Europea.
p: previsions.

Tot i l'acceleració econòmica, el 2017 el nivell de PIB per càpita en relació amb la mitjana europea en paritat de poder de compra (UE=100) s'ha reduït fins al 104, davant del 108 assolit el 2013. Aquesta dada indica que la renda per càpita de França és un 4% superior a la mitjana europea, però també que tres anys abans era un 8% més elevada. Cal tenir en compte que la crisi no va afectar el grau de convergència real de França amb la UE, atès que l'any 2008 tenia un índex molt similar al de 2014, però que, en canvi, sí que s'està produint una divergència des de l'inici de la recuperació econòmica.

Per components, el creixement econòmic de 2017 l'ha protagonitzat la demanda interna, que –excloent-ne la variació d'existències–, ha contribuït en 1,8 punts al creixement, lleugerament inferior a l'aportació de l'any anterior. Tots els components de la demanda interna han tingut un comportament positiu. Tot i això, mentre que el consum privat ha desaccelerat el ritme de creixement des del 2,1% de 2016 fins a l'1% de 2017, el consum públic l'ha mantingut entorn de l'1,3%. El consum de les llars acusa l'efecte de la moderació salarial i l'ajust de les prestacions públiques, malgrat la creació d'ocupació. Tanmateix, el component del PIB que ha estat el gran impulsor de l'activitat de 2017 és la inversió, que ha crescut el 4,5% davant del 2,8% de l'any anterior. La inversió empresarial s'ha beneficiat de la millora de l'entorn econòmic i de les reformes adoptades per Macron, sobretot en l'àmbit del mercat laboral, mentre que la inversió de les famílies en habitatge ha estat afavorida per les facilitats de crèdit, els baixos tipus d'interès i la confiança en l'economia.

Les reformes adoptades pel Govern de Macron es comencen a notar en la inversió i el consum.

La demanda externa, en canvi, ha passat de tenir una contribució negativa de cinc dècimes l'any 2016 a tenir una contribució positiva d'una dècima el 2017, com a conseqüència de la intensa acceleració de les exportacions de béns i serveis, que han passat de créixer un 1,5% el 2016 a fer-ho un 4,5% el 2017, de manera que ha superat l'acceleració de les importacions (3% el 2016 i 4% el 2017). A diferència d'anys anteriors, les exportacions franceses de béns i serveis han tingut una evolució més positiva que les de la zona euro, la qual cosa posa en evidència que s'ha frenat la pèrdua de competitivitat que es produïa des de fa alguns anys. De fet, el quart trimestre de 2017 el sector exterior ha començat a contribuir positivament al

creixement del PIB, com a resultat d'una acceleració important de les exportacions combinada amb una moderació en l'increment de les importacions.

El 2017 el bon comportament de la balança comercial ha contribuït a reduir el dèficit de la balança per compte corrent en dues dècimes, fins al -0,6% del PIB, segons l'OCDE.

Pla de reformes econòmiques aprovades pel Govern de Macron el 2018¹

Mesures per augmentar la renda dels ciutadans

- Eliminació progressiva de l'impost municipal sobre l'habitatge per al 80% dels francesos en l'horitzó 2020.
- Reducció de les contribucions socials.
- Augment de la pensió mínima de jubilació: la quantia actual (803€) s'incrementarà fins als 903€ en l'horitzó 2020.
- Increment del subsidi per a adults discapacitats (AAH): actualment 1,1 milions de persones reben 811€ gràcies a aquest subsidi. Està previst que aquesta quantitat augmenti fins als 860€ l'1 de novembre de 2018, i fins als 900€ l'1 de novembre de 2019.

Mesures per reduir l'atur de forma efectiva i incentivar l'ocupació

- Augment de la *prima d'activitat*: aquest incentiu, a mode de subsidi, augmentarà en 20€/mes des de 2018 fins a 80€/mes al final del període de cinc anys. Està destinat a persones amb baixos ingressos econòmics.
- Canvi en l'enfocament de la política d'ocupació cap a la formació professional: el Pla d'inversió d'habilitats desbloquejarà un finançament per valor de 14 milions d'euros durant un període de cinc anys –només 1,5 milions d'euros el 2018.

Mesures per millorar la competitivitat

- Reducció del tipus de l'impost de societats: actualment a França se situa en el 33%, superior al 25% de la mitjana europea. Aquest diferencial es tancarà en cinc anys. A partir del 2018, la taxa caurà fins al 28% per a totes les empreses en els seus primers 500.000 euros de beneficis.
- Substitució del CICE (desgravació fiscal per competitivitat i ocupació) per una reducció permanent de les cotitzacions socials a càrrec de l'ocupador: el CICE es mantindrà el 2018, i es reduirà del 7% al 6% abans de ser substituït el 2019 per una reducció

¹<https://www.gouvernement.fr/en/the-2018-finance-bill>

permanent en la contribució social dels ocupadors, especialment adreçada als salaris baixos.

Mesures per incentivar la inversió i la innovació

- Introducció d'un impost de tipus fix del 30% (UFP) sobre les rendes del capital el 2018 (dividends, rendes del capital, interessos, etc.).
- Substitució, a partir de 2018, de l'impost de solidaritat sobre la riquesa (ISF) per un impost immobiliari basat en el valor dels béns immobles (IFI).

Mesures per facilitar la transició ecològica

- 20.000 milions d'euros del *Big Investment Plan* es canalitzaran durant el proper quinquenni cap a polítiques per aconseguir el nivell zero net d'emissions de carboni (renovar edificis per fer-los més eficients energèticament, incrementar la generació d'energia renovable, etc.).
- Incentiu per a la compra de vehicles més nets: tots els propietaris de vehicles amb motors de gasolina registrats abans de 1997 o motors dièsel d'abans de 2001 podran sol·licitar un ajut de 1.000€ per comprar un vehicle més net, tant nou com de segona mà.
- Llançament a gran escala del "cupó d'energia" (descompte en el preu de la factura energètica): sotmès a prova durant el 2017, aquest esquema s'estendrà a l'àmbit nacional l'1 de gener del 2018. Se'n beneficiaran 4 milions de llars. Anirà des dels 48€ fins als 227€/any segons les circumstàncies de cada llar, amb una quantitat de 150€/any de mitjana.
- Harmonització durant 4 anys del tipus impositiu del dièsel amb el tipus de la gasolina.

Mesures per revisar la política d'habitatge

- Reforma dels beneficis de l'habitatge: el pressupost reservat per a l'exempció en l'impost sobre l'habitatge individualitzat (APL), per valor de 18.000 milions d'euros en l'actualitat, es reduirà a 17.000 milions d'euros.
- Renovació de l'esquema *Pinel* i extensió dels préstecs sense interessos: l'esquema *Pinel* per impulsar la inversió de compra per llogar es prorrogarà 4 anys més, específicament a les àrees on la demanda supera l'oferta.

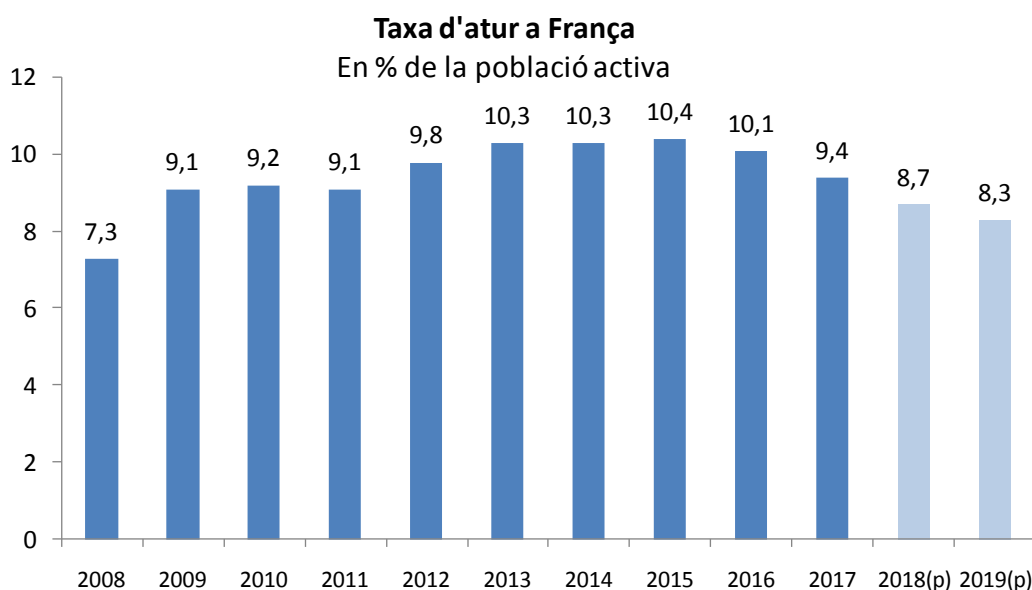
Mesures per donar suport a les forces armades, l'aplicació de la llei i els esforços en seguretat i justícia

- Increment sense precedents del pressupost de les forces armades.
- L'administració de justícia tindrà més mitjans, amb la creació de 1.000 llocs de treball més a partir de 2018.

Pel que fa a l'oferta, el 2017 les deu branques sectorials han registrat una evolució positiva del valor afegit brut, excepte la d'activitats financeres (-6,8%). El sector d'informació i comunicacions és el que ha tingut una evolució més positiva (5,4%), seguit per l'agricultura (4,8%), les activitats científiques i professionals (4,6%) i el comerç, transport i hostaleria (3,6%). En canvi, la indústria ha registrat un creixement més moderat, de l'1,5%, i el de la construcció ha estat del 2,4%. Les altres tres branques dels serveis (activitats immobiliàries, administració pública, i activitats culturals i recreatives) han registrat taxes de variació de l'entorn de l'1% o inferiors.

La reactivació de l'economia ha permès crear més ocupació neta que cap altre any des de l'inici de la recuperació.

La reactivació de l'economia ha permès crear més ocupació neta que cap altre any des de l'inici de la recuperació (276.000 llocs de treball més el 2017 davant dels 193.000 de 2016). El creixement de l'ocupació s'ha beneficiat de la millor conjuntura econòmica i de les reduccions de les cotitzacions socials aprovades durant el 2014 i 2015, en el marc del Pacte de responsabilitat i de solidaritat. En taxes de variació, l'ocupació ha accelerat el creixement des del 0,6% de 2016 fins a l'1,1% de 2017, al mateix temps que la taxa d'atur harmonitzada disminuïa des del 10,1% de 2016 fins al 9,4% de 2017 en mitjana anual, segons l'OCDE.

Font: OCDE.

p: previsions.

La reducció de les cotitzacions socials i la reforma laboral han creat un entorn més favorable a l'augment de l'ocupació.

Aquesta millora progressiva del mercat laboral i de reducció de la taxa d'atur ha fet que els augments salarials nominals hagin estat més intensos que en anys anteriors (1,8% el 2017 davant de l'1,0% de 2016). La productivitat laboral, per la seva banda, ha augmentat el 0,8% i, en conseqüència, els costos laborals unitaris (CLU) han crescut l'1% en termes nominals. Però en termes reals (un cop descomptats els preus) els CLU només han augmentat el 0,2%, fet que ha permès a les empreses franceses guanyar competitivitat.

La reforma laboral aprovada pel Govern de Macron el 2017

La reforma laboral permetrà que les petites empreses puguin negociar les condicions laborals amb els seus treballadors amb més llibertat, amb la possibilitat de despenjar-se de convenis sectorials que englobaven totes les empreses i que no tenien en compte la situació particular de cadascuna. Per exemple, fins ara si una empresa presentava pèrdues i un descens de les vendes es podia veure obligada a apujar salaris si s'acordava així en el conveni sectorial.

Les firmes que tinguin menys d'onze empleats podran negociar les condicions directament amb els ocupadors, sense necessitat de tenir representació sindical. No obstant això, aquest tipus de canvis preocupa sindicats i una part dels treballadors, que temen que els falti poder i experiència per negociar el marc laboral amb els ocupadors.

D'altra banda, també s'ha fixat un límit a la indemnització per acomiadament improcedent. El pagament dependrà del temps que el treballador hagi estat a l'empresa, ja que la indemnització s'incrementarà de forma progressiva. Per exemple, l'acomiadament improcedent d'un treballador que hagi estat dos anys a l'empresa pot comportar una indemnització equivalent a tres mesos de salari; per part seva, un treballador amb 30 anys treballats a l'empresa pot rebre un màxim de 20 mensualitats, que és el límit després de la reforma laboral.

A més, la nova legislació laboral permet que les empreses redueixin plantilla de forma col·lectiva oferint baixes voluntàries mitjançant prejubilacions. En el cas de les

multinacionals, aquest tipus de política es pot implementar si es demostra que és necessària i sense tenir en compte els beneficis de l'empresa fora de França.

Aquesta bateria de canvis laborals pretén fer més atractiva la contractació de nous treballadors, ja que si el cicle econòmic o les circumstàncies de l'empresa canvien, l'empresa podrà adaptar-se de manera més senzilla. La descentralització de la negociació col·lectiva en l'àmbit de l'empresa permetrà realitzar ajustos interns (modificació del temps de treball i dels salaris) sense que siguin necessaris els ajustos externs o per quantitats, com ara l'acomiadament.

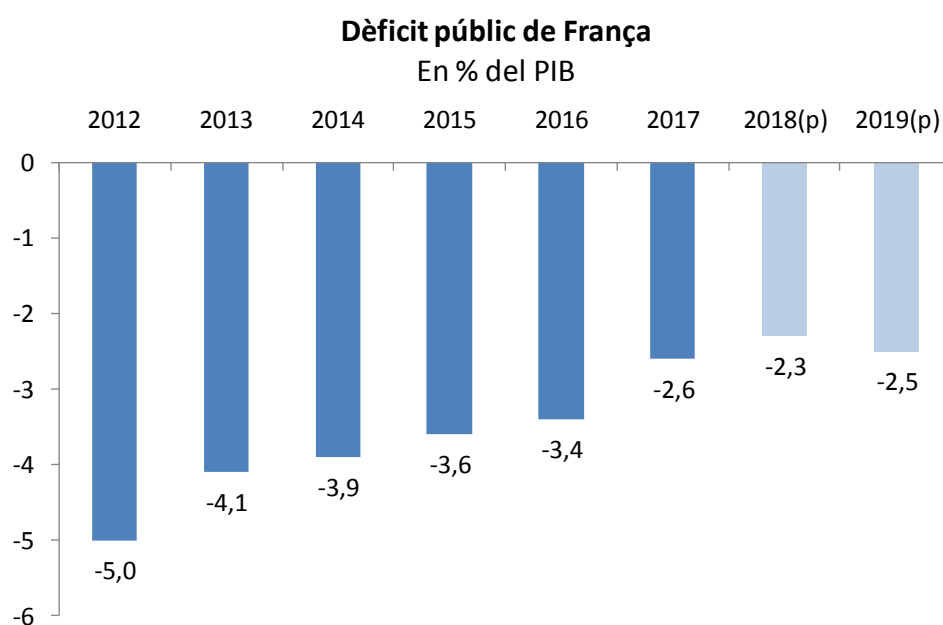
Aquestes mesures se sumen a les aprovades anys enrere per l'anterior Govern francès, que han suposat rebaixes importants de les cotitzacions socials, amb les quals es pretén reduir la bretxa entre les quotes empresarials a la seguretat social de França i les de la mitjana de països de la zona euro. Cal recordar que França és un dels estats membres on el cost de la mà d'obra és més alt a causa de l'elevada pressió fiscal sobre el treball.

Els preus de consum han registrat una evolució a la baixa en la primera meitat de l'any i a l'alça en la segona meitat, seguint l'evolució marcada pel preu del petroli. En mitjana anual, la inflació harmonitzada ha estat de l'1,2% el 2017, superior al 0,3% de l'any anterior. La inflació subjacent, que reflecteix més fidelment l'evolució del nucli dels preus perquè exclou els components volàtils (alimentació no elaborada i energia), ha tingut una evolució estable, ja que s'ha mantingut en el 0,6% per tercer any consecutiu.

El sector públic continua reduint el dèficit gràcies a l'augment dels ingressos fiscals.

El 2017 el sector públic ha continuat amb la política de consolidació fiscal. El dèficit de les administracions públiques ha estat de 59,3 bilions d'euros, una xifra que representa el 2,6% del PIB, després de tancar el 2016 en el 3,4% del PIB. Aquesta evolució ha permès que l'economia francesa surti del procediment de dèficit excessiu que marca la Comissió Europea per als països que superen el llindar de dèficit públic del 3% del PIB. Aquesta reducció del dèficit es produeix com a resultat d'un augment més important de la participació dels ingressos en el PIB que de les despeses. Concretament, el pes dels ingressos sobre el PIB ha passat del 53,2% al 53,9%, mentre que el de les despeses ha disminuït molt lleugerament, del 56,6% al 56,5%, si bé França és el país de l'Eurozona amb un pes més elevat tant dels ingressos com de

les despeses públiques sobre el PIB. Entre les despeses cal destacar el creixement de les transferències i subvencions, en bona part per la devolució de l'impost del 3% sobre dividends. Quant als ingressos fiscals, els impostos sobre la renda i la riquesa han augmentat un 5,2%, després de fer-ho un 0,6% el 2016. També han augmentat amb força els ingressos per cotitzacions socials, gràcies a la dinàmica favorable de l'ocupació, i de l'IVA, per l'augment de les bases imposables del consum. Tot i que el dèficit públic s'ha reduït, el deute públic ha augmentat lleugerament en termes de Maastricht (97,0% a finals de 2017 davant de 96,6% a finals de 2016), la qual cosa fa que l'economia francesa sigui vulnerable a canvis en el sentiment inversor i a pujades en els tipus d'interès. Aquest nivell d'endeutament és superior al de la mitjana dels 19 països membres de la zona euro (88,8% del PIB).

p: previsions.

Font: Comissió Europea.

2. Perspectives

Es preveu que l'activitat econòmica mantingui el dinamisme durant el 2018, malgrat el feble començament de l'any. Les previsions de la Comissió Europea, l'FMI i l'OCDE per al conjunt de l'exercici 2018 són d'un creixement del PIB de l'entorn del 2%. La política proteccionista dels Estats Units i un repunt no previst del preu del petroli mostra un entorn internacional lleugerament menys favorable del que hi havia el quart trimestre de 2017. Tanmateix, els forts vents de cua que el 2017 van permetre

l'acceleració de l'activitat econòmica (política monetària acomodativa i demanda global creixent) continuaran donant suport a un creixement continuat i sòlid durant el 2018. Però el creixement podria refredar-se més endavant (1,7% el 2019 i l'1,6% el 2020, segons les previsions del Banc de França), una vegada es vagin diluint aquests factors d'impuls externs.

El consum s'anirà recuperant a mesura que baixi l'atur i s'apliquin les pujades salarials.

El creixement del consum privat, que el 2017 ha estat feble, es preveu que es recuperi gradualment a mesura que augmentin els ingressos de les famílies per la creació d'ocupació i les pujades salarials. A més, les rebaixes fiscals haurien de proporcionar un suport més important al poder adquisitiu i al consum, tot i que una part de l'efecte podria desviar-se cap a l'estalvi.

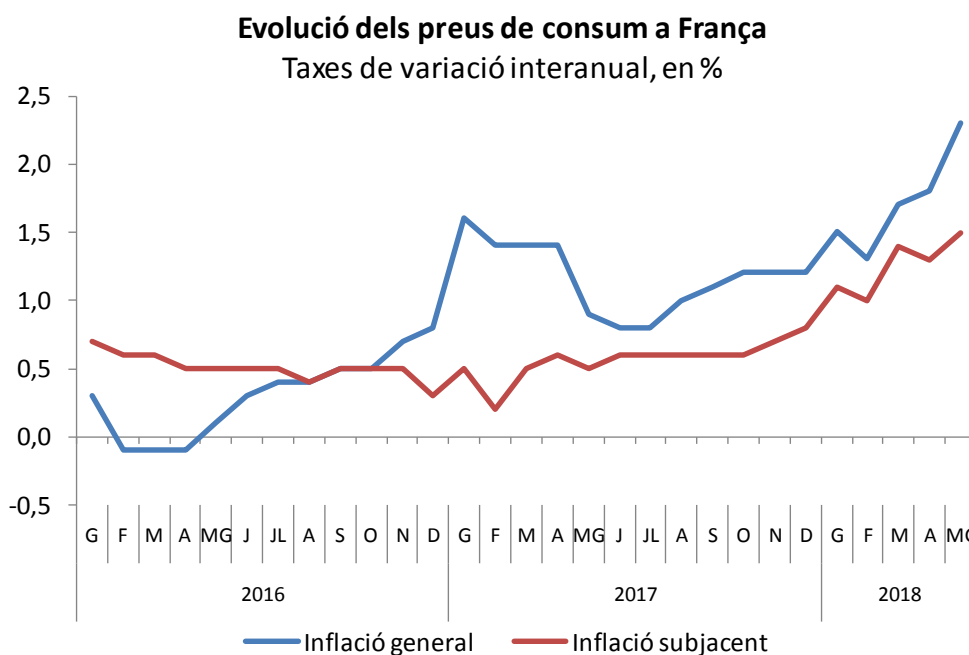
Es preveu que el creixement de les inversions es mantingui fort l'any 2018 abans de refredar-se el 2019. La inversió pública es recuperarà el 2018 després de diversos anys de contracció, d'acord amb el cicle electoral municipal. En canvi, es preveu que la inversió en habitatge disminueixi després d'un creixement molt elevat el 2017, mentre que la inversió empresarial mantindrà un creixement fort, entorn del 4%, el 2018, perquè es beneficiarà de la reforma laboral, de les condicions financeres favorables i de la reforma de les regulacions empresarials anunciada. També es preveu que el comerç exterior deixi de contribuir negativament al creixement del PIB —per primera vegada en cinc anys— com a conseqüència del repunt de les exportacions previst per al 2018. Tot i això, les exportacions es moderaran el 2019 per l'efecte retardat de l'apreciació de l'euro i per una demanda mundial menys dinàmica.

En el primer trimestre s'ha moderat el ritme de creixement de l'activitat per la inversió en capital.

En el primer trimestre de 2018 s'observa una moderació del ritme d'activitat econòmica. El creixement del PIB ha passat del 0,7% del quart trimestre al 0,3% del primer de 2018. Les despeses de consum de les llars han augmentat al mateix ritme que el trimestre anterior, mentre que la formació bruta de capital fix ha perdut impuls. En general, la demanda interna final exclouent-ne la variació d'existències es va moderar i va contribuir menys al creixement del PIB (0,3 punts davant de 0,5 punts del trimestre anterior). Les exportacions també s'han debilitat lleugerament i les

importacions s'han mantingut estables. En conseqüència, el sector exterior no ha contribuït al creixement del PIB en el primer trimestre. De la mateixa manera, la variació d'existències s'ha mantingut estable i, per tant, tampoc ha contribuït al creixement del PIB. Pel que fa a l'oferta, la producció s'ha reduït en la indústria en termes inter trimestrals (especialment en el sector de material de transport), ha continuat creixent a un ritme sostingut en els serveis i s'ha accelerat en la construcció.

En aquest context, la taxa d'inflació harmonitzada ha estat de l'1,6% de mitjana durant els primers quatre mesos de l'any, tres dècimes superior a la del quart trimestre de 2017. Per al conjunt de l'any 2018 s'espera que la inflació augmenti fins a l'1,9%, davant de l'1,2% de 2017, impulsada pels increments dels impostos especials (impost sobre el tabac) i els alts preus del petroli. No obstant això, el 2018 la inflació subjacent —que exclou l'energia i els aliments— només augmentarà marginalment.

Font: Eurostat.

El 2017 va estar marcat per un importantíssim augment de l'ocupació, que podria gairebé mantenir-se el 2018 tot i la reducció de contractes subvencionats que s'aplica aquest any. En taxes de variació, l'ocupació podria créixer un 1,4% i la taxa d'atur podria reduir-se al 8,7% en mitjana anual el 2018, segons l'OCDE. L'ocupació del sector privat estarà afavorida per la transformació dels beneficis fiscals a la contractació, introduïts amb el Pla per a la competitivitat i l'ocupació (CICE), per una reducció permanent de les contribucions empresarials a la seguretat social, i per

l'evolució econòmica favorable.

El dèficit públic es reduirà el 2018 malgrat les reformes fiscals aprovades per aquest any.

El 2018 es preveu que el dèficit públic continuï reduint-se unes dècimes, fins al 2,3% del PIB. Això serà possible gràcies al creixement dels ingressos, que haurien de mantenir-se forts com a resultat de l'evolució cíclica, malgrat les rebaixes fiscals previstes en els pressupostos de 2018 —amb un impacte estimat del 0,3% del PIB. Mesures com l'exempció en l'impost sobre l'habitatge, la substitució de l'impost sobre la riquesa per un impost immobiliari o la introducció d'un impost de tipus impositiu fix sobre les rendes del capital seran compensades parcialment per l'augment dels impostos ambientals que suposaran al voltant del 0,1% del PIB. La previsió també incorpora l'impacte sobre la despesa del reemborsament de l'impost del 3% sobre els dividends (estimat en uns 5.500 milions d'euros el 2018).

Si no es modifiquen les polítiques, es preveu que el dèficit augmenti fins al 2,5% del PIB l'any 2019. La previsió té en compte l'impacte a l'alça sobre el dèficit d'un 0,9% del PIB derivat de la substitució del CICE (Crèdit fiscal per a la competitivitat i l'ocupació) per una reducció permanent de les cotitzacions a la seguretat social. Descomptant aquest efecte, el dèficit hauria de disminuir fins a l'1,9% del PIB, principalment a causa de condicions cícliques positives. Com a conseqüència d'aquesta evolució del dèficit públic i del PIB, es preveu que el nivell d'endeutament públic disminueixi fins al 96,4% del PIB el 2018 i fins al 96% el 2019.

Després que l'any 2017 el Govern francès hagi aconseguit situar el dèficit en línia amb les exigències de la UE, és més probable que Macron pugui assolir l'objectiu d'equilibri fiscal el 2022. Una vegada flexibilitzat el mercat de treball, les prioritats de l'executiu són reformar el sistema de pensions, acabar amb l'ocupació pública vitalícia en determinats àmbits i introduir una paga variable per a funcionaris lligada a objectius.

El Govern de França també ha anunciat que abordarà una reforma de l'entorn normatiu per facilitar els negocis i reduir els obstacles per a la creació d'empreses. Cal assenyalar que segons l'informe *Doing Business* de 2018, que avalua 190 països de tot el món, França ocupa la posició número 31 en termes de "facilitats per fer negocis", després d'haver baixat tres llocs respecte a l'edició de 2017. França sobresurt en matèria de comerç transfronterer i en compliment dels contractes. En canvi, destaca

negativament en la facilitat dels tràmits per al canvi de propietari, en l'obtenció de finançament i en el pagament d'impostos.

L'alt nivell d'endeutament públic i l'elevada taxa d'atur són els dos riscos principals.

En definitiva, el 2018 el creixement del PIB continuarà fort i impulsat principalment pel consum privat –que es beneficiarà de l'augment de l'ocupació i de la reducció d'impostos–, per la inversió –que es veurà impulsada per les mesures laborals i de foment de la competitivitat– i per l'exportació –atesa la millora de competitivitat que poden aconseguir les empreses franceses. No obstant això, amb el deute públic prop del 100% del PIB i l'atur d'entorn del 9%, els reptes continuen sent importants.

Les reformes actuals i futures poden augmentar el creixement potencial de l'economia francesa.

El compliment de les perspectives per als propers anys està subjecte a riscos a l'alça i a la baixa. Per una banda, les reformes actuals i futures podrien augmentar el creixement potencial de l'economia francesa. Per l'altra, l'apreciació de l'euro i les incerteses que pesen sobre la demanda global representen un risc negatiu per al creixement de les exportacions. Malgrat que els principals riscos negatius provenen de l'exterior, han aparegut nous riscos domèstics. Les vagues en el sector ferroviari del segon trimestre de 2018 podrien tenir un impacte negatiu sobre el creixement, tot i que l'efecte és probable que sigui limitat i de curta durada. A més, un descens prolongat del sentiment empresarial durant tot l'any podria acabar convertint-se en un descens més intens del creixement el 2019.

FRANÇA. PRINCIPALS AGREGATS MACROECONÒMICS			
Taxes de variació interanual			
	2015	2016	2017
Components de demanda			
Consum privat	1,5	2,1	1,0
Consum públic	1,0	1,4	1,3
Formació bruta de capital fix	1,0	2,8	4,5
Demanda interna sense inventaris (a)	1,3	2,1	1,8
Inventaris (a)	0,3	-0,4	0,2
Exportació de béns i serveis	4,6	1,5	4,5
Importació de béns i serveis	5,9	3,0	4,0
Components d'oferta			
Agricultura	0,1	-12,3	4,8
Indústria	0,4	1,1	1,5
Construcció	-0,6	-1,4	2,4
Comerç, transports i hostaleria	2,1	1,2	3,6
Informació i comunicacions	3,8	3,9	5,4
Activitats financeres	0,2	0,5	-6,8
Activitats immobiliàries	0,3	0,2	1,2
Act. científiques i serveis professionals	1,7	3,2	4,6
Adm. públiques, salut i serv. socials	0,3	1,3	0,9
Act. culturals, recreatives i altres	-1,1	2,7	0,7
PIB a preus de mercat	1,1	1,2	2,2

(a) Aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

Font: INSEE (demanda) i Eurostat (oferta).

III. L'economia espanyola

1. Principals trets de l'evolució econòmica de l'any 2017

L'any 2017 l'economia espanyola ha mantingut un fort impuls en el ritme d'activitat, superior al que es va pronosticar inicialment. Aquest fet li ha permès recuperar el nivell de PIB que tenia abans de la crisi i continuar acostant-se al nivell d'ocupació de 2008. La trajectòria expansiva ha superat les expectatives en bona part gràcies al comportament favorable dels mercats exteriors, especialment de les economies de la zona euro que van mostrar un creixement robust en un context de condicions financeres molt favorables. Així, el 2017 l'economia espanyola va tornar a registrar nous rècords històrics en la xifra d'exportacions i de turistes estrangers, fet que mostra l'avenç que ha fet el país en l'obertura i internacionalització de la seva economia durant el període de crisi. Tot això s'ha traduït en una confiança més gran dels consumidors i de les empreses, que s'ha reflectit en la bona evolució del consum i de la inversió. Així mateix, el flux de nou crèdit a les llars i petites i mitjanes empreses ha començat a créixer, però dins d'un marc general encara de desendeutament.

Per tercer any consecutiu el creixement del PIB ha estat superior al 3%.

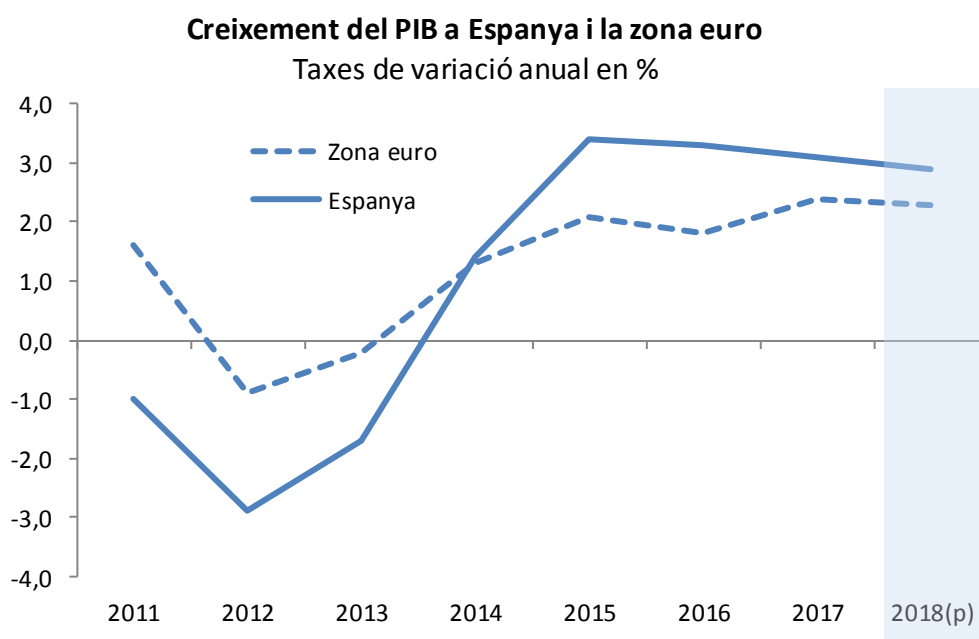
El PIB espanyol ha tancat l'any 2017 amb un creixement anual del 3,1%, dues dècimes inferior a la taxa de 2016, però amb un creixement per sobre del 3% per tercer any consecutiu, segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística. El creixement trimestral va experimentar una lleugera desacceleració durant la segona meitat de l'any, atès que en el primer trimestre creixia un 0,8% i en el segon ho va fer un 0,9%, en línia amb les taxes observades des de l'inici de la recuperació, però en el tercer i quart trimestre el creixement es va reduir fins al 0,7%. Per part seva, el possible impacte negatiu de la incertesa política a Catalunya sembla que ha estat molt moderat i en bona part compensat per la millora del context exterior.

Una de les característiques positives del creixement de l'economia espanyola és que la seva composició es manté equilibrada per segon any consecutiu, ja que tant la demanda interna com la demanda externa han fet una contribució positiva al creixement del PIB. La demanda nacional, impulsada principalment pel dinamisme de la inversió i del consum privat, es consolida com el principal motor del creixement, ja que ha aportat 2,8 punts percentuals a l'avenç del PIB, tres dècimes més que el 2016. Per la seva banda, la demanda externa neta ha aportat 0,3 punts al creixement, quatre

dècimes menys que l'any anterior, com a resultat d'una acceleració de les importacions de béns i serveis que supera l'acceleració de les exportacions.

Espanya és la gran economia europea que més ha crescut el 2017.

L'economia espanyola és la que més ha crescut entre els grans països desenvolupats, molt per sobre del 2,3% registrat en el conjunt de països membres de la zona euro, i també una de les que més ocupació ha creat. Des de l'inici de la recuperació, el creixement de l'economia espanyola està sent més intens que el de la UE i, com a resultat d'aquest fet, l'índex de PIB per càpita espanyol mesurat en paritat de poder adquisitiu en relació amb la mitjana de la UE-28 (igual a 100) ha anat pujant gradualment fins a situar-se en 92 el 2017. No obstant aquesta millora, encara està lluny del 103 que es va assolir l'any 2007, just abans de la crisi.

Font: Eurostat.
p: previsions.

Entre els components de la demanda nacional, el ritme de creixement més elevat ha estat el de la inversió en béns d'equipament (6,1%), seguida de la inversió en construcció, amb una taxa anual del 4,6%, dos components que a més han accelerat les taxes de variació respecte a l'any anterior. Els factors determinants d'aquest repunt de la inversió són els baixos tipus d'interès, l'augment dels beneficis i la millora de les perspectives econòmiques. En canvi, la despesa en consum final de les llars ha

desaccelerat el creixement, que ha passat del 2,9% de 2016 al 2,4% de 2017. Entre els factors que poden explicar la moderació del creixement del consum privat hi ha l'estancament dels salaris i el repunt de la inflació. Finalment, el consum públic ha crescut un 1,6%, el doble que l'any anterior, cosa que reflecteix una relaxació de l'esforç de consolidació fiscal afavorit per l'augment dels ingressos fiscals derivats d'una evolució econòmica molt favorable.

Pel que fa a la demanda externa, l'augment del dinamisme tant de les exportacions com de les importacions respecte a l'any anterior es deu a una millora dels fluxos de comerç mundial i a la reactivació de la inversió. Les exportacions reals de béns i serveis han registrat un ascens del 5% el 2017, dues dècimes més que el 2016, mentre que les importacions s'han accelerat en 2 punts, fins a una taxa del 4,7%, fet que explica la disminució de la contribució positiva de la demanda externa al creixement del PIB el 2017. L'augment de les importacions ha estat impulsat, sobretot, pel repunt de la inversió en béns d'equipament, que és molt propensa a la importació.

A diferència d'etapes expansives anteriors, el creixement del PIB va acompanyat d'un superàvit exterior.

L'expansió actual de l'economia espanyola està sent compatible amb el manteniment d'un superàvit exterior, cosa que no havia succeït en etapes expansives anteriors. Segons dades de la balança de pagaments, la capacitat de finançament de l'economia espanyola s'ha mantingut en el 2,1% del PIB per segon any consecutiu. Aquest superàvit exterior ha permès continuar reduint el volum d'endeutament exterior per sisè any consecutiu.

Des de la perspectiva de l'oferta, l'any 2017 s'ha registrat un creixement en les principals branques d'activitat, excepte en les activitats financeres i d'assegurances, en què es manté l'evolució negativa que es va iniciar el 2009 arran de la crisi financera. La indústria ha crescut a una taxa similar a l'any anterior (3,7%), mentre que la construcció és el sector que ha registrat un augment més important (4,9%), si bé la seva aportació al PIB encara és petita per la intensa davallada de pes que va patir durant la crisi. Dins els serveis, destaca l'avenç de les activitats professionals (6,2%) i d'informació i comunicacions (5,1%). El dinamisme de la inversió en construcció ha tingut el reflex en un increment del sector immobiliari, que el 2017 creix per segon any consecutiu, tal com mostra també l'augment de les compravendes immobiliàries i el preu dels habitatges.

En línia amb l'intens dinamisme de l'activitat econòmica, el mercat laboral s'ha continuat recuperant. Al llarg d'aquest any s'han creat 490.000 llocs de treball equivalents a temps complet, una xifra que significa un creixement del 2,8% respecte a l'any anterior. La productivitat per persona ocupada ha augmentat lleugerament, el 0,2%, i la remuneració per persona assalariada ho ha fet un 0,1%, de manera que els costos laborals unitaris han disminuït un 0,1%, seguint amb la tendència general dels darrers anys. La millora dels costos laborals unitaris en relació amb l'Eurozona ha permès recuperar la pèrdua de competitivitat acumulada en la fase expansiva i ha estat un factor fonamental que explica el dinamisme de les exportacions espanyoles.

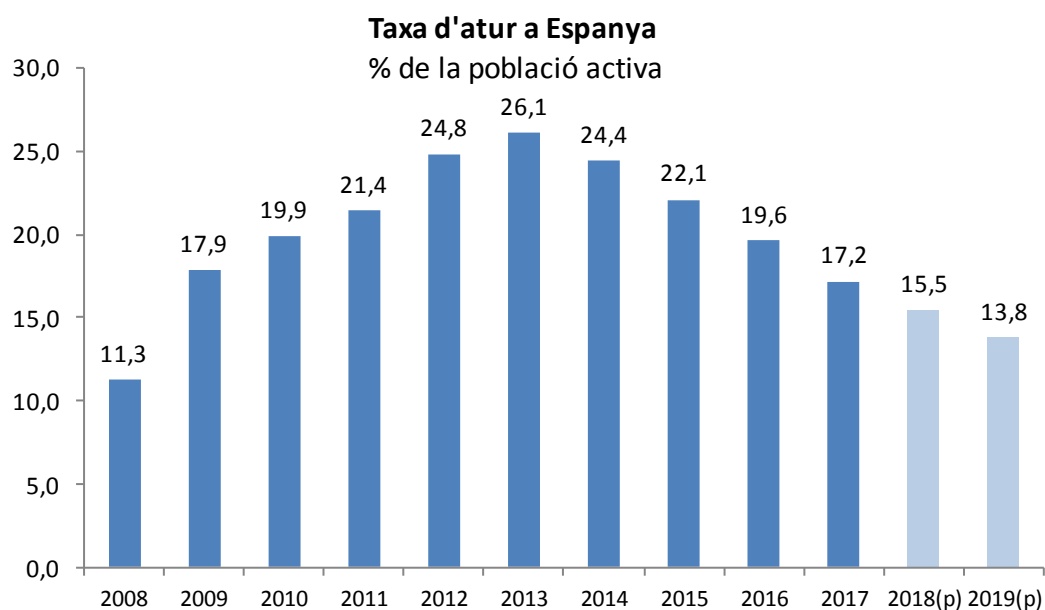
L'atur de llarga durada i la temporalitat són els elements més preocupants del mercat laboral.

El nivell d'atur s'ha continuat reduint a Espanya, si bé ho fa a un ritme cada vegada menor. Concretament, el quart trimestre de 2017 el nombre total d'aturats era de 3.766.700 persones, un 11% menys que al final de l'any anterior. En termes absoluts, la xifra de desocupats s'ha reduït en 471.100 persones en un any, el descens més moderat dels darrers tres anys. La taxa d'atur també ha baixat al 16,5% al final de 2017, la més baixa des del quart trimestre de 2008 però encara lluny de la mínima assolida el 2007 (8,2%). Tot i la reducció de la taxa d'atur, hi continua havent col·lectius molt afectats com són els joves menors de 25 anys (la taxa d'atur juvenil encara és del 38%), els immigrants de fora de la UE (que tenen una taxa d'atur del 26%) i les persones que fa més de dos anys que estan en atur, que són el 38% del total. La persistència d'una taxa d'atur elevada és una de les raons que explica l'increment de la desigualtat de la renda que s'ha produït a Espanya els darrers anys.

Com a novetat, el 2017 es percep una moderació en el creixement de l'ocupació amb contracte temporal en comparació amb els tres anys anteriors. Això ha fet que al final de 2017 la taxa de temporalitat se situés en el 26,7%, només 0,2 punts per sobre del nivell del final de 2016, una taxa que està lluny dels nivells observats durant la crisi (33,8% al final de 2006). Malgrat això, la taxa de temporalitat d'Espanya continua sent molt superior a la de la zona euro (16,2% al final de 2017).

A l'inici de 2017 es va aprovar una pujada del 8% del salari mínim interprofessional (SMI), a la qual s'ha sumat un nou increment del 4% el 2018. Aquest augment, que va

afectar directament una mica més del 3% dels assalariats, pot estar tenint efectes agregats reduïts tant sobre l'ocupació com sobre els salaris.

Font: OCDE.

p: previsions.

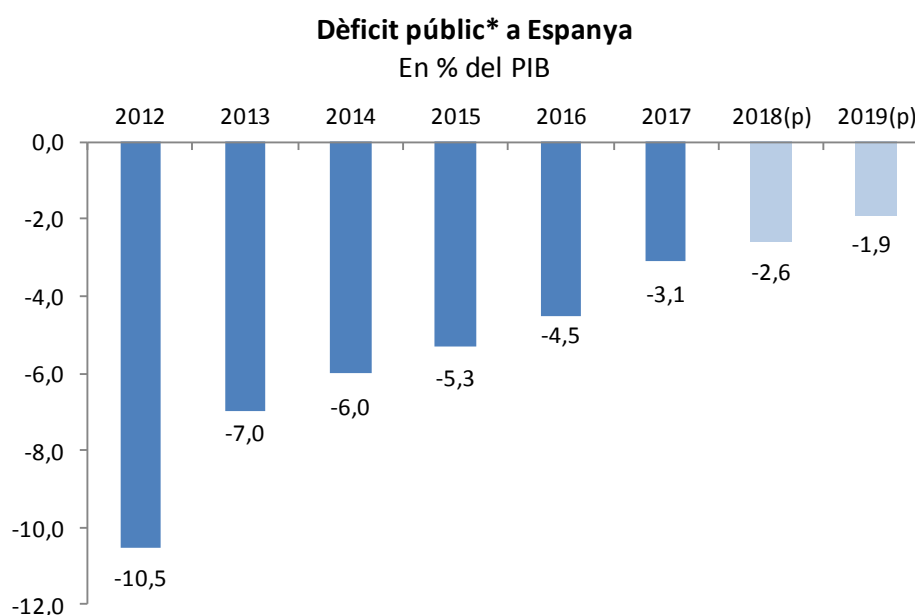
Les famílies perden poder adquisitiu per l'augment de la inflació i l'estabilitat dels salaris.

L'evolució de la inflació s'ha vist condicionada pel comportament del preu de l'energia i del petroli, i també pel tipus de canvi de l'euro/dòlar. La inflació va repuntar fins al 3% al principi de 2017 a causa de l'alça dels preus energètics, i es va anar moderant al llarg de l'any fins a acabar en l'1,1% al desembre (1,2% en termes harmonitzats amb la zona euro), ja que l'apreciació de l'euro va permetre compensar en part l'augment del preu del petroli. Tanmateix, en mitjana anual, els preus han augmentat un 2%, força més del que ho han fet els salaris (0,1%), un fet que ha suposat una pèrdua significativa de poder adquisitiu per a les famílies. La inflació subjacent, per la seva banda, s'ha situat en mitjana anual entorn de l'1%, un punt inferior a la inflació general, i aquest fet indica que no s'han produït pressions inflacionistes des del punt de vista de la demanda. El 2017 hi ha tornat a haver un diferencial positiu d'inflació d'Espanya en relació amb la zona euro, en contrast amb el que havia succeït els últims anys, la qual cosa s'explica pel fet que l'economia espanyola depèn més de les variacions del preu de l'energia. Si es mantingués aquest diferencial, les empreses podrien patir una

pèrdua de competitivitat exterior, que se sumaria a la derivada de l'apreciació de l'euro, que també s'ha produït al llarg de l'any 2017.

En l'àmbit de les finances públiques, l'any 2017 l'economia espanyola ha complert l'objectiu de reducció del dèficit acordat amb la Comissió Europea i s'aproxima ja al 3% del PIB, fet que li permetria sortir del Protocol de dèficit excessiu. Concretament, el dèficit del conjunt del sector públic espanyol s'ha situat en el 3,1% del PIB (-4,3% l'any 2016), el nivell més baix dels darrers 10 anys. El descens del dèficit d'aquest any es pot explicar sobretot per la reducció del dèficit de l'Administració central i les comunitats autònomes; en canvi, el Fons de la Seguretat Social va augmentar el dèficit i les corporacions locals van establir el superàvit. Per la seva banda, la ràtio de deute públic sobre el PIB es va reduir molt lleugerament del 99% al 98,3%, gràcies a l'augment del PIB nominal i a la contenció dels tipus d'interès.

Espanya ha reduït el dèficit públic, fins a aproximar-lo al 3% del PIB.

p: previsions.*Inclou ajudes al sector financer.

Font: Eurostat.

La conjuntura econòmica favorable en la qual s'emmarquen els pressupostos de 2017 s'ha reflectit tant en l'augment dels ingressos públics, pel gran dinamisme que mostren els ingressos tributaris, com en la contenció de les despeses públiques, per la disminució de les partides de prestacions d'atur i pagament d'interessos i per

l'augment moderat de les pensions públiques (un 0,25%). Pel que fa als ingressos, les principals figures impositives (IVA, IRPF i impost de societats) han registrat un augment interanual de la recaptació d'entorn del 4-5% en tots els casos, gràcies a l'augment de les bases imposables del consum i de la renda, ja que el 2017 no hi va haver reformes impositives destacables.

2. Economia catalana

L'economia catalana s'ha mantingut sòlida i ha continuat creixent amb una mica més de força que el conjunt d'Espanya com fa des de l'inici de la recuperació, sobretot pel que fa al mercat laboral.

El 2017 el PIB de Catalunya ha crescut un 3,4%, segons l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), i enllaça quatre anys consecutius de fort creixement. L'increment del PIB català ha superat en més d'un punt el de la zona euro (2,3%). L'economia catalana va registrar el darrer trimestre del 2017 un creixement intertrimestral del 0,8%, només 0,1 punts percentuals menys que el dels tres primers trimestres de l'any, en què l'economia va créixer un 0,9%. D'acord amb aquestes xifres, no es van confirmar els pronòstics que assenyalaven que es produiria un fort alentiment de l'economia com a conseqüència del conflicte polític.

Des de finals del 2013, Catalunya està creant ocupació neta. El 2017 l'ocupació segons l'INE ha crescut un 2,9%, per sobre del que ho ha fet a Espanya. La creació d'ocupació ha permès reduir la taxa d'atur fins al 13,4%, molt per sota del màxim del 2013 (23%). Però aquesta taxa segueix sent més alta que la mitjana de la zona euro (9,1%).

Catalunya creix per sobre d'Espanya i registra nous rècords en exportació i turisme.

El creixement prové de l'expansió de la demanda interna, de la fortalesa de la indústria, dels alts nivells d'inversió i de la capacitat exportadora. Cal recordar que Catalunya té una llarga tradició industrial. El pes de les manufactures en el VAB total és del 17,4%, 1,9 punts percentuals més que a la UE-28 i 3,9 punts percentuals més que a Espanya. El creixement de la indústria durant el 2017 ha estat superior al conjunt de l'economia, de manera que aquest pes ha augmentat i demostra la

reindustrialització observada des de l'inici de la recuperació econòmica. Les principals branques industrials són l'alimentària, la indústria química i farmacèutica, el material de transport, i la maquinària, tot i que la indústria catalana es caracteritza per ser molt diversificada sectorialment.

La importància del comerç exterior també és una característica destacada de l'economia. Catalunya és la comunitat líder a Espanya en comerç exterior (el 2017 concentra el 25,6% de les exportacions i el 28,1% de les importacions). A més, presenta un saldo exterior positiu tant amb la resta de l'Estat com amb l'estranger, senyal de la seva competitivitat. L'any 2017 destaca el creixement del 7,3% de les exportacions a França, principal destinació internacional de béns de Catalunya. Fora de la zona euro, els creixements més importants s'han produït en les exportacions als EUA (21,2%) i a la Xina (17,7%), malgrat l'apreciació de l'euro.

Barcelona es converteix en la ciutat líder al món en l'organització de congressos internacionals.

El dinamisme de l'economia internacional i l'obertura a l'exterior de Catalunya s'ha traduït en un rècord històric en la recepció de turistes estrangers. El 2017 Catalunya va rebre 19 milions de turistes estrangers, una xifra que suposa un increment interanual del 5%. L'Aeroport de Barcelona va assolir la xifra de 47,3 milions de passatgers el 2017, un 7,7% més que l'any anterior, de manera que ha esdevingut el setè aeroport més transitat d'Europa i el segon que més ha crescut durant aquest any dins el top-10 europeu. Cal recordar que aquest mateix any 2017 Barcelona s'ha convertit en la ciutat líder al món en celebració de congressos internacionals, davant fins i tot de París, segons l'Associació de Congressos i Convencions Internacionals (ICCA). Barcelona també està entre les ciutats líders en convencions científiques i en fires comercials vinculades a activitats estratègiques com les TIC (Mobile World Capital) o el sector mèdic.

Una altra característica de l'economia catalana és que el sector públic té menys pes administratiu que el pes que té aquest sector en l'economia d'Espanya i de la UE. La Generalitat de Catalunya ha tancat el 2017 amb un dèficit públic del 0,56% del PIB català, molt inferior al -0,92% registrat l'any anterior. Entre 2010 i 2017, l'ajust del dèficit públic ha superat el 85%, ja que ha passat d'assolir un màxim històric del 4,48% del PIB (9.100 milions d'euros), al 0,56% del PIB el 2017 (1.243 milions d'euros). A més, el 2017 les finances de la Generalitat han tancat amb un superàvit estructural

primari, és a dir, descomptant-ne l'efecte del cycle econòmic sobre les finances de la Generalitat i el pagament dels interessos.

El conflicte polític a Catalunya

L'1 d'octubre de 2017 es va celebrar a Catalunya el referèndum d'independència malgrat haver estat suspès pel Tribunal Constitucional, amb tensió i episodis de violència als col·legis electorals. Davant l'anunci del president de la Generalitat de Catalunya, Carles Puigdemont, que s'aplicarien els resultats del referèndum (va guanyar el sí a la independència de Catalunya), les dues principals entitats financeres arrelades a Catalunya, el Banc Sabadell i CaixaBank, van anunciar que canviaven d'emplaçament les seves seus socials. Altres grans empreses cotitzades van seguir les mateixes passes en els dies posteriors, fet que va arrossegar també altres empreses de menor dimensió.

El dia 27 d'octubre de 2017 el Parlament de Catalunya va declarar, i al mateix temps suspendre, unilateralment la independència, després d'una votació anònima per 70 vots a favor, 2 en blanc, 10 en contra, i l'absència dels partits contraris a la independència. Davant aquest fet, el 27 d'octubre de 2017 el Senat va aprovar l'autorització per aplicar l'article 155 de la Constitució espanyola a Catalunya, pel qual es va aprovar el cessament del Govern de la Generalitat, la dissolució del Parlament de Catalunya i també la convocatòria d'eleccions autonòmiques catalanes per al 21 de desembre de 2017. En aquestes eleccions, amb una participació rècord superior al 80%, Ciutadans (partit constitucionalista) va ser la força política més votada (36 escons dels 135 totals que conformen el Parlament de Catalunya) però els tres partits independentistes van aconseguir majoria absoluta de nou en sumar 70 diputats en total. Amb una part de l'antic govern a l'exili (entre ells l'expresident Puigdemont) i una altra part a la presó, el període postelectoral ha estat marcat per la paràlisi política. Finalment, el 14 de maig Quim Torra va ser escollit president de la Generalitat de Catalunya i el dia 1 de juny es van nomenar formalment els consellers i es va formar govern.

La tensió política a Catalunya ha estat el principal motiu de risc econòmic a Espanya durant el 2017, sobretot durant els mesos d'octubre i novembre. Els indicadors econòmics referits als últims mesos de l'any assenyalaven que l'economia catalana s'havia de desaccelerar més que la d'altres comunitats autònomes de gran dimensió. Segons les previsions, la tensió política havia d'afectar determinats sectors econòmics com el turisme (també influït per l'atemptat terrorista de les Rambles de Barcelona del 17 d'agost de 2017) i la inversió immobiliària. Però sembla que els efectes devien ser transitoris perquè en el

primer trimestre de 2018 l'economia catalana tornava a créixer igual que l'espanyola. A mitjà termini caldrà veure si aquesta situació acaba afectant la inversió estrangera o el dinamisme empresarial, ja que, lluny de desaparèixer, el conflicte polític ha continuat.

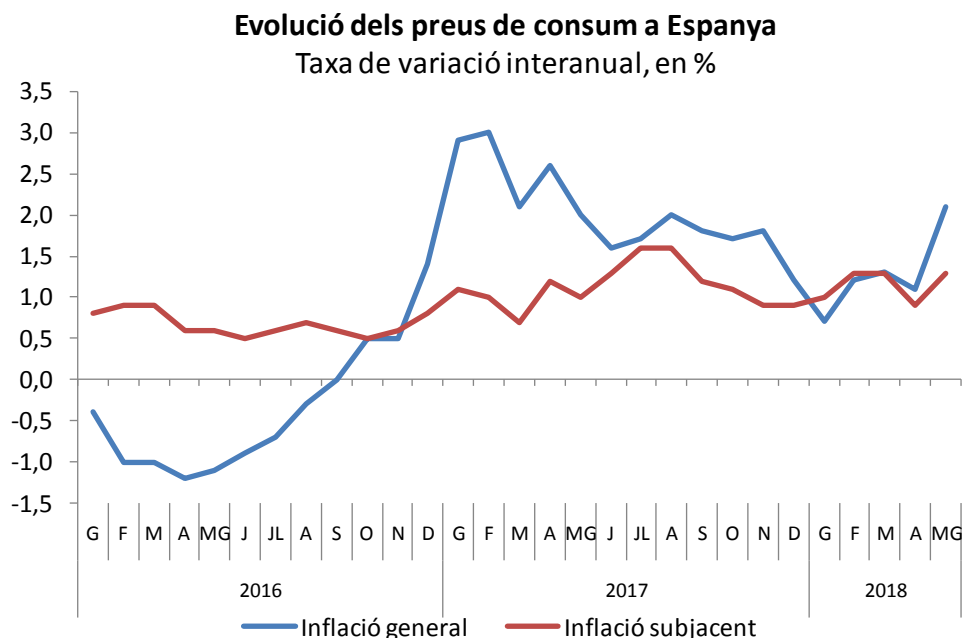
3. Perspectives

El ritme de creixement de l'economia espanyola s'ha mantingut fort en el primer trimestre de 2018, malgrat el debilitament del context europeu. L'economia espanyola ha registrat un creixement del 0,7%, el mateix que en el trimestre anterior. Aquest creixement ha situat la taxa interanual del PIB en el 3%, una dècima menys que en el quart trimestre. El menor creixement interanual del PIB és el resultat d'una contribució de la demanda nacional de 2,8 punts, quatre dècimes inferior a la registrada en el quart trimestre del 2017, que ha estat pràcticament compensada per una aportació positiva de la demanda exterior de 0,2 punts, tres dècimes superior a la del trimestre precedent. La despesa en consum final de les llars ha experimentat un creixement interanual del 2,8%, tres dècimes superior al del quart trimestre, com a conseqüència de la millora del mercat de treball i de les expectatives econòmiques. Aquest creixement del consum s'ha fet a costa de disminuir la taxa d'estalvi de les famílies fins a un mínim històric a causa del baix increment de la renda de les famílies. En canvi, la inversió ha moderat significativament el creixement, en especial la inversió en béns d'equipament. Pel que fa a la demanda exterior, les importacions han continuat creixent però han moderat el creixement més que les exportacions, fet que ha donat com a resultat un augment de la contribució positiva del sector exterior al creixement del PIB.

El creixement del PIB a Espanya s'ha mantingut fort el primer trimestre de 2018 malgrat l'alentiment d'Europa.

Quant al mercat laboral, les xifres d'ocupació i d'atur constaten la prolongació del procés de recuperació del mercat laboral durant el primer trimestre de 2018, però a un ritme cada vegada més baix. L'ocupació presenta una taxa de creixement interanual del 2,4%, dues dècimes inferior a la registrada en el trimestre precedent, mentre que la taxa d'atur s'ha continuat reduint en termes interanuals fins al 16,7%.

Els preus de consum han seguit una tendència estable i moderada durant els primers quatre mesos de l'any, però aquesta tendència s'ha trencat al maig, quan els preus han repuntat fins al 2% com a conseqüència de l'alça dels preus de l'energia.

Font: Eurostat.

Els pressupostos per al 2018 mantenen la reducció del dèficit gràcies a l'augment de la recaptació impositiva.

Pel que fa als comptes públics, el Govern espanyol ha inclòs en el Programa d'Estabilitat un nou objectiu de dèficit per al 2018 equivalent al 2,2% del PIB, fet que exigeix reduir el dèficit en 0,9 punts percentuals de PIB respecte a 2017. El Projecte de pressupostos de l'Estat de 2018 s'emmarca en un entorn macroeconòmic favorable (previsió de creixement del PIB del 2,7%), fet que permetrà augmentar la partida de despesa social, la inversió pública, els salaris dels funcionaris i les pensions públiques, al mateix temps que es continua reduint el dèficit públic. Per la seva banda, el deute públic continuarà la tendència de descens suau fins a situar-se en el 97,6% del PIB el 2018, una reducció més baixa del que seria desitjable davant un escenari futur de pujades de tipus d'interès, fet que constitueix una de les principals vulnerabilitats de l'economia espanyola.

Els organismes nacionals i internacionals han revisat a l'alça les previsions de creixement de l'economia espanyola per al 2018, ja que tant l'FMI com l'OCDE l'han

situat en el 2,8%. Aquesta estimació es basa principalment en una evolució de l'activitat del primer trimestre de l'any més favorable de la prevista, en un impacte econòmic menor del conflicte polític de Catalunya i en el retorn de l'estabilitat i de la confiança empresarial a partir del mes de desembre de 2017. Però, per altra banda, hi haurà un efecte menys positiu dels factors d'impuls externs (vents de cua) que han impulsat el creixement els darrers anys, especialment per la pujada del preu del petroli (que ha arribat als 77 dòlars el barril al maig de 2018) i l'apreciació de l'euro. Igual que els dos anys anteriors, el 2018 la composició del creixement seguirà sent equilibrada. Per al període 2019 es preveu la prolongació de la senda expansiva de l'economia espanyola, encara que a un ritme més moderat, amb un creixement del PIB real del 2,4% segons l'OCDE.

El creixement s'alentirà lleugerament el 2018 per un impuls menor dels vents de cua.

Amb relació al mercat laboral, l'OCDE preveu un creixement de l'ocupació del 2,2% el 2018 i del 2% el 2019. Aquest creixement de l'ocupació conduirà a reduccions addicionals de la taxa d'atur, que es preveu que el 2018 se situï en el 15,5% i el 2019, en el 13,8%. Tot i aquesta baixada, la taxa d'atur d'Espanya continuarà sent la segona més elevada d'Europa, després de la grega.

Espanya puja posicions en el rànquing del *Doing Business*.

La millora del creixement potencial de l'economia espanyola exigeix augmentar la dinàmica de la productivitat, la qual presenta un creixement pràcticament nul en la recuperació actual. En aquest context cobra una rellevància especial la inversió en capital humà i tecnològic. Cal tenir en compte que la crisi ha augmentat la bretxa d'Espanya respecte als seus socis europeus quant a despesa en R+D en percentatge del PIB, tant en el sector públic com, sobretot, en el privat. A les característiques estructurals se suma una baixa posició en el rànquing de facilitats per fer negocis en comparació amb altres països desenvolupats. Segons el *Doing Business* de 2018, que avalua 190 països de tot el món, Espanya ocupa la posició número 28 (just davant de Portugal i tres llocs abans de França), però el 2017 ha escalat quatre posicions, després de millorar en l'aplicació de contractes (lloc 26), protegir els interessos d'inversors minoritaris (24), pagament d'impostos (34) i obtenció d'electricitat (42), a més de mantenir el primer lloc mundial en comerç transfronterer, una posició que comparteix amb països com Àustria, Bèlgica, França o Dinamarca.

L'elevat endeutament públic és un dels principals riscos de cara al futur.

En resum, les previsions assenyalen que l'economia espanyola mantindrà un creixement per sobre de la mitjana europea, però anirà moderant el ritme d'augment a mesura que es vagin diluint els factors d'impuls externs. Tot i que el 2018 l'economia ha entrat en el quart any d'expansió, no apareixeran tensions en els comptes exteriors ni en la inflació, més enllà de les que puguin produir-se per l'elevació dels preus del petroli. Amb tot, l'alt nivell d'endeutament públic i el mercat laboral es mantindran com els principals desafiaments als quals s'enfronta l'economia espanyola en els propers anys. Per part seva, el mercat laboral segueix patint dos problemes estructurals importants: l'atur de llarga durada, que no es corregirà només amb més creixement econòmic per la baixa qualificació de la major part de les persones aturades, i l'elevada taxa de temporalitat, que representa un llast important per a la cohesió social. Les previsions s'han fet prenent com a base el supòsit d'estabilitat política al Govern de l'Estat, i també la normalització progressiva de la situació a Catalunya. L'1 de juny, el cap de l'oposició i líder del partit socialista, Pedro Sánchez, va guanyar la moció de censura interposada contra el president del Govern espanyol, Mariano Rajoy. Malgrat el canvi de govern, el nou president s'ha compromès a mantenir els pressupostos presentats per l'executiu anterior. A banda d'aquest episodi puntual d'inestabilitat política que no ha estat castigat pels mercats financers, els principals riscos provenen de l'entorn exterior. En primer lloc, la inestabilitat a l'Orient Mitjà pot provocar un encariment del preu del petroli, amb importants efectes negatius per a l'economia espanyola, molt dependent d'aquesta font energètica. En segon lloc, el debilitament de l'economia europea podria afectar les exportacions catalanes, atès que s'hi destinen el 60% de les vendes a l'exterior.

ESPANYA. PRINCIPALS AGREGATS MACROECONÒMICS			
Taxes de variació interanual			
	2015	2016	2017
Components de demanda			
Consum privat	3,0	2,9	2,4
Consum públic	2,1	0,8	1,6
Formació bruta de capital fix	6,5	3,3	5,0
Demanda nacional (a)	4,0	2,5	2,8
Exportació de béns i serveis	4,2	4,8	5,0
Importació de béns i serveis	5,9	2,7	4,7
Components d'oferta			
Agricultura, ramaderia i pesca	-2,4	6,9	3,7
Indústria	5,4	3,6	3,7
Construcció	2,4	1,9	4,9
Comerç, transport i hoteleria	4,5	3,8	3,2
Informació i comunicacions	3,6	4,9	5,1
Activitats financeres i asseg.	-5,5	-0,8	-1,5
Activitats immobiliàries	-0,1	1,5	1,3
Activitats professionals	5,5	7,0	6,2
Adm. pública, sanitat i educació	2,2	2,0	1,4
Activitats artístiques, recreatives i altres	2,1	1,5	1,7
PIB a preus de mercat	3,4	3,3	3,1

(a) Aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

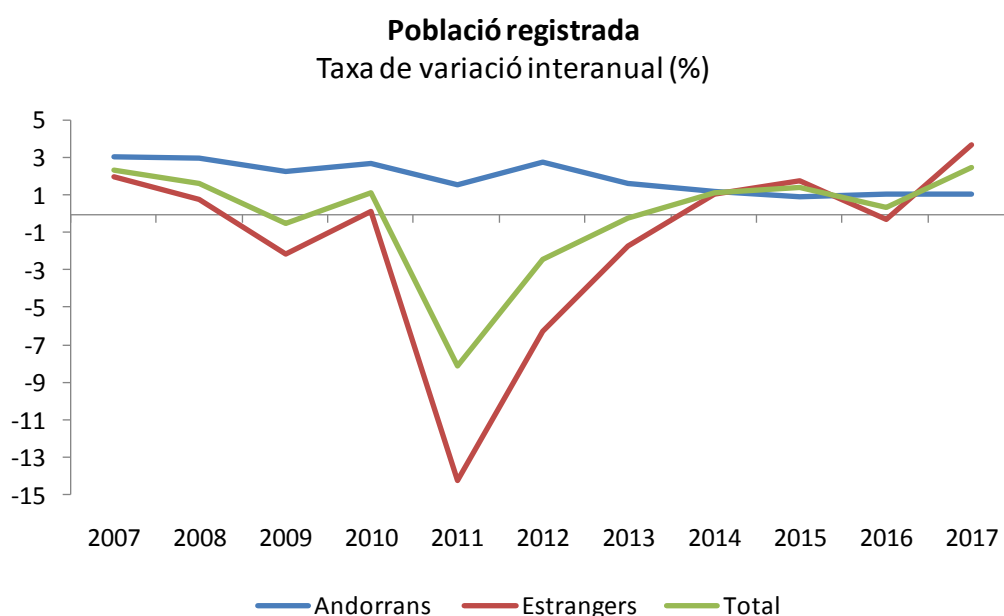
Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

L'economia andorrana: evolució general

IV. Població, mercat de treball i formació

1. Població i fluxos migratoris

Andorra va tancar l'any 2017 amb una població registrada de 80.209 persones, que representa un increment del 2,5% respecte a l'exercici anterior (1.945 persones més) i la xifra més elevada des de 2011. Aquesta evolució posa de manifest una acceleració de la tendència alcista iniciada el 2014, afavorida per la millora del context econòmic, després de l'ajustament que va comportar la crisi i la neteja del cens.

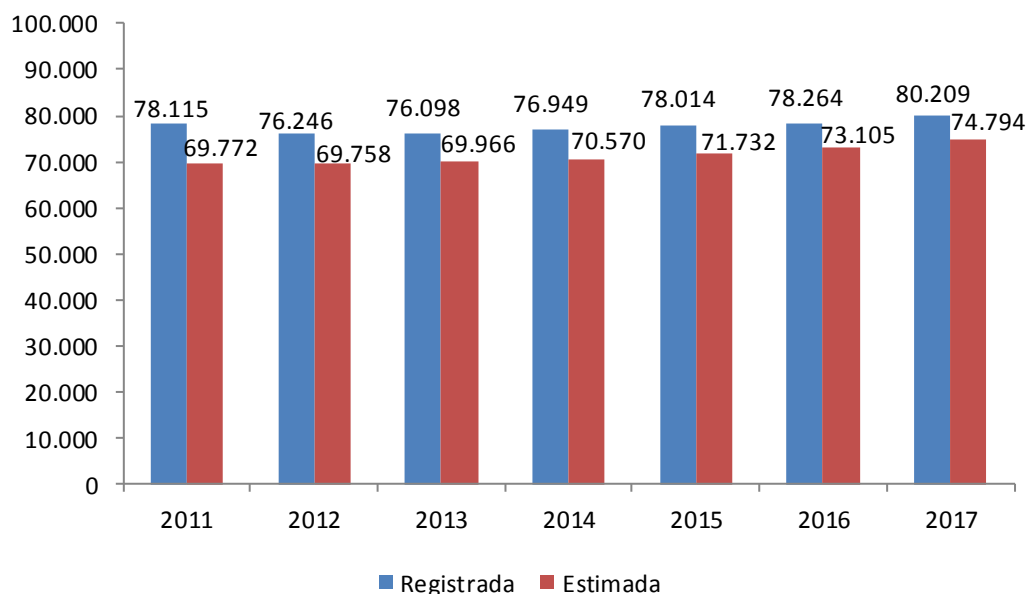
Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

Andorra ha tancat el 2017 amb una població registrada de 80.209 persones, la xifra més elevada des de 2011.

Paral·lelament, les xifres de població andorrana estimada que publica el Departament d'Estadística (concepte diferent de la registrada pels comuns, referida al paràgraf anterior), també reflecteixen un increment de la població, del 2,3%, el 2017, amb una població de 74.794 persones. Aquesta dada de població estimada s'elabora mensualment des de 2009 gràcies a la comunicació i l'encreuament de dades censals entre organismes oficials i els comuns, i és la dada de referència que s'utilitza en

aquest informe per als càlculs dels indicadors poblacionals. La comparació entre ambdues fonts encara mostra una diferència significativa, de més de 5.400 persones, que equivalen a una població registrada que és el 7,2% superior a l'estimada. No obstant això, la divergència entre ambdues sèries s'ha anat reduint de forma apreciable al llarg del temps, tenint en compte que l'any 2010 havia estat del 20,9%.

Població registrada i estimada

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

La distribució per nacionalitats reflecteix que l'alça de la població registrada d'Andorra s'explica sobretot per l'increment de la població estrangera, i en menor mesura dels andorrans. Aquest fet contrasta amb el patró observat l'any passat, en què el nombre d'estrangers registrats es va reduir i tot l'augment de població va correspondre a població andorrana. Com a resultat, la població estrangera va assolir el 2017 la xifra més alta des de l'any 2011.

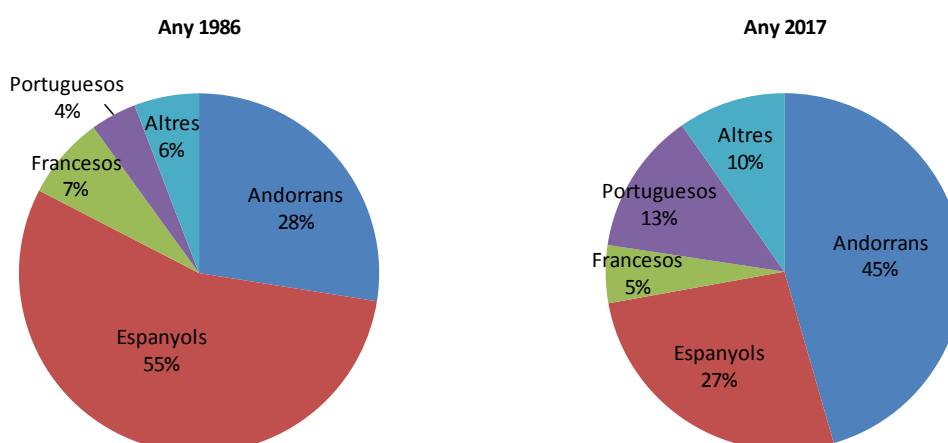
Amb la recuperació de l'activitat econòmica, Andorra torna a ser un mercat d'atracció de treballadors forans.

Més en detall, l'augment de la població autòctona ha estat de l'1,1%, fins a 36.526 persones, molt en línia amb el ritme d'increment dels darrers tres anys. En paral·lel, la població estrangera ha progressat el 3,7%, l'alça més elevada des de l'any 2004, que ha situat la xifra total en 43.683 persones. Aquesta evolució confirma que amb la

recuperació progressiva de l'activitat econòmica Andorra torna a ser un mercat d'atracció de treballadors forans.

L'increment d'estrangers s'ha distribuït entre les principals nacionalitats presents al país. En concret, els espanyols, que són el col·lectiu més important, han augmentat el 3,4%, fet que n'ha elevat la participació en la població total dues dècimes, fins al 26,6%. L'increment dels francesos ha estat més intens (6,4%), i el nombre de portuguesos ha crescut lleugerament, després de vuit anys consecutius de baixades. A més, els estrangers d'altres nacionalitats són novament els que han crescut més (7,7%) i acumulen així deu anys amb una evolució millor que la dels altres tres col·lectius d'estrangers. En conseqüència, han elevat el seu pes sobre la població total al 9,7%, el nivell més alt de la sèrie històrica disponible i quasi el doble del que representen els francesos, fet que contrasta amb el pes similar que tenien ambdós col·lectius l'any 1999. Així doncs, es pot concloure que continua la diversificació dels mercats de captació de mà d'obra.

Població registrada per nacionalitats

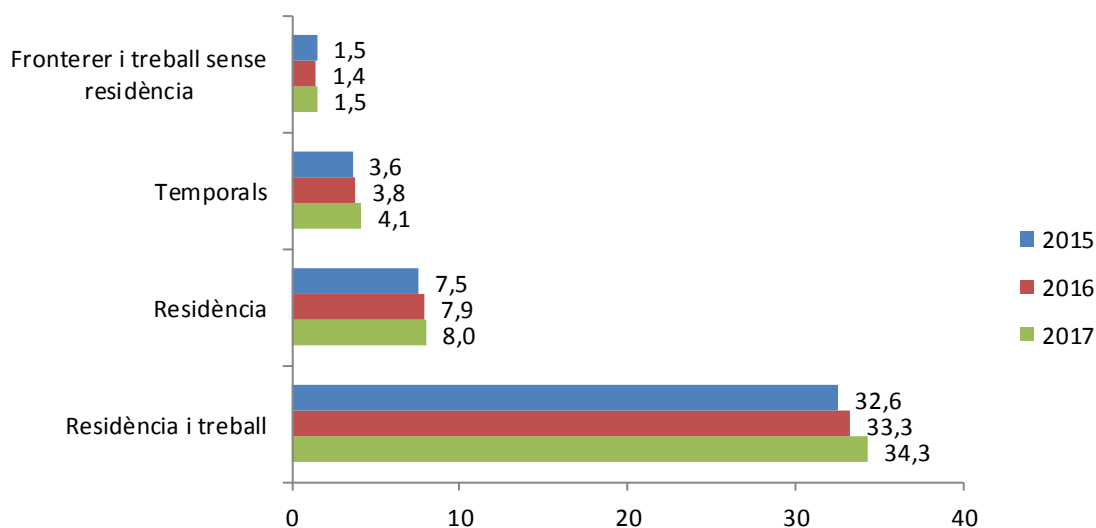

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

En conjunt, la proporció d'estrangers en la població registrada total ha augmentat sis dècimes, fins al 54,5%. Es tracta del nivell més elevat dels últims cinc anys, si bé encara queda molt lluny el nivell màxim assolit el 1986 (72,5%). En contraposició, el col·lectiu d'andorrans ha reduït el pes, fins al 45,5%, però, tot i així, la situació actual és molt més equilibrada de la que havia estat en el passat.

L'arribada d'estrangers a Andorra s'ha vist reflectida també en l'increment de les autoritzacions d'immigració en vigor, que a 31 de desembre del 2017 sumaven un total de 47.878 (incloses les temporals), el 3,4% més que l'any anterior. D'aquestes, la majoria són per residència i treball, que han augmentat el 3,1% per la millora de l'evolució del mercat de treball andorrà. Aquest factor també ha impulsat l'increment de les autoritzacions per treball fronterer (5,2%). Per part seva, les autoritzacions de residència simple han augmentat més moderadament (1,3%). En sentit contrari, les de treball temporal per a empreses estrangeres han registrat un descens (-1,7%, fins a 115).

Autoritzacions d'immigració en vigor per tipus, a final d'any
En milers

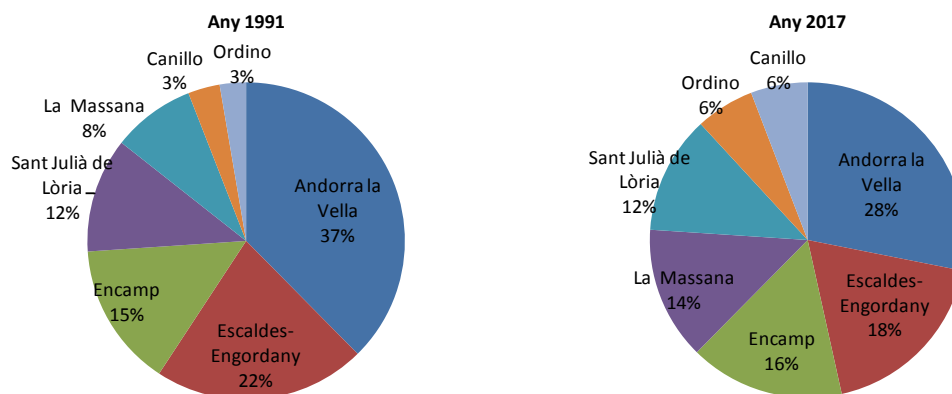
Font: Departament d'Immigració / Departament d'Estadística.

Per parròquies, d'acord amb les dades de població estimada, l'increment de població de 2017 també ha estat generalitzat, seguint la pauta que va caracteritzar els tres anys anteriors. Destaca l'augment registrat a Canillo (7%), seguit a distància de la Massana (3,3%) i Encamp (3%). Els altres quatre comuns han crescut per sota de la mitjana amb taxes que oscil·len entre el 2,1% d'Ordino i l'1,5% d'Andorra la Vella. Malgrat tot, aquesta última parròquia continua sent amb diferència la més poblada, amb el 29,4% del total de la població estimada andorrana (28,1% si tenim en compte les dades de població registrada), i Canillo continua sent la parròquia amb menys població (5,3% de la població total estimada i 5,8% de la registrada).

Les parròquies altes i menys poblades han crescut més en població que les parròquies baixes per quart any consecutiu.

Com a resultat, les parròquies altes i menys poblades han crescut més en població que les parròquies baixes per quart any consecutiu, de manera que les primeres han recuperat la tendència a guanyar pes constatada des de l'inici de la dècada dels noranta fins al 2011. Així, el pes de les parròquies altes ha augmentat fins al 39,5% de la població estimada (41,4% de la registrada), un punt més que fa quatre anys, i molt per sobre del 29,1% que representaven a l'inici de la dècada dels noranta (segons població registrada); en sentit contrari, les parròquies baixes concentren el 60,5% de la població estimada, un percentatge que baixa fins al 58,6% amb les dades de població registrada.

Població registrada per parròquies

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

Quant al moviment natural de la població, l'any 2017 s'ha registrat un creixement vegetatiu de 269 persones, el 17% menys que l'exercici anterior i el 3,6 per mil de la població estimada, una evolució que està en línia amb les fortes caigudes dels darrers anys, trencades només algun any puntual. Aquesta evolució del creixement natural de la població ha estat el resultat d'una reducció significativa del nombre de naixements (-7,3%), que contrasta amb l'augment de les defuncions (2,9%), de manera que la taxa de natalitat s'ha reduït i la de mortalitat ha augmentat, fins al 7,9 i el 4,3 per mil, respectivament. A aquestes dades cal afegir-hi el saldo positiu del moviment migratori, que ha estat de 1.420 persones, calculat prenent com a base la població estimada, la qual ha registrat un augment net total de 1.689 persones, que és el més elevat de la sèrie històrica disponible (des de 2010).

MOVIMENT NATURAL DE LA POBLACIÓ ESTIMADA	2016	2017
Naixements	634	588
Defuncions	310	319
Creixement vegetatiu	324	269
Taxa de natalitat (tant per mil)	8,672	7,862
Taxa de mortalitat (tant per mil)	4,240	4,265
Taxa de creixement vegetatiu (tant per mil)	4,432	3,597
Augment migratori o per regularització del cens	1.049	1.420
Augment total de la població*	1.373	1.689
Casaments	295	320

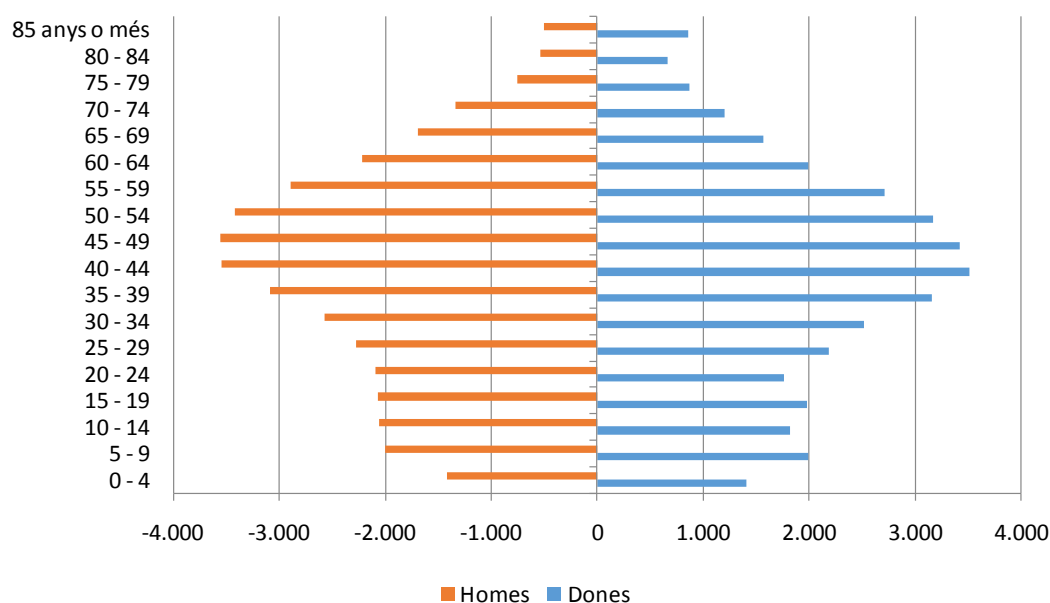
* Creixement vegetatiu més augment migratori.

Font: Departament d'Estadística.

L'augment recent de la població estrangera ha accentuat el predomini de la població masculina sobre la femenina.

Pel que fa a l'estructura de la població per edat i sexe, l'augment recent de la població estrangera ha accentuat el predomini de la població masculina sobre la femenina. Així, d'acord amb les dades de població estimada, el nombre d'homes supera el nombre de dones en tots els trams en edat de treballar, excepte en el tram de 35 a 39 anys i en el tram de més de 75 anys. En conseqüència, la diferència entre el pes de la població masculina i la femenina s'ha ampliat a 1,7 punts percentuals. Cal recordar que la presència més important de població masculina s'explica per l'elevat pes de la mà d'obra estrangera, que tradicionalment ha estat majoritàriament masculina. Així, la presència d'estrangers supera clarament la dels andorrans en tots els trams d'edat a partir dels 30 anys, segons dades de població registrada. En canvi, la proporció d'andorrans és molt majoritària en els trams de 0 a 9 anys (78,3%), de 10 a 19 anys (76,7%) i de 20 a 29 anys (61,2%). En sentit contrari, la presència d'andorrans es limita al 33% en el grup de les persones més grans de 65 anys.

Estructura de la població estimada per edat i sexe. Any 2017

Font: Censos parroquials dels comuns / Departament d'Estadística.

Continua l'envelliment progressiu de la població, amb una edat mitjana de 41,4 anys, un màxim històric.

Per acabar, la distribució per edats de 2017 mostra que Andorra està experimentant un procés d'envelliment progressiu, comú a la resta d'economies desenvolupades. Així, l'augment de població registrada s'ha notat només a partir dels 15 anys, un patró que es repeteix des de l'any 2014. Alhora, la població menor de 14 anys ha baixat l'1,2% i ha reduït mig punt el pes sobre el total, fins al 13,8%. En canvi, el grup de 65 i més anys ha crescut el 5,2%, fet que n'ha elevat la participació en el total en quatre dècimes, fins al 14,4%, un màxim històric. A l'entremig, la població en edat de treballar (de 15 a 64 anys) s'ha incrementat el 2,7% i ha pujat una mica el pes sobre el total fins al 71,8%. Com a resultat, el 2017 l'edat mitjana de la població andorrana ha augmentat fins als 41,4 anys i ha assolit un nou màxim històric. En tot cas, també és important destacar les diferències entre parròquies, que van des dels 38,4 anys d'Ordino fins als 42,1 d'Andorra la Vella.

2. Ocupació i atur

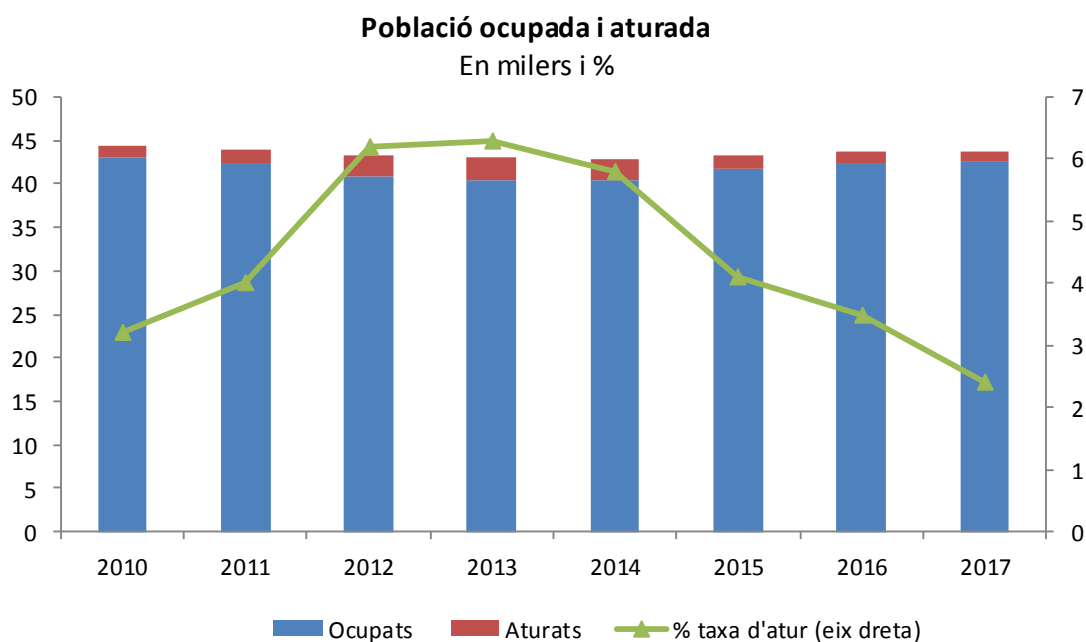
Durant l'any 2017 l'evolució del mercat laboral andorrà ha estat clarament positiva, afavorida pel context de millora de la situació econòmica general i pel suport dels

programes de foment de l'ocupació. Segons les dades de l'Enquesta de Forces de Treball, publicada per primer cop aquest any, la població ocupada d'Andorra ha augmentat per tercer any consecutiu, a un ritme del 0,5% anual, fins a assolir les 42.593 persones. D'aquestes, el 13,2% són treballadors per compte propi i la resta assalariats, repartits entre el sector privat (68,6% del total d'ocupats) i el sector públic i parapúblic (18,2%). Pel que fa a formació, el 81,2% de la població ocupada té almenys estudis secundaris; i pel que fa a tipus de jornada, el 90,9% té una jornada a temps complet i el 9,1% restant té una jornada laboral a temps parcial. Les persones assalariades a temps complet treballen de mitjana 40,9 hores setmanals i les persones ocupades a temps parcial treballen una mitjana de 20 hores setmanals. El percentatge de dones ocupades a temps parcial és tres vegades superior al dels homes.

El 2017 el mercat laboral andorrà ha mostrat una evolució positiva, amb un augment de l'ocupació i una reducció de l'atur.

En paral·lel a l'increment d'ocupació, el nombre d'aturats ha continuat i ha accentuat la tendència de descens iniciada el 2014, amb una reducció del 24,9%, que ha deixat la xifra total en 1.029 persones, menys de la meitat del pic assolit el 2013.

Com a resultat, la taxa d'atur també ha caigut de forma apreciable fins a situar-se en el 2,4%, un nivell molt més baix del que registren les economies veïnes. Per sexes, destaca el fet que la taxa d'atur dels homes (2,8% el 2017) és més elevada que la de les dones (2%), una circumstància que ha estat constant al llarg del temps i que difereix del que ocorre generalment en altres països. Per edats, el tram més afectat per l'atur correspon al de 15 a 24 anys (7,1% de mitjana l'any 2017), tot i que la taxa d'atur juvenil ha disminuït dràsticament en els últims cinc anys. Aquesta disminució es relaciona amb un augment de la taxa d'inactivitat d'aquest tram d'edat al llarg d'aquests últims cinc anys, motivada pel fet que hi ha més joves que cursen estudis terciaris. En el cas del tram de 25 a 54 anys, l'any 2017 la taxa d'atur ha estat de l'1,9%, mentre que en el cas dels més grans (de 55 a 64 anys) s'ha situat en el 3,1%.

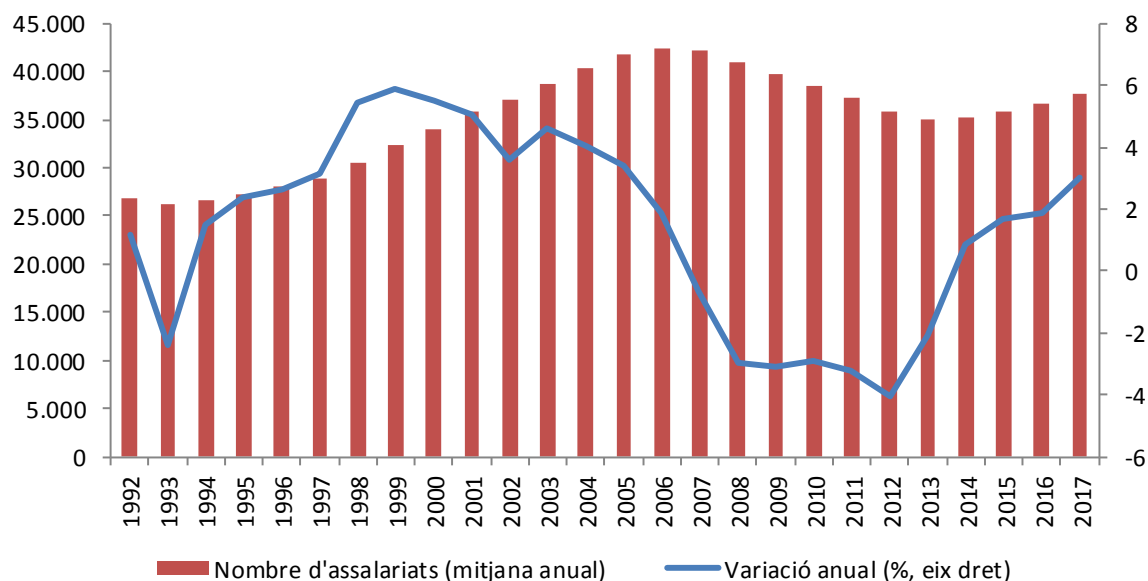
Font: Enquesta de Forces del Treball. Departament d'Estadística.

Per completar l'anàlisi de la població aturada, cal assenyalar que el 13,1% dels aturats ho són de llarga durada, és a dir, fa més d'un any que busquen feina, i es concentren majoritàriament en el tram d'entre 55 i 64 anys, en què es multiplica per quatre la proporció respecte a la resta de trams d'edat. El 86,9% són de curta durada i el 55,0% dels aturats fa menys de tres mesos que busquen feina. Tot plegat posa de manifest que el context laboral a Andorra presenta una situació global força positiva.

El 2017 l'ocupació assalariada ha crescut al ritme més intens des de l'any 2005.

L'evolució favorable del mercat de treball andorrà durant el 2017 també es reflecteix en les dades de la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS), les quals mostren que la mitjana anual d'ocupació assalariada ha augmentat un 3%, el ritme més intens registrat des de l'any 2005, fins a assolir la xifra de 37.705 assalariats. Aquest increment supera el de 2016 (1,9%) i mostra la consolidació d'una etapa de creixement de l'ocupació assalariada que va començar el 2014, després de set anys consecutius de caigudes. Així, l'ocupació total assolida se situa en nivells de l'any 2011, tot i que encara està lluny dels més de 42.000 assalariats que hi havia l'any 2006. En la mateixa línia, el nombre mitjà de llocs de treball d'Andorra s'ha incrementat, per quart any consecutiu, fins als 45.809 llocs, el 3,4% més que l'any 2016.

Evolució del nombre d'assalariats

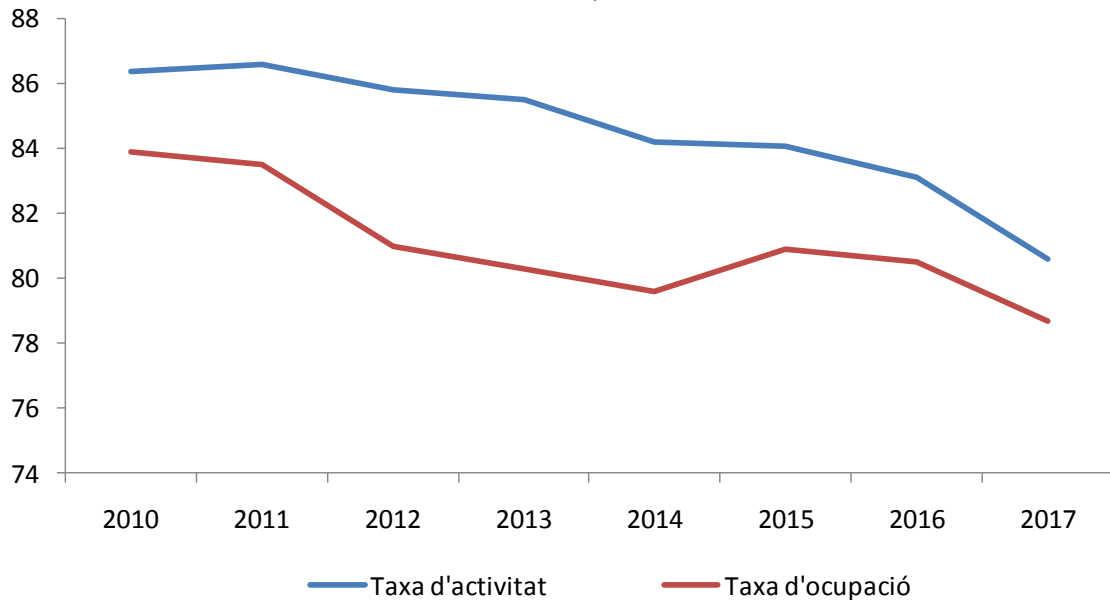
Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Malgrat tot, segons la nova Enquesta de Forces del Treball, la taxa d'ocupació, calculada sobre la població de 15 a 64 anys, ha disminuït 1,8 punts, fins al 78,7%. És el nivell més baix de la sèrie històrica disponible (des de 2010), si bé encara se situa clarament per sobre de la mitjana de la Unió Europea (67,6%). La taxa d'activitat, que ha baixat 2,5 punts fins a situar-se en el 80,6%, segueix el mateix patró, novament el nivell més baix des de 2010 (primera dada disponible). En aquest cas, Andorra també es manté per sobre de la mitjana comunitària (73,3%), tot i que la diferència s'ha reduït a la meitat, respecte a la que hi havia el 2010.

Aquesta tendència estructuralment descendent de les taxes d'activitat i ocupació es pot explicar, en bona mesura, per dos motius: d'una banda, perquè l'envelliment progressiu de la població suposa una disminució relativa de la taxa d'activitat respecte als trams d'edat més actius; i d'altra banda, perquè s'observa una menor participació dels joves en el mercat laboral durant els darrers anys, en la mesura que la millora de la conjuntura econòmica permet augmentar la proporció de joves –i altres franges d'edat– dedicats a l'estudi o a la formació contínua.

Taxa d'activitat i taxa d'ocupació 15-64 anys

En %

Font: Enquesta de Forces del Treball. Departament d'Estadística.

Al marge d'aquesta situació, i en paral·lel a l'increment de l'ocupació, s'ha registrat un augment del nombre d'empreses, per novè any consecutiu, que ha estat del 4,4% fins a les 8.408 empreses (en aquest concepte no s'hi inclouen les llars que ocupen personal domèstic ni els declarants voluntaris sense activitat). En conseqüència, el 2017 el nombre mitjà de treballadors assalariats per empresa ha baixat fins a un nou mínim històric de 4,4 (per homogeneïtat també s'exclouen del càlcul els assalariats a les llars que ocupen personal domèstic).

Els programes de foment de l'ocupació a Andorra

L'any 2017 s'han continuat aplicant diversos programes públics de foment de l'ocupació, seguint la línia de treball iniciada l'any 2012, amb els objectius següents: (i) implantar progressivament un sistema d'itinerari personalitzat i integrat d'orientació laboral, destinat al conjunt de persones inscrites al Servei d'Ocupació; (ii) potenciar l'accés al treball de les persones amb dificultats d'inserció en el mercat laboral, i (iii) incrementar l'eficàcia en la utilització dels recursos públics assignats als programes de polítiques actives d'ocupació i destinar-los d'acord amb les necessitats i el context socioeconòmic de cada moment.

Els principals canvis incorporats l'any 2017 als cinc programes vigents se centren en els aspectes següents: els joves s'hi poden acollir encara que no sigui la seva primera feina; s'hi inclouen com a beneficiàries les persones amb discapacitat o en situació vulnerable (la qual cosa permet que els contractes siguin inferiors a les 40 hores setmanals), i s'eliminen les carències fixades fins ara.

Així, els programes convocats l'any 2017 han estat els següents:

1. Programa de foment de la contractació indefinida en el sector privat, que atorga subvencions de 250 euros mensuals, durant quinze mesos, a les empreses que contractin treballadors desocupats que acreditin una formació o que han adquirit experiència professional en llocs de treball concrets, i que formen part dels col·lectius de persones amb dificultats d'inclusió al mercat laboral, amb la finalitat que aquests perfils professionals segueixin actius sense necessitat de formació.

2. Programa de foment de l'ocupació i la formació en el sector privat, que ofereix als treballadors desocupats que formen part dels col·lectius de persones amb dificultats d'inclusió al mercat laboral un procés formatiu en l'àmbit d'una empresa i que està subvencionat en una primera fase amb 550 euros mensuals (més un màxim de 300 euros de pagament únic si hi ha formació teòrica) i, en una segona fase, en cas de contractació indefinida, amb una subvenció de 250 euros mensuals, durant sis mesos com a màxim.

3. Programa de foment de l'ocupació en zones geogràfiques allunyades, que atorga un ajut econòmic i una subvenció, fins a un màxim de sis mesos, a les persones que acceptin ofertes de treball d'empreses que tinguin els seus centres de treball en zones del Principat d'Andorra allunyades del nucli principal de població, amb l'objectiu de rescabalar les despeses del transport i el temps emprat en el desplaçament. L'ajut econòmic per a la

persona treballadora varia en funció de la distància entre el lloc de residència i el centre de treball.

4. Programa de millora de l'ocupabilitat mitjançant el sector públic, que té per objecte fomentar la contractació temporal de persones amb dificultats d'inclusió al mercat laboral, per fer treballs que contribueixin a donar un servei en benefici de la col·lectivitat. La retribució de les persones contractades consisteix en el pagament de l'import del salari mínim vigent i de la part empresarial (15,5%) de cotització a la CASS durant la durada del contracte, fins a un màxim de nou mesos.

5. Programa de foment de la contractació i la formació pràctica en el si de l'empresa dels joves actius de 16 a 20 anys, amb una subvenció en una primera fase de 550 euros mensuals, sempre que amb el contracte de durada determinada de sis mesos específic del programa hi hagi formació pràctica en el si de l'empresa (més un màxim de 300 euros de pagament únic si hi ha formació teòrica) i, en una segona fase, en cas de contractació de sis mesos de durada o indefinida, amb una subvenció de 400 euros mensuals, durant sis mesos com a màxim.

L'any 2017 Andorra ha creat ocupació en els serveis i la construcció i n'ha destruït en la indústria i el sector primari.

Per sectors, l'evolució de l'ocupació assalariada durant l'exercici 2017 ha mostrat un comportament divergent, després de dos anys en què l'increment havia estat generalitzat per grans sectors. Així, d'una banda, s'ha creat ocupació en els serveis i la construcció i, de l'altra, se n'ha destruït en la indústria i el sector primari. Més en detall, la indústria ha reduït el 0,7% l'ocupació, després de tres anys a l'alça, fonamentalment a causa de la disminució de llocs de treball a les indústries manufactureres (-1,3%), que ha contrarestat àmpliament l'increment de l'ocupació en la producció i la distribució d'energia, gas i aigua (5,2%), mentre que les indústries extractives han reduït el nombre mitjà d'assalariats de tres persones a una.

Paral·lelament, el sector primari també ha girat la tendència, amb un descens d'ocupació assalariada del 2,6%, després de dos exercicis d'increments. En tot cas, el comportament d'aquest sector té una incidència molt menor en l'economia, atès que es tracta d'una activitat amb un pes molt petit dins el mercat de treball andorrà, amb

només 167 assalariats. En sentit contrari, la construcció ha continuat creant llocs de treball per tercer any consecutiu (2,1%), fins als 2.875 empleats, si bé es troba molt lluny dels quasi 6.800 assalariats que hi havia en el sector l'any 2006.

Ara bé, el dinamisme laboral més gran s'ha registrat en l'àmbit dels serveis –el sector d'Andorra amb més concentració d'ocupació–, on el nombre d'assalariats ha augmentat, per quart exercici consecutiu, a un ritme del 3,3%, el més intens que s'ha registrat en els darrers tretze anys. Com a resultat, el pes dels serveis en l'ocupació total s'ha elevat fins al 87,7%, un nivell que estableix un nou rècord de la sèrie històrica disponible. En canvi, la construcció ha perdut una dècima més de pes, fins a quedar-se en el 7,6%, un altre mínim històric, i la indústria i l'agricultura també l'han reduït, fins al 4,3% i el 0,4%, respectivament.

NOMBRE D'ASSALARIATS	2017	Var.17/16	% s/total 2017
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura	167	-2,6	0,4
Indústria	1.603	-0,7	4,3
Indústries extractives	1	-63,6	0,0
Indústries manufactureres	1.434	-1,3	3,8
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	169	5,2	0,4
Construcció	2.875	2,1	7,6
Serveis	33.061	3,3	87,7
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	8.838	1,0	23,4
Hoteleria	4.957	5,4	13,1
Sistema financer	1.867	-4,1	5,0
Administració pública, defensa i seg. social obligatòria	4.377	1,4	11,6
Altres	13.022	6,0	34,5
Total	37.705	3,0	100,0

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

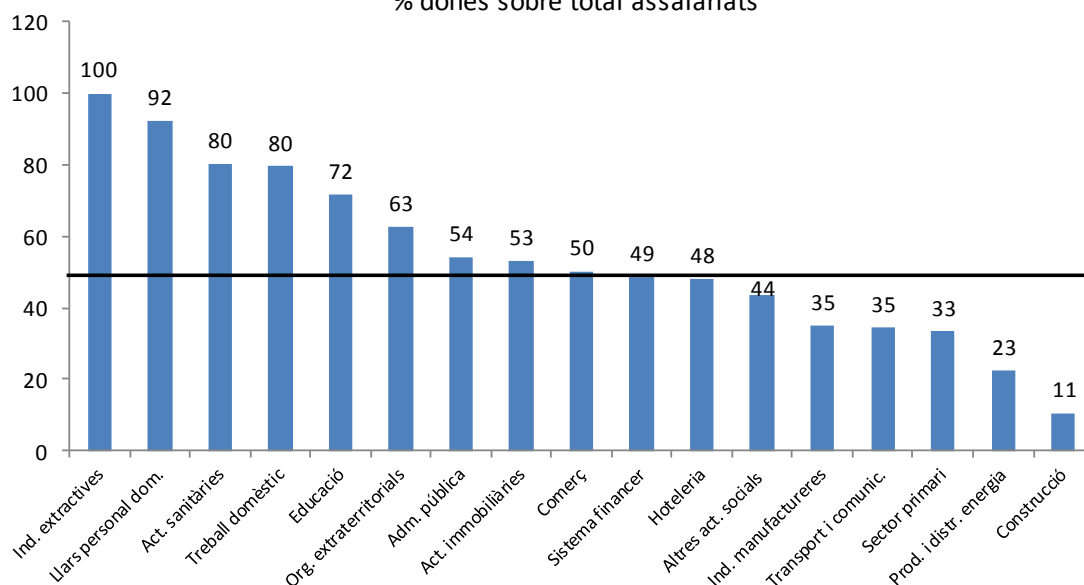
L'hoteleria ha augmentat el pes en l'ocupació fins al nivell més elevat des de 2006.

Més en detall, la distribució de l'ocupació entre les activitats terciàries mostra que el comerç i la reparació de vehicles de motor es mantenen com el subsector de serveis més important, amb un pes en el total d'assalariats d'Andorra del 23,4%, si bé continuen perdent terreny respecte a l'any anterior i redueixen la participació fins al nivell més baix de la sèrie històrica disponible. Les activitats immobiliàries, de lloguer i serveis empresarials (13,2%) s'han enfilat al segon lloc del rànquing, seguides de prop per l'hoteleria, que concentra el 13,1% dels assalariats, tres dècimes més que el 2016 i un nivell que no s'assolia des d'abans de la crisi (any 2006). A continuació, hi ha l'Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria, que ha retallat el pes per tercer any consecutiu, fins a l'11,6%, després d'haver assolit un màxim històric el 2014. Tot seguit, hi ha l'epígraf "altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals" –els que no s'engloben en sanitat i educació– (7,6%), les activitats sanitàries i veterinàries (5,3%) i el sector financer (5%) –que és el que redueix més l'ocupació (-4,1%). La resta d'activitats terciàries tenen un pes en l'ocupació bastant inferior.

Per sexes, l'increment de l'ocupació de 2017 ha estat més elevat en el cas dels homes (3,2%) que de les dones (2,8%). Aquest fet ha deixat el repartiment d'assalariats en el 50,7% i 49,3%, respectivament, una situació que malgrat tot és força equilibrada. No obstant això, les dades desagregades per sectors reflecteixen diferències molt significatives. Així, els sectors amb una presència masculina més gran d'assalariats són la construcció (9 de cada 10 ocupats són homes) i l'energia (en què ho són 8 de cada 10 persones ocupades). En contrast, els sectors que ocupen majoritàriament dones són les llars que ocupen personal domèstic (9 de cada 10), les activitats sanitàries, el treball domèstic a la comunitat (8 de cada 10, en ambdós casos), i l'educació (7 de cada 10). Aquest patró de distribució de l'ocupació per sexes a Andorra és semblant al que mostren les economies desenvolupades.

Pes de l'ocupació femenina per sectors. Any 2017

% dones sobre total assalariats

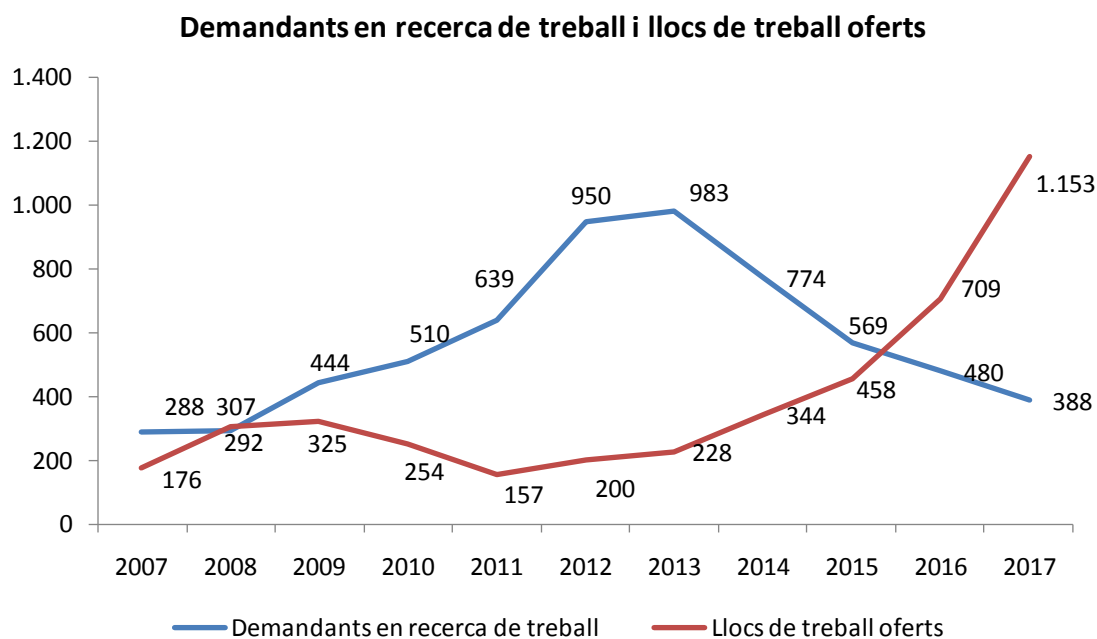
Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Cau el nombre de demandants d'ocupació en recerca de treball per quart any consecutiu, i creix el nombre de demandants en cerca d'una millora.

La creació d'ocupació registrada de 2017 ha anat acompanyada d'una forta caiguda del nombre de demandants d'ocupació en recerca de treball (-19%) per quart any consecutiu, fins a quedar-se en una xifra de 388 persones, la més baixa dels darrers nou anys. Així, els demandants en recerca de feina han reduït el pes en el nombre de demandants totals fins al 67,9%, el percentatge més baix des de 2009. En sentit contrari, el nombre de demandants en cerca d'una millora de treball ha experimentat un increment significatiu del 44,2%, fins a 184 persones, fet que sembla que indica una visió més optimista dels treballadors respecte a les condicions del mercat de treball i les possibilitats de millorar la seva situació professional.

Paral·lelament, els llocs oferts al Servei d'Ocupació continuen la tendència alçista, amb un increment del 62,7%, fins a 1.153, la xifra més alta de la sèrie històrica (disponible des de 2007), una evolució que indica una millora dels plans de contractació per part de les empreses, en concordança amb un context econòmic més positiu. D'acord amb aquestes dades, la ràtio nombre de demandants per oferta ha baixat de 0,9 a 0,5, fet que comporta una situació del mercat laboral bastant més tensionada que fa només dos anys i una clara millora de les opcions d'ocupació de les persones aturades, si bé

aquesta situació també pot indicar desajustos entre les característiques de les persones aturades i les demandes que fan les empreses.

Font: Departament de Treball / Departament d'Estadística.

La millora de l'evolució del mercat laboral també s'ha reflectit en una forta disminució del nombre de beneficiaris de la prestació per desocupació, del 54%, fins a la xifra de només 24 persones, un indicador que acumula així cinc anys de descensos. A més, la taxa de cobertura respecte dels demandants en recerca de feina s'ha reduït 4,6 punts fins al 6,1%, el nivell més baix des de l'any 2009, quan es van començar a oferir les prestacions, i un nivell molt reduït comparat amb el dels veïns europeus.

La distribució per edats mostra que la caiguda de la desocupació ha afavorit tots els col·lectius, excepte els més joves (fins a 17 anys), entre els quals els demandants d'ocupació en recerca de feina han augmentat de 9 a 12, després que el 2016 s'assolís el nivell més baix de la sèrie històrica disponible. En canvi, a la resta de trams d'edat s'ha registrat una reducció intensa, liderada pel grup de 60 i més anys (-29,3%), fet que contrasta amb l'augment de 2016 i les dificultats més importants que històricament ha mostrat aquest col·lectiu de més edat per incorporar-se al mercat de treball en comparació amb la resta. Els descensos també han estat destacables en els grups de 18 a 25 anys (-12,2%), de 26 a 39 anys (-25,2%) i de 40 a 59 anys (-16,9%), de manera que en els tres casos acumulen quatre anys de caigudes a un ritme de doble dígit.

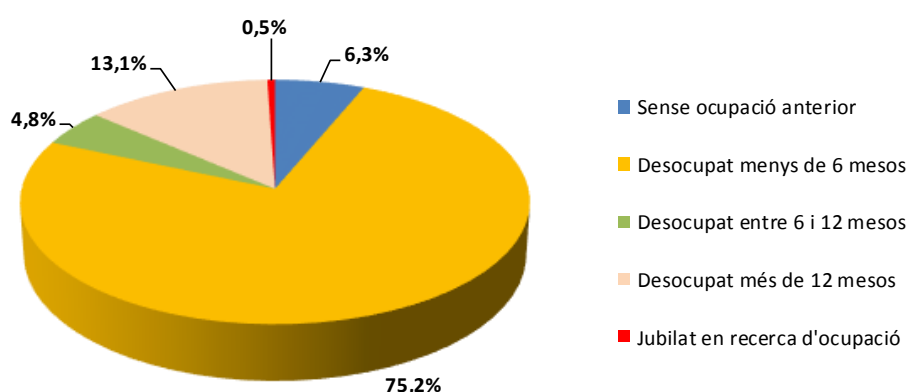
La majoria dels demandants d'ocupació es concentren amb diferència entre les persones de 40 a 59 anys.

En definitiva, el pes del grup d'edat de 60 anys i més, sobre el conjunt dels demandants d'ocupació en recerca de treball, ha baixat fins a situar-se en el 13,3%, tot i que encara és el quàdruple del que tenia el 2008, fet que en part s'explica per l'envelliment progressiu de la població. En tot cas, la majoria dels demandants d'ocupació encara es concentren amb diferència entre les persones de 40 a 59 anys (46,8% del total), seguits de les que tenen entre 26 i 39 anys (20,7% del total) i, a més distància, del grup de 18 a 25 anys (16,2%). A l'altra banda, els demandants de fins a 17 anys només representen el 3,1% del total.

Demandants en recerca de feina per situació laboral.

Any 2017

% s/total

Font: Departament de Treball / Departament d'Estadística.

Una altra característica destacable de les persones demandants d'ocupació en recerca de feina a Andorra és que la majoria, el 75,2%, fa menys de 6 mesos que es troben en situació de desocupació, un percentatge que ha pujat 3 punts respecte a l'any anterior. Per part seva, el pes de l'atur estructural (persones sense ocupació durant més d'un any) se situa en uns nivells relativament baixos (13,1%) en comparació amb els veïns europeus i, a més, s'ha reduït respecte al 2016 (15,6%). Aquest fet es pot explicar en bona part per la flexibilitat del mercat de treball andorrà. Aquests resultats són coherents amb els de la nova Enquesta de Forces del Treball, que també mostra un pes de l'atur estructural del 13,1% l'any 2017.

Finalment, l'anàlisi per nacionalitats de les persones demandants d'ocupació en recerca de treball mostra que han disminuït més els estrangers que els andorrans, seguint la mateixa pauta que els tres exercicis anteriors. El col·lectiu de portuguesos demandants d'ocupació en recerca de treball és el que més s'ha reduït (-25,3%), com els darrers tres anys. Aquest fet ha limitat el pes relatiu d'aquest col·lectiu al 12,6% del total, el més baix de la sèrie històrica disponible. També han caigut per sobre de la mitjana els demandants englobats en el col·lectiu d'altres nacionalitats (-23,9%), fins a representar l'11,1% del total, i els espanyols (-20,8%), si bé aquests últims es mantenen com el grup de demandants estrangers més nombrós (125 persones). La disminució de demandants francesos també ha estat significativa (-17,3%) i aquest col·lectiu es manté així com el més petit (el 3,5% del total).

La taxa d'atur ha estat similar entre andorrans i estrangers, però la taxa d'inactivitat dels andorrans és molt superior.

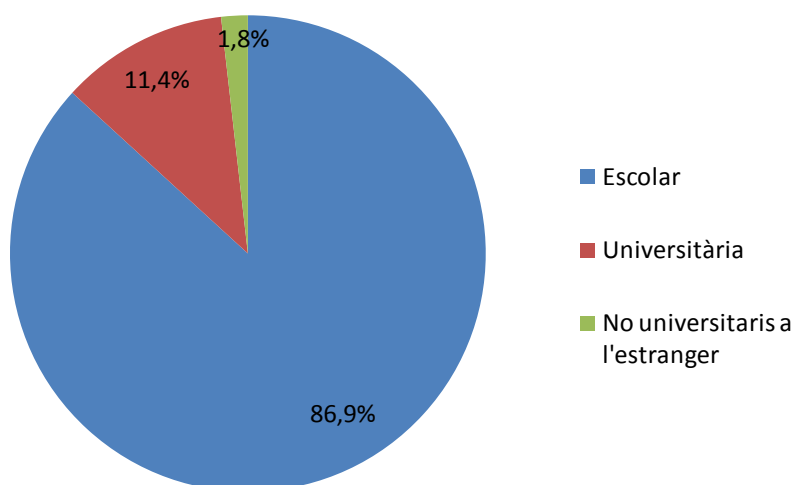
Així doncs, el conjunt de persones de nacionalitat estrangera ha continuat reduint el pes en el total de demandants d'ocupació en recerca de treball fins al 59,3%, el nivell més baix de la sèrie històrica disponible (des de 2007). Es tracta d'un percentatge que cada cop s'apropa més al que representen en el total de la població en edat de treballar (58,3%). En canvi, entre les persones demandants d'ocupació de nacionalitat andorrana s'ha produït una disminució del 13,9%. El seu pes sobre el total ha pujat fins al 40,7% del total, davant del 41,7% que representen sobre el conjunt de la població total en edat de treballar. De fet, segons l'Enquesta de Forces del Treball la taxa d'atur dels andorrans i dels estrangers pràcticament ha convergit el 2017 en el 2,4% i 2,5%, respectivament. Cal precisar, però, que aquesta situació va acompanyada de diferències significatives en la taxa d'inactivitat entre ambdós col·lectius. Així, la taxa d'inactivitat dels andorrans (27,3%) és més del doble que la dels estrangers (12,8%). Aquest fet s'explica perquè una part de la població estrangera retorna al seu país d'origen quan s'exhaureix la seva activitat laboral al Principat o quan arriba l'edat de jubilació.

3. Formació

Durant el curs 2016-2017 la població escolaritzada a Andorra, incloent-hi la població escolar, universitària i no universitària a l'estranger, ha estat de 12.685 persones, el 0,3% menys que la xifra del curs anterior, en què es va assolir un registre històric.

Aquesta reducció s'explica, exclusivament, pel descens del nombre d'estudiants no universitaris a l'estranger (-20,7%), que encadena dos exercicis en negatiu, i també perquè la població escolar s'ha estancat. En canvi, la població universitària –que inclou els alumnes d'FP superior– ha augmentat, per segon exercici consecutiu, a una taxa de l'1,5%.

Població escolaritzada per nivells educatius. Any 2017
En percentatge del total

Font: Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior / Institut d'Estudis Andorrans.

Es redueix la població andorrana que estudia a l'estranger, sobretot a Espanya.

Per països d'estudi, s'observa que el nombre d'alumnes que estudien a Andorra ha augmentat per quart any consecutiu (un 0,2%). El 2017 hi ha hagut 11.508 alumnes, la xifra més alta de la sèrie històrica disponible. La participació del nombre d'alumnes que estudien a Andorra sobre el total de la població escolaritzada ha augmentat fins al 90,7%, ja que la població escolaritzada total ha caigut. Per contra, la població que estudia a l'estranger ha patit una davallada per segon exercici consecutiu (un 4,9%), fet que s'explica, sobretot, per la reducció del nombre d'estudiants no universitaris a l'estranger (-20,7%), i també per una lleugera reducció dels universitaris (-0,2%) –que és el col·lectiu més important de la població que fa algun tipus d'estudis fora d'Andorra.

Els andorrans que estudien en altres països encara ho fan majoritàriament a Espanya, tot i que la tendència dels darrers cinc anys ha estat de perdre pes sobre el total de la població escolaritzada (des del 9,1% de 2012 fins al 6,8% de 2017), fet que s'ha

accentuat el 2017 amb un descens del 6,1% (fins als 865 estudiants). La presència d'estudiants andorrans a França és bastant inferior (2,2%), però s'ha mantingut força estable durant els darrers tres anys, tot i que el 2017 ha registrat una caiguda del 0,7%, fins als 277 estudiants. La distribució per països d'estudi es completa amb 35 estudiants repartits per altres països (el 0,3% del total), tres menys que al curs 2015-2016.

3.1. Població escolar

Durant el curs 2016-2017 hi ha hagut 11.018 alumnes de l'etapa escolar, tan sols cinc més que l'any anterior. No obstant això, l'evolució esmentada a l'apartat anterior n'ha fet pujar el pes en el total de la població escolaritzada fins al 86,9%. A més, la taxa d'escolarització –calculada com la proporció de població escolar sobre la població global en aquesta etapa– ha augmentat 6,5 punts, fins al 50,2%, el nivell més elevat dels darrers tres anys.

POBLACIÓ ESCOLAR PER NIVELLS	2016-2017	% variació curs 16-17/15-16	% curs 2016-2017
Maternal	2.263	-3,3	20,5
Primera ensenyança	4.263	0,4	38,7
Segona ensenyança	2.995	1,6	27,2
Batxillerat	1.058	0,1	9,6
Formació professional	439	4,8	4,0
Total	11.018	0,0	100,0

Font: Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior.

Per subgrups, els nivells maternal i de primera i segona ensenyança concentren el 86,4% de l'alumnat escolar i el 13,6% restant correspon als alumnes de batxillerat i formació professional. Quant a l'evolució d'aquest darrer curs, destaca el descens per tercer any consecutiu dels alumnes de l'etapa maternal (-3,3%) i l'increment de la resta de subgrups. El col·lectiu d'estudiants de formació professional és el que ha augmentat

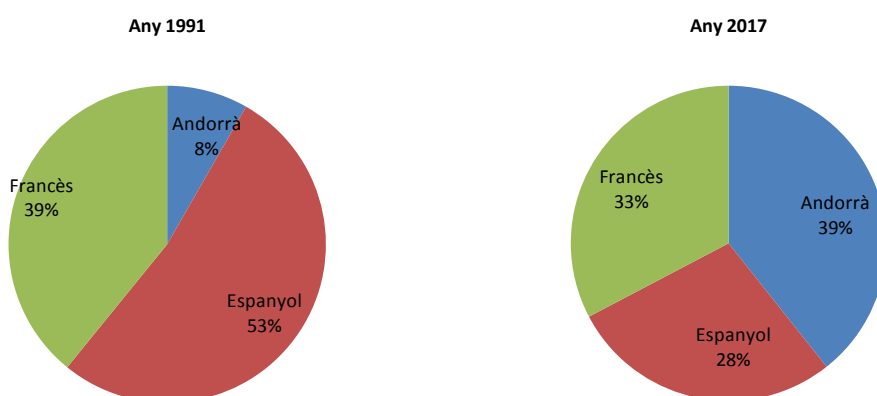

més (4,8%), fet que dona continuïtat a la tendència alcista iniciada el curs 2013-2014, i que contrasta amb l'escàs increment dels alumnes de batxillerat (0,1%).

Per tipus d'ensenyament, la tendència a guanyar pes del sistema andorrà s'ha aturat els darrers dos cursos, en favor del sistema francès.

L'anàlisi de l'evolució de la població escolar per tipus d'ensenyament mostra que la penetració creixent del sistema educatiu andorrà s'ha aturat els darrers dos cursos, després d'assolir un màxim històric l'any 2015. Així, l'increment dels alumnes en aquest sistema ha estat quasi el mateix que el del total, de manera que ha mantingut el seu pes en el 39,3% del conjunt de l'alumnat escolar. En canvi, el nombre d'estudiants del sistema educatiu espanyol ha registrat un descens del 0,4%, fet que dona continuïtat a la pèrdua progressiva de rellevància d'aquest sistema observada des de principis dels anys noranta. Així, el seu pes sobre el total ha baixat una dècima, fins al 28%, xifra que estableix un nou mínim històric i que contrasta amb el 52,6% que representava l'any 1991. Per completar l'anàlisi, ha augmentat l'alumnat del sistema educatiu francès (0,3%) per quart curs consecutiu, una evolució que contrasta amb l'etapa de descens que va caracteritzar el període 2005-2013. En conseqüència, la seva participació en la població escolar total s'ha situat en el 32,7%, el nivell més elevat des de l'any 2008, i cada cop més distanciat del sistema educatiu espanyol.

Població escolar andorrana per tipus d'ensenyament

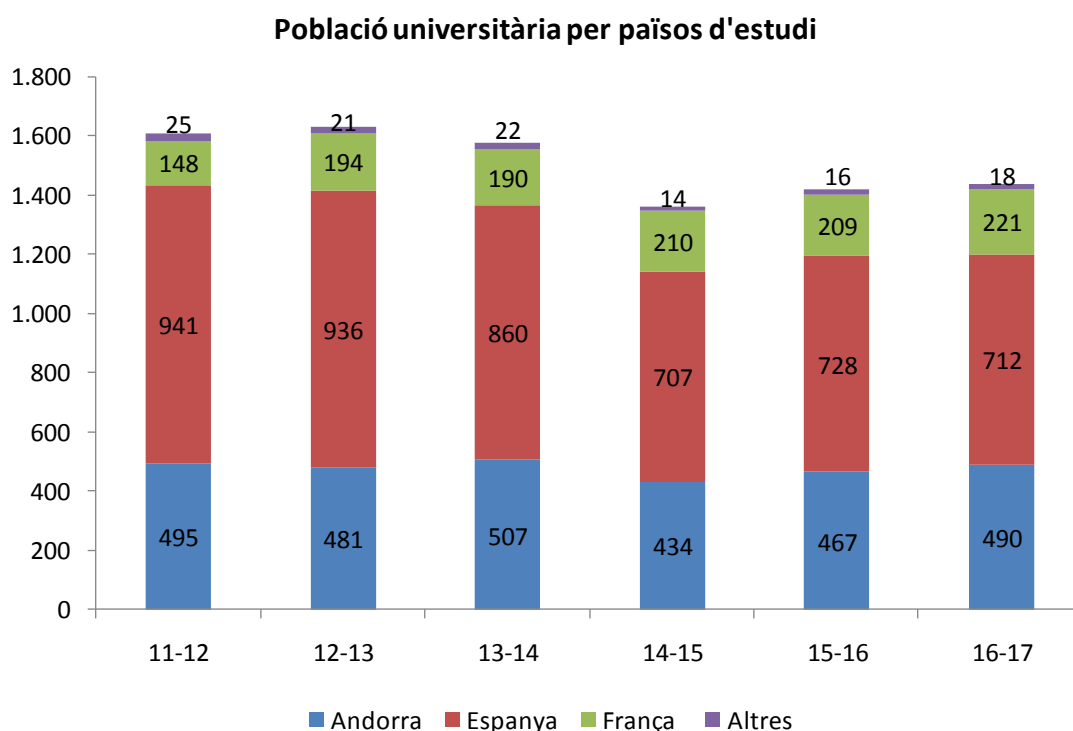
Font: Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior.

3.2. Població universitària

Durant el curs 2016-2017 la població universitària d'Andorra ha estat de 1.441 estudiants, l'1,5% més que el curs anterior. Per sexes, s'observa un lleuger increment del pes de les dones, que passa del 54,5% del curs passat al 55%, de manera que continuen sent majoria.

Espanya acumula sis anys perdent pes sobre el total d'estudiants universitaris andorrans, tot i que encara és la primera destinació.

La distribució per països d'estudi mostra que l'increment d'estudiants s'ha repartit entre totes les destinacions, amb l'única excepció d'Espanya, on s'han reduït el 2,2% amb 712 universitaris. Així, Espanya ha continuat la tendència de pèrdua progressiva de pes sobre el total d'estudiants universitaris andorrans que ha caracteritzat els darrers sis anys, en favor d'Andorra i França. Malgrat tot, Espanya es manté encara a distància com la primera destinació dels estudiants universitaris andorrans, amb un pes del 49,4% sobre el total (davant del 61% de 2011).

Font: Institut d'Estudis Andorrans.

En valor absolut, l'augment d'universitaris més important s'ha registrat a Andorra, que ha passat de tenir 467 estudiants a tenir-ne 490, que equival a una alça del 4,9% i a una quota del 34% del total. L'augment de França ha estat del 5,7%, fins a representar el 15,3% del total, més del doble de fa vuit anys. Aquesta atracció creixent d'estudiants andorrans cap a França ha estat afavorida per la política d'ajudes a l'educació del Govern francès coincidint amb l'encariment de les matrícules de les universitats espanyoles. Per completar l'anàlisi, l'1,2% d'alumnes restants –que són 18 persones, dues més que el curs anterior– es reparteixen per altres països (Regne Unit, Portugal, Rússia, Alemanya, Argentina, Canadà, Estats Units, Itàlia i Luxemburg).

Per acabar, la distribució per àrees d'estudi reflecteix que l'àrea amb més alumnes universitaris d'Andorra continua sent la de les ciències socials, educació comercial i dret, que concentra el 43,5% del total d'universitaris. A continuació hi ha les ciències de la salut i serveis socials (15,4%), l'enginyeria, indústria i construcció (12,9%) i les humanitats i arts (9,4%). Amb un pes més reduït, se situen l'educació, les ciències i els serveis, i el rànquing el tanca l'àrea d'agricultura amb només 5 estudiants.

V. Activitat i demanda

1. Evolució de l'activitat econòmica durant l'any 2017

El comportament de l'economia andorrana durant l'any 2017 ha estat, en termes globals, positiu i amb un grau de dinamisme similar al de 2016. Andorra ha continuat allargant l'etapa de creixement econòmic que es va iniciar el 2013 i que li està permetent recuperar a poc a poc els nivells d'activitat precrisi. Aquesta expansió econòmica progressiva s'ha posat de manifest en una evolució favorable dels principals indicadors d'activitat disponibles, tot i que des de nivells que en alguns casos encara són relativament baixos.

L'economia andorrana ha evolucionat positivament l'any 2017.

El dinamisme creixent de l'economia andorrana observat els darrers anys ha estat impulsat en bona part pel bon comportament del context internacional, sobretot de la zona euro i més en particular d'Espanya. Aquest factor de suport ha estat, en part, contrarestat per les dificultats de caràcter intern que ha patit el sector financer durant els darrers tres anys a causa de dos factors principals: d'una banda, la intervenció de

la Banca Privada d'Andorra (l'anomenat afer BPA) al març de 2015 i el procés posterior de resolució ordenada de l'entitat, culminat a mitjan 2016; i d'altra banda, un entorn regulador cada cop més exigent i competitiu, que ha requerit un esforç de transformació i adaptació molt important.

Des de la perspectiva de la demanda, durant el 2017 s'ha registrat una evolució positiva dels indicadors més rellevants relacionats amb el consum i la inversió, amb una contribució especialment destacable de la demanda procedent de l'exterior, tal com va succeir el 2016. Des de la perspectiva de l'oferta, el creixement econòmic andorrà ha continuat liderat pels serveis, i sobretot per les activitats vinculades al turisme, que, al seu torn, depenen fonamentalment del bon comportament de la demanda externa. Cal assenyalar també la contribució de la construcció, que ha continuat la senda de recuperació moderada iniciada l'any 2016, després de nou anys de forta crisi del sector. En canvi, la indústria i l'agricultura han mostrat un afebliment del ritme d'activitat en relació amb l'observat l'exercici anterior.

La gran majoria d'indicadors d'activitat i demanda han mostrat una tendència alcista.

L'evolució positiva de l'economia andorrana es pot constatar en la tendència alcista de la gran majoria d'indicadors d'activitat i demanda. Entre els més rellevants destaquen els increments de les importacions, el nombre de turistes, l'ocupació assalariada, les matriculacions de turismes, les importacions de béns d'equipament, les despeses de funcionament de les administracions i la inversió pública, tots ells superiors als de 2016. També ha estat significatiu el dinamisme del nombre d'empreses i de les matriculacions de vehicles industrials. Els únics indicadors que s'han quedat en terreny negatiu són el consum d'energia i el crèdit.

Síntesi d'indicadors d'activitat i demanda		
(taxes de variació interanual, %)		
	2016	2017
Activitat		
Empreses (1)	5,0	4,4
Establiments (2)	5,3	5,9
Població ocupada	1,6	0,5
Assalariats	1,9	3,0
Indústria	1,5	-0,7
Construcció	2,1	2,1
Serveis	1,9	3,3
Població aturada	-17,0	-24,9
Demandants d'ocupació en recerca de treball	-15,7	-19,0
Nombre de visitants	2,2	1,6
Consum d'energia elèctrica (3)	2,8	-0,4
Imports	4,9	6,6
Demanda		
Salari mitjà	4,3	0,0
Matriculació de turismes	10,5	19,1
Matriculació de vehicles industrials	30,0	15,5
Importació de béns d'equipament (4)	1,9	9,2
Importació de materials de construcció (5)	-1,6	3,1
Crèdit de les entitats bancàries (6)	0,3	-5,0
Despeses de funcionament de l'Administració (7)	2,0	4,3
Inversió real de l'Administració (7)	-17,0	19,0

(1) No inclou Llars que ocupen personal domèstic i declarants voluntaris sense activitat.

(2) Establiments inscrits al Registre de Comerç i Indústria que efectuen una activitat comercial, industrial o de serveis.

(3) Excepte usos domèstics, enllumenat públic i altres distribuïdors.

(4) Inclou els capítols 84 i 85, segons la classificació de la Duana andorrana.

(5) Inclou els capítols 25, 68, 72 i 73, segons la classificació de la Duana andorrana.

(6) Inversió creditícia bruta a clients.

(7) Dades liquidades. Inclou Govern i comuns.

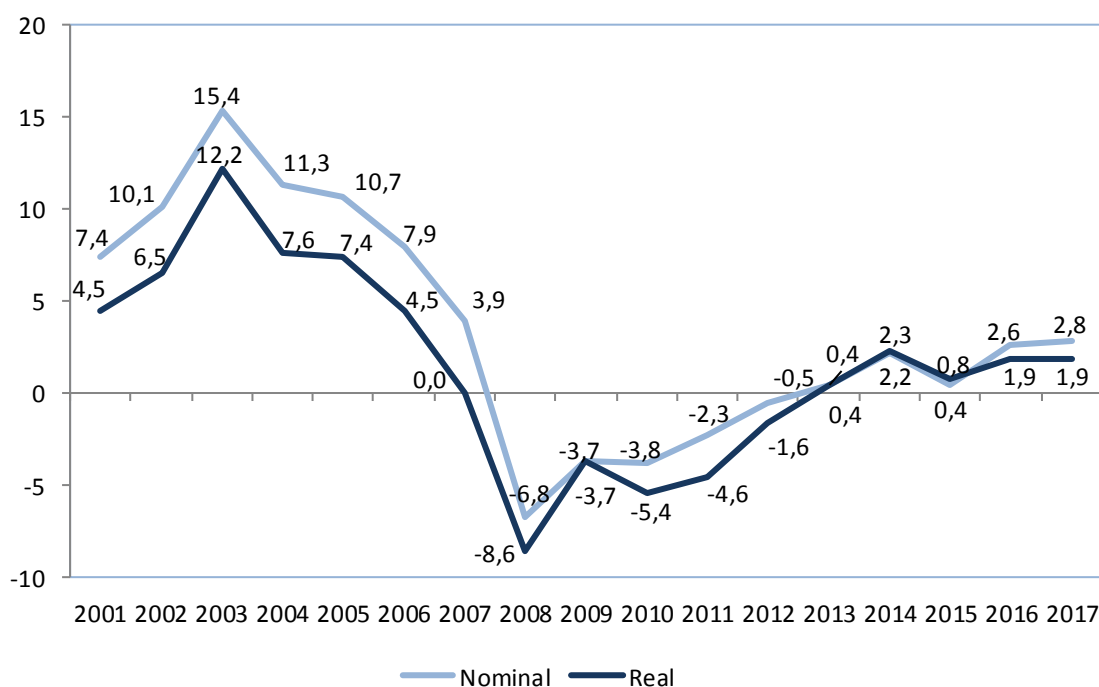
Font: Elaboració pròpia, d'acord amb les dades facilitades pel Departament d'Estadística, Govern, comuns, FEDA i ABA.

El creixement de l'economia andorrana també s'ha posat de manifest en les dinàmiques del mercat laboral, en la mesura que aquest és un indicador retardat de l'activitat. Així, l'any 2017 s'ha continuat creant ocupació, tot i que de forma moderada

(0,5%), d'acord amb les dades de la nova Enquesta de Forces del Treball. Ara bé, en el cas del col·lectiu d'assalariats el creixement ha estat més intens (3%) i s'ha accelerat respecte a 2016, alhora que la població aturada i els demandants d'ocupació en recerca de treball han intensificat el ritme de descens i acumulen així quatre exercicis consecutius de caigudes. Tot plegat comporta, a més, unes condicions més favorables per al consum dels residents.

Evolució del PIB d'Andorra

Taxa de variació interanual (%)

Font: Departament d'Estadística.

No obstant això, l'any 2017 encara hi ha hagut dues notes negatives destacables des del punt de vista dels factors impulsors de la demanda. D'una banda, l'evolució dels salaris, que s'han mantingut estables respecte a l'any anterior, en un context d'inflació positiva, fet que implica una pèrdua de poder adquisitiu dels treballadors; i, d'altra banda, l'evolució contractiva del crèdit bancari. En conclusió, durant el 2017 la recuperació de l'economia andorrana ha continuat avançant a un ritme sostingut però moderat.

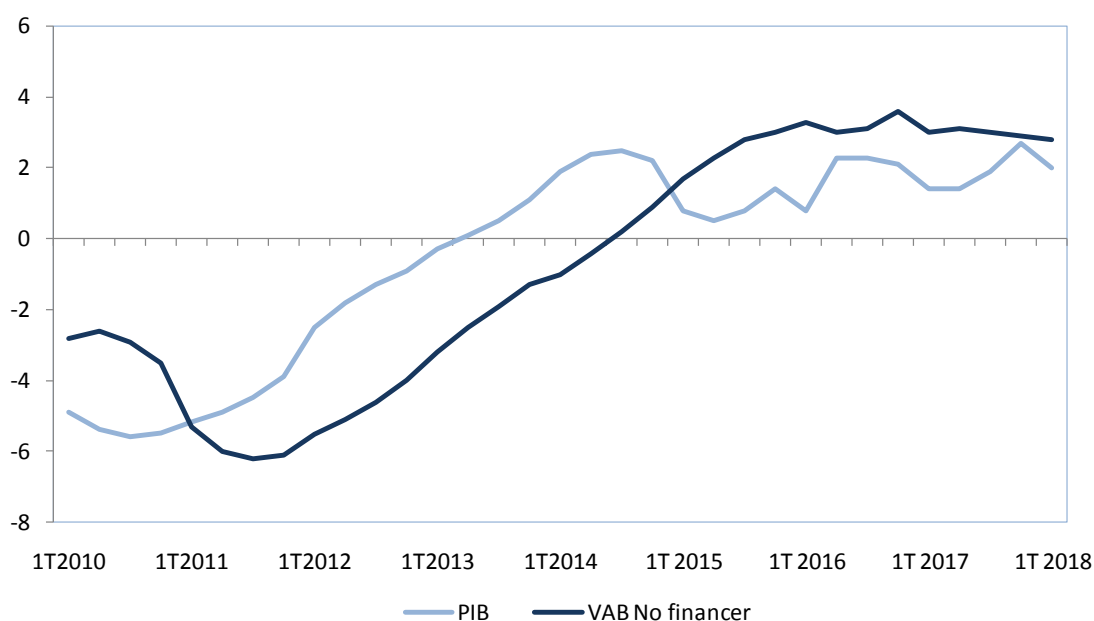
El 2017 el PIB ha encadenat cinc exercicis consecutius a l'alça, amb un creixement de l'1,9% en termes reals, el mateix ritme que el 2016.

Aquesta tendència queda reflectida en la primera estimació del PIB publicada pel Govern, que mostra un creixement de l'1,9% en termes reals, igual que el registrat el 2016. En termes nominals, l'alça del PIB en el conjunt de l'exercici s'eleva al 2,8%, un percentatge que recull l'evolució positiva dels preus de 2017. Aquest increment representa una lleugera acceleració respecte al 2016 (2,6%) i situa la xifra de PIB nominal total en 2.674 milions d'euros, el valor més elevat des de l'any 2008.

Analitzant el PIB per trimestres al llarg de l'exercici, s'observa que l'economia va anar de menys a més, amb un ritme de creixement durant el primer semestre de l'1,4%, que es va accelerar fins a l'1,9% el tercer trimestre, per acabar l'any amb un avenç del 2,7% interanual.

Evolució trimestral del PIB i del VAB no financer en termes reals

Taxa de variació interanual (%)

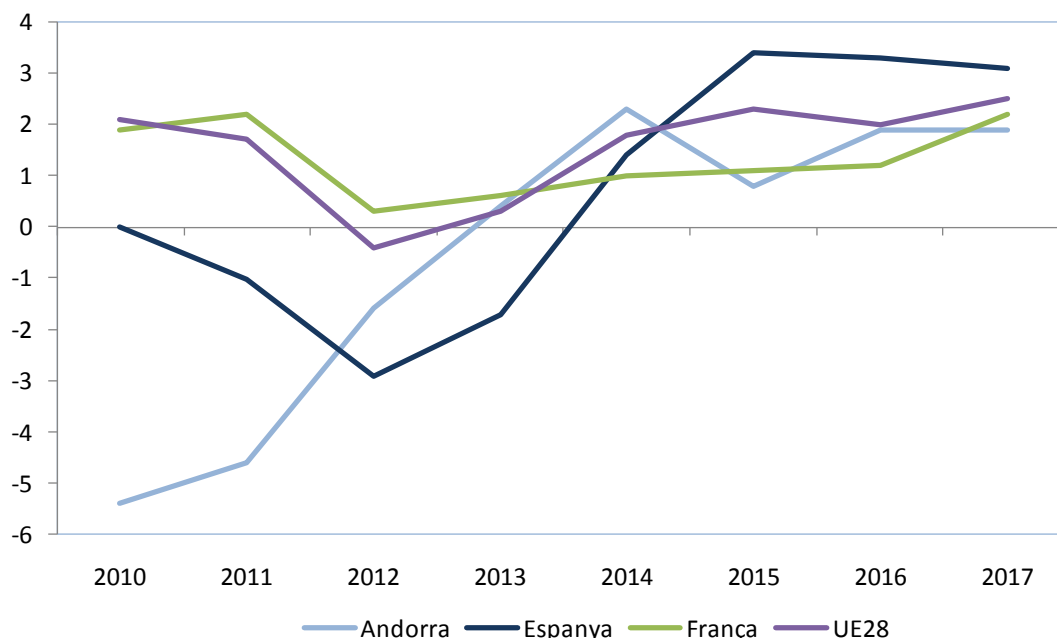
Font: Departament d'Estadística.

Així, l'economia ha encadenat cinc exercicis consecutius de creixement després de set anys de crisi i d'unes pèrdues econòmiques que encara situen el valor del PIB real actual (1.974 milions d'euros) entorn del nivell que tenia l'any 2003 i un 16% inferior al màxim assolit el 2007. Cal precisar que l'evolució de l'economia andorrana durant els darrers tres anys ha estat afectada per una crisi financera interna, derivada en bona part de l'afer BPA, a la qual s'ha afegit un entorn regulador més exigent per al sector financer, de manera que si exclouem aquesta branca de l'evolució global, el ritme de

creixement de l'economia real (VAB no financer) ha estat bastant superior (3% el 2017).

Evolució del PIB d'Andorra comparat amb les economies veïnes

Taxa de variació interanual (%)

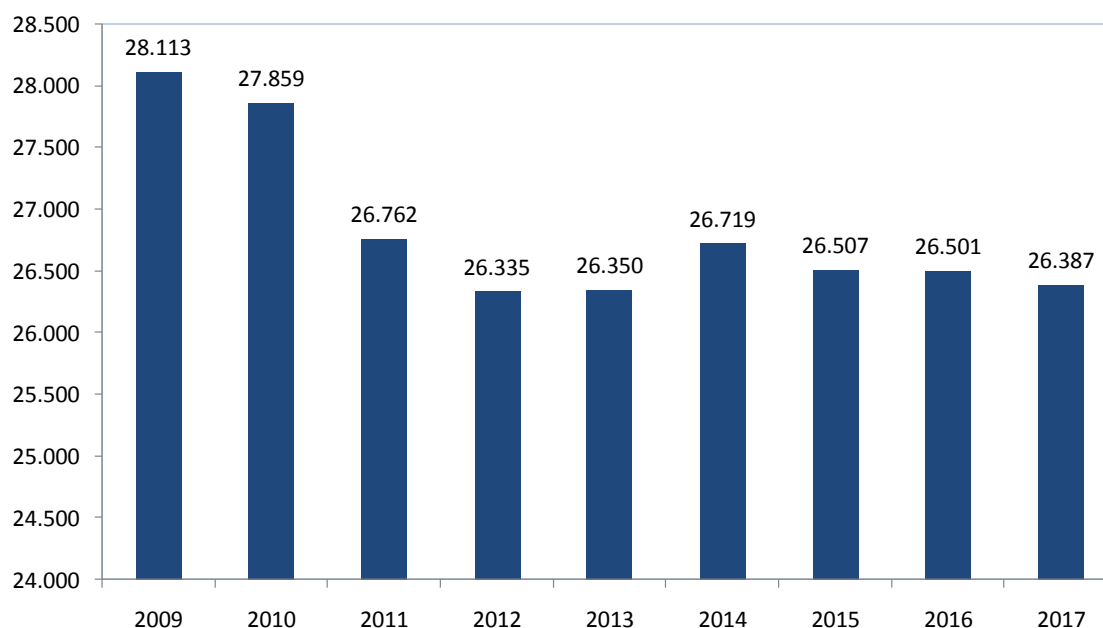
Font: Eurostat i Departament d'Estadística.

El creixement andorrà ha estat inferior al d'Espanya, França i del conjunt de la UE.

En perspectiva internacional, el creixement del PIB andorrà durant el 2017 s'ha quedat per sota tant de les economies veïnes de França i Espanya, com del conjunt de la UE, i en canvi, la població andorrana ha continuat creixent significativament per sobre de l'europea (2,3% i 0,2%, respectivament). En conseqüència, Andorra ha continuat perdent posicions relatives respecte de les economies veïnes pel que fa a nivell de riquesa per càpita. Segons xifres oficials, el PIB per càpita d'Andorra s'ha situat en 35.747 euros en termes nominals, un nivell similar al de 2014, i un 0,5% superior al de l'exercici anterior. En canvi, en termes reals, el PIB per càpita s'ha reduït (-0,4%) per tercer exercici consecutiu, fins als 26.387 euros (any base 2000), una xifra similar a les que es registraven els anys 2012 i 2013.

PIB real per càpita. En euros (any base 2000)

Font: Departament d'Estadística.

2. Evolució de l'activitat per sectors

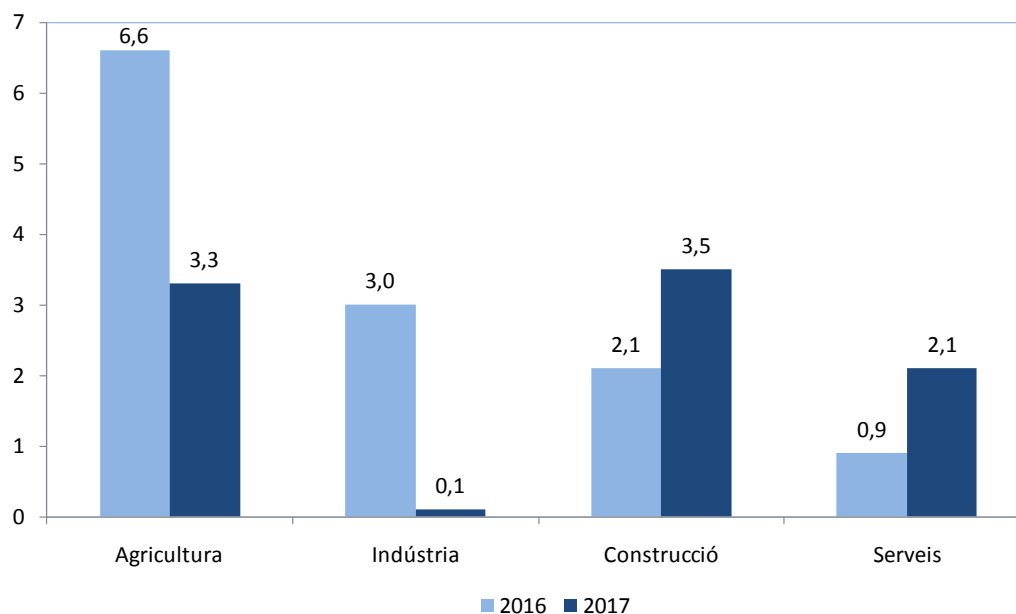
L'evolució per grans sectors mostra que el creixement del PIB real andorrà de 2017 ha estat liderat, igual que els darrers anys, pels serveis (2,1%), els quals representen el 88,5% del VAB, de manera que el seu comportament acostuma a ser determinant per a l'evolució de l'economia andorrana. En segon lloc, destaca la contribució també positiva de la construcció, després que el 2016 mostrés els primers símptomes clars de reactivació. En canvi, la indústria ha estat un fre al creixement econòmic, amb una evolució molt feble, i l'agricultura ha fet una aportació mínima, fruit del seu petit pes en el VAB i d'una moderació del ritme d'activitat respecte a l'exercici anterior.

Els serveis han continuat liderant el creixement econòmic andorrà.

Més concretament, el sector de la construcció ha registrat un creixement del VAB real del 3,5%, que supera el registrat l'any 2016 (2,1%). Aquesta acceleració és significativa perquè referma la tendència a la recuperació iniciada fa un any, després de nou anys de crisi profunda, amb fortes caigudes del VAB, que el van situar l'any 2015 un 60% per sota del màxim assolit el 2006. Com a resultat, la construcció representa actualment el 5,9% del VAB total, davant del 12,6% que representava just abans de la crisi.

Evolució del VAB per sectors

Taxa de variació interanual en termes reals (%)

Font: Departament d'Estadística.

La millora de la construcció també es constata en l'evolució de la majoria dels indicadors d'activitat disponibles del sector. Així, durant el 2017 s'han registrat increments del nombre d'assalariats (2,1%) i d'establiments (1,7%), similars als de 2016, i també dels metres quadrats visats (62,5%) i de les importacions de materials de construcció (3,1%). A més, la inversió pública ha experimentat un fort increment (19%), després del retrocés important que va marcar l'any 2016.

La construcció ha mostrat una recuperació progressiva des de nivells d'activitat reduïts.

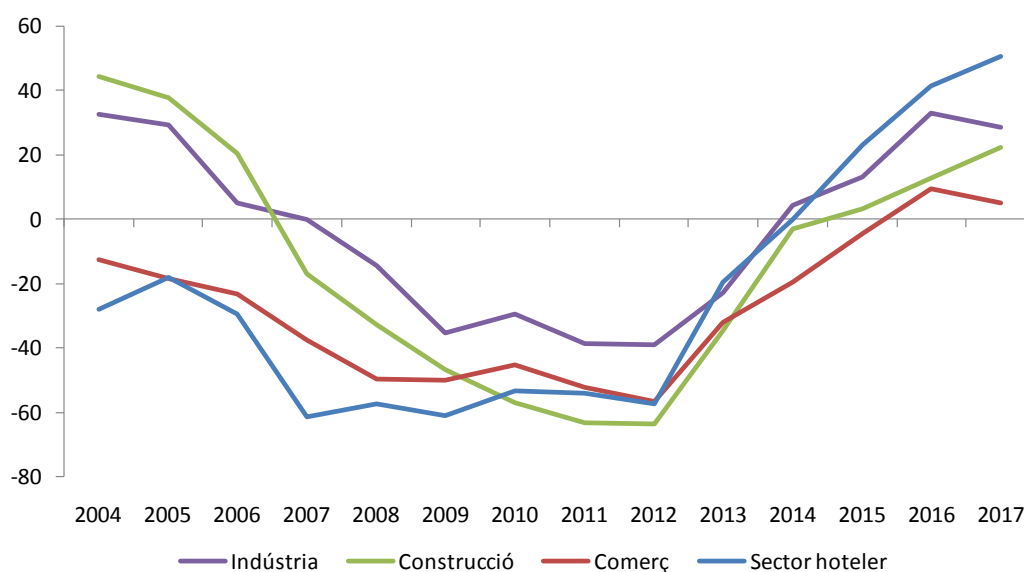
En la mateixa línia, els resultats de les enquestes de la Cambra mostren una recuperació progressiva del sector. Així, la marxa dels negocis ha evolucionat a l'alça i ha encadenat cinc semestres en terreny positiu, alhora que les respostes de les empreses respecte a l'evolució de l'obra contractada i executada han consolidat la tendència de millora iniciada el 2016, si bé dintre d'uns nivells encara molt baixos. Tot plegat s'ha traduït en una acceleració de la xifra de vendes (7%) i de la inversió (10,7%).

Quant al sector de la indústria i la manufactura, l'evolució durant l'any 2017 ha estat dèbil, si bé el seu impacte en el creixement ha estat limitat pel seu pes relativament

petit (5,1% del VAB total). Així, el VAB industrial real gairebé s'ha estancat, davant de l'increment del 3% que va registrar el 2016. Cal recordar que aquest sector està integrat, d'una banda, per la indústria bàsica, fonamentada sobretot en la producció i la distribució d'energia, i d'altra banda, per la manufactura, que és l'activitat amb el pes més rellevant –el 69% del VAB procedent d'activitats secundàries.

Evolució de la marxa dels negocis per sectors

Saldo entre el percentatge de respostes positives i negatives

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

La feblesa del conjunt de l'activitat industrial i manufacturera observada el 2017 s'ha reflectit en una reducció del nombre d'assalariats (-0,7%) i en un estancament del nombre d'empreses del sector. No obstant això, també s'ha observat una tendència de millora suau del clima de confiança del sector, reflectida en les respostes de les empreses a les enquestes de la Cambra. Concretament, l'indicador de confiança en mitjana anual va recuperar un saldo positiu, una circumstància que no es veia des de l'any 2002. A més, les opinions de les empreses sobre la marxa dels negocis es mantenen en nivells positius, si bé han cedit una mica respecte a l'exercici anterior, tal com ha passat amb la producció. En canvi, el grau d'utilització de la capacitat productiva ha continuat la tendència de millora suau, fins a assolir un registre proper al 70%, entorn de 13 punts més que el mínim assolit el 2011, però encara per sota dels nivells anteriors a la crisi. En aquest context, les empreses industrials han assenyalat augments mitjans de la xifra de negocis (3,1%) i de la inversió (5,5%), similars als registrats el 2016.

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN LA INDÚSTRIA**Any 2017 comparat amb l'any 2016 (en % d'empreses)**

* Xifra de negocis	Superior	41
	Igual	42
	Inferior	18
Variació mitjana (%)		3,1
* Volum d'inversió	Superior	35
	Igual	56
	Inferior	10
Variació mitjana (%)		5,5
* Personal ocupat	Més	15
	Igual	78
	Menys	7

Perspectives per a l'any 2018 (en % d'empreses)

* Tendència de la xifra de negocis	Augmentar	34
	Mantenir-se	64
	Disminuir	3
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	25
	Mantenir-se	64
	Disminuir	11

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN LA CONSTRUCCIÓ**Any 2017 comparat amb l'any 2016 (en % d'empreses)**

* Xifra de negocis	Superior	53
	Igual	38
	Inferior	10
Variació mitjana (%)		7,0
* Volum d'inversió	Superior	38
	Igual	55
	Inferior	8
Variació mitjana (%)		10,7
* Personal ocupat	Més	24
	Igual	59
	Menys	17

Perspectives per a l'any 2018 (en % d'empreses)

* Tendència de la xifra de negocis	Augmentar	32
	Mantenir-se	61
	Disminuir	7
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	27
	Mantenir-se	63
	Disminuir	10

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN EL COMERÇ DETALLISTA

		Total comerç detallista	Alimentació	Roba i calçat	Equipament de la llar	Higiene i sanitat	Electrònica	Vehicles i accessoris	Altres comerços	Superm. i grans magatzems
Any 2017 comparat amb l'any 2016 (en % d'empreses)										
* Xifra de vendes	Superior	33	26	28	37	42	14	39	31	60
	Igual	32	39	25	29	29	29	32	37	20
	Inferior	35	35	47	34	29	57	29	32	20
	Variació mitjana (%)	-0,8	0,9	-4,6	0,5	1,6	-8,8	1,4	-0,6	-1,0
* Volum d'inversió	Superior	22	29	6	29	17	21	36	14	50
	Igual	63	56	72	62	61	57	50	73	40
	Inferior	15	15	22	9	22	21	14	13	10
	Variació mitjana (%)	0,1	4,6	-1,7	0,5	-2,0	-3,2	2,7	-1,1	-0,6
* Personal ocupat	Més	15	15	3	12	14	14	39	10	22
	Igual	79	79	88	79	73	79	57	85	78
	Menys	7	6	9	9	14	7	4	5	0
Perspectives per a l'any 2018 (en % d'empreses)										
* Tendència de la xifra de vendes	Augmentar	34	39	26	29	42	21	43	34	30
	Mantenir-se	52	58	55	56	50	29	43	58	30
	Disminuir	14	3	19	15	8	50	14	8	40
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	21	32	12	14	29	29	29	17	13
	Mantenir-se	61	59	56	77	54	57	46	67	38
	Disminuir	19	9	32	9	17	14	25	17	50

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

RESULTATS DE L'ENQUESTA DE CONJUNTURA EN EL SECTOR HOTELER		
Any 2017 comparat amb l'any 2016 (en % d'empreses)		
* Xifra de negocis	Superior	57
	Igual	32
	Inferior	11
	Variació mitjana %	3,7
* Volum d'inversió	Superior	52
	Igual	41
	Inferior	7
	Variació mitjana %	7,4
* Personal ocupat	Més	27
	Igual	69
	Menys	4
Origen de la clientela segons el canal de venda (en %)	Client directe / web pròpia	18,7
	Internet / portals de reserves	53,7
	TO i agències de viatges	24,5
	Altres	3,2
Estada mitjana dels clients (nits) :		2,4
Perspectives per a l'any 2018 (en % d'empreses)		
* Tendència de la xifra de negocis	Augmentar	67
	Mantenir-se	31
	Disminuir	2
* Tendència del volum d'inversió	Augmentar	37
	Mantenir-se	54
	Disminuir	9

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El dinamisme dels serveis l'han liderat les activitats vinculades al turisme, en contrast amb la debilitat que ha mostrat el comerç.

L'any 2017 els serveis s'han mantingut com el sector més dinàmic de l'economia, liderats per la millora de les activitats vinculades al turisme. Aquesta evolució positiva ha continuat impulsada per l'augment del nombre de turistes (6,5%), tot i que el nombre d'excursionistes ha caigut lleugerament. L'evolució a l'alça de l'activitat turística també s'ha posat de manifest en l'augment dels dies d'esquí venuts (1,3% la temporada 2016-2017 i 1,4% la temporada 2017-2018) i del nombre de pernотacions

totals (5,3%). Al comerç, en canvi, l'avenç de l'activitat ha estat bastant més modest, si es té en compte l'escàs creixement que han registrat la majoria d'indicadors del sector. Tot plegat s'ha traduït en increments dels assalariats i dels establiments en l'hoteleria bastant superiors als que s'han registrat en el comerç.

El dinamisme creixent de l'activitat turística també s'ha reflectit a les enquestes de la Cambra del sector hoteler, amb una valoració de la marxa dels negocis millor que la registrada l'any 2016 i en uns nivells que no es veien des de fa molts anys. Les enquestes també indiquen augments de la xifra de vendes (3,7%) i de la inversió (7,4%), tot i que més moderats que l'any anterior. En canvi, les empreses del sector del comerç han estat menys optimistes, amb una opinió sobre la marxa dels negocis menys favorable que la manifestada el 2016, que, a més, ha anat acompanyada d'un lleuger retrocés de les vendes (-0,8%) i d'un estancament de la inversió.

En conjunt, el VAB real del subsector Comerç, hoteleria, transport, informació i comunicacions ha encadenat tres exercicis de creixement força elevat, amb una progressió del 4,4%, davant del 3,1% de l'any 2016. Cal recordar que el pes d'aquest subsector s'eleva al 32% del VAB total andorrà, de manera que la seva evolució és molt rellevant per al conjunt de l'economia.

El subsector financer ha estat la branca dels serveis que ha registrat l'evolució menys favorable.

El subsector financer ha estat la branca dels serveis que ha registrat l'evolució menys favorable, com ja va passar el 2015 i el 2016. Les xifres oficials de PIB mostren un escàs increment del VAB del subsector d'Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques, que ha estat del 0,5% l'any 2017, tot i que representa una millora respecte als descensos experimentats els dos exercicis anteriors. En tot cas, aquest subsector (que engloba les activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques) continua sent el més important de l'economia, amb un pes del 37% del VAB total.

La feblesa de l'activitat s'ha constatat en una reducció de la inversió creditícia bruta a clients (-5,0%) i dels dipòsits (-6,8%), que ha repercutit en un descens dels beneficis del sector bancari, per quart any consecutiu, que ha estat del 15,8%, i en una retallada de l'ocupació en el conjunt del sector financer i assegurador (-4,1%). En tot cas, aquestes dades s'han de posar en el context especial que ha caracteritzat el sector

des de 2015, arran de la intervenció de la Banca Privada d'Andorra (BPA) per part de l'Institut Nacional Andorrà de Finances (INAF), la qual va acabar amb un procés de resolució ordenada de l'entitat.

L'anàlisi de l'evolució sectorial es completa amb el sector primari, que durant el 2017 ha experimentat una moderació del ritme de creixement del VAB real, fins al 3,3%. Aquesta desacceleració ha anat acompanyada d'una caiguda del nombre d'assalariats (-2,6%), en un context en què la superfície agrària útil i la collita de tabac també s'han reduït (-0,9% i -10%, respectivament). En canvi, el cens ramader ha augmentat (6,8%), després de dos anys de descensos. En tot cas, cal tenir present que el pes del sector primari en l'economia és molt reduït (0,6%), per la qual cosa el seu impacte en el PIB total ha estat molt limitat.

3. Evolució de la demanda per components

Per components de demanda, els indicadors disponibles assenyalen, en general, que la demanda interna ha experimentat una evolució alcista, partint d'uns nivells que encara són relativament modestos. L'augment de la població i de l'ocupació ha generat unes condicions favorables al creixement del consum privat dels residents. Aquesta situació s'ha reflectit, per exemple, en una acceleració de les matriculacions de turismes (19,1%), que en part també ha estat impulsada per l'aplicació del Pla Engega, d'incentius per a la compra de vehicles poc contaminants.

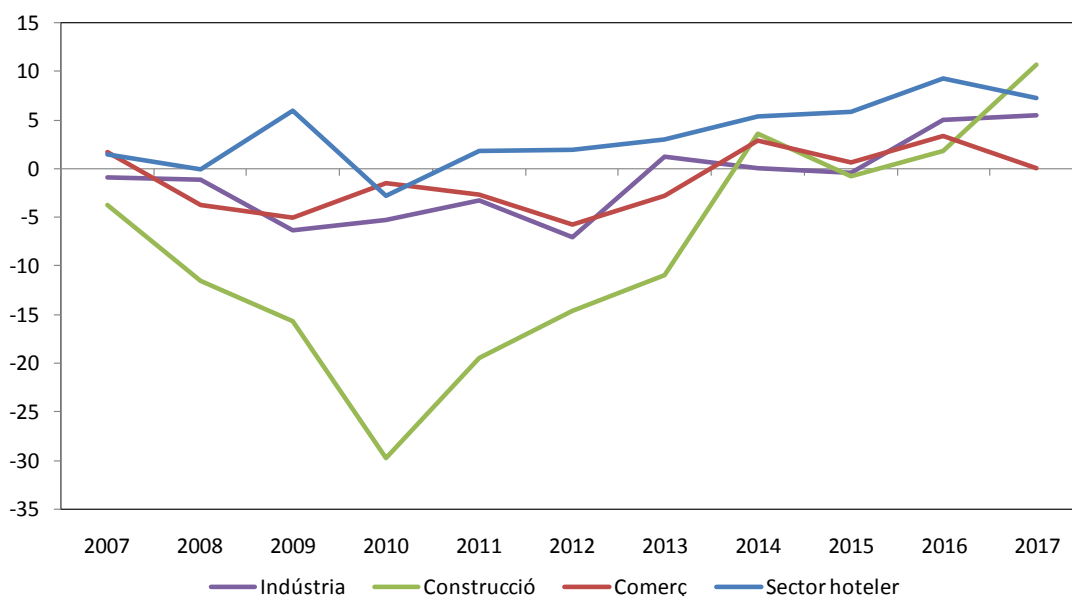
La millora progressiva del context econòmic i de la confiança empresarial han seguit impulsant a poc a poc la dinàmica inversora.

Pel que fa a la inversió, els indicadors disponibles mostren que en l'àmbit del material de transport ha continuat la tendència fortament alcista de les matriculacions de camions i camionetes (15,5%), a la qual s'ha afegit una recuperació de la inversió en béns d'equipament, tal com es desprèn del creixement de les importacions d'aquests béns (9,2%). En la mateixa línia, les enquestes de la Cambra reflecteixen una evolució positiva de la inversió a tots els principals sectors de l'economia, excepte en el comerç, on ha tendit a l'estancament. Destaca l'acceleració de la inversió en construcció, si bé cal recordar que es dona des de nivells molt baixos. Així doncs, sembla que la millora progressiva del context econòmic i de la confiança empresarial segueix impulsant a poc a poc la dinàmica inversora.

Evolució de la inversió per sectors

Taxa de variació interanual (%)

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

A més, la contribució del sector públic a l'activitat de l'any 2017 ha estat més favorable que l'any anterior, gràcies a l'aplicació d'una política fiscal menys restrictiva tant de l'Administració general com dels comuns. Així, tant les despeses de funcionament com les inversions reals han mostrat una evolució més positiva que l'any 2016, amb alces de les dades acumulades d'ambdós nivells d'administració del 4,3% i 19%, respectivament. Paral·lelament, la pressió fiscal s'ha reduït set dècimes, fins al 24,5%, després que l'any 2016 s'assolís un màxim històric. Tot plegat, s'ha traduït en una disminució dels superàvits públics, tant de l'Administració general com dels comuns (fins al 0,3% i l'1,2% del PIB, respectivament). Malgrat aquesta relaxació de la contenció fiscal, el 2017 el creixement del VAB del subsector Administracions públiques, educació, sanitat, serveis socials i personals mostra una moderació, des del 2,3% fins a l'1,4%, que sembla que s'explica pel comportament de la branca privada d'aquestes activitats.

Durant el 2017 ha augmentat la tradicional aportació negativa de la balança comercial al PIB del país.

Pel que fa al sector exterior, durant l'any 2017 s'ha registrat un increment de les importacions (6,6%), superior al de l'any passat. No obstant això, aquesta xifra està condicionada a l'alça per l'augment dels preus dels carburants registrat el 2017, de

manera que si se n'exclou aquest capítol, el creixement de les importacions ha estat menys elevat (5,4%). Paral·lelament, les exportacions s'han accelerat, fins a registrar un increment del 17%, però tenint en compte que el volum de les exportacions és força inferior al de les importacions, aquest augment no ha estat suficient per contreure el dèficit comercial, que s'ha ampliat el 5,8%. Així doncs, durant el 2017 ha augmentat la tradicional aportació negativa de la balança comercial al PIB del país, fet que està correlacionat amb la millora de la situació econòmica.

En tot cas, la contribució més rellevant del sector exterior a l'economia andorrana és la que s'obté dels ingressos per serveis turístics –la font d'ingressos més important del país–, els quals han continuat evolucionant a l'alça, tal com s'ha comentat en l'anàlisi del sector hotelier fet en paràgrafs anteriors. Cal remarcar que aquesta tendència ascendent ha estat impulsada pel bon comportament de les economies veïnes d'Espanya i França, d'on provenen la majoria dels visitants que rep Andorra.

4. Perspectives

Pel que fa a les perspectives de l'economia andorrana per a l'any 2018, els resultats de les enquestes de la Cambra indiquen la continuïtat de la senda expansiva, dintre d'uns nivells moderats però prou sòlids. Per sectors, s'espera que l'evolució positiva continuï protagonitzada pels serveis, sobretot pels vinculats al turisme, acompanyats d'una recuperació progressiva de l'activitat constructora. En canvi, la indústria i el comerç mantindran un comportament més modest, en línia amb el que ha succeït el 2017. Així, a tots tres sectors les respostes positives sobre la tendència de la xifra de negocis i de la inversió per al 2017 superen les negatives, amb una diferència a favor més notable en el cas de l'activitat hotelera i amb una diferència més discreta en el cas del comerç.

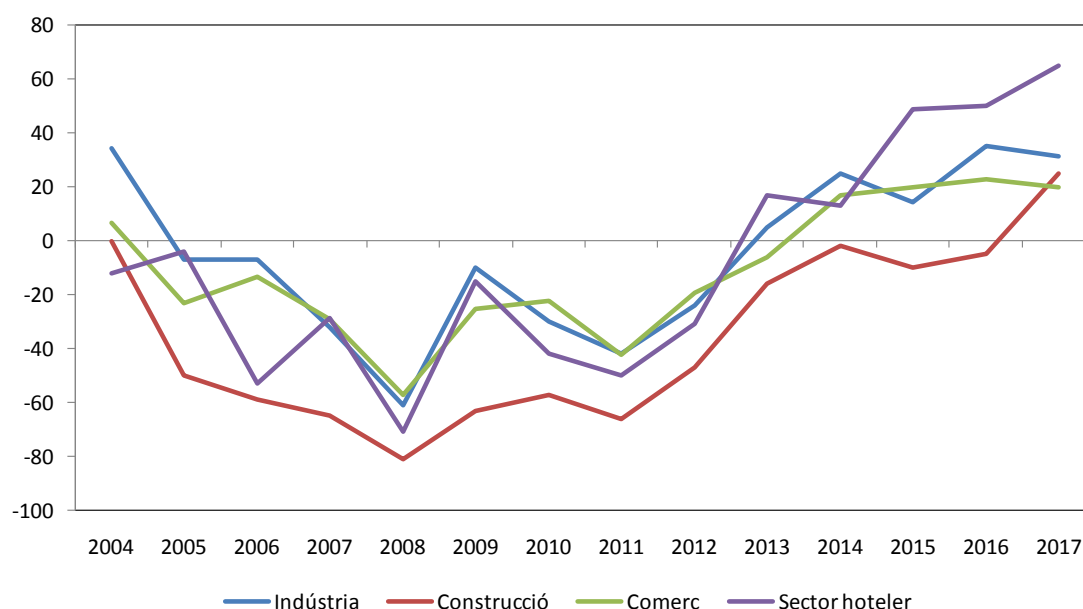
S'espera que el 2018 continuï l'evolució positiva de l'economia andorrana, protagonitzada pels serveis, sobretot turístics.

Durant el 2018 també es pot confiar que el context exterior segueixi impulsant l'activitat econòmica andorrana, tenint en compte el bon comportament previst de l'economia espanyola, i en bona mesura també del conjunt europeu, que ja s'ha confirmat durant la primera meitat de l'any. En aquest context, s'espera que l'economia del Principat

experimenti un avenç del PIB durant el 2018, per sisè exercici consecutiu, no gaire allunyat del registre de 2017.

Tendència esperada de la xifra de negocis per a l'any següent

Saldo entre el percentatge de respostes positives i negatives

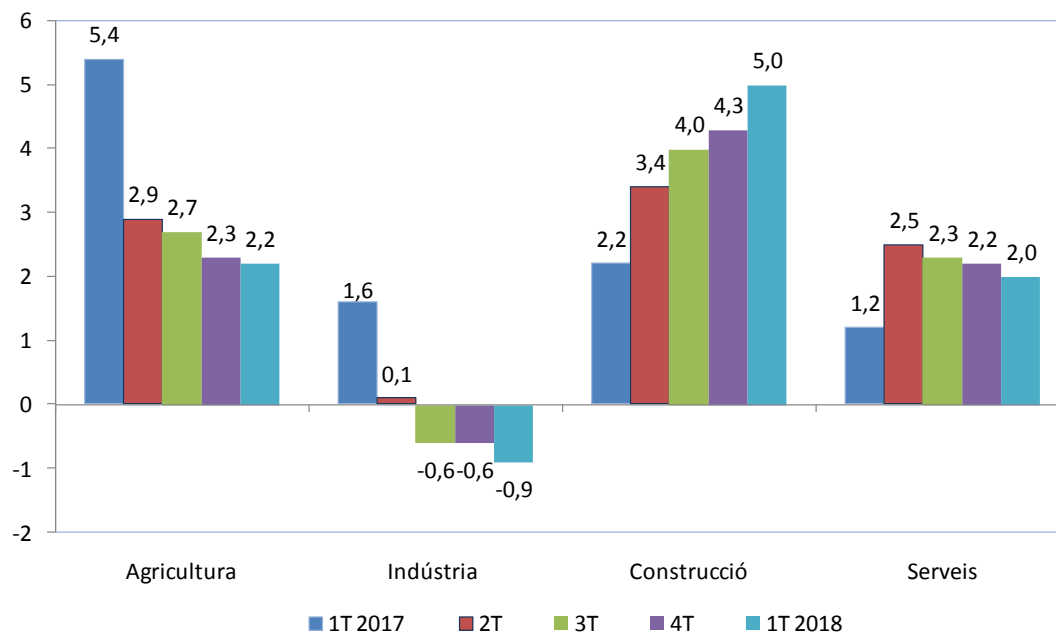

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Les dades del PIB del primer trimestre de 2018 apunten en aquesta direcció. Així, Andorra va registrar un creixement econòmic real del 2% interanual, sis dècimes més que fa un any, però set menys que el trimestre anterior. Ara bé, la descomposició per sectors mostra diferències significatives d'evolució. D'una banda, destaca la forta acceleració experimentada per la construcció, que contrasta amb la intensificació del ritme de caiguda del VAB industrial. Per part seva, els serveis han moderat lleugerament el ritme de creixement respecte al trimestre anterior, però es mantenen en una senda positiva, igual que l'agricultura. Dintre dels serveis, destaca l'avenç experimentat pel subsector Comerç, hoteleria, transport, informació i comunicacions (4,8% interanual). En canvi, es modera la branca d'Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques, fins a registrar un creixement molt feble (0,2%), tot i que millor que el d'un any abans. Finalment, cal assenyalar que el subsector d'Administracions públiques, educació, sanitat, serveis socials i personals ha seguit la tendència de pèrdua lenta d'impuls que ha mostrat els darrers trimestres, fins a registrar un modest increment de l'1% interanual.

Evolució trimestral del VAB d'Andorra per sectors

Taxa de variació interanual (%)

Font: Departament d'Estadística.

Els principals indicadors econòmics disponibles per als primers mesos de l'any 2018 assenyalen la continuïtat del creixement, dintre d'uns registres moderats.

Per acabar, l'evolució dels principals indicadors d'activitat disponibles per als primers mesos de l'any 2018 també assenyalen la continuïtat del creixement econòmic, dintre d'uns registres moderats. Així, s'observa una evolució a l'alça generalitzada, si bé en el cas d'alguns indicadors clau és menys intensa que en l'exercici anterior. En particular, s'ha registrat una moderació del creixement de les importacions fins al juny i del nombre de turistes fins al maig, a les quals s'afegeix una desacceleració de les matriculacions de turismes. En canvi, l'ocupació assalariada ha mostrat un dinamisme elevat fins a l'abril, més intens que en el mateix període de l'any 2017, impulsat pels serveis, amb un canvi de signe destacat cap a positiu del sector financer i de la construcció. També destaca el fort creixement de les importacions de materials de construcció fins al juny, el qual posa de manifest la recuperació que està experimentant aquest sector.

En resum, la visió global dels primers mesos permet confiar que l'economia andorrana seguirà creixent al llarg de tot l'any 2018. Aquest avenç continuarà impulsat pel sector

turístic, gràcies a la continuïtat del dinamisme econòmic espanyol i europeu, amb una aportació creixent de la construcció i amb un sector financer en lenta recuperació.

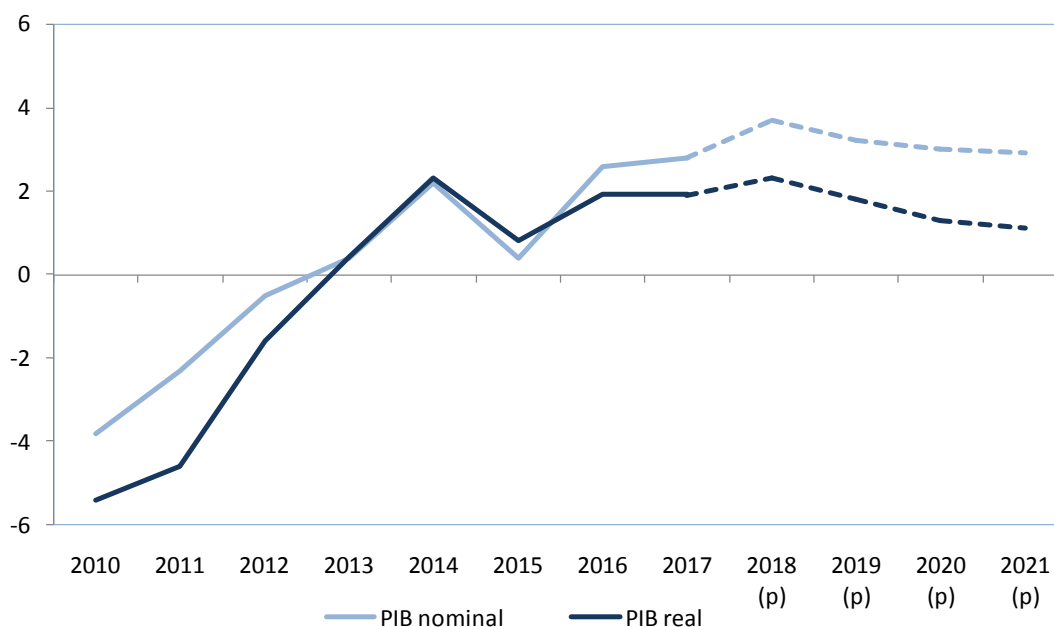
Previsions econòmiques d'Andorra per al període 2018-2021

L'any 2018 s'han publicat per primera vegada les *Previsions macroeconòmiques per a Andorra*, d'acord amb la Llei 28/2017 del Pla d'estadística 2018-2021 i el Decret del 28-02-2018 d'aprovació del Programa estadístic anual 2018 corresponent. S'hi ha abordat el període de previsió 2018-2021, que coincideix amb l'horitzó que s'aplica en l'elaboració i l'actualització del marc pressupostari del Govern. En el cas de la inflació, l'horitzó de les previsions es redueix al bienni 2018-2019, atès que el marc de referència que proporcionen les prediccions de l'OCDE es limita als dos anys més immediats.

Les previsions es basen en diferents modelitzacions i tractaments estadístics de sèries històriques disponibles i, més enllà de les xifres concretes anuals per a cada variable, el seu principal valor rau en la tendència i l'ordre de magnitud que dibuixen.

Previsions de PIB nominal i real d'Andorra 2018-2021

Taxa de variació interanual (%)

Font: Departament d'Estadística.

L'escenari es presenta moderadament positiu, amb una previsió de creixement econòmic per al 2018 del 2,3% real i del 3,7% nominal, xifres que impliquen una acceleració

moderada respecte a 2017. En canvi, a partir de 2019 s'estima una senda de moderació progressiva del creixement del PIB, en línia amb el que es preveu per a les economies veïnes d'Espanya, França i de la zona euro. En aquest sentit, cal recordar que l'estimació de creixement del PIB del primer trimestre ha estat del 2%, tres dècimes menys que la previsió feta per al conjunt de l'any.

En el cas de la inflació, les previsions indiquen una moderació cap a una variació anual de l'IPC de l'1,7% el 2018 i de l'1,4% el 2019, en contrast amb el 2,6% amb què es va tancar el 2017. Cal afegir que al juny de 2018, la inflació se situa en l'1,9%, només dues dècimes per sobre de la previsió, després d'haver registrat uns valors més reduïts durant els primers mesos de l'any.

Resum de previsions per a l'economia andorrana 2018-2021

Taxa de variació interanual (%)

Any	Producte interior brut		Valor afegit brut		Massa salarial	Nombre d'assalariats	Comerç internacional de béns (nominal)		Índex de preus de consum
	Nominal	Real	Nominal	Real	Nominal		Importacions	Exportacions	
2018	3,7	2,3	2,8	1,3	4,0	2,6	1,8	3,6	1,7
2019	3,2	1,8	3,7	2,3	3,1	2,3	4,2	-2,0	1,4
2020	3,0	1,3	3,2	1,4	2,7	2,1	3,1	2,5	-
2021	2,9	1,1	2,9	1,0	2,4	1,8	2,2	2,1	-

Font: Departament d'Estadística.

VI. Preus i costos

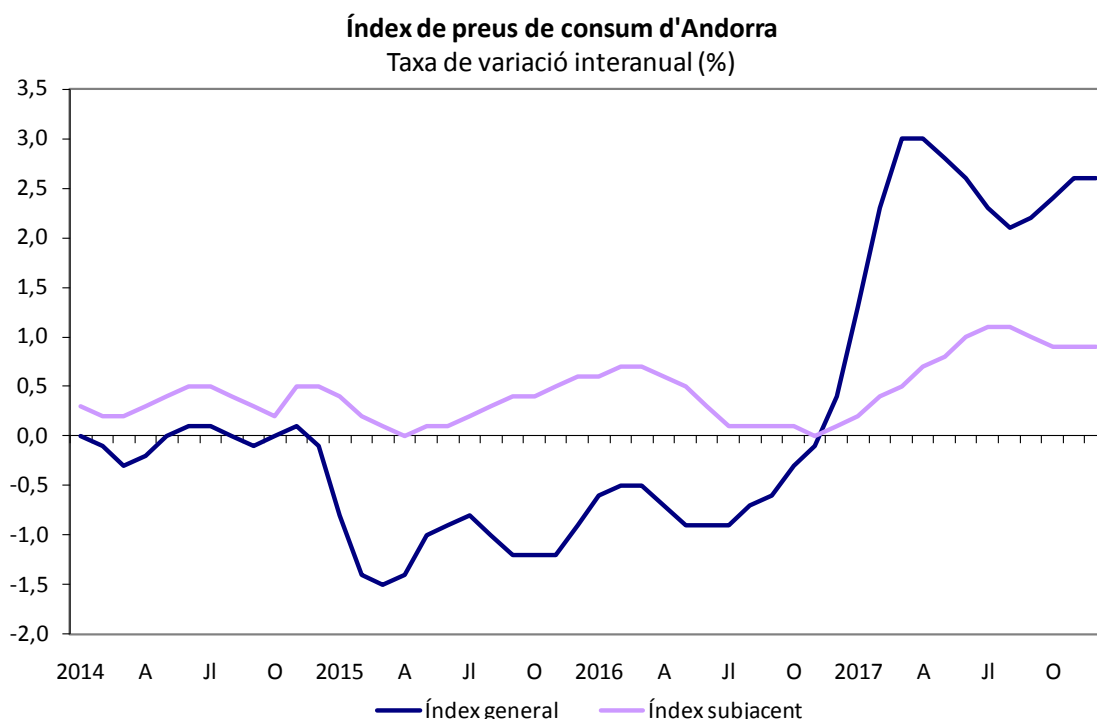
1. Preus de consum

Durant l'any 2017 l'economia andorrana ha deixat enrere les pressions deflacionistes que han caracteritzat els últims quatre anys, gràcies al context de més dinamisme de la demanda i a l'alça dels preus del petroli. Aquesta evolució està en línia amb el que ha succeït a les economies europees i, particularment, als països veïns i principals socis comercials d'Andorra, amb uns índexs que han repuntat respecte a l'any 2016.

A Andorra l'acceleració de preus ha estat més intensa que a Espanya i França, i que al conjunt de la zona euro.

El perfil d'evolució dels preus de consum ha estat de forta acceleració fins al mes d'abril, quan la inflació va assolir la cota del 3%, per oscil·lar després en el rang del

2,1%-2,6% fins a final d'any. Així, l'exercici es va tancar amb una inflació del 2,6%, la taxa més alta de l'última dècada, i força superior al 0,4% de fa un any. D'aquesta manera, l'acceleració de preus a Andorra ha estat més intensa que a Espanya i França (1,2% d'inflació harmonitzada en ambdós casos), d'on provenen la major part dels béns de consum, i que al conjunt de la zona euro (1,4%), fet que va en detriment de la competitivitat-preu de l'economia andorrana.

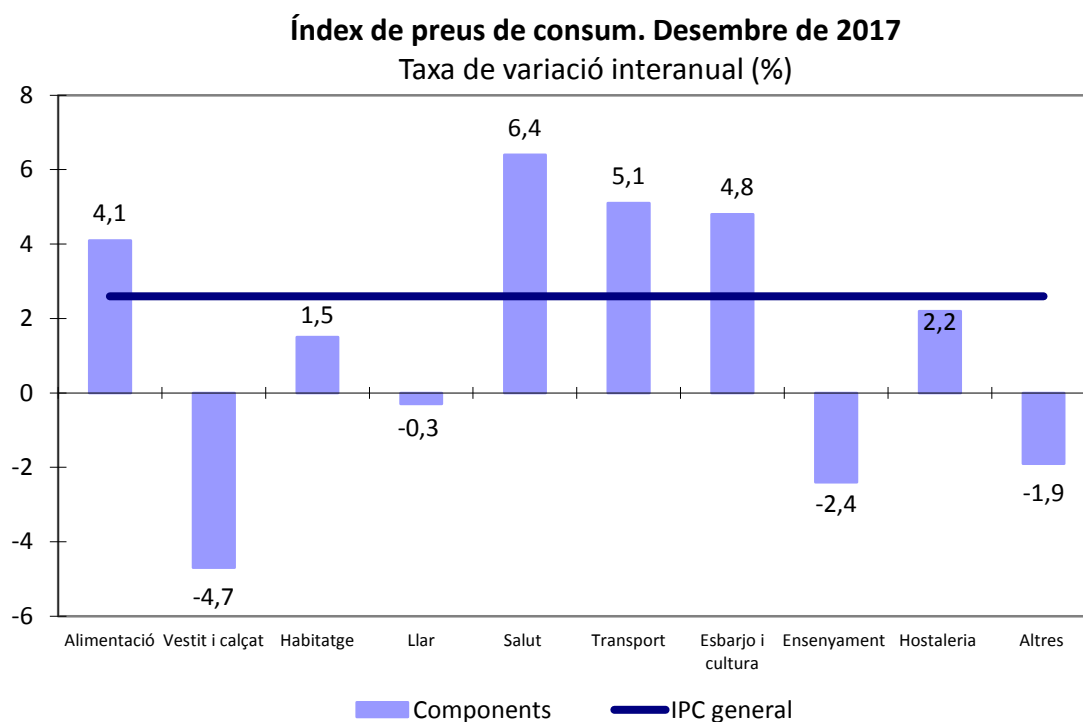

Font: Departament d'Estadística.

Per components, l'evolució dels preus ha estat força dispar. Destaquen els increments dels components de salut, transport, esbarjo, espectacles i cultura, i d'aliments, begudes i tabac, que experimenten una forta acceleració respecte a l'any anterior. L'increment dels preus energètics és un dels factors principals que explica l'alça del component de transport. L'augment ha estat bastant més contingut en el cas dels hotels, cafès i restaurants, que, tot i això, es mantenen com l'únic component que no ha registrat encara cap disminució anual de preus des que es disposa de sèrie històrica. El component d'habitatge també ha incrementat moderadament la inflació, a causa de l'impacte dels preus energètics. En aquest context, les tarifes elèctriques aplicables al consumidor final han augmentat de mitjana un 0,5%.

En sentit contrari, hi ha quatre components que han reduït els preus, alguns de forma significativa: destaca, en primer lloc, el vestit i calçat, que acumula set anys de

reduccions en els darrers vuit exercicis i reflecteix així l'atonía que afecta des de fa temps la demanda del comerç. En segon lloc, cal assenyalar la disminució de preus de l'ensenyament, per primer cop des que es disposa de dades. Els béns i serveis també han registrat un descens de preus al tancament de 2017, per sisè exercici consecutiu. Finalment, el component de mobles, estris domèstics i serveis per a la llar ha experimentat un lleuger descens, després de diversos anys d'increments molt moderats.

Font: Departament d'Estadística.

La font principal de les pressions inflacionistes durant l'any 2017 ha estat l'energia.

El comportament dels preus per grups especials mostra que la font principal de les pressions inflacionistes durant l'any 2017 ha estat l'energia (7,2%), un fet vinculat a l'increment del preu del petroli, tal com va passar, però de forma menys intensa, el 2016. A més, els preus dels aliments també han evolucionat a l'alça, amb un increment del 3,8%, força més intens que el 2016 (0,6%). En canvi, els preus dels serveis s'han estabilitzat, una evolució que posa de manifest l'escàs dinamisme que encara mostra la demanda.

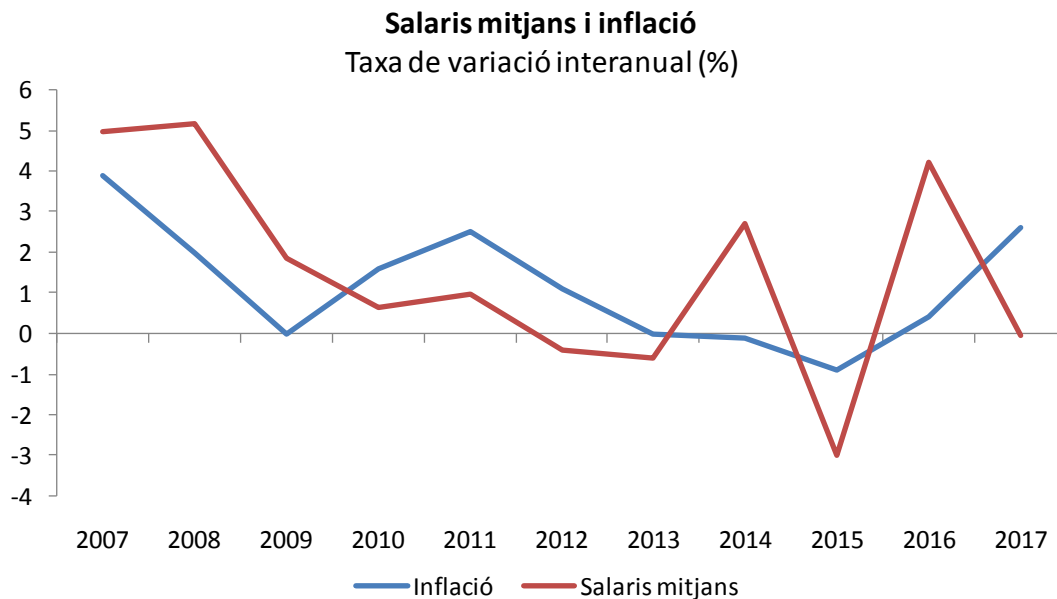

En suma, la inflació subjacent –que exclou energia i aliments i mesura l'evolució del nucli dels preus– ha estat del 0,9%, davant del 0,1% de 2016, de manera que s'ha situat bastant per sota de la inflació general per segon exercici consecutiu. Cal destacar també que aquesta xifra està en línia amb la taxa d'inflació subjacent registrada a Espanya (0,9%) i França (0,8%) i, fins i tot, que és lleugerament inferior a la del conjunt de la zona euro (1,1%), a diferència del que s'ha vist amb la inflació general. Tot plegat posa de manifest que els components més volàtils són els elements fonamentals, que expliquen les pressions inflacionistes a Andorra durant el 2017, i també que, en la tendència de fons, Andorra manté una evolució controlada dels preus i força en línia amb els principals competidors.

2. Salaris

En perspectiva històrica, a Andorra el salari mitjà ha augmentat de forma modesta, en un context d'absència de pressions inflacionistes.

L'any 2017 el salari mitjà d'Andorra s'ha situat en els 2.076 euros, la mateixa xifra que l'exercici anterior. Aquesta estabilització es produeix després de diversos anys de variacions erràtiques (2014-2016), en part condicionades per l'entrada en vigor de l'IRPF l'any 2015, que va modificar temporalment la política d'incentius retributius d'algunes empreses. De fet, en perspectiva històrica, es pot afirmar que el salari mitjà d'Andorra ha augmentat de forma modesta, en un context d'absència de pressions inflacionistes fins al 2016. En canvi, l'augment de la inflació durant el 2017 ha comportat que els assalariats hagin patit una reducció del poder adquisitiu per valor de 2,6 punts, fet que contraresta en bona part l'augment que van obtenir el 2016 (3,9 punts). Malgrat tot, en termes acumulats, el salari mitjà ha augmentat el 3,9% des de 2013, mentre que l'augment acumulat dels preus de consum en el mateix període ha estat de l'1,8%, cosa que vol dir 2,1 punts d'increment del poder de compra en els darrers quatre anys.

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

En el cas del salari mínim interprofessional l'evolució ha estat més favorable que la del salari mitjà, atès que l'any passat el Govern va anunciar el compromís d'apujar-lo un 1,5% anual fins al final de la legislatura. L'objectiu és fer que el salari mínim arribi a la meitat del salari mitjà –que, com s'ha dit, està al voltant dels 2.000 euros–, seguint les recomanacions del Comitè Europeu de Drets Socials. Com a resultat, el salari mínim horari de 2017 ha augmentat fins a 5,72 euros per hora (per als treballadors de 18 anys i més), que equivalen a 991,47 euros mensuals, per una jornada de 40 hores a la setmana.

El salari mitjà del sector financer s'ha reduït el 5,6%, però ha continuat sent el més elevat.

Des del punt de vista sectorial, l'estabilització salarial registrada el 2017 és resultat d'evolucions molt divergents. En negatiu, destaca el sector financer, on el salari mitjà s'ha reduït el 5,6% anual. Altres sectors que l'han retallat són les activitats sanitàries i el treball domèstic a la comunitat. A l'altre extrem es troba la construcció, amb un increment salarial del 3,2%, l'únic per sobre de la inflació. La resta de sectors han registrat augments salarials moderats, entre els quals cal assenyalar l'hoteleria (2,3%) i el comerç (1,7%), per la seva elevada incidència a l'economia andorrana. A més, aquesta evolució positiva es pot entendre com un símptoma que la situació d'aquests sectors tendeix a millorar, encara que sigui lentament. Pel que fa a l'Administració pública, l'alça salarial ha estat de l'1,1%, xifra que representa una moderació respecte

a l'any anterior. Per acabar, cal recordar que l'evolució de les indústries extractives i els organismes extraterritorials s'ha de posar al marge de l'anàlisi per raons de representativitat estadística, perquè són sectors on treballen molt poques persones i en què, per tant, la variació d'un sol salari pot fer variar molt el total.

SALARIS MITJANS (euros)	2017	Var. 17/16	Índex mitjana d'Andorra = 100
Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura	1.508,16	3,7	72,6
Indústries extractives	1.812,84	-42,3	87,3
Indústries manufactureres	2.096,70	1,7	101,0
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	3.271,70	1,2	157,6
Construcció	1.968,91	3,2	94,8
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	1.765,91	1,7	85,1
Hoteleria	1.550,56	2,3	74,7
Transport, emmagatzematge i comunicacions	2.283,25	1,0	110,0
Sistema financer	4.871,55	-5,6	234,6
Activitats immobiliàries i de lloguer; serv. empresarials	1.924,51	1,0	92,7
Administració pública, defensa i seg. social obligatòria	2.556,89	1,1	123,1
Educació	2.188,28	0,6	105,4
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	2.258,88	-0,9	108,8
Altres act. socials i de serv. prestats a la comunitat; serv. personals	1.810,26	1,8	87,2
Llars que ocupen personal domèstic	1.347,57	1,7	64,9
Organismes extraterritorials	2.321,65	-26,0	111,8
Treball domèstic a la comunitat	1.356,61	-0,4	65,3
Mitjana	2.076,31	0,0	100,0

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

L'anàlisi dels nivells salarials posa de manifest que el 2017 s'han escurçat les diferències entre sectors després que s'ampliessin el 2016. Així, el salari més elevat és 3,6 vegades superior al salari més baix (3,9 el 2016 i 3,3 el 2015). Més concretament, les retribucions més altes es troben un any més en el sector financer, on els salaris són 2,3 vegades superiors a la mitjana. Aquest nivell contrasta amb el de les llars que ocupen personal domèstic, que amb un salari inferior en un 35% a la mitjana, és el sector de menys retribució. El segon sector del rànquing salarial és el de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua, amb uns salaris que són un 58% superiors a la mitjana, seguit de l'Administració pública –que paga el 23% més– i dels organismes

extraterritorials –amb un salari que és el 12% superior a la mitjana. Darrere d'aquests i per sobre de la mitjana es troben el transport, emmagatzematge i comunicacions; les activitats sanitàries, veterinàries i serveis socials; l'educació; i les indústries manufactureres.

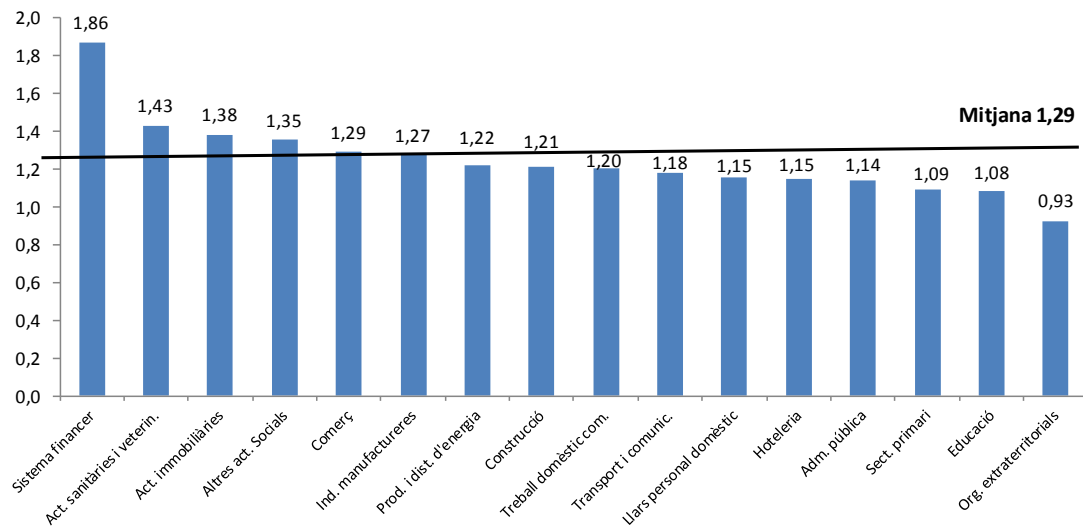
La resta de branques se situen per sota del nivell salarial mitjà, en percentatges que oscil·len entre el 5% de la construcció, sector que es troba per vuitè any consecutiu per sota de la mitjana, quan abans de la crisi havia estat tradicionalment per sobre, i el 35% menys que percep el treball domèstic a la comunitat. Dintre d'aquest grup de sectors, cal destacar els casos del comerç i l'hoteleria, que ocupen bona part de la població andorrana (36,6% del total d'assalariats), amb unes retribucions un 15% i un 25% inferiors a la mitjana, respectivament. Cal afegir que en aquests dos sectors, la distància amb el salari mitjà s'ha escurçat una mica aquest any, però, tot i això, des de 2004 ambdós encara acumulen entorn de 5 punts de pèrdua de nivell respecte de la mitjana.

El salari dels homes ha estat un 29,2% superior al de les dones, una diferència que s'ha reduït respecte a l'any anterior.

Per completar l'anàlisi, cal assenyalar que els nivells salarials per sexes mostren que el 2017 a Andorra el salari mitjà de les dones ha estat de 1.808,9 euros, davant dels 2.336,3 euros dels homes. Per tant, el salari dels homes és un 29,2% superior al de les dones, una diferència que s'ha reduït respecte a l'any anterior, quan va ser d'un 30,3%. Aquesta circumstància es dona a tots els sectors, amb l'única excepció dels organismes extraterritorials, on el salari de les dones supera el dels homes, si bé es tracta d'una branca amb una importància molt menor dins l'ocupació andorrana.

Si es deixen al marge les indústries extractives, per raons de representativitat estadística, les diferències més importants es troben en el sector financer, on el salari mitjà dels homes és un 86% superior al de les dones; en les activitats sanitàries i veterinàries, en què és un 43% superior, i en les activitats immobiliàries i serveis empresarials, en què és un 38% superior. Aquestes dades posen de manifest que en aquests sectors els homes ocupen de forma més majoritària els llocs de treball de rang més elevat. Per contra, les diferències més petites es donen en l'educació, el sector primari i l'Administració pública (amb una mitjana salarial dels homes que és d'un 8%-14% superior a la de les dones).

Quocient salarial homes/dones per sectors. Any 2017

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Factors condicionants de les remuneracions salarials a Andorra

La nova Enquesta de Forces de Treball, publicada per primer cop aquest any, aporta noves dades sobre les remuneracions salarials a Andorra que permeten una anàlisi més aprofundida dels factors que les condicionen.

Segons aquesta font, la remuneració mitjana mensual estimada per a l'any 2017 és de 1.714,15 euros nets i la remuneració mensual mediana se situa en 1.500 euros nets per a un treball de 40 hores setmanals de mitjana. Com que aquestes quantitats estan expressades en termes nets, no són directament comparables amb les que publica la Caixa Andorrana de la Seguretat Social, que també s'analitzen en aquest capítol i que són superiors.

Per sexes, les dones guanyen de mitjana 1.523 euros nets al mes i els homes 1.880 euros nets. Així, el 54,4% dels homes ingressen més de 1.950 euros nets al mes, davant del 38,9% en el cas de les dones. Una de les raons principals d'aquestes desigualtats en la mitjana i la distribució de les remuneracions és que les dones treballen més sovint a temps parcial i en sectors d'activitat menys remunerats que els homes.

Per nivell de formació, s'observa que com més alt és el nivell d'estudis, més elevades són les remuneracions. Aquesta relació es constata tant en els homes com en les dones, amb una bretxa entre gèneres que és força uniforme. Així, la remuneració mitjana amb estudis

terciaris s'eleva a 2.231 euros nets, 2,3 vegades la remuneració que s'obté de mitjana sense estudis.

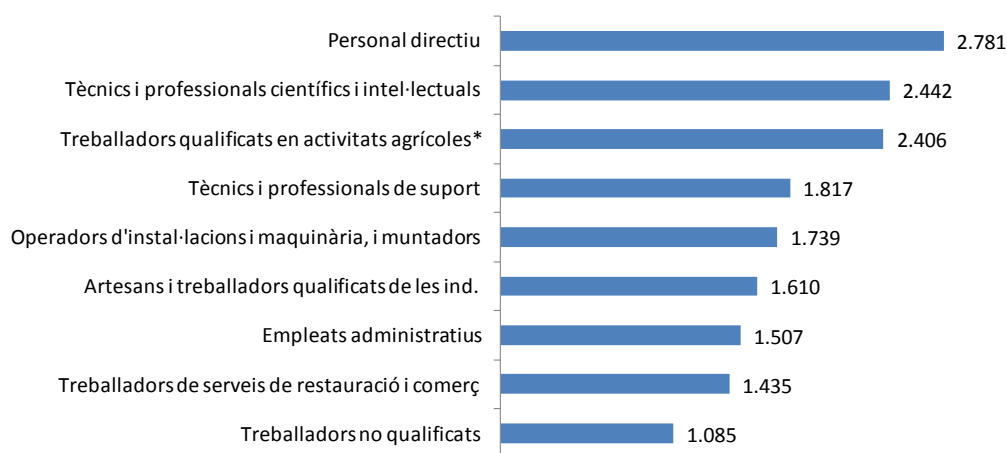
Per tipus de jornada, l'any 2017 els ocupats a jornada completa obtenen una remuneració mensual mitjana de 1.805 euros nets, mentre que els ocupats a jornada parcial reben de mitjana 802 euros nets. De nou, la bretxa remunerativa entre gèneres és similar amb independència del tipus de jornada.

Respecte al tipus de contracte, els treballs de temporada tenen remuneracions més baixes que els contractes de durada indefinida. El 40,1% dels assalariats amb contractes temporals percepen una remuneració inferior a 1.200 euros nets al mes; en canvi, aquesta remuneració la percepen només el 16,7% dels assalariats indefinits. Per contra, el percentatge d'assalariats amb contractes de durada indefinida que reben remuneracions superiors als 1.950 euros nets al mes és del 43,9%, i el dels assalariats amb contractes temporals amb aquest nivell de remuneració és del 28,5%.

La remuneració mensual mitjana també s'incrementa en funció del temps d'antiguitat en l'ocupació principal i oscil·la entre els 1.290 euros nets en el cas de treballadors amb menys d'un any d'antiguitat i els 1.996 euros nets en el cas dels que treballen des de fa deu anys o més.

Remuneració mitjana per tipus d'ocupació

Euros nets/mes

(*) Nombre d'observacions insuficient.

Font: Enquesta de Forces del Treball. Departament d'Estadística.

Per tipus d'ocupació, la remuneració mitjana mensual del personal directiu és la més elevada, seguida dels tècnics i professionals científics i intel·lectuals, i els treballadors

qualificats en activitats agrícoles. En canvi, les remuneracions mitjanes mensuals més baixes corresponen als treballadors no qualificats i als treballadors dels serveis de restauració i comerç.

Pel que fa a la naturalesa de l'ocupador, la remuneració mensual és més alta en el cas dels treballadors per compte propi (2.310 euros nets de mitjana) que en el cas dels que treballen per compte de tercers. Entre aquests últims, la remuneració en el sector públic i parapúblic se situa en 2.024 euros nets, mentre que en el sector privat s'estima en 1.517 euros nets.

En conclusió, a Andorra els factors que afavoreixen una remuneració salarial mitjana més elevada són el nivell de formació, la llargada de la jornada laboral i de la durada del contracte, l'antiguitat, el nivell de qualificació professional i el treball per compte propi.

VII. Sector exterior

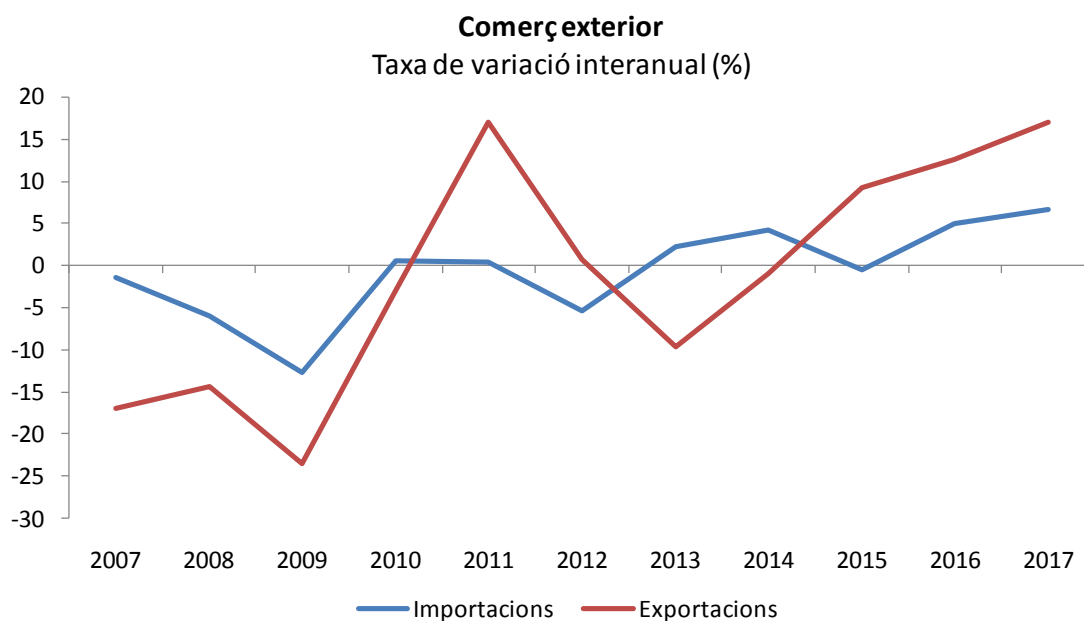
1. Fluxos comercials amb l'exterior

L'evolució de les importacions andorranes de mercaderies durant l'any 2017 ha estat positiva, amb un creixement del 6,6%, que ha elevat la xifra total a 1.307,5 milions d'euros. Per capítols, les contribucions més elevades han estat la dels vehicles automòbils (1,9 punts percentuals) i la dels combustibles (1,6 punts percentuals), mentre que en l'altre extrem, la contribució més negativa ha estat la del capítol de rellotgeria (-0,3 punts percentuals).

Automòbils i combustibles són els capítols que han contribuït més al creixement de les importacions el 2017.

Les importacions de tabacs i sucedanis de tabac fabricats –un altre capítol rellevant per a l'economia del país– han registrat un increment, per segon exercici consecutiu, del 3%. Aquest avenç ha estat inferior al del conjunt de les importacions, de manera que, si s'exclouen del total, el creixement de les importacions sense tabac s'eleva una mica més, fins al 6,7%. Pel que fa al grau de concentració sectorial de les importacions andorranes, s'observa una estabilització de la situació. Així, el pes dels tres primers grups (productes alimentaris, material de transport i productes de les indústries químiques) ha estat del 40,3% del total, una dècima més del que representaven els

tres primers grups de l'any anterior. Si es prenen els cinc primers (afegint-hi maquinària i material elèctric i el grup tèxtil, en quarta i cinquena posició el 2017, respectivament), el percentatge sobre el total augmenta per sobre del 60%, fet que posa en relleu l'elevada concentració que continua caracteritzant el comerç exterior d'Andorra.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Les exportacions han registrat el valor més elevat des de l'any 2011.

En el mateix sentit, les exportacions andorranes han evolucionat a l'alça durant el 2017, amb un creixement per tercer any consecutiu, del 17%, que suposa el registre més positiu des de l'any 2011. En termes absoluts, el volum d'exportació ha estat de 106,2 milions d'euros, el més elevat de l'última dècada. Com a resultat, la taxa de cobertura ha pujat set dècimes, fins al 8,1%, el nivell més alt dels darrers onze anys.

L'evolució per grups sectorials mostra que l'increment d'exportacions ha estat força generalitzat i que ha anat acompanyat d'una reducció de la concentració. Concretament, el pes dels tres primers grups d'exportació (maquinària i material elèctric, material de transport i òptica, fotografia i aparells de precisió) ha estat del 62,8% del total de les vendes, 0,8 punts menys que l'any anterior. Malgrat tot, es tracta d'un percentatge força elevat i molt superior al de les importacions.

Cal tenir en compte que una part de les importacions andorranes implica reexportacions posteriors. De fet, si es prenen els deu primers capítols exportadors i importadors s'obté que hi ha cinc coincidències: “vehicles automòbils”, “màquines i aparells elèctrics”, “aparells mecànics”, “vestits i accessoris del vestit, no de gènere de punt” i “perles, pedres i metalls preciosos”. Aquesta superposició es considera indicativa de l'anomenat comerç intraindustrial i/o de l'anomenat comerç bidireccional (un país és exportador i importador alhora d'uns mateixos tipus de productes), en el qual el valor afegit generat a l'economia nacional o el sentit de l'oportunitat en operacions de *trading* comercial esdevenen factors i actius essencials.

En el cas d'Andorra, es tractaria de productes que a escala internacional permeten operacions de *trading* comercial amb diferències de valor significatives entre països que un intermediari pot aprofitar, o bé, alternativament, de la creació d'activitats vinculades a l'acoblament amb creació d'un valor afegit dins d'Andorra que permet aprofitar un nínxol de mercat.

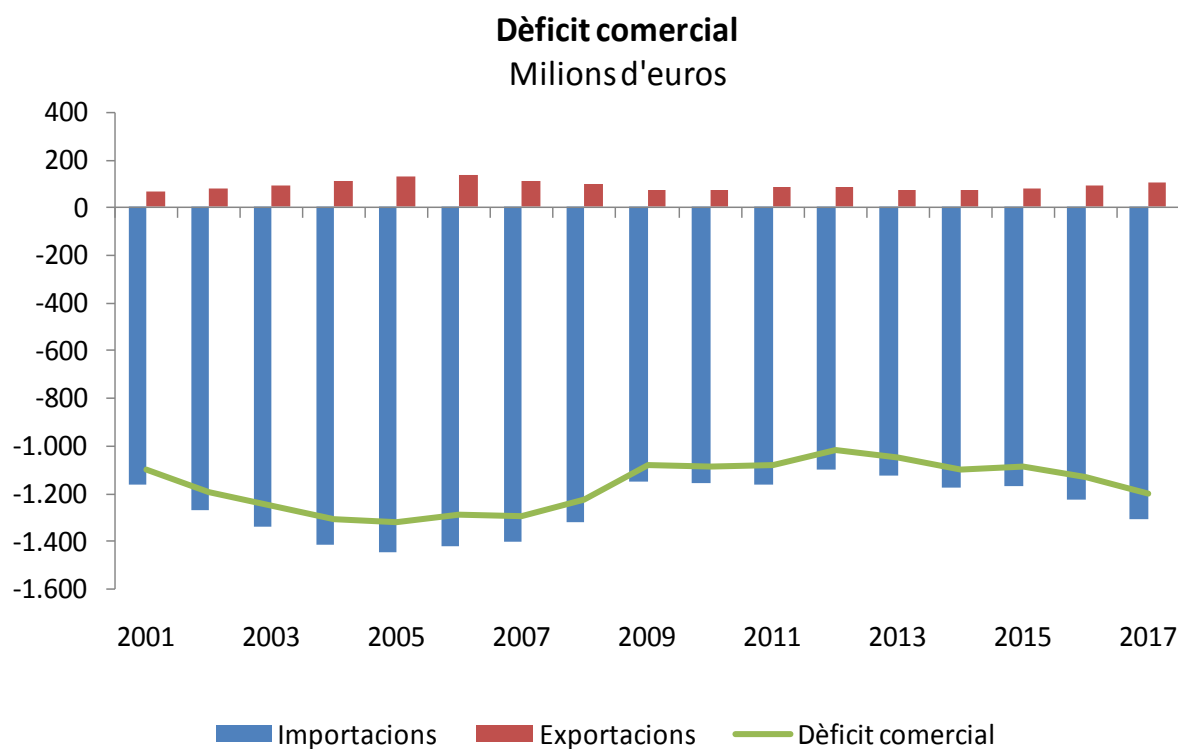
Tant l'evolució del tipus de canvi com els canvis de regulació del comerç internacional són factors importants que incideixen en la reexportació de productes. Durant el 2017 el tipus de canvi de l'euro ha registrat una apreciació, fet que ha implicat unes condicions més favorables per importar productes procedents de països de fora de la unió monetària i després exportar-los a la zona euro.

Pel que fa a la regulació, Andorra està en procés de negociació d'un acord d'associació amb la Unió Europea, que entre altres aspectes ha de permetre la lliure circulació de mercaderies dels capítols 1 a 23 del Sistema harmonitzat i, alhora, el manteniment de l'exclusió del tabac de la unió duanera durant un termini transitori de 30 anys, que ha de permetre la reconversió del sector. Aquest fet podria obrir noves oportunitats per al comerç entre Andorra i la UE, després que en els darrers anys la UE hagi posat obstacles normatius creixents que han limitat les possibilitats de reexportació per part d'Andorra.

Ha augmentat el dèficit comercial, impulsat per la millora del context econòmic andorrà.

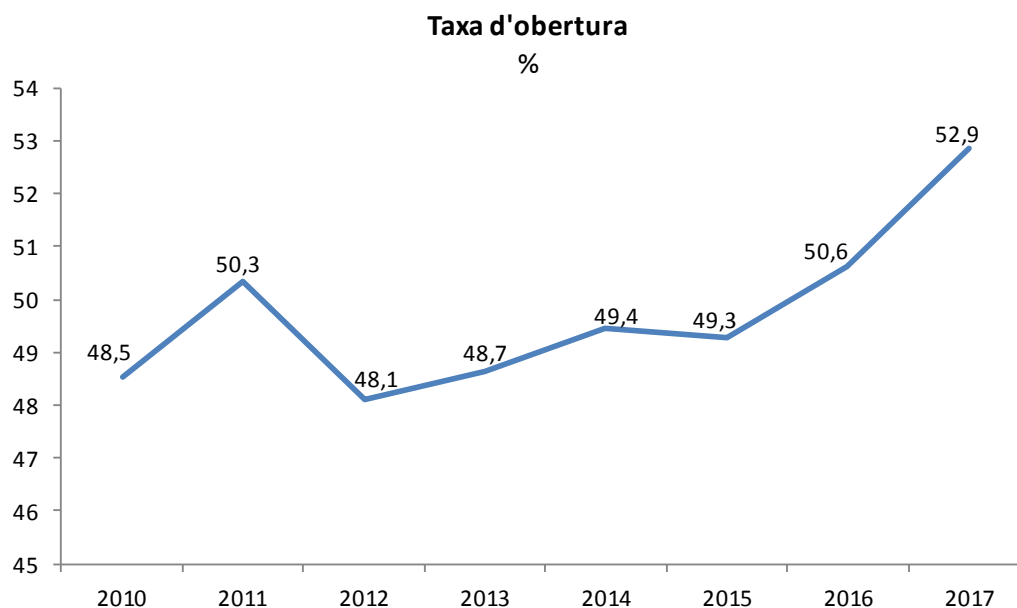
El resultat combinat de l'augment de les importacions i les exportacions de l'any 2017 ha estat un increment del dèficit comercial tradicionalment elevat d'Andorra, fins a

superar lleugerament el llindar dels 1.200 milions d'euros, la xifra més elevada que es registra des de l'exercici 2008. Aquesta evolució ha estat motivada per la millora del context econòmic andorrà, que ha impulsat la demanda de productes importats de consum (tant intern com per al turisme) i d'inversió.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres i elaboració pròpia.

Finalment, aquesta evolució també s'ha traduït en un augment de la taxa d'obertura de l'economia (expressada pel valor del comerç exterior de mercaderies com a percentatge del PIB), de més de 2 punts, fins al 52,9%, un avenç que escurça distàncies amb els valors del 55% que es van assolir abans de la crisi.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres i elaboració pròpia.

2. Distribució geogràfica del comerç exterior

2.1. Importacions

L'any 2017 les importacions procedents d'Europa, origen geogràfic principal de les importacions andorranes a l'exterior, han concentrat el 90,9% del total, 1,1 punts menys que l'any anterior, quan aquest percentatge es trobava en màxims històrics. Aquesta evolució ha estat el resultat d'un augment de les importacions procedents de la UE (5,7%) inferior al del total, tot i que es tracta de l'avenç més important registrat des de l'any 2002.

L'apreciació de l'euro ha afavorit les importacions no europees.

El comportament de les importacions de la resta de continents també ha estat positiu. En termes relatius, destaca el paper d'Àfrica (118,6%) i Amèrica (60%), clarament millor que el 2016. En conseqüència, el pes d'ambdós continents s'ha incrementat, fins al 0,4% i l'1,6%, respectivament, una rellevància que en aquest últim cas no s'assolia des de 2005. Pel que fa a l'Àsia, segon continent proveïdor d'Andorra, l'evolució també ha estat fortament alcista (12,3%) i s'ha accelerat respecte a l'any anterior, de manera que la seva quota sobre el total ha augmentat tres dècimes, fins al 6,3%.

Dins de la UE, les compres a Espanya, principal país proveïdor d'Andorra, han augmentat el 5,9%. El pes sobre el total d'aquestes compres s'ha reduït quatre dècimes, fins al 63,7%, després d'haver assolit un màxim històric l'any 2016. Així, el 2017 Espanya és el país que ha contribuït més al creixement de les importacions (3,8 punts), igual que ha passat els darrers exercicis. En el cas de França, la tendència ha estat la contrària, amb una caiguda del 5,5%, que contrasta amb els increments registrats els dos últims anys. En conseqüència, la seva participació en el total s'ha retallat fins al 13,8%, un mínim històric, molt inferior al que havia representat durant els anys noranta, per sobre del 30%. Malgrat tot, França es manté com el segon país proveïdor d'Andorra, a força distància del tercer.

Pel que fa a la resta dels països de la UE, Alemanya es referma en el tercer lloc del rànquing de proveïdors d'Andorra, amb un increment del 24,7%, que ha elevat el seu pes fins al 3,4%. A continuació segueix Itàlia, des d'on també han augmentat intensament les importacions (37,9%), fins a representar el 2,9% del total. En canvi, les compres al Regne Unit han caigut el 10,2%, de manera que el seu pes ha baixat dues dècimes, fins a l'1,2%.

La resta de països de la UE tenen un pes molt petit, per sota de l'1%, la qual cosa fa que la seva aportació al creixement total no sigui gaire rellevant. Fora de la Unió Europea destaca la intensa contracció de les importacions de Suïssa (-10,2%) per tercer exercici consecutiu, de manera que ha estat el segon país d'Europa que ha contribuït més negativament al creixement importador, després de França. Com a resultat, el seu pes sobre el total s'ha reduït dues dècimes, fins a l'1,3%, i retorna així a valors més en línia amb els registres històrics, després que el 2014 assolís un nivell excepcionalment elevat.

Les importacions dels Estats Units i el Japó pràcticament s'han doblat l'any 2017.

Pel que fa a les importacions per països de la resta del món, en general només les importacions procedents dels Estats Units i d'alguns països d'Àsia tenen alguna rellevància. És cert que algun any concret s'hi ha sumat algun país en particular, però no ha estat el cas de 2017. L'evolució de les compres als Estats Units ha estat molt positiva, ja que pràcticament han doblat les de l'any anterior i encadenen així quatre exercicis consecutius a l'alça, fins a situar el seu pes sobre el total en l'1,2%, igual que el Regne Unit.

COMERÇ EXTERIOR PER ZONES GEOGRÀFIQUES						
	Importacions			Exportacions		
	M euros	% var.	% total	M euros	% var.	% total
	2017	2017/16	2017	2017	2017/16	2017
Espanya	832,3	5,9	63,7	57,1	24,1	53,8
França	180,4	-5,5	13,8	17,9	33,5	16,9
Alemanya	44,4	24,7	3,4	1,1	-72,1	1,0
Itàlia	38,0	37,9	2,9	1,7	27,9	1,6
Regne Unit	15,7	-10,2	1,2	0,3	-3,3	0,2
Països Baixos	11,9	6,9	0,9	1,3	-1,8	1,2
Portugal	11,4	6,2	0,9	0,2	-18,3	0,2
Unió Europea-28	1.167,1	5,7	89,3	81,7	20,8	77,0
Suïssa	16,7	-10,2	1,3	0,6	-10,6	0,6
Europa	1.189,1	5,3	90,9	88,6	20,7	83,4
Estats Units	15,8	98,1	1,2	1,2	20,9	1,2
Amèrica	21,2	60,0	1,6	2,7	-34,1	2,6
Xina	48,3	13,9	3,7	0,6	-66,0	0,6
Vietnam	7,0	6,4	0,5	0,0	-12,1	0,0
Àsia	83,0	12,3	6,3	7,1	13,1	6,7
Total món	1.307,5	6,6	100,0	106,2	17,0	100,0

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

En la mateixa línia, les compres procedents de països asiàtics han experimentat un increment del 12,3%, més intens que l'any anterior. Destaca l'augment de la Xina (13,9%), que ha elevat el seu pes sobre el total dues dècimes, fins al 3,7%, i es manté així com el primer proveïdor asiàtic d'Andorra i el tercer del rànquing global, només darrere d'Espanya i França. Finalment, també destaca el fort increment de les importacions procedents del Japó, que quasi s'han doblat i han situat la seva participació sobre el total en el 0,4%. Tanmateix, aquesta xifra queda molt lluny del que havien arribat a representar als anys noranta i fins abans de l'última crisi econòmica, un fet que està relacionat amb la pèrdua d'atractiu que ha patit el sector andorrà de comerç d'electrònica al llarg dels darrers anys.

França ha seguit perdent importància com a proveïdor d'Andorra, mentre que ha crescut la rellevància del continent asiàtic en les importacions andorranes.

En resum, l'any 2017 s'ha aturat la tendència de concentració creixent de les importacions procedents d'Espanya, en benefici d'altres països europeus, com Alemanya i Itàlia, i no europeus, com els Estats Units i el Japó. En paral·lel, França ha seguit perdent importància com a proveïdor, en línia amb la tendència de fons observada els darrers vint-i-cinc anys, alhora que ha crescut la rellevància de la Xina i del continent asiàtic en les importacions andorranes, fet que està en línia amb el paper cada cop més important d'aquesta regió en el comerç mundial.

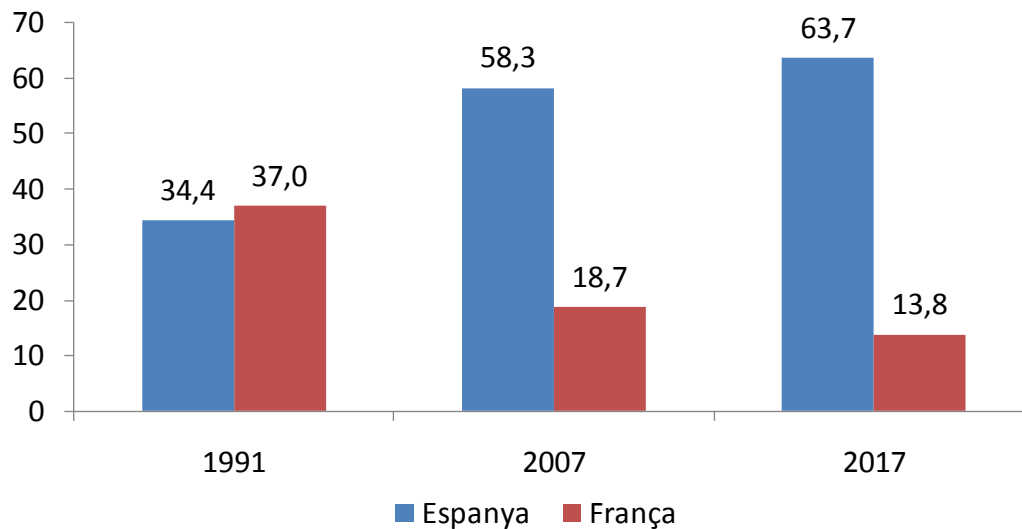
2.2. Exportacions

El dinamisme exportador andorrà observat durant l'any 2017 (17%) s'explica, fonamentalment, pel bon comportament de les vendes a Europa. Així, les exportacions a la UE –principal destinació de les exportacions andorranes– han accelerat el ritme de creixement fins al 20,8% i acumulen tres exercicis a l'alça, una evolució que ha estat afavorida pel bon comportament de l'economia europea. Com a resultat, el pes de la UE sobre el total de les exportacions s'ha incrementat 2,4 punts, fins al 77%, després que el 2016 assolissin un nivell mínim històric (74,6%).

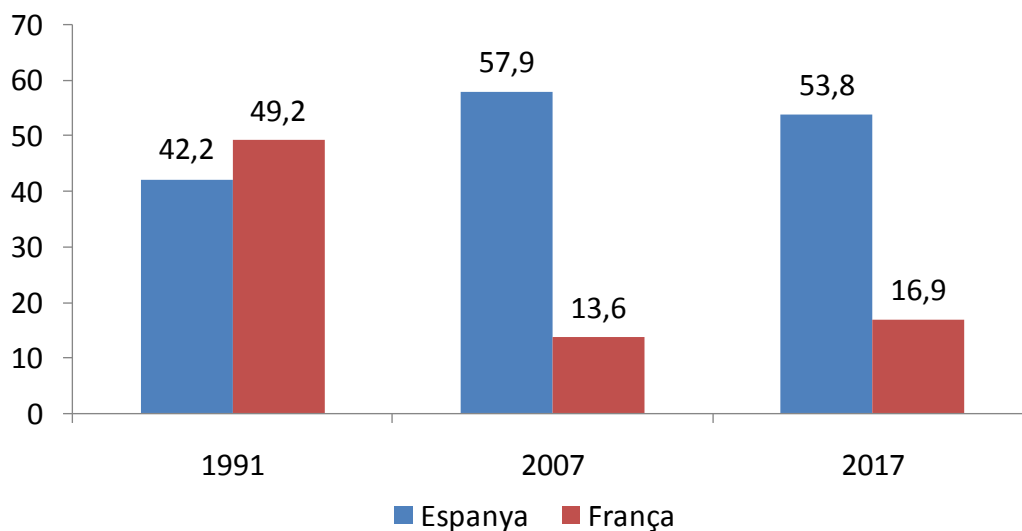
El 2017 les exportacions a Espanya i França han crescut intensament.

Per països, l'any 2017 Espanya, primer consumidor de productes procedents d'Andorra, recupera part del terreny perdut els darrers dos anys, amb un increment de les exportacions del 24,1% i una aportació al creixement de 12,2 punts, que ha elevat la seva participació sobre el total al 53,8%. La progressió de França ha estat encara més intensa, amb una alça del 33,5% i una aportació al creixement de 5 punts, que ha fet augmentar el seu pes sobre el total al 16,9%. Malgrat tot, la balança entre els dos socis principals d'Andorra continua molt desequilibrada a favor d'Espanya, en contrast amb les participacions similars que tenien ambdós països a principis dels anys noranta.

Importacions dels països veïns d'Andorra Percentatge sobre el total (%)

Exportacions dels països veïns d'Andorra Percentatge sobre el total (%)

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Pel que fa a la resta dels països de la UE-28, l'evolució ha estat dispar. Destaca el mercat belga, on les exportacions s'han més que triplicat, fet que ha elevat el seu pes 1 punt fins a l'1,5% i que l'ha convertit en la vuitena destinació del rànquing exportador d'Andorra. També han augmentat molt significativament les exportacions a Itàlia (27,9%), de manera que la seva quota s'ha incrementat una dècima, fins a l'1,6%, i ha pujat fins a la setena posició del rànquing. En canvi, s'ha registrat un fort descens de les vendes a Alemanya (-72,1%) i, en menor mesura, als Països Baixos (-1,8%), que han limitat el seu pes a l'1% i l'1,2%, respectivament. D'aquesta manera, Alemanya ha passat de ser la quarta destinació de les vendes exteriors andorranes a ser l'onzena.

La resta de països de la UE-28 tenen un pes inferior a l'1%, de manera que la seva aportació és poc rellevant.

Fora de la UE, les vendes a la resta d'Europa també han evolucionat fortament a l'alça (19,7%) per segon exercici consecutiu. Com a resultat, el seu pes sobre el total ha augmentat una dècima, fins al 6,4%. Més en detall, destaca l'aportació de Noruega, ja que les exportacions a aquesta destinació han crescut el 24,4% i han reforçat així la tercera posició del rànquing exportador d'Andorra, després d'Espanya i França, amb un pes del 5,5%. Per contra, l'aportació de Suïssa ha estat negativa, amb una caiguda de les vendes a aquest país (-10,6%) que ha rebaixat la seva quota a tan sols el 0,6%, davant del 4,6% que havien arribat a representar el 2010.

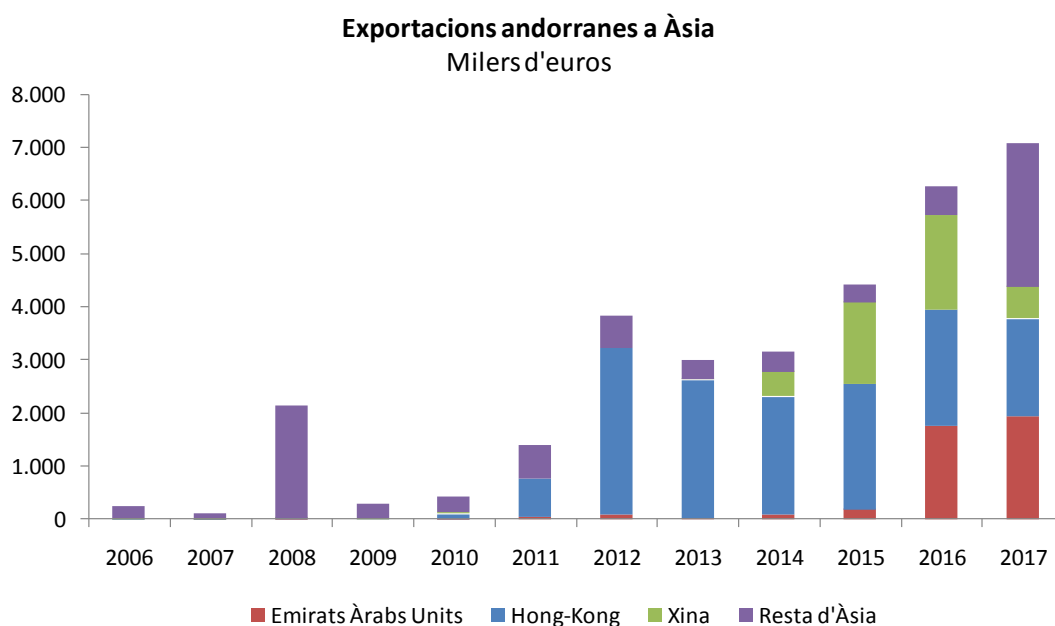
L'apreciació de l'euro ha frenat les exportacions andorranes a la resta del món.

El pes de la resta del món sobre el total de vendes andorranes ha disminuït 2,5 punts, fins al 16,6%, una evolució que està condicionada en bona part per l'apreciació de l'euro, que ha fet menys competitives les vendes a fora d'aquesta zona. En aquest sentit, destaca el descens de les exportacions al continent americà (-34,1%), que trenca amb tres exercicis de forts creixements, de manera que la seva participació s'ha vist retallada 2 punts, fins al 2,6% del total. Aquesta evolució s'explica pel fort descens de les vendes a mercats com Xile, Mèxic i Colòmbia; en canvi, les dirigides als Estats Units han mostrat un dinamisme força significatiu (20,9%), fet que ha elevat la seva quota a l'1,2%.

En sentit contrari, el 2017 la contribució del continent asiàtic ha estat positiva, amb una progressió del 13,1%, que ha aportat 0,9 punts al creixement total. Ara bé, aquest creixement s'explica quasi exclusivament per la contribució singular de Kuwait, un mercat sense pes específic en el passat, però que el 2017 ha estat destinació de l'1,6% de les exportacions andorranes. En canvi, els mercats asiàtics més tradicionals, com Hong Kong i la Xina, han experimentat descensos importants que han limitat la seva participació sobre el total a l'1,7% i el 0,6%. Entre els mercats asiàtics, també destaquen els Emirats Àrabs Units, ja que les exportacions andorranes hi han augmentat el 10,1% i han representat l'1,8% del total. En conjunt, el pes del continent asiàtic ha baixat dues dècimes, fins al 6,7%, si bé en termes absoluts han assolit un màxim històric. Per acabar, cal esmentar la retallada d'exportacions a l'Àfrica (-80,6%), que ha deixat el seu pes en un valor de tan sols el 0,2%.

En resum, les exportacions andorranes segueixen molt concentrades en les economies veïnes. L'evolució fora d'aquestes economies és força erràtica i està condicionada per operacions singulars i per la incidència del tipus de canvi de l'euro en la relació competitivitat-preu. En positiu, destaca la tendència de fons del continent asiàtic a guanyar pes com a mercat de destinació, protagonitzada per alguns països concrets. Aquesta tendència està en consonància amb la participació creixent d'aquesta regió en el comerç internacional que, com s'ha dit, també es reflecteix en l'evolució de les importacions.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

3. Composició sectorial del comerç exterior

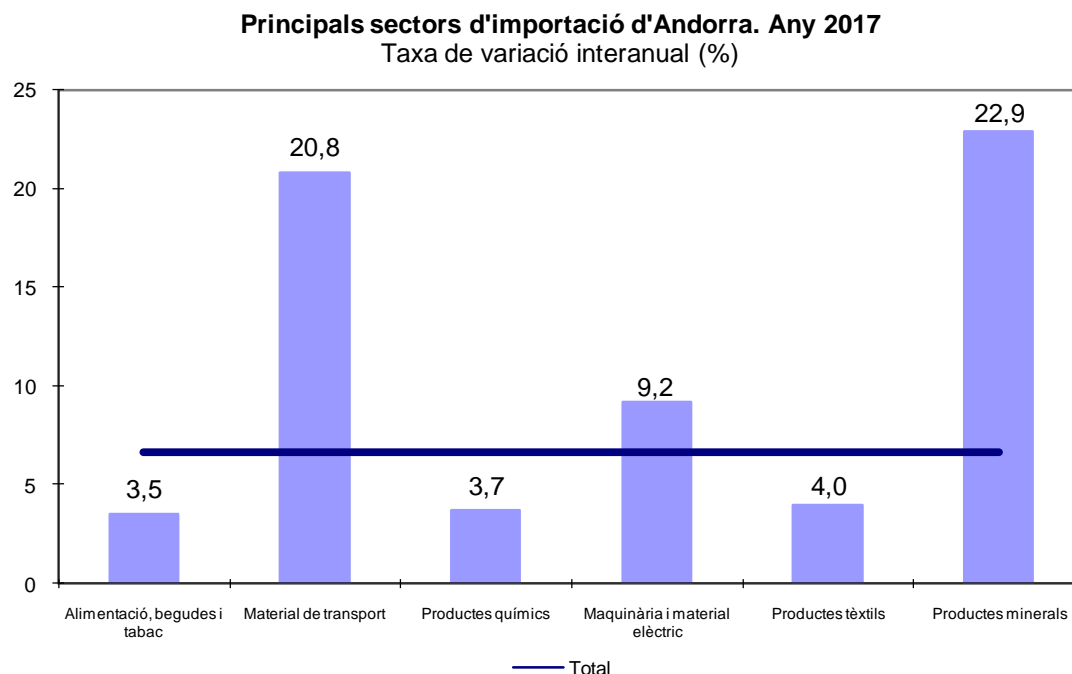
3.1. Importacions

L'evolució positiva de les importacions andorranes registrada el 2017 ha estat el resultat d'augments a la majoria d'agrupacions sectorials. Les contribucions més elevades han estat la del material de transport (2,3 punts percentuals) i la dels productes minerals (1,6 punts percentuals). Altres grups que també han fet aportacions positives, tot i que més moderades, són la maquinària i material elèctric (1,1 punts percentuals), els productes alimentaris, begudes i tabac (0,6 punts percentuals) i els productes de les indústries químiques (0,5 punts percentuals). A l'altre extrem, el grup

que ha restat més al creixement de les importacions és l'òptica, fotografia i aparells de precisió (-0,4 punts percentuals) i les pedres, perles i metalls preciosos (-0,2 punts percentuals), en contrast amb el 2016, quan aquest últim grup va ser el que hi va contribuir més positivament.

Les importacions d'aliments, begudes i tabac, el grup amb el pes més elevat, han moderat el creixement fins al 3,5%.

Una anàlisi més detallada posa de manifest que durant el 2017 les importacions d'aliments, begudes i tabac, el grup amb el pes més elevat, han moderat el creixement fins al 3,5%. Com a resultat, la seva participació sobre el total s'ha retallat mig punt fins al 15,4%, però tot i així es manté en la primera posició del rànquing per vuitè exercici consecutiu. El capítol més important dins d'aquest grup és el de begudes, líquids alcohòlics i vinagres, amb un pes del 6,1% sobre el total de les importacions andorranes, després d'haver registrat un creixement del 2,9% l'any 2017. El segon capítol en importància és el tabac, que ha experimentat un avenç similar (3%), tot i que ha continuat perdent pes (2,1% del total de compres a l'exterior), en un context de descens de la collita de tabac del país.

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Les importacions de materials de transport han crescut amb força, impulsades pel dinamisme de les matriculacions de vehicles i per les reexportacions.

Un dels grups d'importació que ha experimentat l'evolució més destacable del 2017 ha estat el de material de transport, amb un creixement del 20,8%, que dona continuïtat a la tendència fortament alcista iniciada el 2013. Així, ha estat el grup que ha fet l'aportació més positiva al creixement (2,3 punts percentuals), fins i tot millorant el registre de l'any anterior, en què ja va aportar 1,6 punts percentuals. En conseqüència, el seu pes sobre el total ha augmentat 1,5 punts, fins al 12,6%, el registre més elevat de la sèrie històrica i una xifra que l'ha fet pujar dues posicions, fins al segon lloc, del rànquing d'importacions. L'explicació d'aquesta progressió es troba en l'intens creixement de les importacions del capítol de vehicles automòbils, tractors, motos i bicicletes (16,9%) –el més important del grup, amb un pes del 12% en les importacions totals–, que està en sintonia amb l'increment de les matriculacions de vehicles del mercat andorrà i també amb l'augment de la reexportació d'aquests vehicles.

La progressió del grup dels productes químics ha estat més modesta, amb un creixement de les importacions del 3,7%, davant del 6,3% de 2016. Aquest comportament ha fet que hagi reduït el seu pes quatre dècimes, fins al 12,2% i que hagi quedat relegat a la tercera posició del rànquing. Els capítols que expliquen principalment aquesta evolució són els productes de perfumeria –el capítol més important del grup, amb un pes del 7,7% en el total d'importacions–, que han crescut el 4,6%, i els productes farmacèutics –el segon en importància, amb un pes del 2,3%–, que han augmentat un 0,8%.

L'evolució de les importacions de maquinària i material elèctric ha estat més positiva, amb un increment del 9,2%, molt superior a l'1,9% de 2016, de manera que han aportat 1,1 punts percentuals al creixement total i han estat el tercer grup que ha fet la contribució més positiva. Aquest comportament n'ha incrementat el pes sobre el total tres dècimes, fins al 12%, de manera que perden una posició en el rànquing de compres a l'exterior per situar-se en quart lloc. L'augment de les importacions d'aquest grup s'explica pel creixement de les màquines i aparells elèctrics (11%) i, en menor mesura, per la d'aparells mecànics (6,7%) que, en part, podria estar relacionada amb l'increment de les reexportacions que també han mostrat aquests dos capítols. Un altre factor a favor d'aquesta tendència és la millora que ha mostrat la inversió i el comerç d'electrònica de consum a Andorra.

Pel que fa al grup del tèxtil, les importacions han registrat un increment del 4%, que n'ha retallat tres dècimes el pes sobre el total, fins al 8,3%, si bé es manté en la cinquena posició del rànquing importador. Aquest augment suposa una millora respecte a l'estancament registrat el 2016, però encara és molt feble per poder parlar d'una millora de l'evolució de les vendes del comerç de roba. De fet, els resultats de les enquestes de la Cambra indiquen que el 2017 ha estat força feble.

Els productes minerals són el grup que ha registrat el creixement d'importacions més elevat, en bona part gràcies a l'alça dels preus del petroli.

Els productes minerals són el grup que ha registrat el creixement d'importacions més elevat (22,9%) i el segon que ha contribuït més (1,6 punts percentuals) al bon comportament de les compres a l'exterior del 2017. Com a resultat, la participació del grup en el total ha augmentat un punt, fins a situar-se en el 8,1%, fet que l'ha deixat en el sisè lloc del rànquing importador. El motiu d'aquest fort avenç és l'elevat increment de les importacions de combustibles, olis i ceres minerals (23,9%), el capítol més important del grup –amb una quota del 7,7% sobre el total de les importacions. Aquest increment, al seu torn, s'explica per l'alça dels preus mitjans de compra dels combustibles associada a l'increment del preu del petroli, que ha contrarestat amb escreix la reducció dels litres importats (-0,2%). Així doncs, si es detreu aquest capítol del total d'importacions, s'obté que l'any 2017 l'augment de les importacions ha estat menor (5,4%) i s'ha desaccelerat respecte a l'any anterior (7,5%). En el cas de les compres de sal, sofre, terres i pedres, guixos, calç i ciments, el segon capítol en importància del grup, l'increment ha estat més modest (6,5%), però molt millor que l'any anterior (-14,3%), fet que està en línia amb l'inici de la recuperació de l'activitat constructora.

Darrere dels productes minerals i a una distància considerable, se situen les importacions d'animals vius i productes del regne animal, que el 2017 han registrat un increment del 4,6%, més intens que el registrat l'any anterior (2,7%), tot i que per sota de la mitjana, de manera que el seu pes sobre el total s'ha retallat una dècima fins al 5%. Aquesta evolució s'explica principalment per l'augment d'importacions de carns i menuts comestibles i de llet i productes làctics (4,7% en ambdós casos).

COMERÇ EXTERIOR PER SECTORS						
	Importacions			Exportacions		
	M euros	% var.	% total	M euros	% var.	% total
	2017	2017/16	2017	2017	2017/16	2017
Animals vius i prod. regne animal	65,4	4,6	5,0	0,1	9,2	0,1
Productes del regne vegetal	27,3	3,1	2,1	0,0	271,4	0,0
Greixos i olis	5,7	-1,8	0,4	0,1	14,6	0,1
Prod. alimentaris, begudes i tabac	201,2	3,5	15,4	0,5	2,4	0,4
Productes minerals	106,3	22,9	8,1	0,2	39,2	0,2
Prod. de les indústries químiques	159,9	3,7	12,2	1,7	75,6	1,6
Mat. plàstiques, cautxú i manif.	27,7	6,0	2,1	0,9	-49,8	0,8
Pells, cuiros i les seves manif.	15,6	5,0	1,2	1,0	18,9	0,9
Fusta, suro i les seves manif.	9,8	2,2	0,7	1,1	2,9	1,0
Paper i arts gràfiques	28,3	-0,9	2,2	5,7	26,8	5,4
Tèxtil	109,0	4,0	8,3	6,8	5,2	6,4
Calçat, barrets, paraigües, etc.	36,6	0,7	2,8	1,9	13,7	1,8
Manuf. pedra, ciment, ceràmica	13,3	-2,6	1,0	0,3	28,8	0,3
Pedres, perles i metalls preciosos	35,9	-7,3	2,7	10,7	41,3	10,1
Metalls comuns i manif.	33,8	1,8	2,6	5,1	32,2	4,8
Maquinària i material elèctric	156,9	9,2	12,0	31,4	19,0	29,6
Material de transport	165,2	20,8	12,6	21,0	16,0	19,8
Òptica, fotografia, ap. precisió	47,5	-9,0	3,6	14,3	7,7	13,4
Armament i munició	0,9	-9,7	0,1	0,1	71,9	0,1
Mercaderies i prod. diversos	55,6	3,4	4,3	2,5	-2,1	2,4
Objectes d'art, antiguitats	5,4	92,5	0,4	0,8	18,4	0,8
Total	1.307,5	6,6	100,0	106,2	17,0	100,0

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

Finalment, l'evolució dels grups de productes amb una participació inferior al 5% de les compres a l'exterior ha estat diversa. En particular, destaca l'increment dels objectes d'art i antiguitats (92,5%), mentre que en la resta de casos les variacions sobre l'any anterior han estat força més modestes. En negatiu, cal esmentar la reducció de les importacions d'òptica i fotografia (-9%) i de pedres, perles i metalls preciosos (-7,3%), fet que sembla que indica un comportament desfavorable del comerç d'aquest tipus de productes.

3.2. Exportacions

Durant el 2017 les exportacions andorranes han continuat i han accelerat la tendència alcista iniciada el 2015 amb un creixement molt destacable, del 17%, superior a l'avenç del 12,6% registrat l'any anterior. Aquesta evolució s'explica, en bona mesura, per les aportacions positives dels grups de maquinària i material elèctric (5,5 punts percentuals), pedres, perles i metalls preciosos (3,5 punts percentuals) i material de transport (3,2 punts percentuals). En sentit contrari, destaca la contribució negativa realitzada per les matèries plàstiques, cautxú i manufactures (-1 punts percentuals), que juntament amb les mercaderies i productes diversos, han estat els únics grups d'exportació que han empitjorat respecte a 2016.

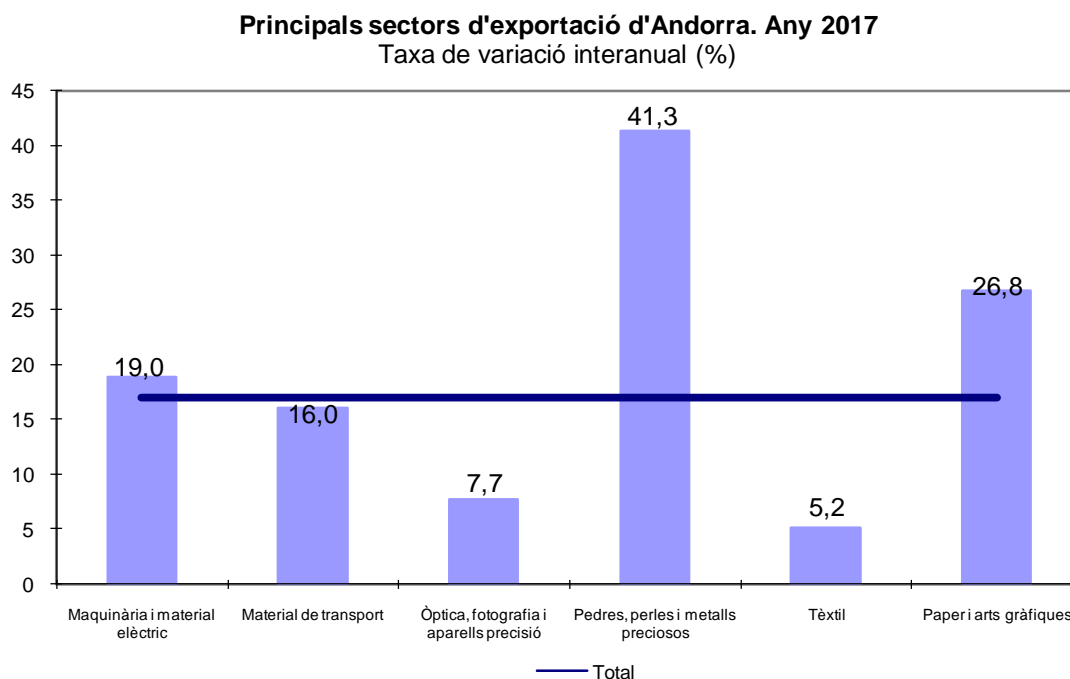
Les vendes a l'exterior de maquinària i material elèctric han crescut per tercer any consecutiu i es reforcen com a primer grup d'exportació.

El primer grup d'exportació de 2017 continua sent, com és habitual des de 2003, el de maquinària i material elèctric, que ha experimentat un increment significatiu del 19%. Així, acumula tres exercicis consecutius a l'alça que han elevat el seu pes sobre el total fins a un destacable 29,6%. Per capítols, aquesta progressió s'explica principalment per l'augment de les màquines i aparells elèctrics (16,5%), el capítol més important del grup i de totes les exportacions –amb un pes del 24,1% en el total de vendes a l'exterior. Les vendes d'aparells mecànics també han evolucionat molt positivament (30,9%) i han superat l'increment de les importacions d'aquests productes.

En el segon lloc del rànquing exportador es manté el material de transport, amb un augment del 16%, bastant en línia amb el registrat el 2016. Així, la participació del material de transport sobre el total de les vendes a l'exterior s'ha mantingut pràcticament estable, en el 19,8%. El capítol que determina aquest comportament és el de vehicles automòbils, que representa el 99% del grup i ha registrat un augment per cinquè exercici consecutiu, que ha estat del 19,6%.

L'evolució de les vendes a l'exterior d'òptica, fotografia i aparells de precisió, tercer capítol d'exportació, ha estat més moderada, amb una alça del 7,7%, que contrasta amb els descensos registrats els dos exercicis precedents. Com a resultat, la seva quota sobre el total s'ha retallat fins al 13,4%, i la seva contribució a la variació de les exportacions ha estat d'1,1 punts percentuals. Per capítols, l'evolució ha estat

divergent, amb un fort increment de les exportacions dels productes d'òptica i fotografia (15,6%), el capítol més important del grup (10,1% del total d'exportacions), que contrasta amb el descens de les vendes de rellotgeria (-19,9%).

Font: Departament de Tributs i de Fronteres.

El grup de pedres, perles i metalls preciosos pràcticament ha triplicat la seva quota sobre el total d'exportacions des de 2014.

En la quarta posició del rànquing per volum d'exportació s'ha situat el grup de pedres, perles i metalls preciosos, que ha estat dels que més ha crescut el 2017 (41,3%), seguint la senda fortament alcista dels dos anys anteriors, de manera que des de 2014 ha quasi triplicat la seva quota sobre el total, fins a situar-la en el 10,1%, un màxim històric. Aquesta evolució contrasta amb la reducció de les importacions d'aquests productes registrada el 2017, fet que ha elevat la taxa de cobertura d'aquest grup al 29,8%, la segona més elevada després de l'òptica, fotografia i aparells de precisió.

Darrere del grup de pedres, perles i metalls preciosos es troba el grup del tèxtil, que ha experimentat una evolució bastant més discreta, amb un increment del 5,2%, que, tot i això, constitueix una millora respecte a la caiguda registrada el 2016. Així, el seu pes sobre el total s'ha reduït sis dècimes fins al 6,4% i la seva contribució al creixement total ha estat força modesta (0,4 punts percentuals). Dins d'aquest grup, destaquen les

aportacions del capítol de vestits i accessoris del vestit que no són de gènere de punt –el capítol més important del grup, amb un pes del 3,6% en el total d'exportacions–, que ha crescut el 6,4%, i el dels vestits i accessoris del vestit de gènere de punt (11,3%), fet que n'ha situat la participació en el total en el 0,9%.

L'evolució del grup de paper i arts gràfiques ha estat bastant més favorable, amb un creixement de les exportacions del 26,8%. Com a resultat, la seva participació sobre el total s'ha elevat fins al 5,4%, per la qual cosa ha fet una aportació al creixement total de les exportacions d'1,3 punts percentuals, repartida quasi en parts iguals entre el capítol de papers i cartrons i el de productes de l'edició o de les indústries gràfiques.

La resta de grups representen una proporció inferior al 5% de les exportacions totals i han mostrat majoritàriament una evolució positiva. Destaquen els productes de les indústries químiques (75,6%) i el grup de calçat, barrets, paraigües, etc. (13,7%), que han aportat 0,8 i 0,3 punts percentuals, respectivament, al creixement exportador. En sentit contrari, cal esmentar l'aportació negativa que han fet les matèries plàstiques, cautxú i manufactures (-1 punts percentuals), fruit d'un descens del 49,8%. Aquest ha estat l'únic grup que el 2017 ha reduït les exportacions, juntament amb el de mercaderies i productes diversos (-2,1%).

4. Fluxos d'inversió estrangera

Per acabar amb l'anàlisi del sector exterior, cal assenyalar que Andorra segueix consolidant-se com una destinació atractiva per a la inversió estrangera. Així, durant l'any 2017 s'han rebut 774 sol·licituds d'inversió, en línia amb la mitjana dels dos últims anys, que s'han acabat traduint en un volum total d'inversió formalitzada de 83 milions d'euros. Aquesta xifra representa entorn del 3% del PIB, vuit dècimes menys que el volum registrat l'any 2016, però que tot i així continua sent una xifra destacable.

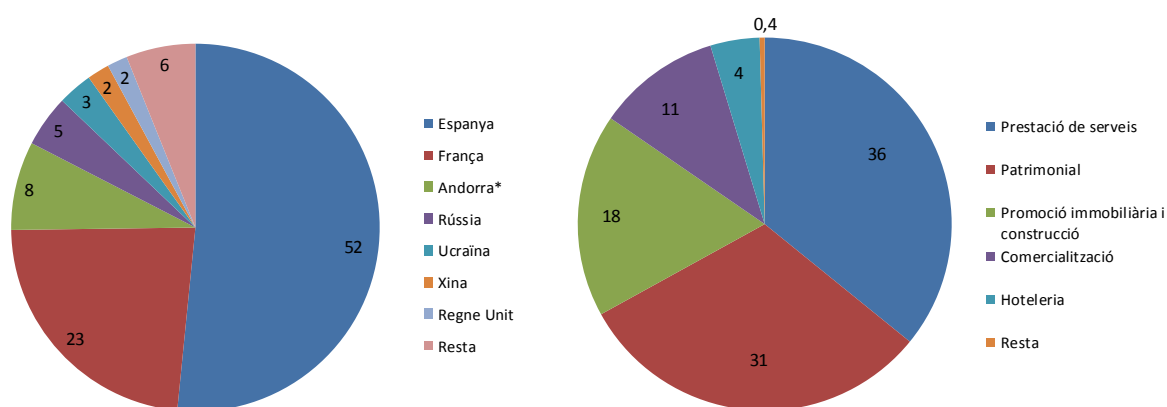
La distribució geogràfica de la inversió formalitzada mostra que Espanya es manté amb avantatge com a primer país inversor (52%), seguit a distància per França (23%). La resta es reparteix de manera geogràficament diversa. Aquest any crida l'atenció l'increment de la inversió procedent de països més llunyans i que, fins a la data, havien tingut poca presència inversora, com Rússia, Ucraïna, la Xina i el Regne Unit.

Globalment, des de 2012, quan va entrar en vigor la Llei d'inversió estrangera vigent, Espanya ha concentrat un 52% de les inversions formalitzades a Andorra i França, un 19%. La resta es reparteix entre molts països, entre els quals destaquen Suïssa (3,8%), Bèlgica i Luxemburg (3,7% en ambdós casos). A més, s'estima que aquesta inversió ha tingut un impacte acumulat en el mercat laboral andorrà de prop de 1.600 llocs de treball durant el període 2012-2016 (dades de 2017 encara no disponibles), que inclouen els llocs de treball creats en empreses noves i els que s'han creat per l'adquisició d'empreses ja existents.

Inversió estrangera per països i sectors. Any 2017

En % del total

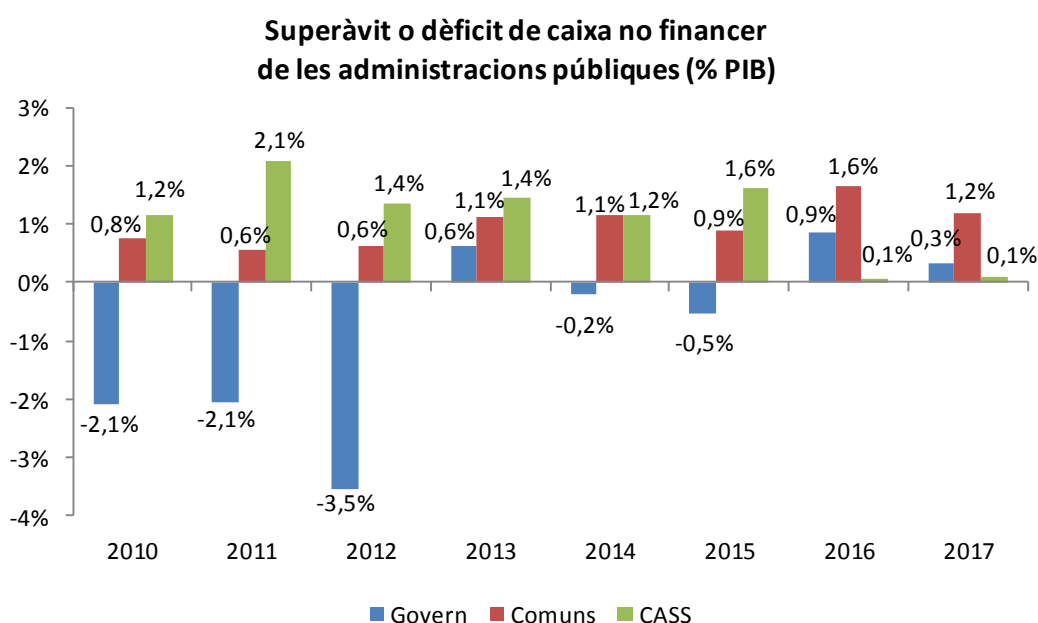
(*) Empreses andorranes amb capital estranger (> 50%) que inverteixen en noves empreses.

Font: Ministeri d'Economia, Competitivitat i Innovació.

Per sectors, l'any 2017 ha destacat la inversió formalitzada en l'àmbit de la prestació de serveis (36% del total), seguida de l'activitat patrimonial i la promoció immobiliària i construcció. Globalment des de 2012 els sectors líders han estat l'activitat patrimonial (32%), la prestació de serveis (26%), la comercialització (20%) i la promoció immobiliària i construcció (15%). Altres sectors que han rebut inversió estrangera al llarg dels darrers anys, tot i que amb uns volums molt inferiors són l'hoteleria, les inversions en cartera, les activitats de projectes, disseny o investigació i la manufactura.

VIII. Sector públic

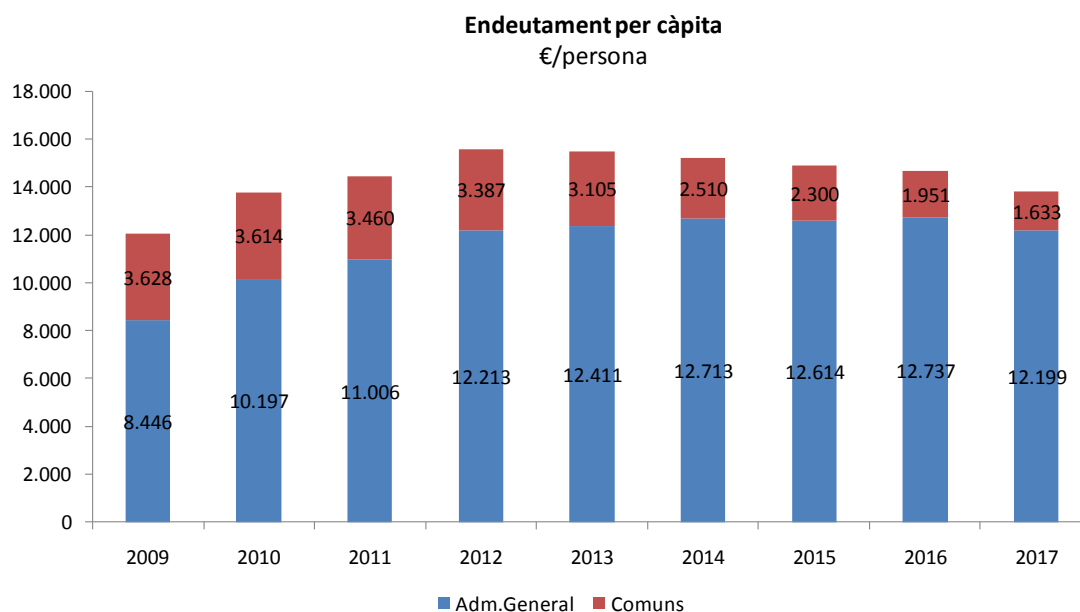
L'actuació del sector públic d'Andorra durant l'any 2017 s'ha caracteritzat pel manteniment de superàvits pressupostaris als tres nivells d'administració pública del país (Govern, comuns i CASS), fonamentats en un model tributari ja consolidat i que ha contribuït a diversificar i enfortir les fonts de finançament públic. No obstant això, els superàvits obtinguts el 2017 han estat més reduïts que un any abans, fet que respon, en bona part, a l'augment de les despeses d'inversió protagonitzat pels comuns i a un impuls apreciable de les despeses de funcionament.

Font: Ministeri de Finances, administracions comunals, CASS, Departament d'Estadística del Govern i elaboració pròpia.

El 2017 el Govern i els comuns han reduït els superàvits pressupostaris, mentre que la CASS l'ha mantingut en un nivell mínim.

En concret, l'Administració general ha reduït el superàvit a un terç del que tenia el 2016, fins al 0,3% del PIB, alhora que els comuns l'han retallat quatre dècimes, fins a l'1,2% del PIB, després que l'any anterior l'incrementessin significativament. La CASS també ha obtingut un superàvit, en aquest cas similar al de l'exercici passat (0,1% del PIB). Les estadístiques oficials no publiquen, de moment, el saldo pressupostari consolidat de totes les administracions per poder confirmar quin ha estat l'efecte econòmic net de l'actuació del conjunt del sector públic andorrà, si bé tot indica que aquest efecte ha estat de caràcter expansiu.

Nota: Dades publicades pels comuns per al 2017 i dades revisades pel Tribunal de Comptes per a la resta d'anys. Càlcul fet prenent com a base la població estimada.

Font: Ministeri de Finances, administracions comunals, Tribunal de Comptes i elaboració pròpia.

Ha continuat la reducció dels nivells d'endeutament del sector públic.

L'obtenció de superàvits ha permès continuar la senda de reducció dels nivells d'endeutament públic que es va iniciar el 2013, després que el 2012 s'assolís un màxim històric. Així, l'endeutament total d'Andorra (sumant Administració general i comuns) ha estat de 1.034 milions d'euros, que equivalen al 38,7% del PIB, percentatge inferior al límit del 50% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques. Així, el deute per càpita (calculat segons la població estimada) s'ha situat en 13.831 euros, el 5,8% menys que el 2016, i la cinquena reducció anual consecutiva.

Objectius de sostenibilitat financera i d'estabilitat pressupostària i fiscal per a l'exercici 2018

D'acord amb el que estipula el capítol tercer de la Llei 32/2014 de sostenibilitat financera i estabilitat pressupostària i fiscal, l'elaboració i l'aprovació dels pressupostos anuals del Govern i dels comuns s'han d'ajustar a un marc pressupostari general que cobreix el període de mandat. A més, també s'estipula que el Tribunal de Comptes ha de publicar anualment els objectius de sostenibilitat financera i d'estabilitat pressupostària i fiscal pel

que fa a l'Administració general i als comuns, perquè els prenguin en consideració en l'elaboració i el seguiment del seu marc pressupostari.

Els objectius establerts per a l'exercici 2018 són els que s'especifiquen a continuació:

OBJECTIUS D'ENDEUTAMENT	2018
(en % s/PIB)	
Objectiu deute del Principat	43,3%
Objectiu deute Administració general	36,9%
OBJECTIUS D'ENDEUTAMENT	2018
(en % s/mitjana dels ingressos totals liquidats els tres anys naturals immediatament anteriors)	
Objectiu deute Comú de Canillo	180,0%
Objectiu deute Comú d'Encamp	99,7%
Objectiu deute Comú d'Ordino	170,0%
Objectiu deute Comú de la Massana	138,5%
Objectiu deute Comú d'Andorra la Vella	110,0%
Objectiu deute Comú de Sant Julià de Lòria	171,0%
Objectiu deute Comú d'Escaldes-Engordany	114,0%
OBJECTIU DESPESA PERMESA	2018
Objectiu despesa permesa Administració general	450.919.283 euros
OBJECTIU DESPESA CORRENT O DE FUNCIONAMENT	2018
(taxa de creixement)	
Objectiu despesa corrent Administració general	3,3%
Objectiu despesa corrent Comú de Canillo	6,0%
Objectiu despesa corrent Comú d'Encamp	2,5%
Objectiu despesa corrent Comú d'Ordino	1,3%
Objectiu despesa corrent Comú de la Massana	2,4%
Objectiu despesa corrent Comú d'Andorra la Vella	3,0%
Objectiu despesa corrent Comú de Sant Julià de Lòria	1,0%
Objectiu despesa corrent Comú d'Escaldes-Engordany	1,3%
OBJECTIU PES IMPOSICIÓ DIRECTA	2018
Objectiu del pes de la tributació directa sobre el total d'impostos directes i indirectes de l'Administració general	35,6%

En comparació amb la situació registrada el 2017, s'observa que les administracions tenen un marge de maniobra per augmentar les despeses i l'endeutament. Així, cal destacar que:

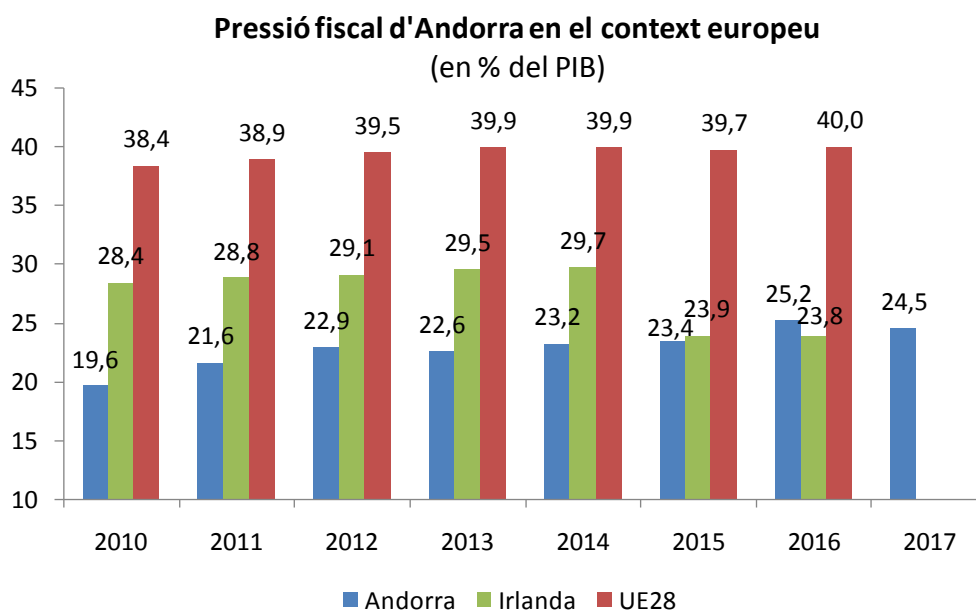
- Els objectius d'endeutament establerts per al 2018 són bastant superiors als nivells que s'han registrat el 2017.
- L'objectiu de despesa permesa a l'Administració general també supera els valors liquidats el 2017.

Tot plegat, juntament amb un context econòmic que es preveu que continuï sent favorable, indica que hauria de ser factible que les administracions es mantinguin dins dels objectius

establerts per al 2018. Tanmateix, cal destacar que els pressupostos del Govern per a l'any 2018 preveuen d'entrada un increment de la despesa corrent del 3,4%, que supera en una dècima l'objectiu establert del 3,3%.

La pressió fiscal d'Andorra s'ha reduït set dècimes, fins al 24,5%, després que l'any 2016 s'assolís un màxim històric.

En aquest context, s'estima que la pressió fiscal d'Andorra, segons el principi de meritació, s'ha reduït set dècimes, fins al 24,5%, després que l'any 2016 s'assolís un màxim històric. Aquesta xifra contrasta amb el 18% que hi havia l'any 2009, però és molt inferior al 40% de la mitjana europea (segons dades de l'any 2016) o al nivell dels nostres veïns europeus més propers: França (47,6%) i Espanya (34,1%), un valor que situa Andorra com un país *tax friendly*. De fet, en el context de la UE-28 l'únic país amb una pressió fiscal similar a la d'Andorra és Irlanda.

Font: Departament d'Estadística.

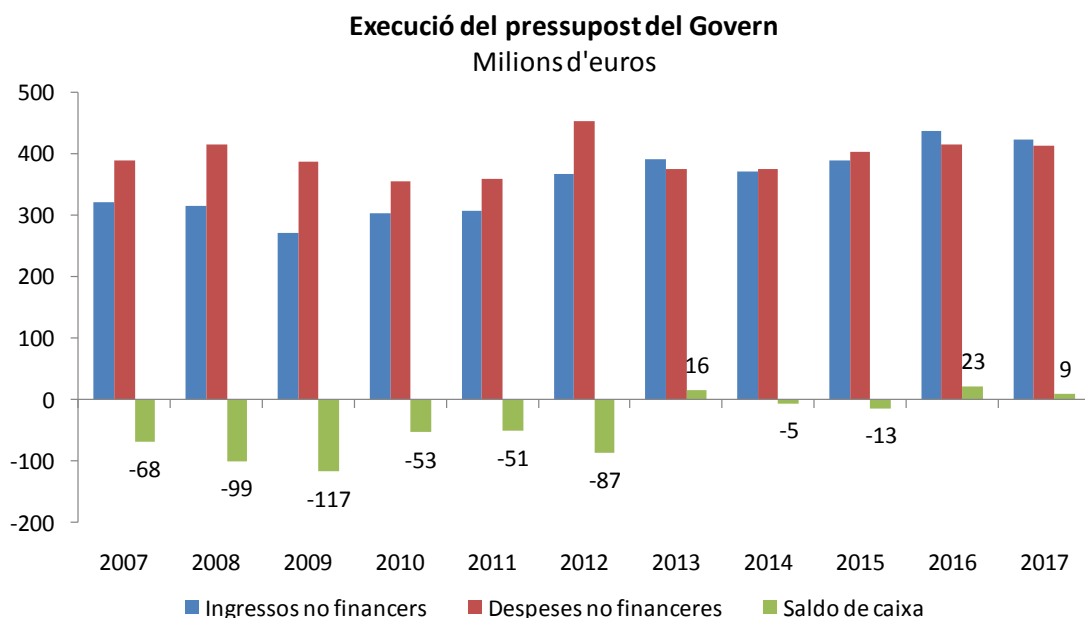
A continuació, s'analitza l'actuació del sector públic durant el 2017 detallada per cada nivell d'administració.

1. Govern

Segons les dades provisionals de liquidació del pressupost de 2017, els comptes del Govern s'han tancat per segon exercici consecutiu amb un superàvit de caixa no financer de 9,08 milions d'euros, xifra que representa el 0,3% del PIB. No obstant això, aquest saldo és força inferior al registrat el 2016, un fet que respon a una reducció dels ingressos (-3,5%), que només ha estat parcialment compensada per una lleugera contenció de les despeses (-0,5%).

La reducció dels ingressos del Govern ha estat parcialment compensada per una contenció de les despeses.

En tot cas, cal tenir present que l'any 2016 el superàvit va assolir una xifra rècord de 22,6 milions d'euros (0,9% del PIB), que va trencar amb la tendència a liquidar pressupostos amb dèficit que havia caracteritzat històricament el Govern andorrà. Així, en el període de disset anys que va de 1998 a 2015, el Govern sempre havia registrat un dèficit, amb l'única excepció de l'any 2013, quan el superàvit obtingut va ser fruit d'una partida extraordinària d'ingressos provinent de la distribució de resultats de la parapública Andorra Telecom, i no pas del repartiment del resultat de l'any.

Font: Ministeri de Finances.

Ara bé, si a aquest superàvit no financer de 2017 s'hi afegeixen les operacions financeres que s'han executat durant l'any, s'obté un resultat pressupostari negatiu de 5,1 milions d'euros, que contrasta amb l'elevat resultat positiu que s'havia registrat l'any 2016 (el més elevat en vint-i-sis anys). Respecte al detall d'aquestes operacions financeres, els moviments més destacats corresponen a diverses operacions d'endeutament realitzades amb els objectius de renovar les emissions vençudes el 2017 (per un import total de 460 milions d'euros) i de substituir una pòlissa de crèdit per deute (per valor de 60 milions d'euros). En paral·lel, i com a conseqüència de l'emissió esmentada, el saldo disposat de les pòlisses de crèdit s'ha reduït de 124 a 50 milions d'euros.

L'endeutament global de l'Administració general ha disminuït per primer cop des de l'any 2001.

Així, l'endeutament global de l'Administració general ha disminuït per primer cop des de l'any 2001, i ho ha fet fins als 912 milions d'euros, el 2% menys que el 2016, quan es va assolir un rècord històric. En l'estructura d'aquest endeutament destaca l'increment del saldo viu de deute públic fins al 770 milions d'euros (la resta són préstecs i pòlisses), el triple del que hi havia fa vuit anys. En proporció del PIB, aquest volum de deute representa el 34,1%, 1,7 punts menys que el 2016, una reducció que l'allunya del límit del 40% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques per a l'Administració general i el manté molt per sota del nivell de la gran majoria de governs europeus. Cal assenyalar també que l'estructura temporal de l'endeutament és d'un 75,8% de deute a llarg termini i un 24,2% a curt termini, davant del repartiment 43%-57% que hi havia el 2016, fet que, juntament amb el superàvit obtingut el 2017, suposa una millora en les condicions de la sostenibilitat de les finances públiques del Govern.

1.1. Els ingressos

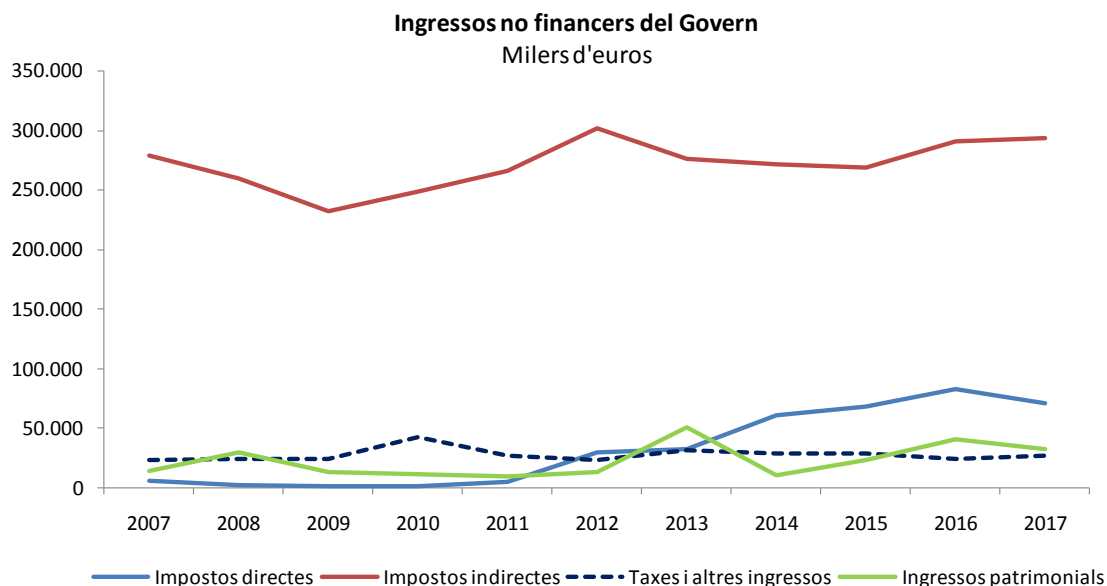
Durant l'any 2017 els ingressos no financers liquidats han estat de 423,4 milions d'euros, el 3,5% menys que l'exercici anterior, amb una taxa d'execució del 102% del pressupost. Aquest descens s'explica principalment per dos motius: d'una banda, per la disminució significativa de la recaptació per impostos directes, que arriba després de sis anys de forts increments associats a l'aprovació progressiva de noves figures tributàries, un procés culminat el 2015 amb l'entrada en vigor de l'impost sobre la

renda de les persones físiques (IRPF); i de l'altra, per la caiguda dels ingressos patrimonials.

En sentit contrari, els ingressos per impostos indirectes i les taxes i altres ingressos han augmentat, tot i que no suficientment per contrarestar la caiguda de la resta de partides. També s'han obtingut alguns ingressos per transferències corrents i per la venda d'inversions, si bé la rellevància d'aquests ingressos en valor absolut és mínima.

El 2017 la recaptació per impostos directes s'ha reduït, després de sis anys de forts increments.

L'anàlisi detallada mostra que els ingressos per impostos directes s'han reduït el 14,1%, fet que trenca amb sis anys de forts creixements i ha retallat la recaptació total a 71 milions d'euros. La taxa d'execució pressupostària d'aquests ingressos ha estat del 96% i el pes d'aquest capítol sobre el total d'ingressos no financers ha disminuït 2,1 punts, fins a representar el 16,8%. En conseqüència, encara suposen només el 19,6% del total d'impostos directes i indirectes, molt per sota del límit del 40% que estableix la Llei de sostenibilitat de les finances públiques aprovada el 2014.

Font: Ministeri de Finances.

La caiguda de la recaptació per impostos directes ha estat motivada fonamentalment pel descens de l'impost sobre societats (-35,1%), amb una recaptació de 26,4 milions d'euros, ja que s'han fet més liquidacions pressupostàries negatives en concepte de

devolucions del tribut. D'altra banda, pel que fa a deduccions sobre la quota de liquidació, hi ha dos factors que contribueixen a explicar aquest resultat: en primer lloc, les deduccions per contractació de personal s'han incrementat pel fet que hi ha més treballadors en el mercat laboral, i en segon lloc, les deduccions per inversions també han augmentat a causa de l'aposta creixent per la capitalització en actius fixos del teixit empresarial andorrà. Cal afegir també que el resultat d'alguns sectors econòmics, com per exemple el bancari, ha estat menor que el de l'any anterior, fet que es tradueix, com és lògic, en una recaptació menor.

En la mateixa línia, els ingressos per activitats econòmiques han registrat un descens del 18,5%, si bé en aquest cas els imports recaptats han passat a ser molt poc importants, des de l'entrada en vigor de l'IRPF l'any 2015, ja que les rendes per activitats econòmiques van passar a estar gravades per l'IRPF enlloc d'estar-ho per l'impost d'activitats econòmiques.

En l'àmbit dels impostos directes l'IRPF s'ha convertit en la principal font de recaptació i ha superat l'impost de societats.

La resta de figures tributàries d'imposició directa han evolucionat positivament el 2017. En particular, l'IRPF ha aportat 29,9 milions d'euros a les arques públiques, com a resultat d'un increment del 4,9%, que denota un comportament positiu de les rendes familiars. En conseqüència, l'IRPF s'ha convertit en la principal font de recaptació per impostos directes, i ha superat l'impost de societats. Igualment, els ingressos obtinguts per l'impost sobre les plusvàlues immobiliàries han experimentat un fort creixement (42,2%), fins als 2,8 milions d'euros, que s'explica per un increment del nombre d'operacions en el mercat immobiliari andorrà.

L'anàlisi de la imposició directa es completa amb l'impost sobre la renda dels no residents fiscals (IRNR), que ha registrat un augment del 3,7%, fins als 12,1 milions d'euros de recaptació, i contrasta amb el fort descens registrat l'any anterior. Cal tenir en compte que aquest impost s'ha vist afectat per la signatura de diversos convenis de doble imposició, amb una rellevància especial dels signats amb Espanya i França, ja que són els països d'origen de la majoria d'empreses que presten serveis al Principat. Així, el canvi de tendència registrat el 2017, un cop superat l'any de primera aplicació dels convenis, és indicatiu d'una normalització de la situació i un símptoma més de millora de l'activitat econòmica.

Els impostos indirectes han continuat sent amb diferència la font de finançament més important per al Govern, amb l'IGI com a figura principal.

Respecte als impostos indirectes, els ingressos obtinguts durant el 2017 han crescut el 0,8%, fins als 293 milions d'euros, xifra que supera les previsions pressupostàries (104%), però que suposa una desacceleració respecte a l'any anterior. En tot cas, aquesta partida continua sent amb diferència la font de finançament més important per al Govern, amb un pes sobre el total d'ingressos no financers del 69,2%, quasi 3 punts més que el 2016.

Dins d'aquesta tipologia d'ingressos, la primera figura tributària per volum d'ingressos és l'impost general indirecte (IGI), tribut sobre el consum que està en vigor des de 2013. L'evolució d'aquest impost durant el 2017 ha estat positiva, amb un increment de la recaptació del 3,3%, fins als 132 milions d'euros nets liquidats, que ha representat una taxa d'execució del 107% i que és indicativa de la millora progressiva de l'activitat econòmica andorrana.

En segon lloc, també s'ha registrat un increment moderat dels ingressos provinents dels impostos sobre el tràfic exterior, que ha estat del 0,9%, fins als 108 milions d'euros. Aquesta evolució s'ha donat en un context en què la tarifa general de taxes sobre el consum de tabac es va incrementar el 2 de març de 2017. Dins d'aquest epígraf el concepte més important és la taxa de consum, dret de duana que s'aplica a productes agrícoles que s'importen a territori andorrà (capítols d'importació 1 a 24), amb un pes destacat de la importació de begudes i tabac, i que aporta gairebé el 100% de la recaptació sobre el tràfic exterior.

En la mateixa línia, els impostos especials, que són la tercera figura tributària en volum de recaptació, han generat quasi 46 milions d'euros, amb un augment de l'1,2%. Aquests impostos s'apliquen a la importació i la fabricació de determinats productes, com ara l'alcohol, el tabac i els hidrocarburs, de manera que l'evolució moderadament alcista de 2017 està vinculada a l'avenç modest de les importacions d'aquests productes, en particular de les begudes i el tabac.

La resta d'impostos indirectes, amb un pes força menor en la recaptació total, han mostrat evolucions dispars. D'una banda, els ingressos per l'impost sobre transmissions patrimonials (ITP) han augmentat el 7,2%, fins als 2,5 milions d'euros, impulsats per un volum més gran d'operacions immobiliàries efectuades al país. De

l'altra, s'han registrat descensos en la recaptació per l'impost sobre el joc (-5,8%) i per l'ISI (-53,2%). En aquest últim cas, cal recordar que l'ISI del sector bancari i financer ja no és vigent (des de l'entrada en vigor de l'IGI l'any 2013) i que la disminució de 2017 es deu a una operació excepcional de regularització que es va produir en el tercer trimestre de l'exercici 2016, de manera que no reflecteix cap tendència del sector. Així, si es té en compte l'únic ISI vigent, el del sector assegurador, els ingressos del 2017 han estat un 3,4% més elevats que l'any anterior.

Paral·lelament, la recaptació per taxes i altres ingressos ha registrat un creixement del 9,1%, fins als 26,9 milions d'euros, que ha trencat amb tres anys de caigudes. Aquest increment ha superat les previsions pressupostàries, amb un grau d'execució del 107%, i ha elevat el pes sobre el total d'ingressos liquidats set dècimes, fins al 6,4%. L'anàlisi més detallada per partides mostra que l'increment ha estat força repartit. Destaca, en primer lloc, l'alça dels ingressos per taxes (10,5%), una partida que en general està molt vinculada a l'evolució general de l'economia. També han crescut els ingressos per prestacions de serveis (6,3%), venda de béns (6,7%), reintegraments (53,2%) i, més moderadament, la partida d'altres ingressos (4,4%).

En l'àmbit de la prestació de serveis, cal esmentar, d'una banda, les "inscripcions en registre", que han crescut el 10% a causa de l'increment del volum de serveis efectuats al Registre de Vehicles; i d'altra banda, el concepte corresponent a "altres serveis", que s'ha incrementat el 7,4%, fruit de la combinació de diversos factors. En positiu, destaca la contribució extraordinària del Congrés de la Comissió Internacional de Rescat Alpí, organitzat a Andorra el 2017, i en negatiu, la recaptació menor en concepte de retencions sobre rendiments de l'estalvi, afectada pel context de tipus d'interès extraordinàriament baixos que ha caracteritzat els darrers anys. Sobre aquest últim punt, cal recordar que Andorra practica aquestes retencions en aplicació de la Llei 11/2005, del 13 de juny, d'adaptació de l'Acord entre el Principat d'Andorra i la Comunitat Europea relatiu a l'establiment de mesures equivalents a les previstes a la Directiva 2003/48/CE del Consell en matèria de fiscalitat dels rendiments de l'estalvi en forma de pagament d'interessos. Tanmateix, aquesta retenció deixarà d'aplicar-se el 2018, com a conseqüència de l'Acord de transparència fiscal signat entre Andorra i la UE.

EXECUCIÓ DEL PRESSUPOST DEL GOVERN (1)			
(Milions d'euros)			
	Liquidació	Variació %	% execució
	2017	Liq. 17/Liq. 16	2017 (2)
Impostos directes	71,3	-14,1	96
<i>Sobre plusvàlues immobiliàries</i>	2,8	42,2	157
<i>Sobre la renda persones físiques (IRPF)</i>	29,9	4,9	120
<i>Sobre societats / act. econòmiques</i>	26,5	-35,1	70
<i>Sobre la renda de no residents</i>	12,1	3,7	121
Impostos indirectes	292,9	0,8	104
<i>Sobre trans. patrim. immobiliàries</i>	2,5	7,2	139
<i>Sobre el consum de béns (IGI)</i>	132,0	3,3	107
<i>Sobre el consum de serveis (ISI)</i>	3,1	-53,2	99
<i>Impostos especials</i>	45,6	1,2	102
<i>Sobre el tràfic exterior</i>	108,5	0,9	101
<i>Sobre el joc</i>	1,3	-5,8	102
Taxes i altres ingressos	26,9	9,1	107
Transferències corrents	0,1	-15,7	--
Ingressos patrimonials	32,0	-20,7	91
Venda d'inversions reals	0,2	1.087,3	--
Ingressos no financers	423,4	-3,5	102
Despeses corrents	368,3	0,6	98
<i>Despeses de personal</i>	110,8	4,9	100
<i>Consum de béns i serveis</i>	45,0	2,3	92
<i>Despeses financeres</i>	13,8	-15,0	94
<i>Transferències corrents</i>	198,7	-0,7	98
Despeses de capital	46,0	-8,5	61
<i>Inversions reals</i>	39,9	-10,5	61
<i>Transferències de capital</i>	6,1	6,9	67
Despeses no financeres	414,3	-0,5	92

(1) La liquidació del pressupost de 2017 és provisional.

(2) En el cas de les despeses, es calcula sobre el pressupost final, el qual és el resultat d'incorporar al pressupost aprovat pel Consell General els crèdits de compromisos contrets durant l'exercici anterior corresponents a despeses que es van posposar per a l'exercici següent, i les modificacions i les ampliacions de crèdits pressupostaris. Durant l'any 2017 aquestes modificacions han representat un augment del 2,5% del pressupost inicial de despeses no financeres.

Font: Ministeri de Finances.

Finalment, en el cas de la partida d'altres ingressos, cal esmentar el fort increment dels epígrafs d'imprevistos i recàrrecs. En sentit contrari, s'ha registrat un descens de la recaptació per sancions associades als imports comissats a favor de l'Estat andorrà en compliment dels autes del Tribunal de Corts relacionats amb operacions de blanqueig de diner, que, en general, experimenten variacions bastant erràtiques.

Pel que fa als ingressos patrimonials, l'any 2017 s'han reduït el 20,7%, fins als 32 milions d'euros, un import que s'ha quedat per sota del pressupost (91%) i ha retallat el seu pes sobre el total d'ingressos no financers 1,6 punts, fins al 7,6%. Aquesta evolució està associada principalment a l'import liquidat en concepte de distribució de dividendes d'Andorra Telecom (-20%) i de comercialització dels euros a les filatèlies i col·leccionistes (-53,2%). Per contra, els ingressos per dividendes procedents de les Forces Elèctriques d'Andorra (FEDA) han augmentat significativament (30,7%), fet que està directament relacionat amb un increment dels seus beneficis. En aquest sentit, cal tenir present que la rutina de repartiment de dividendes consisteix a repartir un 30% dels beneficis de FEDA i un 100% dels beneficis d'Andorra Telecom, amb l'excepció del repartiment de reserves d'Andorra Telecom, que, com s'ha esmentat, es va realitzar el 2013.

Per completar l'anàlisi dels ingressos, cal afegir que les aportacions obtingudes per transferències corrents i per venda d'inversions reals han estat només testimoniales, i també que no hi ha hagut cap ingrés per transferències de capital.

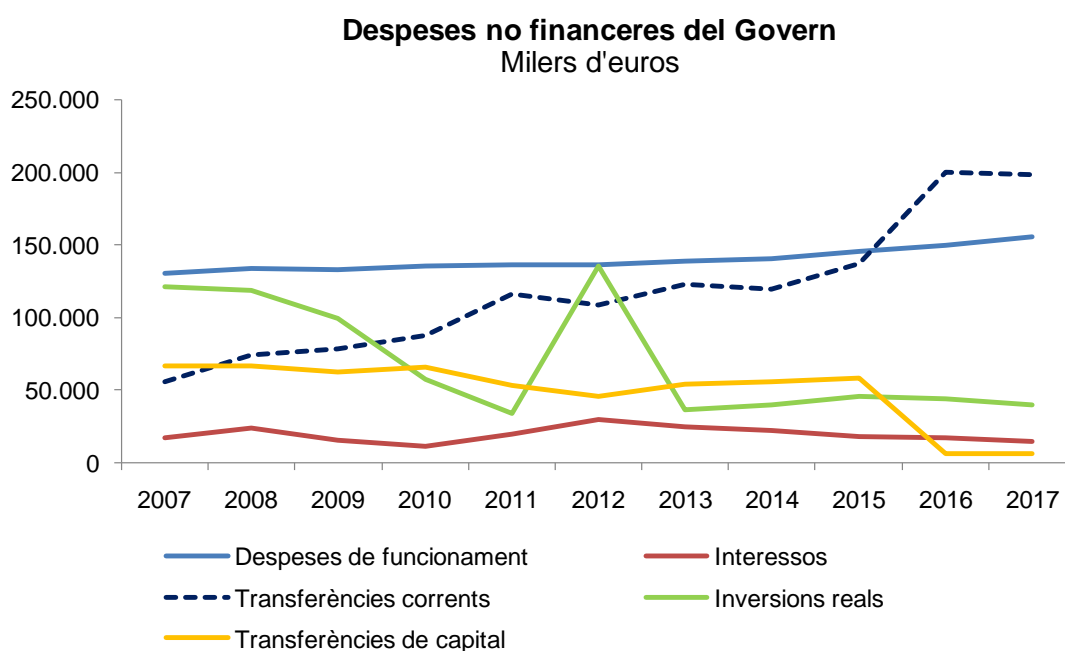
1.2. Les despeses

El volum de les despeses no financeres liquidades durant el 2017 ha estat de 414 milions d'euros, el 0,5% menys que l'any anterior. Aquesta evolució és el resultat d'una disminució de les despeses de capital, que ha estat en bona part contrarestada per l'increment de les despeses corrents. Així, el grau d'execució sobre les despeses no financeres previstes en el pressupost final (les del pressupost inicial més les modificacions i ampliacions aprovades durant l'exercici) ha estat del 92%, per sota del percentatge d'execució dels ingressos. Tot plegat comporta que la política fiscal aplicada per l'Administració general aquest exercici ha tingut un to més restrictiu que el dels dos darrers exercicis.

El Govern ha mantingut una política de contenció inversora, amb una reducció de les despeses de capital.

El valor de les despeses de capital liquidades ha estat només de 46 milions d'euros, el 8,5% menys que l'exercici anterior, xifra que dona continuïtat a la política de contenció inversora que ha caracteritzat els pressupostos dels darrers anys. Com a resultat, el seu pes sobre el total s'ha reduït 1 punt fins a l'11,1%, mentre que el nivell d'execució del pressupost s'ha quedat en el 61%, un registre bastant inferior al de les despeses corrents (98%), com és habitual. Per capítols, la disminució de les despeses de capital s'explica per la retallada de les inversions reals (-10,5%), que han arribat fins a 40 milions d'euros, el registre més baix dels darrers quatre anys.

Aquesta disminució de les inversions ha estat contrarestada en part per un increment de les transferències de capital del 6,9%, si bé el seu valor absolut força més reduït (6 milions d'euros) té un impacte en l'esforç inversor de l'Administració molt limitat. En aquest sentit, cal recordar que des de 2016 les transferències als comuns van deixar de ser considerades com a transferències de capital (segons la legislació anterior, es considerava que el gruix de les transferències s'havia de dedicar a inversió de les corporacions comunals) i es van passar a considerar transferències corrents (els comuns poden destinar aquestes transferències tant a despeses corrents com a despeses de capital i a reducció d'endeutament).

Nota: L'any 2016 les transferències als comuns van deixar de ser considerades com a transferències de capital (segons la legislació anterior, es considerava que el gruix de les transferències s'havia de dedicar a inversió de les corporacions comunals) i es van passar a considerar transferències corrents (els comuns poden destinar aquestes transferències tant a despeses corrents com a despeses de capital i a reducció d'endeutament).

Font: Ministeri de Finances.

Quant a les despeses corrents, l'alça ha estat liderada per les despeses de personal, que han crescut el 4,9%, lleugerament per sota de l'exercici anterior (5,5%), fins a superar els 110 milions d'euros. Aquesta evolució s'explica per l'augment de diverses partides de remuneracions, quotes a la seguretat social i prestacions socials. Com a resultat, el pes d'aquest capítol en la despesa no financera total ha estat del 26,7%, xifra que estableix un màxim històric i manté aquest capítol com el segon de despesa més important, després de les transferències corrents.

Un altre capítol de despesa corrent que ha augmentat és el consum de béns corrents i serveis, tot i que ho fa de forma més modesta (2,3%), després d'haver disminuït el 3% l'any 2016. Així, la seva participació en la despesa no financera total s'ha elevat tres dècimes, fins al 10,9%.

En sentit contrari, les transferències corrents han registrat un descens del 0,7%, fins als 199 milions d'euros. La retallada més important respecte a l'exercici anterior es troba en l'epígraf de transferències a entitats parapúbliques (56 milions d'euros de despesa liquidada), que inclouen el Servei Andorrà d'Atenció Sanitària (SAAS), la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) i l'Agència Estatal de Resolució d'Entitats Bancàries (AREB). Concretament, el 2017 hi ha hagut una reducció de la transferència nominativa a la CASS, que ha estat contrarestada parcialment per l'augment de la transferència nominativa al SAAS i de la transferència a l'AREB. Com a resultat, el pes de les transferències corrents sobre el total de les despeses no financeres s'ha reduït una dècima, fins al 48%, una xifra que el manté de llarg com el primer capítol de despesa del pressupost.

El nou model de transferències als comuns

L'abril del 2014 el Govern i els comuns van assolir un acord institucional que recollia un seguit d'accions que calia emprendre sobre les competències comunals i establia un import global màxim de 54,6 milions d'euros per a les transferències dels exercicis 2015 i 2016.

Després d'una llarga negociació, l'any 2017 s'ha establert un nou model d'assignació de recursos als comuns, de manera simultània a una redefinició de les competències, amb l'objectiu de garantir la sostenibilitat de les finances de l'Estat i les prestacions dels serveis als ciutadans i complir el mandat constitucional en relació amb el principi d'autogovern dels comuns. Aquest nou model s'ha definit mitjançant l'aprovació de dues lleis: la Llei 18/2017 qualificada de transferències als comuns i la Llei 19/2017 qualificada de modificació de la Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns.

Així, s'ha fixat que la quantia anual de les transferències del Govern als comuns serà de 55 milions d'euros l'any 2018, una quantitat que s'ha d'incrementar o de reduir anualment en funció de la taxa de variació de l'avanç del producte interior brut anual respecte a l'import anual establert per a l'any anterior.

Els nous criteris establerts de repartiment de les transferències divideixen els recursos entre els que són d'imputació general (80% del total, equivalents a 44 milions d'euros) i els que es consideren de redistribució sostenible (20% restant):

* Entre els **recursos d'imputació general** hi ha els que ja estan previstos expressament per la Constitució –com ara la partida en parts iguals per a totes les parròquies (31% del total de recursos d'imputació general), la partida variable en funció de la població (26%) i la partida variable en funció del territori (20%)–, així com dues partides noves: la que respon a criteris demogràfics –que té en compte la població d'infants i de gent gran registrada en cada parròquia– (16%) i la que té en compte les pernoctacions de turistes (7%).

* Els **recursos de redistribució sostenible** tenen per objectiu incentivar que els comuns facin inversions sostenibles des del punt de vista mediambiental, social i econòmic (un terç del total), i també que compleixin amb els compromisos adquirits pel que fa a la separació d'aigües i l'elaboració del cadastre (un terç). Aquests recursos també inclouen una partida de solidaritat i de particularitats comunals (l'altre terç dels recursos).

El canvi de model en la determinació de l'import de les transferències preveu que les transferències corresponents a l'exercici 2017 es facin d'acord amb la norma vigent aquest

any, i les corresponents a l'exercici 2018 i posteriors es facin d'acord amb el nou text normatiu. En conseqüència, la nova regulació va entrar en vigor el dia 1 de gener del 2018. A més, la Llei estableix una revisió del model, cada cinc anys, igual que la Llei anterior.

Tanmateix, el mes de març de 2018 el Tribunal Constitucional va estimar parcialment el recurs d'inconstitucionalitat contra aquesta Llei presentat per una part dels parlamentaris de l'oposició, que consideraven que alguns dels preceptes que inclou no són conformes a la Constitució. En concret, el Tribunal estableix que les polítiques d'inversió sostenible i el grau de compliment de la separació d'aigües i de l'elaboració del cadastre no respecten les exigències de proporcionalitat i objectivitat que fixa la Constitució. A més, també anul·la la disposició addicional tercera perquè considera que el criteri d'inversions per a la sostenibilitat mediambiental, social i econòmica ha d'estar definit a la Llei i no pot fixar-lo un reglament posterior, ja que això vulnera el principi d'autogovern dels comuns. S'estima que aquesta decisió afecta 4,4 milions dels 55 milions totals establerts a la Llei.

En conseqüència, el Govern va presentar a l'abril de 2018 un nou Projecte de llei qualificada de modificació de la llei qualificada de transferències als comuns, que a la data de tancament d'aquest informe està en tràmit parlamentari.

El capítol de despeses financeres és el que ha disminuït més en termes relatius, gràcies al context de tipus d'interès mínims.

Per acabar, el capítol de despeses financeres és el que més ha disminuït en termes relatius (-15%) i continua així la forta tendència de descens iniciada el 2013, afavorida per la política de relaxació monetària del BCE, que ha portat els tipus d'interès a nivells mínims. Així, la seva participació en el total de despeses no financeres ha baixat sis dècimes, fins al 3,3%, el nivell més baix des de 2010.

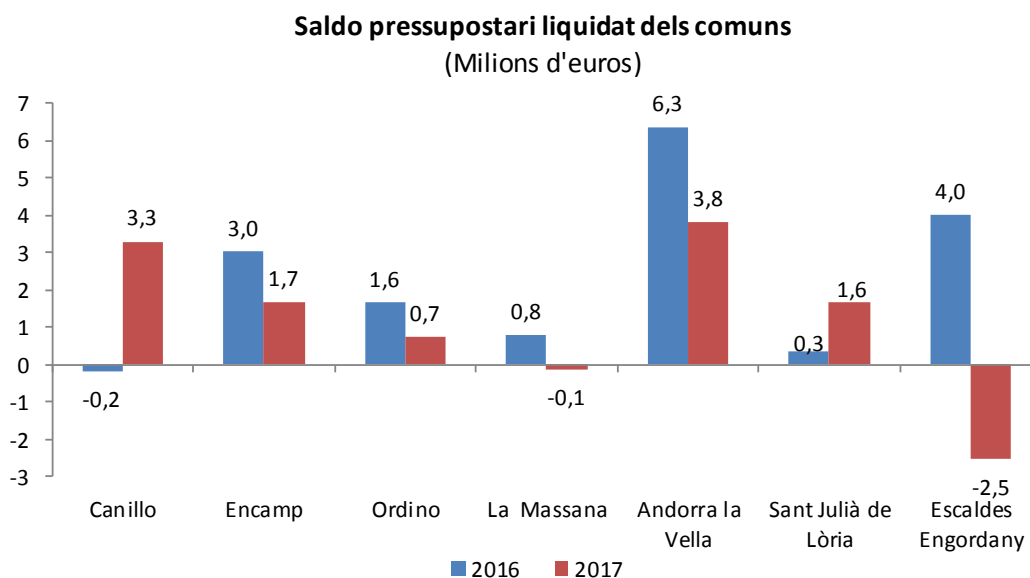
2. Comuns

Segons la liquidació dels pressupostos de les administracions comunals de 2017, incloent-hi actius i passius financers, el volum total d'ingressos dels comuns ha assolit la xifra de 146,6 milions d'euros, import superior als 138,1 milions d'euros de despeses liquidades. En conseqüència, el saldo del conjunt de les administracions comunals ha estat positiu per desè any consecutiu, per un valor de 8,5 milions d'euros, si bé s'ha reduït el 46,9% respecte a l'exercici anterior, en contrast amb el fort increment de l'any

anterior. L'evolució de 2017 s'explica perquè el creixement de les despeses ha estat superior al dels ingressos totals. Si es limita l'anàlisi als ingressos i les despeses no financeres, s'observa que el volum total ha estat de 146,6 i 115,2 milions d'euros respectivament, fet que implica un superàvit de caixa no financer de 31,4 milions d'euros, l'1,2% del PIB, part del qual s'ha dedicat a reduir l'endeutament.

El saldo del conjunt de les administracions comunals ha estat positiu per desè any consecutiu.

L'anàlisi més detallada mostra que dos comuns han registrat dèficit públic (la Massana i Escaldes-Engordany), fet que implica un deteriorament de la situació respecte als saldos positius obtinguts el 2016; en canvi, la resta de comuns han liquidat el pressupost amb superàvit. Concretament, Canillo passa del dèficit al superàvit, Sant Julià de Lòria l'incrementa, i els altres tres (Encamp, Ordino i Andorra la Vella) l'han reduït respecte al que van obtenir l'any passat. Andorra la Vella es manté com el Comú amb el superàvit més important (3,8 milions d'euros), seguit de prop per Canillo, mentre que Escaldes-Engordany és el Comú que ha tancat el 2017 amb el balanç més negatiu (-2,5 milions d'euros).

Font: Administracions comunals / Departament d'Estadística.

Paral·lelament, l'anàlisi de les dades d'endeutament mostra que el 2017 s'ha tancat amb un deute consolidat acumulat dels comuns de 122,1 milions d'euros, segons les dades que han publicat les corporacions i que encara són provisionals, perquè estan

pendents de la revisió del Tribunal de Comptes. Aquesta xifra representa una reducció respecte a les dades de 2016, ja revisades pel Tribunal (amb l'única excepció de Sant Julià de Lòria), del 14,4%, que dona continuïtat a la tendència descendent iniciada el 2010 i que ha estat possible gràcies al superàvit fiscal obtingut. Si es prenen com a base aquestes dades encara provisionals, es pot afirmar que, per quart any consecutiu, tots els comuns se situen clarament per sota del límit d'endeutament que fixa la Llei (200% dels ingressos mitjans liquidats els darrers tres exercicis). Destaca, en particular, l'esforç de reducció de l'endeutament realitzat pel Comú de la Massana, que ha passat de tenir un nivell equivalent al 337% dels ingressos el 2012 a tenir-ne un del 78% el 2017.

Tots els comuns s'han situat clarament per sota del límit d'endeutament que fixa la Llei, per quart any consecutiu.

Els comuns representen l'11,8% del deute públic total (entès com la suma del deute de l'Administració general i dels comuns), 1,5 punts menys que el 2016 i 26 punts menys que fa deu anys. Aquesta participació se situa per sota del seu pes en la despesa pública no financera de les administracions (21,8%) i suposa el 4,6% del PIB andorrà. Tot plegat significa que en termes relatius estan força menys endeutats que el Govern, una situació que s'ha invertit respecte a la que hi havia abans de 2013, gràcies als esforços de consolidació fiscal i a la millora del seu sistema de finançament.

La distribució per parròquies mostra que tots els comuns han reduït l'endeutament el 2017. Cal assenyalar que el Comú que concentra més volum de deute continua sent Andorra la Vella (26,5% del total dels comuns) en concordança amb el seu pes econòmic més elevat, si bé també ha estat el Comú que ha reduït més l'endeutament en valor absolut el 2017. A l'altre extrem, el menor volum de deute públic es troba a Canillo (4,2% del total), ja que ha estat un dels que ha fet un esforç més gran de reducció els darrers anys.

2.1 . Els ingressos

Els comuns han augmentat els ingressos liquidats per cinquè any consecutiu, a un ritme del 5,1% el 2017, fins a assolir una xifra de 146,6 milions d'euros, el nivell més elevat dels darrers vuit anys. La liquidació d'ingressos ha superat la xifra pressupostada (103%) i ha situat el seu pes sobre el total d'ingressos del sector públic

d'Andorra (entès com l'Administració general més els comuns) en el 13,3%, 2,7 punts més que el 2016, quan van assolir un pes mínim històric (10%). Cal dir, no obstant això, que aquests nivells tan baixos estan distorsionats pel volum de passius financers de l'Administració general, com a resultat de les seves necessitats d'endeutament, que a partir de 2009 va elevar molt el total dels seus ingressos, la qual cosa va reduir artificialment la participació dels comuns en el total. De fet, si només es consideren els ingressos no financers, el pes dels comuns s'eleva al 25,7%, un percentatge superior al que representen sobre el total de despeses no financeres (21,8%).

L'evolució per capítols mostra que l'augment dels ingressos s'explica principalment per l'augment dels ingressos corrents (6,7%). Dins d'aquests, l'increment per capítols ha estat força generalitzat. Les taxes i altres ingressos, que són la partida més important en volum, han augmentat un 8,5%. També han estat destacables els augments dels impostos indirectes (9,5%) i directes (6,2%) i dels ingressos patrimonials (9,1%); en canvi, l'increment de les transferències corrents ha estat més discret (1,5%).

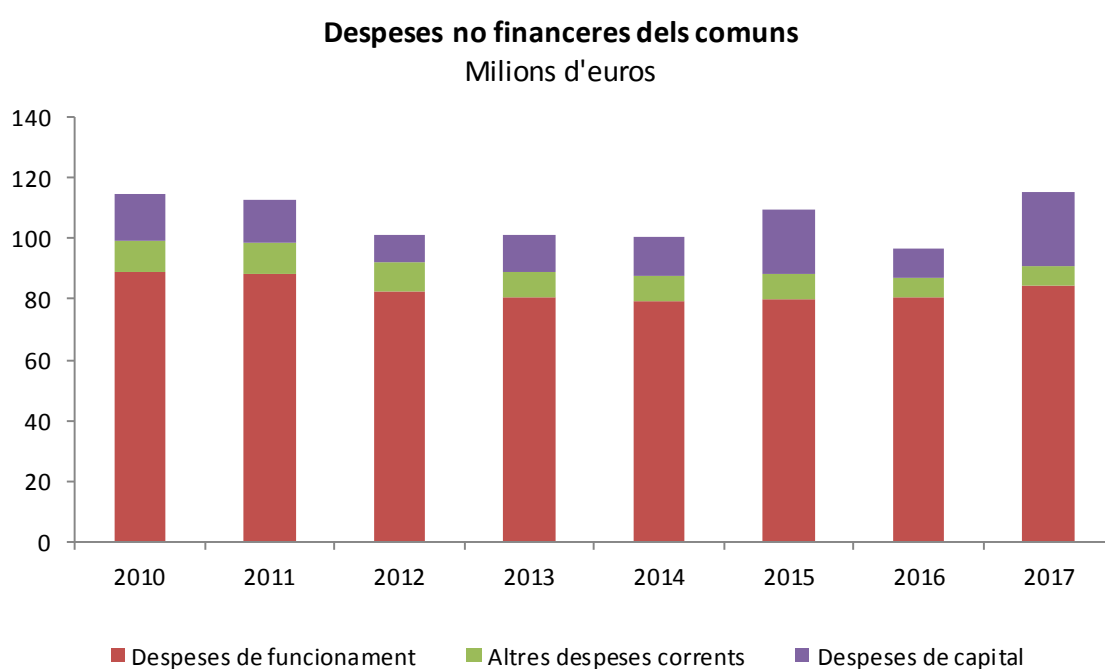
Les taxes i altres ingressos s'han reforçat com la partida d'ingressos corrents més important per als comuns.

D'aquesta manera, les taxes i altres ingressos s'han reforçat com la partida d'ingressos corrents més important per als comuns, amb un pes del 27,9% sobre el total, seguits dels impostos directes, que guanyen pes fins al 18,1%, i les transferències corrents (13,3%). Per contra, els ingressos de capital han augmentat un modest 0,9%, a causa de l'escàs increment de transferències de capital (0,4%), el segon capítol més important dels ingressos, amb una participació del 26,1%. Els ingressos per alienació d'inversions reals s'han incrementat significativament (32,2%), però el seu pes reduït fa que la seva aportació al total sigui poc significativa. Per acabar, cal esmentar que no hi ha hagut ingressos per operacions financeres, per segon any consecutiu.

Per parròquies, s'observa que només Sant Julià de Lòria ha registrat una caiguda d'ingressos (-2%). A l'altre extrem, el Comú que més ha augmentat els ingressos és Canillo (12,5%), seguit d'Escaldes-Engordany (8,1%) i Encamp (7,2%). La resta de comuns han incrementat la recaptació de forma més modesta, per sota del total. En aquest context, Andorra la Vella manté la primera posició del rànquing de comuns per volum d'ingressos totals, amb 39,1 milions (el 26,7% del total), mentre que Ordino continua sent el Comú amb menys ingressos, amb el 7,9% del total, equivalent a 11,5 milions d'euros.

2.2. Les despeses

Durant l'any 2017, les despeses liquidades pels comuns han augmentat l'11,8%, fins a assolir la xifra de 138,1 milions d'euros, la més elevada des de l'any 2009. Aquesta evolució contrasta amb el descens de l'1,7% registrat el 2016. Les despeses no financeres han progressat a un ritme encara més intens, del 19,2%, davant de la disminució de l'11,8% que van experimentar el 2016. Alhora, les operacions financeres s'han reduït el 14,6%, en part perquè s'ha moderat el volum d'amortització d'endeutament. Aquest avenç ha situat el percentatge d'execució de les despeses totals en relació amb el pressupost en el 96,6%.

Font: Administracions comunals / Departament d'Estadística.

En conseqüència, el pes de les despeses dels comuns en el total de despeses del sector públic d'Andorra (entès com l'Administració general i els comuns) ha pujat fins al 12,6%, un percentatge que, no obstant això, es manté per sota de la seva participació en els ingressos. Cal afegir que si només es tenen en compte les despeses no financeres, el pes dels comuns sobre el total de despeses de l'Administració puja fins al 21,8%, però també és inferior al dels ingressos no financers.

L'esforç inversor dels comuns ha estat el més important dels darrers vuit anys.

Per capítols, el creixement de les despeses dels comuns s'explica fonamentalment per la forta evolució alcista de les despeses de capital (156%), que creixen intensament després que es retallessin a la meitat l'any 2016, de manera que l'esforç inversor s'eleva a 24,1 milions d'euros, la xifra més alta dels darrers vuit anys. El creixement de les despeses de capital s'ha concentrat en les inversions reals, mentre que les transferències de capital han caigut.

Pel que fa a les despeses corrents, han registrat un increment del 4,4%, que contrasta amb la disminució de l'any anterior. Aquesta evolució alcista s'explica per l'augment del consum de béns i serveis (13%) i de les transferències corrents (4,7%). En contraposició, s'observa una reducció per setè any consecutiu de les despeses de personal (-0,8%) –que encara són el capítol més important amb un pes del 34,4% de la despesa total. Aquesta evolució posa de manifest la continuïtat de l'esforç de contenció fiscal que estan fent els comuns. Tanmateix, la disminució més destacable ha estat la de les despeses financeres (-18,7%), que ja acumulen sis exercicis consecutius de contenció, fet que al seu torn s'explica per la reducció del volum d'endeutament i dels tipus d'interès, que també ha beneficiat l'Administració general.

Per acabar, l'evolució de la despesa per parròquies mostra que Canillo i Sant Julià de Lòria l'han rebaixat (-13,1% i -12,1%, respectivament), fet que contribueix a explicar la millora del seu saldo fiscal de 2017. En canvi, la resta de comuns han augmentat la despesa i, molt especialment, Escaldes-Engordany (42,1%), fruit d'un important increment de l'esforç inversor, que explica el dèficit fiscal registrat. L'augment de despeses també ha estat significatiu –de doble dígit– als altres quatre comuns. Així, Andorra la Vella continua estant en la primera posició del rànquing dels comuns per volum de despeses, amb un pes del 25,6%, mentre que Ordino és el Comú amb el nivell absolut de despeses més baix (7,8% del total).

LIQUIDACIONS DELS PRESSUPOSTOS DE LES ADMINISTRACIONS COMUNALS (milers d'euros)						
	Ingressos			Despeses		
	2017	Var. 17/16	% 2017	2017	Var. 17/16	% 2017
Canillo	15.174	12,5	10,3	11.880	-13,1	8,6
Encamp	27.246	7,2	18,6	25.582	14,2	18,5
Ordino	11.530	1,5	7,9	10.809	11,2	7,8
La Massana	14.291	3,9	9,7	14.420	11,1	10,4
Andorra la Vella	39.112	3,2	26,7	35.301	11,8	25,6
Sant Julià de Lòria	13.056	-2,0	8,9	11.412	-12,1	8,3
Escaldes Engordany	26.198	8,1	17,9	28.746	42,1	20,8
Total	146.607	5,1	100,0	138.150	11,8	100,0

Font: Administracions comunals / Departament d'Estadística.

3. Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS)

La liquidació dels pressupostos de la Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) de l'any 2017, incloent-hi actius i passius financers, ha donat com a resultat un volum total d'ingressos de 294 milions d'euros, xifra lleugerament superior als 292 milions d'euros de despeses liquidades. Com a resultat, el saldo pressupostari de la CASS ha estat de 2 milions d'euros, el 24,5% més que el 2016. Si es tenen en compte els ingressos i les despeses no financeres, el superàvit de caixa no financer de la CASS s'eleva a 2,3 milions d'euros, un 37,1% més que l'exercici anterior, gràcies a un creixement dels ingressos lleugerament superior al de les despeses.

La CASS ha augmentat el superàvit pressupostari l'any 2017, tot i que aquest superàvit només representa el 0,1% del PIB.

Aquest superàvit representa tan sols el 0,1% del PIB, igual que el 2016 i molt inferior als valors entorn de l'1%-2% que havia representat els darrers anys (2010-2015). En tot cas, els excedents de cotitzacions corresponen a la branca de jubilació i s'aporten al Fons de reserva de jubilació, seguint la línia d'anys anteriors, per reforçar les reserves disponibles i afrontar els compromisos de despeses futures.

El règim andorrà de seguretat social

El sistema andorrà de seguretat social, gestionat per la CASS, s'estructura en dues branques:

1. La branca general, que cobreix les prestacions de reembossament, d'incapacitat temporal, de maternitat, de paternitat, de risc durant l'embaràs, d'invalidesa, de capital per defunció i les pensions d'orfenesa.

2. La branca de jubilació, que cobreix les prestacions econòmiques destinades a retribuir drets per jubilació i està integrada per la pensió de jubilació i les pensions de viduïtat temporals i vitalícies.

Cada una de les branques té les seves pròpies fonts de finançament i no es poden fer transferències de fons entre branques. Les cotitzacions actuals són d'un 22% del salari, del qual un 10% es destina al finançament de la branca general i un 12% a la branca de jubilació. La cotització es reparteix entre empresa i persona assalariada en una proporció de 15,5 punts a càrrec de l'empresa i 6,5 punts a càrrec de la persona assalariada. Els treballadors per compte propi cotitzen el mateix percentatge sobre la base del salari mitjà de l'any anterior, amb la possibilitat de deduccions en funció de determinats paràmetres.

La branca general es finança principalment per les cotitzacions, i el Govern finança el dèficit generat. L'any 2017 les necessitats de finançament pressupostari cursades al Govern han estat de 32,7 milions d'euros.

La branca de jubilació diferencia les prestacions contributives de les no contributives. Les prestacions que tenen la consideració de contributives es financen mitjançant els ingressos de les cotitzacions. L'any 2017 les pensions contributives han sumat un total de 80 milions d'euros. Les pensions no contributives es financen a través de transferències del Govern. La quantitat total transferida per aquest concepte l'any 2017 ha estat de 4,7 milions d'euros.

Els excedents de cotitzacions que es generen a la branca de jubilació de la CASS s'aporten al Fons de reserva de la jubilació, creat l'any 2015 per a la gestió i l'optimització financera, i tenen com a destinació exclusiva atendre les pensions futures de les persones que han cotitzat a la CASS. La dotació d'aquest Fons al tancament de 2017 ascendia a 1.247 milions d'euros, el 6,8% més que l'any anterior. Aquest increment s'explica per una

aportació feta per la CASS de 47,3 milions d'euros, lleugerament inferior a la de 2016, i un rendiment obtingut de 31,7 milions, bastant per sobre del registrat l'any anterior (24,3 milions d'euros).

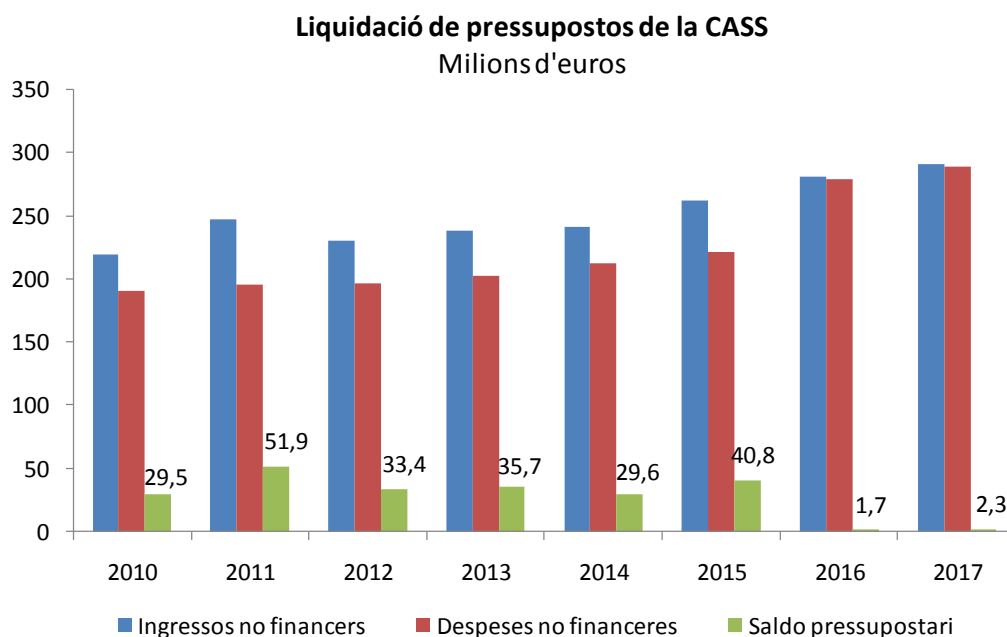
3.1. Els ingressos

L'any 2017 els ingressos no financers liquidats per la CASS han assolit la xifra de 292 milions d'euros, el 3,7% més que l'any anterior. Aquest creixement representa una moderació respecte al registrat un any abans (7%) i ha situat la taxa d'execució en el 103%.

La recaptació per cotitzacions socials ha crescut el 2017, per quart exercici consecutiu.

Per capítols, la font més important d'ingressos de la CASS són les cotitzacions socials, que sumen 250 milions d'euros i representen el 85,7% del total d'ingressos. Durant el 2017 han experimentat un increment, per quart exercici consecutiu, del 7%, que respon a l'augment del nombre d'assalariats registrat el 2017 (3%), de la massa salarial (3,8%) i del nombre de comptes propis (6,5%). Cal precisar que la xifra de 250 milions d'euros inclou les cotitzacions patronals, les cotitzacions a càrrec dels assalariats, les cotitzacions de les persones que realitzen una activitat per compte propi i les cotitzacions liquidades imputables a prestacions econòmiques de la CASS (pensions de jubilació i viduitat vitalícia, pensions d'invalidesa i incapacitats temporals).

El segon capítol més important d'ingressos de la CASS és el de les transferències corrents, procedents de l'Administració general, que s'han situat en 38 milions d'euros, el 13% del total, després d'haver-se reduït el 16,4% el 2017. Els ingressos no financers de la CASS es completen amb una petita aportació de taxes i altres ingressos, que han pujat el 62,9% el 2017, i d'ingressos patrimonials, que s'han reduït el 10,1%, fins a representar l'1,3% i el 0,01% del total, respectivament. Finalment, cal afegir que els ingressos per operacions financeres s'han reduït l'1,2%, fins als 2,4 milions d'euros el 2017.

Font: CASS / Departament d'Estadística.

3.2. Les despeses

Les despeses no financeres liquidades per la CASS durant l'any 2017 han assolit un import de 289 milions d'euros, xifra que representa un increment del 3,5%, molt més moderat que el de l'exercici anterior (26%). Així, les despeses han crescut lleugerament per sota dels ingressos, amb una taxa d'execució pressupostària del 102%. A més, les despeses per operacions financeres han augmentat el 7,6%, fins a 2,7 milions d'euros, un import que, no obstant això, se situa molt per sota dels valors d'abans de 2016.

L'any 2017 les prestacions han crescut menys que les cotitzacions.

La distribució per capítols mostra que les despeses es concentren, com és lògic, en les transferències corrents, on es comptabilitzen les prestacions, amb un volum de 235 milions d'euros, el 5% més que l'any anterior, i un pes sobre el total del 81,2%. Aquest increment és inferior al registrat per les cotitzacions, fet que ha estat determinant per l'increment del superàvit de 2017. Cal precisar que dins d'aquesta partida s'hi inclouen les prestacions no contributives finançades pel Govern mitjançant transferència corrent i les despeses per cotitzacions, a càrrec de la CASS, generades per les prestacions econòmiques atorgades.

La resta de despeses es reparteixen entre despeses de personal, que han augmentat el 2,8%, i representen l'1,7% del total, i consum de béns corrents i serveis, que s'ha incrementat el 5,9% i representa el 0,6% del total. Les despeses en inversions reals són testimoniales i també les despeses financeres, ja que la CASS no té endeutament.

3.3. Branca general de la CASS

La distribució dels ingressos i les despeses de la CASS per branques mostra que en el cas de la branca general els ingressos per cotitzacions han augmentat l'11,3%, fins als 118,5 milions d'euros, com a resultat de diversos factors. En primer lloc, per la millora del mercat de treball, que s'ha traduït en un increment del nombre d'assalariats i comptes propis. En segon lloc, per un efecte base de comparació, ja que el 2016 hi va haver un increment de cotitzacions del 2%, que va entrar en vigor l'abril de 2016. I, en tercer lloc, per la forta recaptació en cotitzacions extemporànies fins als límits de 5 anys de prescripció legal, sobre els conceptes de retribució en espècie, fruit de diversos controls realitzats.

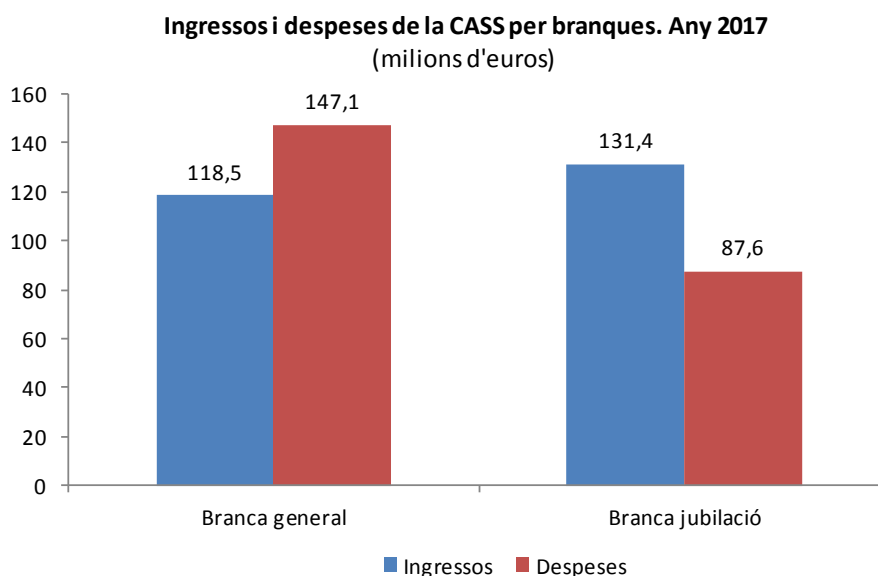
L'any 2017 hi ha hagut una reducció del dèficit de la branca general, afavorida per l'increment de cotitzants i la reducció del nombre de pensionistes.

L'alça de les despeses de prestacions de la branca general ha estat més moderada, del 5,1%, fins a 147,1 milions d'euros. Aquesta evolució ha estat afavorida per la reducció l'any 2017 del nombre de pensionistes a càrrec d'aquesta branca, que ha estat de l'1,2%, fins a les 2.564 persones.

En tot cas, la despesa ha superat amb escreix els ingressos d'aquesta branca. Cal recordar que el desequilibri entre ingressos i despeses de la branca general és un problema que va començar l'any 2007 i que es va agreujar durant els anys de crisi econòmica fins a assolir un màxim el 2015.

Tanmateix, l'evolució de 2017 s'ha caracteritzat per una reducció del dèficit (30,8 milions d'euros) respecte al 2016. Aquest desequilibri es finança amb aportacions del pressupost del Govern, una situació que es repeteix des de l'any 2012, després que l'any 2011 es van exhaurir les reserves acumulades d'aquesta branca i d'acord amb el que disposa l'article 86.3 de la Llei 17/2008. D'ara endavant les perspectives d'envelliment progressiu de la població i la cronificació creixent de les malalties fan pensar

que el cost sanitari continuarà creixent, i aquest fet dificultarà la recuperació d'una situació d'equilibri financer, si es mantenen les condicions actuals de cotització i cobertura.

Nota: Dades relatives als ingressos per cotitzacions i a les despeses de prestacions.

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social.

3.4. Branca de jubilació de la CASS

Pel que fa a la branca de jubilació, els ingressos per cotitzacions han crescut el 3,5% fins als 131,4 milions d'euros, una quantitat que encara supera la de les despeses. Concretament, l'any 2017 la despesa total de prestacions de la branca de jubilació va ser de 87,6 milions d'euros, amb un creixement del 4,7% respecte a l'exercici anterior, superior al dels ingressos.

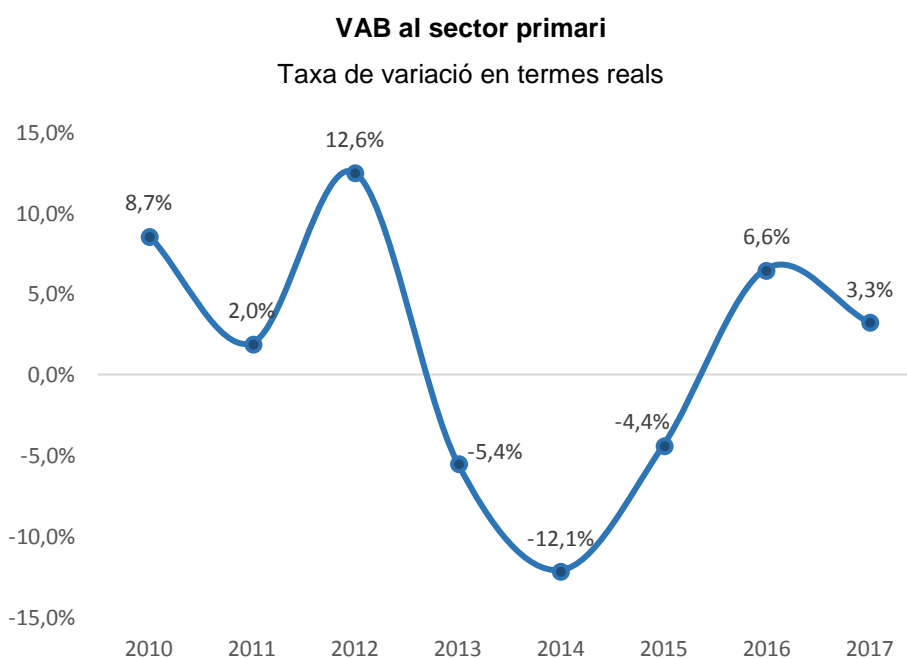
Aquesta evolució alcista s'explica, en part, per un augment del 2% del nombre de pensionistes l'any 2017, fins a assolir una xifra de 12.200 persones al desembre. Tot i això, la taxa de dependència ha millorat l'1,5% fins a situar-se en 3,87 assegurats actius per cada pensionista al mes de desembre de 2017, una evolució que ha estat afavorida per l'increment de la població activa.

Malgrat tot, d'ara endavant les anàlisis fetes per la mateixa CASS adverteixen que el ritme de despesa s'accelerarà a causa de la incorporació progressiva al col·lectiu dels jubilats de generacions molt nombroses amb uns imports de pensions força elevats en relació amb les cotitzacions realitzades. Aquesta situació requerirà, doncs, prendre mesures per tal de garantir l'equilibri financer del sistema a llarg termini.

L'economia andorrana: evolució dels principals sectors

IX. El sector primari

El sector primari és l'activitat amb un pes més petit de l'economia andorrana. Representa únicament el 0,6% del VAB andorrà, la qual cosa fa que els canvis en aquest sector no afectin significativament l'evolució del PIB total de l'economia. El VAB del sector agrari va seguir una trajectòria contractiva durant el període 2013-2015, però el 2016 es va produir un canvi de tendència i es va assolir novament una taxa positiva del 6,6% en termes reals. El 2017 ha continuat la dinàmica alcista però s'ha moderat fins al 3,3%. La llarga crisi econòmica i la forta competència exterior han empès agricultors i ramaders a fer esforços per introduir millores en el procés de producció, per aconseguir segells de qualitat i per integrar-se gradualment a la unió duanera europea.

Font: Departament d'Estadística.

El 2017 ha continuat la dinàmica alcista del VAB agrari, però s'ha moderat fins al 3,3% en termes reals.

Malgrat aquesta evolució positiva de l'activitat, l'ocupació i el teixit empresarial han disminuït el 2017. D'una banda, el nombre d'assalariats ha passat de 171 el 2016 a 167 el 2017, fet que representa un descens del 2,6%. En canvi, el 2017 els salaris

mensuals mitjans del sector han augmentat, per segon any consecutiu, per sobre del 3,5%. Concretament, el 2017 el salari mitjà ha estat de 1.508,2 euros, un 3,7% més que l'any anterior. D'altra banda, a finals de 2017 hi havia 228 empreses dedicades al sector primari, quatre menys que un any enrere. En perspectiva temporal el teixit empresarial del sector primari s'està contraent des de l'any 2013, quan es va assolir el nombre màxim, amb 245 empreses. L'estructura empresarial està basada en la microempresa, ja que el 96% de les empreses d'aquest sector tenen entre 1 i 5 treballadors, i només 10 empreses tenen 6 o més treballadors.

Es produeix un descens progressiu del nombre d'explotacions de conreus des de 2012.

El 2017 també ha disminuït el nombre d'explotacions de conreu. Concretament, s'han registrat 312 explotacions, tres menys que l'any anterior, amb una superfície conreada de 21 km². La parròquia amb més activitat continua sent Sant Julià de Lòria, amb 65 explotacions, i Escaldes-Engordany tanca el rànquing amb únicament 28 explotacions. En perspectiva temporal, s'observa un descens progressiu del nombre d'explotacions en els darrers cinc anys: el 2012 hi havia 366 explotacions i el 2017 n'hi ha hagut 312. En canvi, la superfície total conreada s'ha mantingut pràcticament constant en el mateix període, entorn dels 20 km² (en SAU), la qual cosa significa que les explotacions tenen una dimensió mitjana cada cop més gran.

Explotacions i superfície de conreu per parròquia. Any 2017

	Explotacions	Superfície SAU (m²)	% SAU total
Canillo	48	3.433.032	17%
Encamp	46	2.327.906	12%
Ordino	34	2.705.470	13%
La Massana	55	3.060.576	15%
Andorra la Vella	36	717.735	4%
Sant Julià de Lòria	65	7.425.031	37%
Escaldes-Engordany	28	509.136	3%
Total	312	20.178.886	100%

SAU: Superfície agrària útil.
Font: Departament d'Agricultura.

Per tipus de conreu, el 60,8% de la superfície total de les explotacions es destina al peixeder; el 25,9%, al dall, i el 7,2%, al tabac. Els últims cinc anys ha disminuït significativament la superfície que es dedica a l'erm, al cultiu de patates, a vinya, farratge i plantes aromàtiques i medicinals. En canvi, ha augmentat la superfície dedicada a productes de l'hort, i en menor mesura, a dall i peixeder. Però destaca sobretot el fort creixement de la superfície agrària destinada a arbres diversos, per exemple, fruiters, gerds i remolatxa, que ha passat de 9.500 m² el 2012 a 30.500 m² el 2017.

El 2017 el cultiu de la vinya ocupa 86.379 m² de superfície, idèntica a la de l'any anterior. El 2017 ha estat el primer any d'implementació del segell de qualitat dels vins del Principat. A més, el Govern ha començat a donar ajudes econòmiques als cellers que s'hi sumin, per l'esforç suplementari que han de fer per participar d'aquesta qualitat controlada, que és el pas previ necessari per obtenir el d'indicació geogràfica protegida (IGP) que atorga la UE.

Superfície agrària per tipus de conreu (en m²). Evolució dels últims cinc anys.

	2012	2017	Variació 2012/2017	% 2017
Peixeder	12.605.792	12.763.794	1,3%	60,8%
Dall	5.210.147	5.442.330	4,5%	25,9%
Tabac	1.503.335	1.517.116	0,9%	7,2%
Erm	501.455	428.719	-14,5%	2,0%
Hort	124.471	168.538	35,4%	0,8%
Patates	243.456	148.557	-39,0%	0,7%
Vinya	109.875	86.379	-21,4%	0,4%
Diversos ⁽³⁾	9.514	30.549	221,1%	0,1%
Farratge ⁽²⁾	26.965	21.622	-19,8%	0,1%
Altres	418.154	401.393	-4,0%	1,9%
PAM ⁽¹⁾	40.683	---	---	---
Total	20.793.847	21.008.998	1,0%	100%
Superfície agrària útil (SAU) -en m²	19.874.237	20.178.886	1,5%	

⁽¹⁾ Plantes aromàtiques i medicinals / ⁽²⁾ Farratge per peixeder / ⁽³⁾ Arbres fruiters, gerds, remolatxa.

SAU: Superfície agrària útil.

Font: Departament d'Agricultura.

El 2017 ha estat un any negatiu per al cultiu del tabac a causa de les fortes pedregades de l'estiu.

El 2017 ha estat un any força complicat per al cultiu del tabac com a conseqüència de la climatologia, a diferència de 2016, que va ser un any positiu. Si bé la declaració de les quotes de tabac es va mantenir estable respecte als anys anteriors, a l'estiu es van produir pedregades molt importants que van afectar pràcticament de forma generalitzada totes les parròquies. En mitjana, el percentatge d'afectació dels cultius del país ha estat del 70% i, després del peritatge de dany real, el percentatge ha estat del 58% (sumant els diferents graus d'afectació).

Com a resultat d'aquesta situació, la collita de tabac ha experimentat un descens del 10% en relació amb l'any anterior, de manera que el 2017 ha estat el pitjor any des de 2007, quan la producció va arribar a caure un 22,5%. Aquest retrocés en la collita de 2017 ha estat generalitzat a totes les parròquies excepte a Sant Julià de Lòria (la més gran, ja que concentra el 36,7% de la producció del país), on la collita pràcticament s'ha mantingut en els nivells de l'any precedent. Les caigudes més importants en la collita de tabac s'han produït a Encamp (-65,1%), Escaldes-Engordany (-10%), Canillo (-8,6%) i Andorra la Vella (-7,9%). En total, el volum produït, un cop ajustat a les quotes que tenen assignades els colliters, ha estat de 219.563 kg, uns 24.520 kg menys que l'any 2016.

Collita de tabac per parròquies (quilograms)

	2016	2017	Var.17/16 (%)	% s/total 2017
Canillo	15.933,4	14.561,5	-8,6%	6,6%
Encamp	29.461,5	10.271,7	-65,1%	4,7%
Ordino	31.652,8	31.499,7	-0,5%	14,3%
La Massana	45.512,6	44.797,4	-1,6%	20,4%
Andorra la Vella	30.078,7	27.688,6	-7,9%	12,6%
Sant Julià de Lòria	80.075,1	80.510,7	0,5%	36,7%
Escaldes-Engordany	11.369,6	10.233,6	-10,0%	4,7%
Total	244.083,7	219.563,2	-10,0%	100%

Font: Departament d'Agricultura / Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra (AFPTA).

Tot això es produeix en un moment clau, perquè s'està negociant amb la UE la proposta concreta sobre quins seran els productes agrícoles que passaran a integrar-se a la unió duanera i quins seguiran fora durant un temps per accedir-hi de manera gradual.

La UE accepta allargar fins a 30 anys el tracte preferent del tabac en el procés d'integració duanera.

Al desembre de 2017 la Unió Europea va acceptar allargar fins a 30 anys el tracte preferent del tabac en el procés d'integració duanera, si bé a partir del setè any Andorra haurà d'anar renunciant als drets de duana que té actualment i haurà d'anar assumint el cabal comunitari amb l'objectiu d'arribar als drets de duana zero. Com a contrapartida, Andorra haurà de demostrar que està diversificant la seva economia per fer minvar la dependència econòmica del tabac. També haurà de demostrar el seu compromís amb la lluita contra el frau i el contraban. Així mateix, el Govern s'ha compromès amb la UE a reduir el diferencial de preu respecte als països de l'entorn (actualment d'un 30% amb Espanya), a incorporar una etiqueta identificadora al paquet de tabac i a prohibir-ne la publicitat.

Una altra novetat que s'ha produït el 2017 en relació amb el tabac és la pujada fiscal que afecta el consum. El Govern ha pujat un 10% la taxa del tabac, una mesura que va entrar en vigor al març de 2017. El preu del paquet de tabac s'ha pujat de mitjana uns quinze cèntims, que a nivell percentual representa un increment mitjà del 4,5%. Aquest augment impositiu s'estima que suposarà un increment dels ingressos de l'Estat de 10 milions d'euros.

El 2017 l'augment de la cria d'ovins compensa la davallada de la resta de tipus de bestiar.

El 2017 el cens ramader ha augmentat un 6,8% –se n'han registrat 5.564 unitats–, i s'ha trencat així amb l'evolució negativa dels dos anys anteriors (el 2016 la cabana ramadera va disminuir el 5% i el 2015, el 7,5%). Aquesta evolució a l'alça s'ha produït únicament com a conseqüència de la cria i l'explotació d'ovins, que ha crescut el 17,2%, ja que ha passat de 2.727 caps de bestiar el 2016 a 3.196 el 2017. Aquest augment espectacular en la cria d'ovins ha permès compensar el descens que han patit la resta de tipus de bestiar. Així, el volum d'equins ha disminuït un 11%; el bestiar cabrum, un 2,5%, i el bestiar boví, un 2,4%. Cal recordar que, després de la ramaderia

ovina –que representa el 57% del total–, les més importants són la bovina, amb un pes del 28%, i l'equina, amb el 10,5%. El bestiar cabrum només representa el 4,2% dels caps de bestiar total.

Cabana ramadera (caps de bestiar adult)

	2016	2017	Var.17/16 (%)	% s/total 2017
Total bovins (braus, vaques)	1.585	1.547	-2,4%	27,8%
Total equins (animals de treball, sementals, eugues)	657	585	-11,0%	10,5%
Total ovins (marrans, ovelles)	2.727	3.196	17,2%	57,4%
Total cabrum (bocs, cabres)	242	236	-2,5%	4,2%
Total caps de bestiar	5.211	5.564	6,8%	100%

Font: Departament d'Agricultura.

L'any 2013 es va iniciar un procés de comercialització de la carn de vedella andorrana sota el segell de control i garantia Carn de qualitat controlada d'Andorra i el segell d'indicació geogràfica protegida Carn d'Andorra IGP, però sembla que l'impacte positiu sobre el cens ramader boví s'està esgotant. Per això, la societat Ramaders d'Andorra SA ha començat a treballar conjuntament amb quatre centres d'investigació i dues empreses d'Espanya i de França en el projecte DietaPYR2, emmarcat en el Pla Poctefa. Es tracta d'un projecte europeu que pretén innovar i aplicar noves tecnologies a la cadena productiva del bestiar boví autòcton del Pirineu, amb l'objectiu de diferenciar una carn de qualitat associada a un sistema productiu tradicional de la zona. La iniciativa compta amb un pressupost global de 2,3 milions d'euros i es realitzarà al llarg de tres anys.

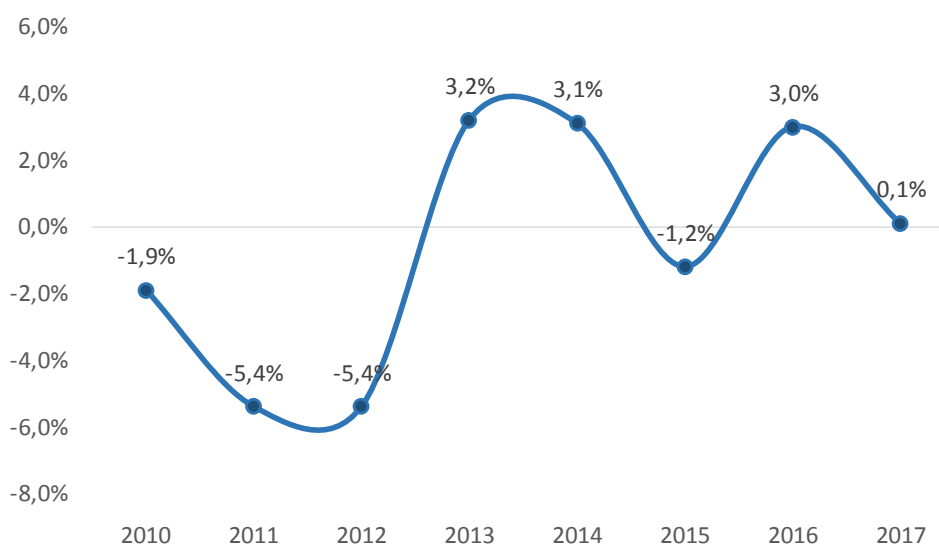
Respecte a la carn equina, des de 2015 la societat Ramaders d'Andorra SA comercialitza la carn de cavall sota el segell de control i garantia. Els processos de certificació del Govern o d'empreses contractades asseguren que els animals, nascuts a Andorra, són alletats per la mare durant sis mesos en condicions de pastura lliure (fons de vall, rebaixants i muntanya), són engreixats mitjançant un aliment concentrat especialment formulat per a les condicions de cria d'Andorra i, posteriorment, són sacrificats a l'Escorxador Nacional. La comercialització d'aquests animals es du a terme tant al Principat d'Andorra, per proveir el mercat nacional, com mitjançant l'exportació a altres països.

X. La indústria

El 2017 el sector de la indústria i manufactura ha registrat un creixement pràcticament nul, després de l'increment del 3% de l'any anterior i del descens observat el 2015. Un dels principals motors d'aquest sector és l'activitat de producció i distribució energètica, una branca productiva amb una component més volàtil que altres sectors econòmics. El conjunt del sector de la indústria i manufactura té un pes reduït en l'economia andorrana en comparació amb el que té als països veïns, ja que el 2017 només ha representat el 5,1% del VAB. L'evolució trimestral mostra que el sector ha anat de més a menys. El primer trimestre de 2017 el VAB industrial va créixer un 1,6% interanual, però en el segon es va estancar i en el tercer i quart trimestres va experimentar variacions negatives idèntiques (-0,6%).

VAB del sector de la indústria i manufactura

Taxa da variació en termes reals

Font: Departament d'Estadística.

El sector industrial i manufacturer s'estanca el 2017.

Aquest estancament de l'activitat industrial també es manifesta en els indicadors empresarials i del mercat laboral. En particular, al desembre de 2017 en el sector secundari s'ha mantingut el nombre de 303 empreses, una xifra idèntica a la de 2016. La dimensió mitjana de la indústria andorrana és petita, ja que només 12 empreses de les 303 existents tenen més de 25 treballadors. L'ocupació del sector tampoc no ha crescut. Concretament, la xifra d'assalariats del sector industrial és de 1.603 persones,

lleugerament inferior a la de l'any anterior (1.615 assalariats). Aquest descens moderat del 0,7% de l'ocupació assalariada del sector industrial de 2017 contrasta amb els augments que s'havien registrat els dos anys anteriors (2% el 2015 i 1,5% el 2016). Finalment, els salaris mitjans del sector es comencen a recuperar i superen per primer cop els 2.200 euros, amb un increment de l'1,9% respecte a l'any anterior, la pujada més important des de l'any 2009. Cal recordar que entre 2010 i 2016 els salaris s'han mantingut pràcticament estancats en mitjana anual.

Nombre d'assalariats en el sector industrial

	2007	2016	2017	% s/total 2017	Var. 17/16
Indústries extractives	6	3	1	0,1%	-63,6%
Indústries manufactureres	1.788	1.452	1.434	89,4%	-1,3%
Indústries de productes alimentaris i begudes	230	236	235	14,7%	-0,1%
Indústries del tabac	254	239	239	14,9%	0,1%
Indústries tèxtils	58	36	35	2,2%	-4,1%
Indústries de la confecció i de la pelletteria	1	1	2	0,1%	61,5%
Indústries de la fusta i del suro; cistelleria i esparteria	270	118	120	7,5%	1,0%
Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	292	200	201	12,5%	0,8%
Indústries químiques	83	117	109	6,8%	-7,1%
Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	2	15	13	0,8%	-16,0%
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	63	34	42	2,6%	25,1%
Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	148	119	128	8,0%	7,7%
Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	154	126	131	8,1%	3,5%
Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	---	2	1	0,1%	-52,0%
Fabricació de maquinària i materials elèctrics	21	7	7	0,5%	-2,2%
Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, precisió, òptica i rellotg.	139	161	131	8,2%	-18,8%
Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	---	2	2	0,1%	0,0%
Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	60	25	25	1,5%	0,0%
Reciclatge	13	13	14	0,9%	8,2%
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua	147	160	169	10,5%	5,2%
TOTAL	1.940	1.615	1.603	100%	-0,7%

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

La indústria del tabac va perdre un 13% d'ocupació entre 2013 i 2016, mentre que el 2017 s'ha mantingut estable.

Una de les principals indústries del país és la del tabac, que el 2017 s'ha caracteritzat per una certa estabilitat tant en ocupació com en establiments. El 2017 hi ha hagut 239 assalariats de mitjana, igual que l'any anterior, que és la xifra més baixa des de l'inici de la sèrie històrica (principis dels 90). Cal recordar que entre 2013 i 2016 va perdre el 13% de l'ocupació. Aquest sector representa gairebé el 15% de l'ocupació industrial total, un pes similar al que té la indústria alimentària i de begudes (14,7%). El nombre d'establiments del subsector del tabac s'ha mantingut en sis, igual que els últims tres anys, i les importacions de tabac han augmentat un 3%, fins als 28 milions d'euros.

El 2017 la producció d'energia elèctrica ha augmentat un 9,3% i ha disminuït la importació d'electricitat.

El sector de producció i distribució d'energia elèctrica és el quart més important en termes d'ocupació, després de la indústria del tabac, de la indústria d'alimentació i begudes i de l'edició i arts gràfiques, amb un pes sobre el total d'assalariats del 10,5%, i una variació positiva del 5,2% respecte al 2016. El 2017 la producció nacional d'energia elèctrica ha registrat un augment interanual del 9,3%, gràcies a: (i) l'augment de la producció fotovoltaica (80,3%, malgrat que només serveix el 0,1% del consum total); (ii) la posada en marxa de la Central tèrmica de cogeneració de Soldeu a partir de desembre de 2016 (que cobreix el 0,7% del consum); (iii) l'augment de la producció tèrmica de residus urbans del Centre de tractament de residus de Comella (20,4%); i, finalment, (iv) l'increment registrat per l'energia hidràulica per la posada en funcionament de la minicentral hidroelèctrica d'Arcalís (3,2%), que és la font de producció elèctrica més important, ja que produeix el 15% de l'electricitat total consumida a Andorra.

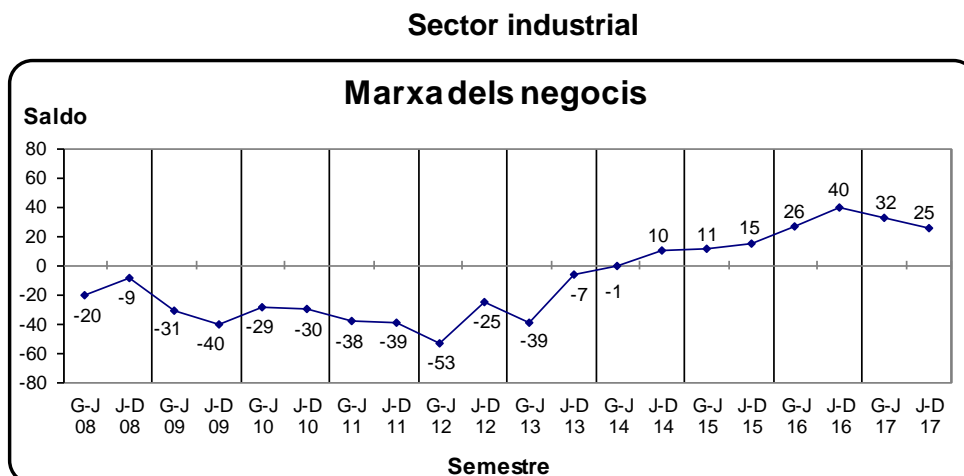
D'altra banda, el consum interior ha disminuït un 0,8% interanual, en contrast amb els augments registrats els dos anys anteriors. Per sectors, el consum d'energia ha augmentat en les llars, la indústria, l'hoteleria i restauració i en els altres serveis, però aquest augment ha quedat compensat per una disminució del consum en la construcció, en l'enllumenat públic, a les estacions d'esquí i en les administracions. Com a resultat de la conjunció d'un augment de la producció i d'una lleugera caiguda del consum, la importació d'energia elèctrica, que representa el 81,2% del consum total, ha disminuït un 2,9% el 2017.

El 2017 les importacions de carburants han tingut una evolució similar a la del consum d'energia elèctrica (-0,2%). Per tipus, només han augmentat les importacions de benzina sense plom (2,2%) i la de gasoil per a locomoció (0,7%), mentre que han disminuït les importacions de fuel domèstic (en un 3%).

El 2017 la xifra de negocis de la indústria ha moderat el creixement.

Els resultats de l'enquesta de conjuntura de la Cambra assenyalen que la recuperació ha seguit avançant gradualment en el sector industrial, si bé el ritme de creixement s'ha alentit respecte a l'any anterior, en línia amb el que mostren les dades de VAB. Les empreses industrials han indicat un increment mitjà de la xifra de negocis del 3,1% –mig punt menys que l'augment anotat l'any 2016—, i han assenyalat una evolució força estable del ritme de creació d'ocupació.

Concretament, pel que fa a la marxa dels negocis, les empreses han continuat fent una valoració positiva de la seva evolució en el tram final de l'exercici 2017, però menys optimista que en els dos semestres anteriors.

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

La majoria d'indicadors d'activitat i de confiança del sector han confirmat el gir cap a una tendència positiva però més moderada que el 2016. La producció industrial ha experimentat un augment moderat la segona meitat de 2017, per setè semestre consecutiu, si bé el ritme de creixement s'ha mostrat en conjunt menys intens que un any enrere. Aquesta tendència a l'alça dels volums de producció, encara que molt

tímida i gradual, es pot atribuir en part a una evolució més favorable de la demanda domèstica, però també a un augment del ritme exportador de les empreses davant la millora de l'entorn econòmic exterior. En aquest sentit, cal destacar que l'any 2017 les exportacions totals de béns han crescut un 17%, com a resultat de la millora progressiva dels mercats europeus i, en particular, d'Espanya i França.

Opinió de les empreses sobre l'evolució industrial (% d'empreses)

		2015			2016			2017		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	26	31	29	36	46	41	44	36	40
	Regular	60	53	57	54	48	51	44	53	49
	Dolenta	15	16	16	10	6	8	12	11	12
	Saldo	11	15	13	26	40	33	32	25	29
2. Comandes (semestre observat)	Elevades	10	13	12	11	15	13	12	9	11
	Normals	50	57	54	60	56	58	63	64	64
	Baixes	40	30	35	29	29	29	25	27	26
	Saldo	-30	-17	-24	-18	-14	-16	-13	-18	-16
3. Estocs de productes acabats (semestre observat)	Excessiu	10	6	8	9	6	8	6	10	8
	Adequat	45	46	46	47	44	46	54	57	56
	Insuficient	2	0	1	3	4	4	6	1	4
	Sense estocs	44	49	47	41	46	44	34	32	33
	Saldo	8	6	7	6	2	4	0	9	5
4. Grau mitjà d'utilització de la capacitat productiva (en %) (semestre observat)		64,0	65,2	64,6	67,7	66,9	67,3	68,6	70,7	69,6
5. Producció (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Més alta	27	32	30	33	45	39	29	40	35
	Semblant	53	44	49	45	38	42	56	38	47
	Més baixa	20	24	22	22	17	20	15	22	19
	Saldo	7	8	8	11	28	20	14	18	16
6. Preus de venda (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	7	4	6	13	7	10	14	11	13
	Iguals	77	78	78	74	81	78	74	82	78
	Més baixos	16	17	17	13	12	13	12	7	10
	Saldo	-9	-13	-11	0	-5	-3	2	4	3
7. Personal ocupat (en comparació amb el semestre anterior)	Més	8	10	9	6	12	9	9	11	10
	Igual	82	83	83	86	75	81	83	85	84
	Menys	10	7	9	9	13	11	8	4	6
	Saldo	-2	3	1	-3	-1	-2	1	7	4

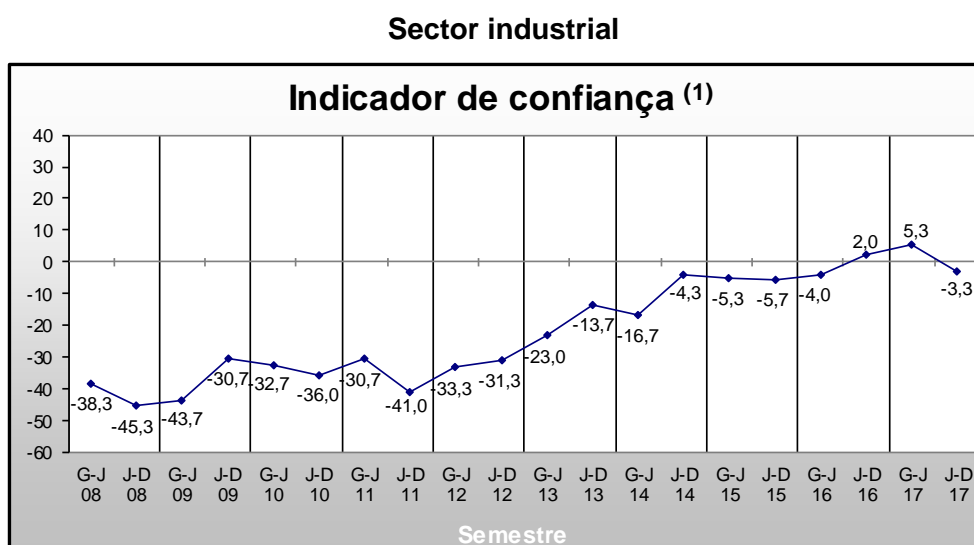
Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

L'opinió de les empreses sobre els preus de venda ha millorat lleugerament. En concret, el 2017 un 13% de les empreses han opinat que els preus han augmentat en comparació amb el semestre anterior, davant d'un 10% que han opinat que han baixat. Aquest canvi de tendència en l'evolució dels preus és el resultat lògic que es deriva de la recuperació econòmica i que s'ha traduït en una millora tant de la demanda interna com de l'externa. En aquest context, l'ocupació de personal ha mantingut una tendència força estable, però millorant lleugerament en la segona meitat de 2017.

Les empreses industrials han moderat l'optimisme de cara a la primera meitat de 2018.

De cara a la primera meitat de l'any 2018, les empreses industrials han moderat l'optimisme. Les indústries preveuen que la millora de la situació dels negocis serà més aviat discreta, en línia amb uns increments més moderats de la cartera de comandes i dels volums de producció. En aquest context, el grau mitjà d'utilització de la capacitat productiva es mantindrà entorn del 70%. Però les empreses també avancen una tendència a l'alça dels preus de venda més accentuada i un comportament una mica més vigorós del ritme de creació d'ocupació.

L'indicador de confiança, que sintetitza la situació de l'activitat de la indústria, mostra un cert refredament el segon semestre i, per tant, suggereix que la recuperació d'aquest sector es mantindrà feble el 2018.

(1) Mitjana dels saldos de la cartera de comandes total, de la tendència de la producció i dels estocs de productes acabats canviats de signe.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Quant als obstacles que limiten la marxa dels negocis, a banda de la debilitat de la demanda (esmentat pel 58% de les empreses) i de l'augment de la competència (citada pel 45%), la resta de preocupacions més rellevants s'han centrat en la manca de mà d'obra qualificada i en l'augment dels costos d'explotació, ambdós factors assenyalats pel 41% del total d'empreses enquestades.

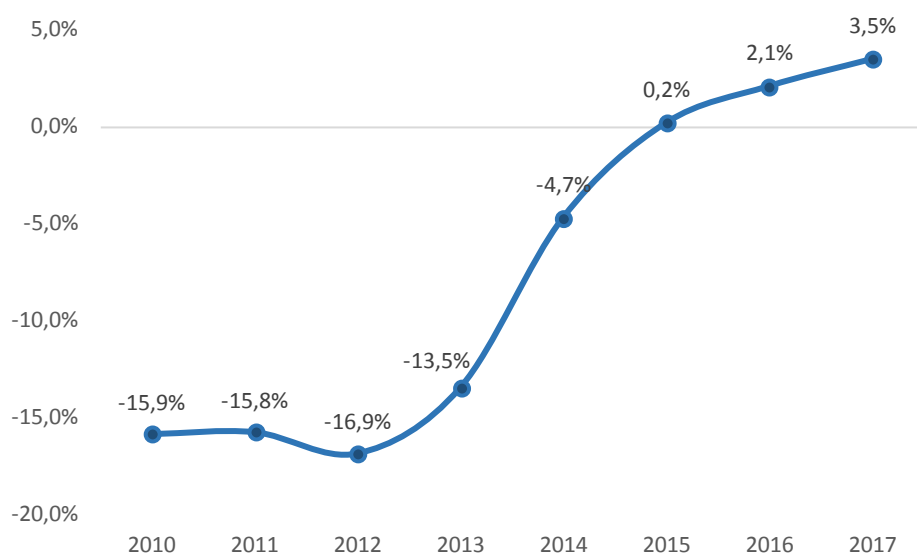

XI. La construcció i la indústria auxiliar

L'any 2017 el sector de la construcció i la seva indústria auxiliar ha reforçat la senda expansiva que va iniciar el 2015. Segons les xifres oficials de PIB publicades pel Govern, el 2017 el VAB de la construcció ha registrat una variació del 3,5%, superior al 2,1% assolit el 2016 i al 0,2% de 2015. Aquesta fase expansiva recent del sector ha estat precedida per un període recessiu molt intens. Com a resultat d'aquesta evolució, el pes de la construcció en el VAB total s'ha començat a recuperar, però encara és molt baix, només del 5,9% el 2017, en comparació amb el màxim del 12,6% que va arribar a assolir l'any 2006.

VAB del sector de la construcció

Taxa de variació en termes reals

Font: Departament d'Estadística.

La construcció ha accelerat el creixement el 2017.

En l'exercici 2017 les xifres del sector de la construcció han estat globalment positives per segon any consecutiu, sobretot gràcies a l'impuls de l'obra nova i la rehabilitació, tot i que l'obra civil aquest any també hi ha contribuït positivament. D'una banda, l'ocupació del sector ha augmentat, per segon any consecutiu, un 2,1% anual, fins als 2.875 assalariats, després d'un llarg període contractiu que va anar de 2007 a 2014. Malgrat el recent augment, la xifra d'assalariats del sector de la construcció encara és un 58% inferior al màxim assolit el 2006 (6.788 assalariats). El 2017 els salaris mitjans

han augmentat un 3,2%, que és l'augment més gran des de 2007, pressionats per la manca de mà d'obra formada en el sector. D'altra banda, el 2017 les importacions de materials de la construcció també han experimentat un augment, que ha estat del 3,1%, en contrast amb l'evolució negativa de l'any anterior, un fet que mostra la fase de recuperació en què es troba el sector. Finalment, el 2017 el nombre d'establiments empresarials del sector és de 795, l'1,7% més que el 2016.

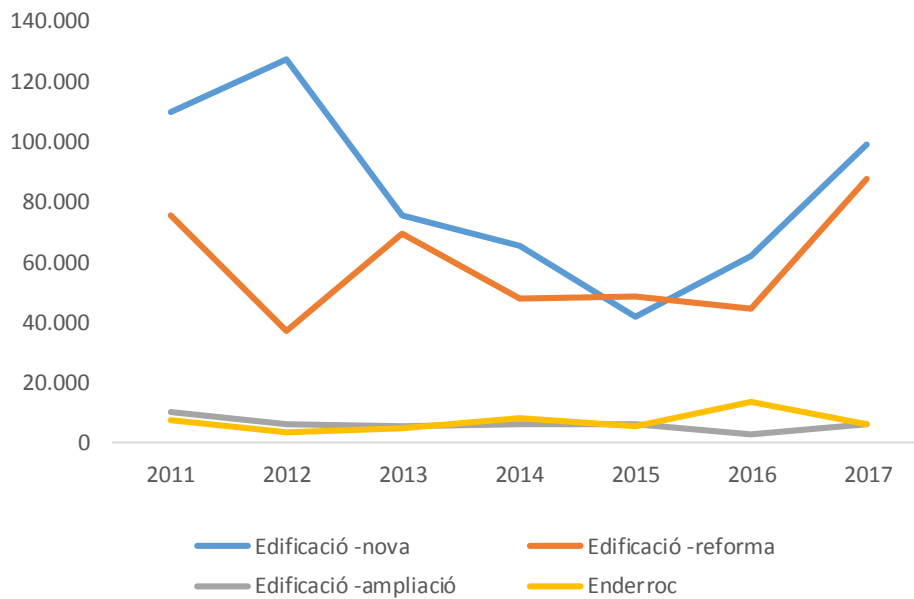
El 2017 l'obra nova, la rehabilitació i, aquest any també, l'obra civil han contribuït a impulsar la recuperació del sector.

Quant al sector residencial, cal assenyalar que el nombre de projectes visats també ha reprès amb força el creixement els darrers dos anys. El 2017 s'han visat 591 projectes, un 15% més que l'any anterior. Aquest augment se suma al 20% de l'any 2016. Dels 199.713 m² visats, el 50% corresponen a obra nova; el 44%, a reforma, i el 6% restant, a enderroc o ampliació. Aquests augments tan importants es produeixen perquè es parteix de xifres molt baixes després de la intensa crisi viscuda pel sector residencial.

L'any 2017 els metres quadrats visats per a obres de reforma quasi han arribat als 88.000 m², pràcticament el doble dels visats el 2016 (44.426 m²), un augment que s'atribueix en part a la simplificació i la millora dels tràmits del programa Renova per la millora de l'eficiència energètica dels edificis. Des de la seva posada en marxa l'any 2011, el programa Renova ha rebut 1.079 sol·licituds d'ajuts (317 sol·licituds el 2017, un 38% més que l'any anterior), amb un cost total dels projectes presentats de 45,1 milions d'euros, per als quals s'ha sol·licitat subvenció per un import total de 5,6 milions d'euros (1,5 milions el 2017). El tipus d'actuació més sol·licitada ha estat el canvi de finestres en un habitatge individual d'edat mitjana de 30 anys, seguit per la substitució del sistema de producció de calor o la millora de cobertes i/o façanes. Per al 2018 s'ha renovat la partida de subvencions directes d'1,5 milions d'euros i, a més, s'ha creat una línia nova dotada amb 150.000 euros per al programa Renova fotovoltaica, amb l'objectiu de promoure la instal·lació d'equips d'aprofitament d'energia solar fotovoltaica.

Cal afegir que, amb l'entrada a tràmit parlamentari del Projecte de Llei d'impuls de la transició energètica i del canvi climàtic el mes de febrer de 2018, es pretén donar un impuls afegit a la millora i l'eficiència del parc immobiliari, ja que el Projecte de Llei incorpora mesures com la certificació energètica de l'edificació, que serà obligatòria en operacions de compravenda a partir de 2020.

Metres quadrats visats per categoria

Font: Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra.

En compliment del Pla d'estadística 2018-2021, el Departament d'Estadística del Govern ha publicat per primera vegada l'estadística trimestral de transaccions immobiliàries i l'estadística de preus de l'habitatge i el sòl, que fa referència a l'any 2017. Els resultats de l'estadística constaten que aquest exercici s'ha produït un increment del nombre de transaccions immobiliàries de l'11,6% respecte a l'any 2016, i que Sant Julià de Lòria, la Massana, Escaldes-Engordany i Canillo són les parròquies on més s'han incrementat les transaccions immobiliàries aquest any.

En relació amb el tipus d'obra, el total de béns immobles d'obra nova transmesos l'any 2017 ha disminuït un 67,5% respecte al 2016; els pisos i les places d'aparcament són els que més han disminuït. En canvi, la transmissió de béns immobles de segona mà ha augmentat un 21,7%.

Transaccions immobiliàries i preu mitjà del m² per parròquies

	Transaccions immobiliàries				Preu m ² de transaccions immob. (euros)			
	2016	2017	Variació absoluta	Variació relativa	2016	2017	Variació absoluta	Variació relativa
Canillo	324	375	51	15,7%	1.204,5	1.245,0	41	3,4%
Encamp	379	387	8	2,1%	1.248,6	1.374,6	126	10,1%
Ordino	135	134	-1	-0,7%	1.309,3	1.419,7	110	8,4%
La Massana	274	337	63	23,0%	1.311,2	1.374,4	63	4,8%
Andorra la Vella	294	272	-22	-7,5%	1.851,6	2.250,3	399	21,5%
Sant Julià de Lòria	64	116	52	81,3%	1.330,9	1.352,3	21	1,6%
Escaldes-Engordany	239	286	47	19,7%	1.688,6	1.819,2	131	7,7%
Total	1.709	1.907	198	11,6%	1.392,1	1.525,7	134	9,6%

Font: Departament d'Estadística.

Pel que fa al valor dels béns immobles transmesos durant el 2017, el total ha caigut un 10,6% respecte a l'any anterior. El valor dels béns que han disminuït més significativament ha estat el dels locals comercials i magatzems (naus), ja que el 2017 s'han transmès menys immobles i, a més, de menor dimensió. Des del punt de vista territorial, la Massana i Escaldes-Engordany són les dues parròquies on el valor dels béns immobles transmesos ha disminuït més significativament.

Finalment, pel que fa al preu de l'habitatge i el sòl, en termes globals s'ha incrementat un 9,6% respecte a l'any anterior. A totes les parròquies s'ha produït un augment del preu del m², però sobretot destaquen els increments d'Andorra la Vella (21,5%) i Encamp (10,1%).

El 2017 la inversió real ha augmentat un 19%, amb un fort augment dels comuns, que ha compensat el descens del Govern.

Quant al subsector de l'obra pública, en l'exercici 2017 el Govern ha fet inversions reals inferiors a les de 2016, mentre que els comuns han impulsat fortament la inversió, després de la intensa davallada de l'exercici passat. L'agregat d'inversió real del Govern i dels comuns dona un total de 63,7 milions d'euros, un 19% més que l'any anterior. Aquest augment compensa el descens del 17% registrat l'any anterior.

Les inversions reals de 2017 liquidades pel Govern han ascendit a 39,86 milions d'euros, xifra que representa una disminució del 10,5% respecte a la inversió feta l'any anterior. El concepte d'inversió en "béns destinats a l'ús general" és el que baixa més (6,5 milions menys que l'any anterior), per la reducció de la inversió realitzada en

carreteres. Entre les inversions més importants, destaca la realitzada en la nova seu de la Justícia (3,6 milions d'euros) i la rehabilitació de l'Hotel Rosaleda, un edifici noucentista que està protegit com a bé d'interès cultural (2,3 milions), Ràdio Andorra (433.154 euros) i les obres de rehabilitació de centres escolars, entre altres.

A la taula següent es detalla l'obra pública liquidada el 2017 pel Ministeri d'Ordenament Territorial del Govern per programes. La xifra total d'inversió és de 31,75 milions d'euros; els restants 8,11 milions d'euros fins a arribar als 39,86 corresponen a inversions realitzades per la resta de ministeris.

Obra pública del Govern. Inversió pública* 2017 per programes
(categories)

Descripció	Total inversió obra pública liquidada 2017
Infraestructures administratives	1.962.176 €
Infraestructures judicials	3.665.867 €
Centre penitenciari	125.374 €
Seguretat i ordre públic	0 €
Administració gral. de la sanitat	31.252 €
Infraestructures escolars	2.149.553 €
Ensenyança	3.316 €
Esports i educació física	409.693 €
Gestió i control ambiental	174.639 €
Gestió dels residus	0 €
Gestió del patrimoni	328.843 €
Infraestructures culturals	3.019.594 €
Administració general	1.016.288 €
CG Infraestructures viàries	7.721.022 €
Altres vies	0 €
Conservació de carreteres	8.585.670 €
Riscos naturals. Infraestructures viàries	1.249.548 €
Pla sectorial. Noves infraestructures viàries	54.314 €
Tractament de rius i torrents	701.226 €
Cartografia i topografia	15.986 €
Activitats agrícoles	1.672 €
Projectes estratègics i transport	538.000 €
Ordenació i promoció turística	0 €
Total	31.754.033 €

*Import de l'obra pública liquidada que correspon a la inversió real efectuada pel Ministeri d'Ordenament Territorial.

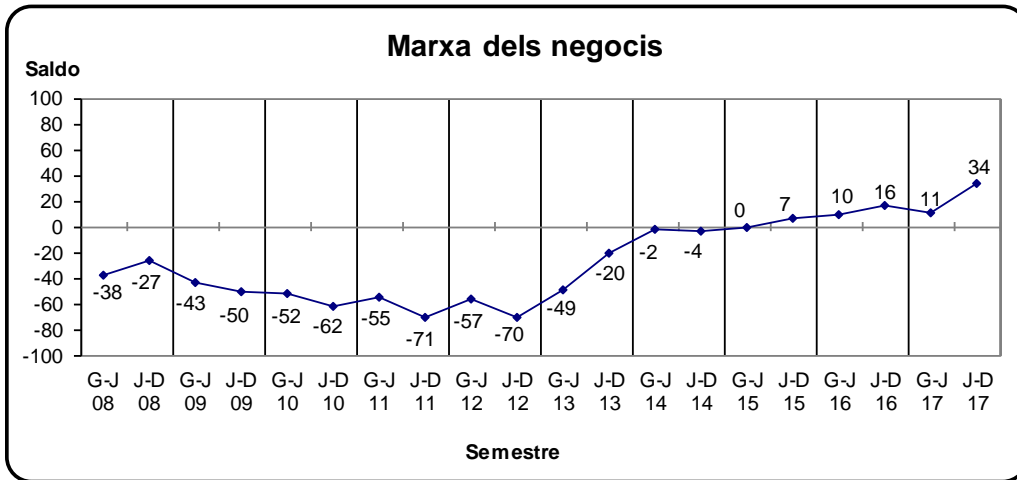
Font: Ministeri d'Ordenament Territorial.

Per altra banda, les inversions reals dels comuns han augmentat un 165%, ja que han passat de 9 milions d'euros el 2016 a 23,8 milions el 2017, la xifra més alta d'inversió des de 2008, quan es va arribar als 40 milions d'euros. Cal tenir en compte que aquest augment ha estat precedit d'una intensa caiguda del 51%, que es va produir el 2016. Així, el 2017 no només s'ha recuperat la caiguda de l'any anterior sinó que, a més, el nivell d'inversió ha recuperat valors precrisi. Per parròquies, les despeses d'inversió més importants han tingut lloc a Escaldes-Engordany, amb 9,1 milions d'euros, i Andorra la Vella, amb 4,9 milions d'euros; a continuació hi ha Encamp (3,4 milions), Canillo (2,4 milions), la Massana (1,8 milions), Ordino (1,4 milions) i, finalment, Sant Julià de Lòria (amb només 758 mil euros).

La marxa dels negocis és la més optimista dels últims dotze anys, si bé encara parteix d'uns registres que són baixos.

Les enquestes de conjuntura de la Cambra assenyalen que la construcció comença a recuperar-se. De fet, la marxa dels negocis en la segona meitat de l'any 2017 és la més optimista dels últims dotze anys, si bé encara parteix d'uns registres que són baixos per la intensa crisi que ha afectat el sector. Igualment, el volum d'obra executada també mostra uns registres d'activitat millors que els de 2016, amb un augment dels treballs executats en la majoria d'empreses. La recuperació de l'obra contractada és el resultat d'un comportament menys negatiu de l'obra pública i d'un lleu repunt de la demanda d'edificació residencial, que fa pensar que la correcció del sector immobiliari s'apropa cada vegada més al final. El volum d'obra civil contractada continua sent baix, però no tant com en anys anteriors, en un context de pressupostos públics més sanejats. Finalment, els preus unitaris de contractació han confirmat la tònica d'estabilitat iniciada el primer semestre de 2017, després de vint semestres consecutius de caigudes intenses. Pel que fa al mercat laboral, es constata un creixement moderat del nombre de treballadors ocupats en el sector.

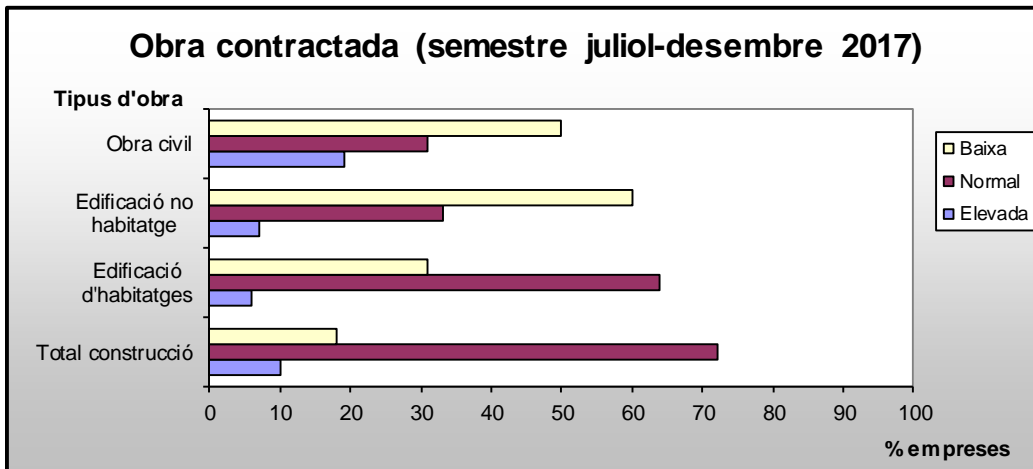
Sector de la construcció

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Sector de la construcció

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

El primer semestre de l'any 2018 les empreses constructores assenyalen una millora de les seves expectatives de negoci, però encara molt discreta i insuficient per assegurar uns nivells d'activitat satisfactoris. En opinió de les empreses, tant l'obra executada com l'obra contractada experimentaran un augment molt moderat durant la primera meitat de l'any 2018. Per tipus d'obra, es preveu que persistirà un ritme d'activitat molt baix en el subsector de l'edificació no habitatge, mentre que s'espera que la branca d'edificació residencial guanyi una mica més de dinamisme, gràcies als

treballs de reforma i rehabilitació que seguiran tenint un paper rellevant a l'hora d'impulsar l'activitat en aquest segment d'obra. D'altra banda, l'obra civil seguirà mostrant dificultats per recuperar terreny, per bé que s'espera que la millora econòmica pugui deixar més marge inversor en els pressupostos públics futurs. Les perspectives d'ocupació del sector tendeixen a l'alça i els preus també iniciaran tímidament una evolució ascendent al llarg de 2018.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del sector de la construcció (% d'empreses)

		2015			2016			2017		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana	Gen-Jun	Jul-Des	Mitjana
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	15	24	20	31	28	30	24	34	29
	Regular	70	59	65	49	60	55	63	66	65
	Dolenta	15	17	16	21	12	17	13	0	7
	Saldo	0	7	4	10	16	13	11	34	23
2. Volum d'obra executada (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Superior	32	29	31	38	45	42	27	54	41
	Igual	42	36	39	26	26	26	49	32	41
	Inferior	26	36	31	36	29	33	24	15	20
	Saldo	6	-7	-1	2	16	9	3	39	21
3. Preus unitaris de contractació (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	0	2	1	0	2	1	2	0	1
	Iguals	68	74	71	83	79	81	87	95	91
	Més baixos	33	24	29	18	19	19	11	5	8
	Saldo	-33	-22	-28	-18	-17	-18	-9	-5	-7
4. Personal ocupat (en comparació amb el semestre anterior)	Més	5	15	10	15	10	13	18	15	17
	Igual	82	75	79	69	71	70	69	73	71
	Menys	13	10	12	15	19	17	13	12	13
	Saldo	-8	5	-2	0	-9	-5	5	3	4

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

La manca de mà d'obra qualificada, indicada pel 61% d'empreses, s'ha convertit en el factor limitador més important.

Quant als factors que limiten la millora dels negocis, la manca de mà d'obra qualificada s'ha convertit en el factor limitador més important, ja que ha estat assenyalat pel 61% d'empreses, el percentatge més alt des de l'any 2004. D'altra banda, la debilitat de la demanda (un factor citat pel 51% de les constructores) i l'augment de la competència (que han citat el 46%), també es mantenen com a obstacles rellevants, si bé han perdut rellevància respecte a un any enrere.

Cal tenir en compte que l'existència d'un volum encara important d'immobles pendents de venda continua limitant la posada en marxa de nous projectes d'inversió, en un context en què la iniciació d'obra difícilment remuntarà sense el suport de l'impuls creditici i d'una recuperació més sòlida del mercat laboral i els salaris.

XII. Els serveis

El sector serveis és el nucli fonamental de l'economia andorrana, atès que concentra el 88,5% del VAB i el 87,7% dels assalariats totals. El gran pes d'aquest sector implica que la seva evolució acaba determinant, en bona part, el comportament del PIB de l'economia andorrana. L'any 2017 el sector serveis ha continuat la tendència positiva per cinquè any consecutiu i, a més, ha accelerat el creixement. Segons el Departament d'Estadística, el 2017 l'augment real del VAB del sector serveis ha estat del 2,1%, per sobre del 0,9% registrat l'any anterior.

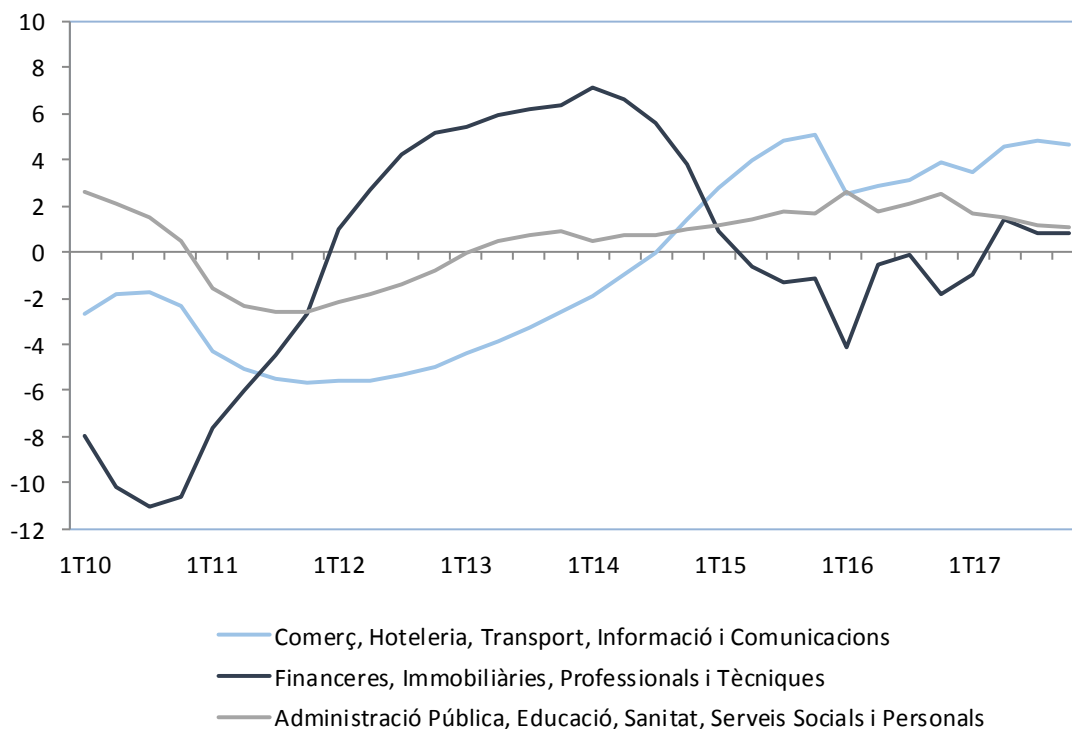
El 2017 el sector serveis ha continuat sent el motor de l'economia andorrana, amb un increment del VAB del 2,1%.

El 2017 el sector serveis ha continuat sent el motor de l'economia andorrana, en un context en què, novament, la millora de la conjuntura turística ha afavorit la recuperació de l'activitat de les branques de serveis que hi estan relacionades, com és el cas de l'hoteleria, la restauració i el transport; en canvi, en el cas del comerç l'impacte positiu ha estat menor.

El balanç de l'exercici 2017 ha estat favorable per als tres grans subsectors, però amb diferents intensitats i tendències. Així, el sector del Comerç, hoteleria, transport, informació i comunicacions ha registrat l'augment més destacat, del 4,4% interanual, 1,3 punts més que l'any 2016. En canvi, el subsector de l'Administració pública, educació, sanitat, serveis socials i personals ha experimentat un creixement real de l'1,4%, però l'augment ha estat més moderat que el de l'any anterior (2,3%). Finalment, el subsector d'Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques és el que ha registrat el creixement més dèbil, del 0,5%, tot i que ha pogut invertir la tendència negativa dels dos anys anteriors.

VAB del sector serveis per branques d'activitat

Taxa de variació interanual (%)

Font: Departament d'Estadística.

Al desembre de 2017 hi havia 7.242 empreses en el sector serveis, un 5,3% més que l'any anterior. Si observem el gruix del teixit empresarial de forma desagregada per subsectors veiem com, per primer cop, el sector de les activitats immobiliàries i serveis empresarials ha superat el comerç i reparació de vehicles. El sector de les activitats immobiliàries i serveis a les empreses concentra gairebé el 32% de les empreses totals (2.307 empreses el 2017 amb un creixement interanual molt elevat, del 20,3%), seguit pel comerç amb un pes del 26,4% (amb 1.914 empreses i un descens del 2,5%) i, en tercer lloc, l'hoteleria, que concentra l'11,7% de les empreses (850 empreses, dues menys que el 2016).

El 2017 hi ha hagut un 51% més d'empreses en el sector serveis de les que hi havia fa deu anys.

Si comparem el nombre actual d'empreses del sector serveis amb el que hi havia abans de la crisi, l'any 2007, observem que la quantitat d'empreses ha crescut significativament. Globalment, es pot dir que fins a l'any 2013 no es van produir canvis significatius, però a partir d'aquell any hi ha haver una evolució ascendent fins a arribar

el 2017 a una xifra de 7.242 empreses, que és un 51% superior a la de 2007. A banda de la millora del context econòmic, un factor que ha afavorit aquest creixement és la Llei d'inversió estrangera vigent des de 2012.

Nombre d'empreses del sector serveis*

	2007	2016	2017	% s/total 2017	Var. 17/16
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	1.592	1.964	1.914	26,4%	-2,5%
Hoteleria	746	852	850	11,7%	-0,2%
Transport, emmagatzematge i comunicacions	230	287	287	4,0%	0,0%
Sistema financer	80	114	112	1,5%	-1,8%
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	862	1.918	2.307	31,9%	20,3%
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	36	35	33	0,5%	-5,7%
Educació	48	94	100	1,4%	6,4%
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	246	448	463	6,4%	3,3%
Altres act. socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	396	610	632	8,7%	3,6%
Organismes extraterritorials	7	6	6	0,1%	0,0%
Règims especials	-	1	1	0,0%	0,0%
Treball domèstic a la comunitat	550	549	537	7,4%	-2,2%
Total	4.793	6.878	7.242	100%	5,3%

*No inclou Llars que ocupen personal domèstic i declarants voluntaris sense activitat.

Nota: Dades del mes de desembre de l'any corresponent.

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social.

Respecte a la dimensió d'aquestes empreses, el 81,4% tenen menys de 6 treballadors; per tant, el teixit empresarial està format bàsicament per microempreses. Respecte al 2016, ha augmentat el nombre d'empreses a tots els grups segons dimensió, excepte en el d'empreses de més de 100 treballadors, on hi ha 54 empreses, una menys que a l'exercici anterior.

Pel que fa a l'ocupació del sector serveis, el 2017 el nombre d'assalariats ha crescut el 3,3%, per sobre de l'1,9% registrat l'any anterior. En total, el nombre d'assalariats del sector serveis ascendeix a 33.061, distribuïts de la manera següent: el 26,7% treballen en el sector comerç; el 15,1%, en el sector immobiliari i d'activitats professionals; el 15%, en l'hoteleria, i el 13,2%, en l'Administració pública. Globalment, aquests quatre subsectors concentren el 70% dels assalariats totals dels serveis.

Els sectors que han creat més ocupació en els serveis el 2017 són l'immobiliari i activitats professionals, i l'hoteleria.

El 2017 els creixements més destacats de les afiliacions en taxes de variació s'han registrat en les activitats de transport i comunicacions (11,5%) —però el pes d'aquest sector és només del 3,7%—, i en les activitats immobiliàries i de serveis empresarials (9,3%). En nombre absolut, els augments més importants d'afiliats s'han registrat en el sector immobiliari i d'activitats professionals (424 llocs de treball més que el 2016) i en l'hoteleria (255 llocs de treball més).

El creixement que s'ha produït els darrers quatre anys en l'ocupació ha permès aproximar-se a la xifra d'afiliats que hi havia el 2007 (quan es va arribar als 33.574 assalariats). De fet, la dada de 2017 és només un 1,5% inferior a la de 2007. També cal advertir que una part de la reducció d'assalariats s'ha produït a causa de la reconversió d'assalariats en autònoms, motiu pel qual s'observa un augment del nombre de microempreses.

Nombre d'assalariats del sector serveis (mitjana anual)

	2016	2017	Pes s/total 2017	Var. 17/16
Comerç i reparació de vehicles de motor (...)	8.754	8.838	26,7%	1,0%
Hoteleria	4.702	4.957	15,0%	5,4%
Transport, emmagatzematge i comunicacions	1.102	1.228	3,7%	11,5%
Sistema financer	1.947	1.867	5,6%	-4,1%
Activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials	4.571	4.995	15,1%	9,3%
Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria	4.317	4.377	13,2%	1,4%
Educació	585	583	1,8%	-0,5%
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	1.926	2.003	6,1%	4,0%
Altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals	2.733	2.869	8,7%	5,0%
Llars que ocupen personal domèstic	1.138	1.127	3,4%	-1,0%
Organismes extraterritorials	17	14	0,0%	-15,9%
Treball domèstic a la comunitat	209	203	0,6%	-2,8%
TOTAL	32.002	33.061	100%	3,3%

Font: Caixa Andorrana de Seguretat Social / Departament d'Estadística.

Els salaris han disminuït en els serveis a causa del sector financer.

Els salaris mensuals del conjunt del sector serveis han disminuït un 0,4%, després de l'augment del 4,7% registrat l'any anterior. Aquest lleuger descens contrasta amb l'estabilitat dels salaris que s'ha produït en el conjunt de l'economia andorrana. El subsector que explica aquest descens és el sector financer, on el salari mitjà s'ha reduït un 5,6% respecte al 2016, ja que en la resta de subsectors els salaris han crescut a taxes molt moderades, per sota del 2%, excepte en el sector salut, on s'ha produït un lleuger descens del 0,9%.

Reciclatge a Andorra

Andorra és un dels països més avançats d'Europa en matèria de reciclatge, un resultat coherent amb el fet que gairebé el 90% de la seva superfície és territori natural i amb l'objectiu del país de ser un model de respecte al medi ambient i la naturalesa.

Cal recordar que el país té 80.209 habitants però rep més de 8 milions de turistes anuals. En conseqüència, el Principat genera 109.748 tones de residus cada any però no té l'espai ni la infraestructura suficient per poder reutilitzar-los; per això, necessita recórrer a les plantes de tractament d'Espanya. A Andorra hi ha dues grans instal·lacions: el Centre de triatge d'envasos de la Comella i el Centre de tractament de residus (Ctrasa), també a la Comella. El Centre de triatge d'envasos és només el punt on s'ajunten i es trien les restes procedents dels diferents contenidors de reciclatge. Al Centre de tractament s'hi fa valorització energètica de tot el que arriba procedent dels contenidors de rebuig.

Segons Eurostat Andorra és un dels països més avançats en reciclatge a Europa ja que el 63% de les 109.748 tones de residus generats van directament a les plantes de reciclatge corresponents. La valorització energètica representa el 35% dels residus generats (a la UE és de prop del 30%) i només el 2% acaba als abocadors. Comparat amb altres països, les dades són més positives a Andorra, i només Eslovènia o Alemanya aconsegueixen un percentatge més alt de productes reciclats. Per exemple, alguns països que estan considerats líders en la reutilització i en polítiques verdes, com ara Noruega o Suècia, envien més proporció de productes a la incineradora que Andorra. A més, Ctrasa s'aprofita

per generar el 4% de l'energia elèctrica consumida al Principat. L'any 2017 s'han introduït a la xarxa elèctrica de FEDA 15.784,12 MWh generats per la incineració de residus.

La recollida dels contenidors és competència comunal, i cada Comú aplica la seva pròpia política. Tot i això, existeixen normes comunes, com la que obliga a separar la matèria orgànica a les vuit superfícies comercials del país, i també als 21 hotels i 17 restaurants que de manera voluntària s'hi han afegit. Els negocis d'hoteleria i restauració estan catalogats des de 2008 com a productors singulars de residus. Això els obliga a separar el paper, el vidre, els envasos i els olis vegetals. Des de mitjan 2007, a més, s'han recuperat les inspeccions per comprovar que es compleixi la legislació.

En aquesta línia de protecció del medi ambient, el mes de novembre de 2007 va entrar en vigor el nou reglament que obliga als establiments comercials a cobrar les bosses de plàstic a 10 o 15 cèntims, i que estableix que els caixers no en poden oferir si el client no les demana abans. El propòsit és transformar els hàbits de la població. Aquesta normativa està en línia amb les recomanacions de la Unió Europea i amb la que han començat a aplicar altres països, com Espanya el 2018.

1. El comerç

El comerç és un dels pilars de l'economia andorrana, amb un pes en l'ocupació total del 23,4%, davant de la participació que té l'hoteleria i el sector financer. En termes de VAB, el sector comercial representa el 16,4% del total d'Andorra, amb dades de 2016. L'evolució d'aquest sector ha estat marcada per la crisi i el descens de l'activitat durant el període 2006-2015, però durant la part final de l'exercici 2016 va mostrar indicis de millora, que no s'han pogut consolidar al llarg de 2017, un any que s'ha caracteritzat per l'estabilitat en el sector.

L'any 2017 s'ha caracteritzat per l'estabilitat del sector del comerç.

Andorra ha estat tradicionalment una destinació de compres, però s'observa amb preocupació com l'augment de l'afluència turística i la millora progressiva de la situació econòmica general no estan millorant com es preveia els resultats del comerç. De fet, el 2017 ha estat un molt bon any per al sector turístic, amb un augment d'afluència de visitants de l'1,6%; i en canvi, el comerç minorista ha presentat novament el balanç menys favorable dels grans sectors econòmics. Així, els comerços han assenyalat un

retrocés moderat del volum de vendes, que el 2017 s'ha traduït en una caiguda de la facturació del 0,8% de mitjana –en contrast amb l'increment modest registrat l'any 2016 (0,9%)–, i també en un increment molt discret dels nivells d'ocupació de personal.

Els indicadors sectorials disponibles confirmen que el comerç al detall està estancat. D'una banda, l'ocupació del sector s'ha mantingut pràcticament estable, ja que ha crescut només un 0,3%, fins als 5.396 assalariats, similar a l'increment registrat l'any anterior, després de 10 anys de retrocés. El salari mitjà s'ha situat entorn dels 1.637 euros, un 1,8% superior al de l'any anterior, però encara un dels salaris més baixos dins del sector serveis. D'altra banda, el consum d'energia elèctrica del sector de la distribució comercial ha caigut un 0,5%; i finalment, el nombre d'establiments de comerç al detall ha disminuït un 0,4%, fins als 1.371 (6 establiments menys que el 2016).

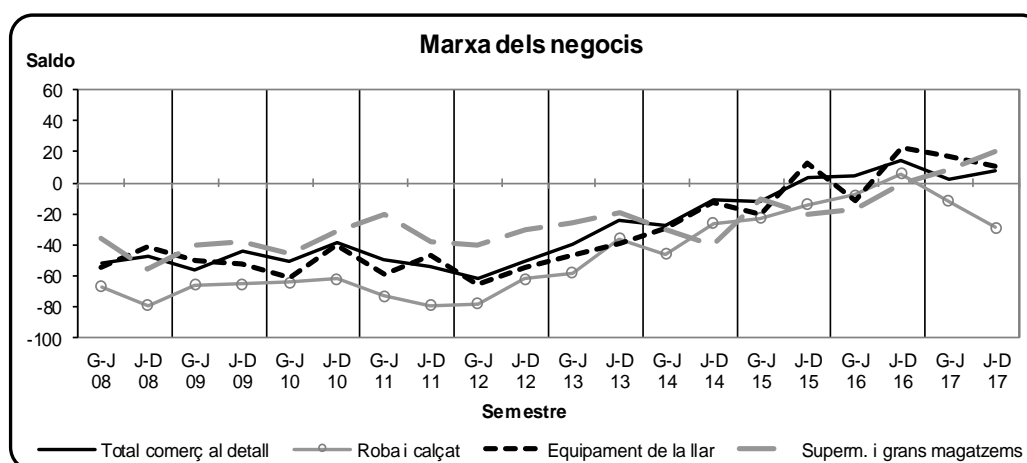
Les importacions de béns han augmentat impulsades pel bon comportament de la matriculació de vehicles.

Un dels millors indicadors de l'evolució del comerç és el comportament de les importacions de mercaderies, perquè formen part de la majoria de les vendes del comerç andorrà. En conjunt, les importacions del país han crescut un 6,6% respecte a 2016, sobretot impulsades per la importació d'automòbils gràcies al gran creixement de les matriculacions d'aquest 2017, però si se n'exclouen el tabac (que ha augmentat un 3%), els materials de la construcció (3,1%) i els combustibles (23,9%), resulta que la resta d'articles que van destinats pròpiament al comerç han crescut el 5,5%, davant del 8,0% de l'any anterior.

Com és habitual, el comportament de les importacions per tipus de mercaderies ha estat molt dispar. El 2017 les importacions de la majoria de productes alimentaris han augmentat, excepte els cereals, olis i greixos, llavors i cacau. Entre els articles no alimentaris, destaquen, per la seva aportació al creixement global de les importacions de 2017, els deu capítols següents, en ordre decreixent: vehicles automòbils, combustibles, màquines i aparells elèctrics, navegació aèria o espacial, productes de perfumeria, calderes i aparells mecànics, vestits (de punt i no punt), begudes i objectes d'art.

L'enquesta de la Cambra confirma aquests resultats. Les valoracions dels empresaris sobre la marxa dels negocis han presentat un saldo positiu al segon semestre de 2017, per cinquè semestre consecutiu, però reflecteixen una rebaixa del grau d'optimisme en relació amb un any enrere.

Comerç minorista

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Del 2017 destaca la millora dels subsectors de vehicles i de supermercats i grans magatzems, i l'empitjorament dels segments de roba i calçat, i d'electrònica.

Des d'una perspectiva sectorial, es constata una millora significativa en el subsector de vehicles i accessoris i en els supermercats i grans magatzems, amb uns resultats comparativament millors que els de la resta del comerç. En el vessant més negatiu, destaca l'empitjorament de l'activitat de les branques de roba i calçat i d'electrònica. La davallada de l'activitat del subsector de la roba i calçat segueix responent a una despesa de consum més moderada d'aquests articles, a la qual se sumen les temperatures anormalment altes durant la tardor, que han frenat les vendes de la campanya hivernal. Pel que fa a la resta de comerços, tot i que el to dels negocis s'ha mantingut en conjunt favorable, s'observa una lleu pèrdua d'impuls en relació amb un any enrere.

Paral·lelament, les vendes al detall tampoc mostren símptomes clars de recuperació el 2017. En opinió dels comerciants, la xifra de vendes global ha estat molt similar a la

registrada l'any anterior. L'evolució feble del mercat laboral i la pèrdua de poder adquisitiu de les famílies, en un context d'increment de la inflació i d'evolució continguda dels salaris, no ajuden a millorar l'ànim de compra dels consumidors, que es continuen mostrant prudents en les seves despeses de consum.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del comerç detallista (% d'empreses)

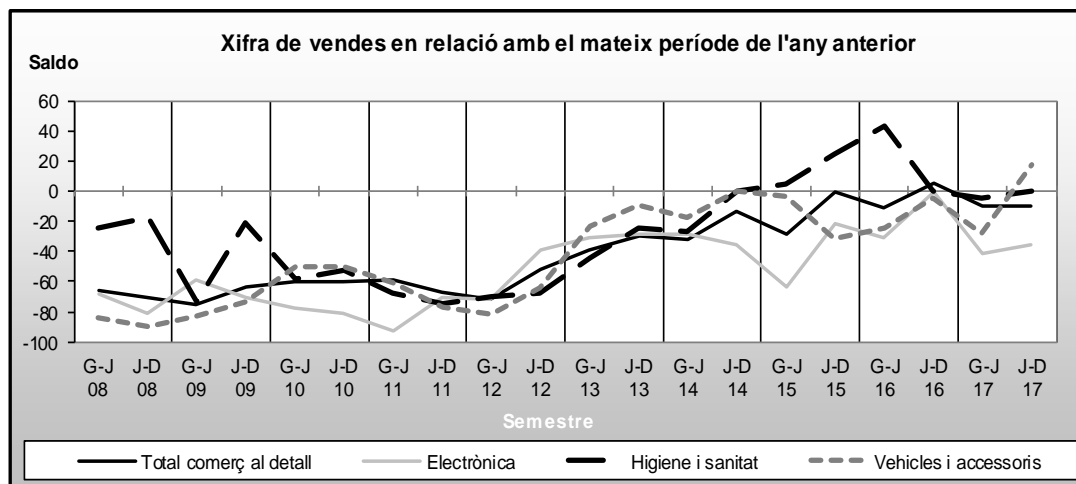
1. MARXA DELS NEGOCIS (Semestre observat)		2015			2016			2017		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.	Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.	Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.
Total comerç detallista	Bona	16	25	21	27	32	30	25	28	27
	Regular	56	53	55	51	51	51	52	53	53
	Dolenta	28	22	25	22	18	20	23	20	22
	Saldo	-12	3	-5	5	14	10	2	8	5
Alimentació	Bona	12	29	21	26	29	28	26	29	28
	Regular	58	46	52	62	59	61	51	53	52
	Dolenta	30	26	28	12	12	12	23	18	21
	Saldo	-18	3	-8	14	17	16	3	11	7
Roba i calçat	Bona	9	16	13	23	26	25	12	9	11
	Regular	59	54	57	46	54	50	65	53	59
	Dolenta	32	30	31	31	20	26	24	38	31
	Saldo	-23	-14	-19	-8	6	-1	-12	-29	-21
Equipament de la llar	Bona	15	26	21	19	41	30	31	33	32
	Regular	50	61	56	50	41	46	56	44	50
	Dolenta	35	13	24	31	18	25	14	22	18
	Saldo	-20	13	-4	-12	23	6	17	11	14
Higiene i sanitat	Bona	20	35	28	43	48	46	26	26	26
	Regular	80	50	65	57	43	50	48	57	53
	Dolenta	0	15	8	0	10	5	26	17	22
	Saldo	20	20	20	43	38	41	0	9	5
Electrònica	Bona	0	14	7	15	27	21	7	14	11
	Regular	71	71	71	54	60	57	57	71	64
	Dolenta	29	14	22	31	13	22	36	14	25
	Saldo	-29	0	-15	-16	14	-1	-29	0	-15
Vehicles i accessoris	Bona	16	13	15	20	19	20	28	39	34
	Regular	56	61	59	56	46	51	48	46	47
	Dolenta	28	26	27	24	35	30	24	14	19
	Saldo	-12	-13	-13	-4	-16	-10	4	25	15
Altres comerços	Bona	22	30	26	33	32	33	28	29	29
	Regular	49	51	50	49	54	52	46	56	51
	Dolenta	29	19	24	18	14	16	26	15	21
	Saldo	-7	11	2	15	18	17	2	14	8
Superm. i grans magatzems	Bona	20	30	25	25	30	28	25	40	33
	Regular	50	20	35	33	40	37	58	40	49
	Dolenta	30	50	40	42	30	36	17	20	19
	Saldo	-10	-20	-15	-17	0	-9	8	20	14

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Per subsectors, les úniques branques del comerç que han experimentat un augment interanual de les vendes en mitjana anual, tot i que de perfil molt moderat, han estat les dels supermercats i grans magatzems. A l'altre extrem, el descens interanual de les vendes s'ha concentrat principalment en els subsectors de roba i calçat i d'electrònica,

mentre que en el ram d'equipament de la llar, vehicles i accessoris i en la branca d'altres comerços, la xifra de vendes s'ha estabilitzat.

Comerç minorista

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

L'enquesta de conjuntura de la Cambra també posa de manifest que el nivell d'estocs ha continuat sent elevat, sobretot en els subsectors de vehicles i accessoris i de roba i calçat. Finalment, en matèria de preus la majoria de comerços ha continuat aplicant reduccions per incentivar el consum, i en l'àmbit del mercat laboral, el ritme de creació d'ocupació s'ha mantingut molt moderat.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del comerç detallista (% d'empreses)

2. XIFRA DE VENDES

(Semestre observat comparat amb el mateix semestre de l'any anterior)		2015			2016			2017		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.	Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.	Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.
Total comerç detallista	Més alta	17	30	24	24	36	30	28	28	28
	Semblant	37	39	38	41	33	37	34	34	34
	Més baixa	46	31	39	35	31	33	38	38	38
	Saldo	-29	-1	-15	-11	5	-3	-10	-10	-10
Alimentació	Més alta	13	29	21	29	30	30	29	26	28
	Semblant	35	38	37	35	30	33	39	35	37
	Més baixa	52	32	42	35	41	38	32	39	36
	Saldo	-39	-3	-21	-6	-11	-9	-3	-13	-8
Roba i calçat	Més alta	13	26	20	21	38	30	19	16	18
	Semblant	22	49	36	35	34	35	38	25	32
	Més baixa	66	26	46	44	28	36	44	59	52
	Saldo	-53	0	-27	-23	10	-7	-25	-43	-34
Equipament de la llar	Més alta	25	27	26	13	36	25	40	22	31
	Semblant	41	53	47	58	39	49	34	31	33
	Més baixa	34	20	27	29	24	27	26	47	37
	Saldo	-9	7	-1	-16	12	-2	14	-25	-6
Higiene i sanitat	Més alta	25	45	35	48	35	42	25	35	30
	Semblant	55	35	45	48	30	39	45	30	38
	Més baixa	20	20	20	5	35	20	30	35	33
	Saldo	5	25	15	43	0	22	-5	0	-3
Electrònica	Més alta	0	29	15	23	36	30	17	14	16
	Semblant	36	21	29	23	29	26	25	36	31
	Més baixa	64	50	57	54	36	45	58	50	54
	Saldo	-64	-21	-43	-31	0	-16	-41	-36	-39
Vehicles i accessoris	Més alta	23	23	23	17	30	24	18	46	32
	Semblant	50	23	37	42	35	39	36	25	31
	Més baixa	27	55	41	42	35	39	46	29	38
	Saldo	-4	-32	-18	-25	-5	-15	-28	17	-6
Altres comerços	Més alta	17	31	24	23	41	32	30	27	29
	Semblant	33	43	38	44	32	38	31	46	39
	Més baixa	50	26	38	33	27	30	39	27	33
	Saldo	-33	5	-14	-10	14	2	-9	0	-5
Superm. i grans magatzems	Més alta	20	30	25	36	36	36	42	40	41
	Semblant	40	10	25	18	27	23	25	30	28
	Més baixa	40	60	50	46	36	41	33	30	32
	Saldo	-20	-30	-25	-10	0	-5	9	10	10

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Les perspectives del comerç per a la primera meitat de 2018 es mantenen estables.

Les perspectives de les empreses per a la primera meitat de l'any 2018 es mantenen estables. Els comerciants no preveuen un repunt de les intencions de consum i avancen que les vendes es mantindran en nivells molt modestos en la majoria de branques comercials. El personal ocupat seguirà una evolució força estable i els preus de venda iniciaran una orientació alcista molt suau. La debilitat de la demanda –citada pel 59% dels establiments comercials– continua sent l'obstacle principal que limita el creixement de l'activitat, seguit de prop per l'augment de la competència (49%). En tercer lloc, destaca la pèrdua d'atractiu de la zona, un factor que ha estat esmentat pel 40% dels comerços, i que ja preocupa més que l'augment dels costos d'explotació (36%).

El canvi de comportament del consumidor està afectant el comerç andorrà.

Com ja s'ha comentat, al comerç li està costant més que a altres sectors econòmics recuperar-se de la crisi malgrat els bons resultats del turisme i el creixement de l'economia andorrana. És possible que s'estiguin produint canvis estructurals en el patró de consum a escala global que també afecten el comerç andorrà. D'una banda, es detecta un canvi de comportament del consumidor que, amb el mateix pressupost, valora molt més l'experiència (dormir en un hotel o anar a un restaurant) que la compra de productes. Les enquestes d'Andorra Turisme confirmen aquesta hipòtesi, ja que augmenta el nombre de persones que pernocta i disminueix el nombre d'excursionistes, que són els que venen quasi exclusivament a comprar. També s'està produint un auge del comerç electrònic i, en paral·lel, el consumidor s'està acostumant a les promocions continuades, fet que està reduint el marge empresarial del sector. A això se sumen altres factors més característics d'Andorra, com el fet que hi hagi encara espais de venda poc modernitzats, uns preus de lloguer de locals no ajustats durant la crisi, poca marca innovadora i diferenciada de les grans franquícies, i escassa professionalització del personal.

Per donar resposta a tots aquests reptes, el Govern ha elaborat un Pla estratègic de turisme de compres que ja està en fase d'execució.

Pla estratègic de turisme de compres

El mes de març de 2016 es va presentar el primer diagnòstic del Pla estratègic de turisme de compres, que té com a objectiu reposicionar el comerç del país. Entre els aspectes que cal millorar, l'estudi esmenta la manca de marques de referència, la barreja de comerços a bon preu i de luxe, la necessitat de millorar la imatge d'algunes botigues i la baixa professionalitat del personal del sector comercial, entre altres. Com a punts forts del sector comercial destaquen la concentració en continu de comerços que cobreixen tot tipus de segments; l'especialització dels comerços, sobretot en els sectors de l'esport, la moto i la farmàcia; els centres comercials, grans magatzems i grans botigues que ofereixen equipaments d'atracció; les botigues amb molt d'estoc, i també el comerç transfronterer. Altres aspectes positius són que la imatge d'Andorra s'associa a les compres i que és un país que gaudeix d'una alta seguretat ciutadana. I a més, el fet que s'organitzen un bon nombre d'esdeveniments esportius i que el país disposa d'atractius com Caldea-Inúu, Naturlàndia, Grandvalira i Vallnord, que són un pol d'atracció turística.

Després d'aquest primer diagnòstic, el 8 de novembre de 2016 es va presentar al sector comercial i empresarial del país una segona fase del Pla estratègic centrada en les accions que cal dur a terme a curt, mitjà i llarg termini per posicionar Andorra com una destinació de compres de referència.

En aquesta segona fase s'han plantejat 111 accions, de les quals 59 a escala nacional i 52 a escala sectorial, en les quals hi estaran implicats tant el sector públic com el privat. L'estudi estableix onze accions prioritàries:

1. Dur a terme el conjunt de projectes amb vocació turística i de lleure actualment en estudi: Pla d'infraestructures verdes, Museu Thyssen (inaugurat al març de 2017), The Cloud, Espai multifuncional, Casino, Parc d'aigües braves.
2. Millorar els accessos fronterers, potenciar els mitjans de transport aeris.
3. Dur a terme un pla de rehabilitació global del poble i de l'entrada del poble del Pas de la Casa.
4. Dur a terme un pla director d'urbanisme per al sector Meritxell/Vivand.
5. Crear més esdeveniments de prestigi, principalment culturals.
6. Fer evolucionar la qualitat de l'oferta del Pas de la Casa per completar el posicionament *One Day Shopping* mitjançant la implantació de botigues *outlet*.

7. Atreure marques noves / proposar-los espais comercials que es corresponguin amb les seves expectatives.
8. Implementar un programa de fidelització per al sector.
9. Centrar la comunicació en l'experiència de compra a Andorra.
10. Formar el personal i els comerciants per tal de millorar la qualitat del servei.
11. Dur a terme més esdeveniments esportius de primer nivell.

El 2017 el Pla estratègic de turisme de compres ja ha entrat en la fase d'implementació de les accions dissenyades en el treball previ. Per articular-ho, s'ha creat el Consell Andorrà per a la Competitivitat del Comerç (CACC), l'òrgan amb participació pública i privada que pilotarà la implantació del Pla. La gestió principal de l'organisme estarà tutelada per una comissió de seguiment, de la qual formarà part la Cambra de Comerç. Segons el mateix Pla, el 50% de les accions es podran materialitzar en els anys 2017-2018. De fet, 39 accions ja estan en fase d'execució en el primer trimestre de 2018, segons el mateix Govern. Les mesures en què ja s'ha començat a treballar són, per exemple, l'embelliment de les zones comercials que engloben l'eix central, la materialització del recinte multifuncional, i la reducció del període de rebaixes. La proposta del Govern és reduir de sis mesos a quatre el període de rebaixes, dos a l'hivern i dos a l'estiu. La retallada del període es farà per la part final del termini marcat, ja que es vol mantenir la diferència que suposa avançar-se a les rebaixes dels països veïns.

El nou Pla de revitalització del comerç que es va començar a implantar els darrers mesos de 2017 inclou, entre altres aspectes, la creació d'una acreditació de qualitat per als establiments. Serà la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra la que es farà càrrec d'atorgar aquesta acreditació en funció d'uns criteris i uns barems objectius que els establiments hauran de complir.

Una altra mesura important per al sector és l'impuls del comerç electrònic. Per això, a l'agost de 2017 el Govern va aprovar un Projecte de Llei dels serveis de pagament i el diner electrònic, per formar part de l'espai *Single Europe Payments Area* (SEPA). Aquest canvi permetrà que el comerç electrònic pugui ser efectiu al país, fins ara limitat perquè nombroses empreses que operen a Internet, com Paypal, no inclouen les seves transaccions al Principat.

2. El sistema financer

El sector financer, compost principalment pel sector bancari i el sector d'assegurances, representa el 20,5% del VAB d'Andorra (segons dades de 2016). Es tracta del sector més important de l'economia en termes de VAB, però no en termes d'ocupació, ja que representa el 5% del total d'assalariats. Les àrees de negoci principals del sector financer són la banca privada i la gestió d'actius, les assegurances i la banca comercial, tant per a particulars com per a empreses.

El sector financer és el més important de l'economia andorrana en VAB.

Segons les dades oficials de PIB publicades pel Govern, l'any 2017 les Activitats financeres, immobiliàries, professionals i tècniques han registrat un ascens mínim del VAB del 0,5%, però, malgrat això, aquest resultat constitueix una millora respecte al descens de l'1,6% registrat l'any 2016.

Un dels grans reptes a què s'ha hagut d'enfrontar la banca andorrana els darrers temps ha estat la transformació per ajustar-se als estàndards internacionals de transparència i cooperació, derivats de la signatura de 24 acords d'intercanvi d'informació i set convenis per evitar la doble imposició, i també de l'intercanvi automàtic d'informació fiscal. Aquest repte s'ha sabut transformar en una oportunitat per adaptar les estratègies a un model bancari reconegut internacionalment.

El sector financer ha mantingut i ha consolidat les principals xifres econòmiques.

Tot i l'entorn complex, el sector financer ha mantingut i ha consolidat les principals xifres econòmiques. El nombre d'assalariats del conjunt del sector financer ha disminuït un 4,1% respecte a l'any anterior, en bona part per les prejubilacions que estan portant a terme les entitats bancàries, però el 2017 encara se situa en una xifra elevada, entorn de les 1.900 persones. Els salaris mitjans d'aquest sector, que són els més alts del conjunt de sectors de l'economia andorrana, també han experimentat un descens del 5,6%. Pel que fa al teixit empresarial i d'establiments, a 31 de desembre hi havia 178 establiments (6 més que el 2016), mentre que el nombre d'oficines bancàries s'ha mantingut en 41.

El nucli del sistema financer andorrà és el sistema bancari, que està constituït per un total de cinc grups, que són: Andbank, MoraBanc, Crèdit Andorrà, BancSabadell d'Andorra i Vall Banc. Cal recordar que el 2016 va culminar el procés iniciat l'any anterior arran de la nota de l'autoritat administrativa nord-americana Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN), que va originar la intervenció de Banca Privada d'Andorra (BPA) per part de l'INAF, i la posterior creació per part de l'Agència Estatal de Resolució d'Entitats Bancàries (AREB) d'una nova entitat, anomenada Vall Banc, destinada a rebre els clients, actius i passius legítims de l'antiga BPA. El mes d'abril de 2016 –un any i un mes després de la nota del FinCEN– es va procedir a la venda de la nova entitat, per un valor de 29 milions d'euros, al fons d'inversió de titularitat nord-americana J.C. Flowers, i l'11 de maig de 2016 Vall Banc va iniciar l'activitat.

Andorra ha superat amb nota el primer informe de la cinquena ronda d'avaluació del Moneyval, l'organisme del Consell d'Europa que avalua les mesures contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme. El 14 de novembre de 2017 el Moneyval va publicar l'informe de la 5a Avaluació d'Andorra. L'informe valora molt positivament els canvis legislatius profunds duts a terme al Principat en relació amb la prevenció del blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme, i també la tipificació del delictes fiscal. Els avaluadors destaquen que aquests canvis mostren un fort compromís en matèria de prevenció de blanqueig de capitals i finançament del terrorisme, no només per part del Govern i les administracions, sinó també per part del sistema financer en general. L'informe també elogia Andorra per cercar i proporcionar de forma proactiva assistència legal en altres jurisdiccions. Finalment, s'insta a treballar i supervisar la implementació del pla d'acció adoptat a escala nacional per mitigar qualsevol risc en aquesta matèria i a fomentar la coordinació entre autoritats supervisores.

En definitiva, el sistema financer andorrà ha fet front amb èxit als constants canvis reguladors de la normativa internacional, com ara la implementació de la regulació relativa a la transparència fiscal, les mesures per a la cooperació penal internacional i de lluita contra el blanqueig de capitals i el finançament del terrorisme, i la legislació recollida a l'Acord monetari en termes de regulació bancària.

Canvis normatius en el sector financer andorrà

El 12 de febrer de 2016, el Principat d'Andorra i la Unió Europea (UE) van signar un acord d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal (IAI), que va entrar en vigor l'1 de gener de 2017. Aquest acord incorpora el nou estàndard global per a l'intercanvi automàtic d'informació aprovat per l'OCDE i aplicat a la UE amb la Directiva 2014/107/UE.

La Llei 19/2016, aprovada pel Consell General el 30 de novembre de 2016, regula el marc jurídic necessari per acomplir aquest compromís d'IAI.

En aquest marc jurídic, durant el 2017 Andorra ha estat recollint dades bancàries per realitzar el primer intercanvi d'informació fiscal amb 41 països al setembre de 2018, entre ells tots els de la Unió Europea. La xifra de països anirà augmentant de mica en mica i es preveu que superi els 80 països l'any 2020. Aquest intercanvi comportarà que la informació dels contribuents a l'estranger amb un compte a Andorra es trameti a l'autoritat local per part de les entitats bancàries, organismes d'inversió i companyies d'assegurances. Posteriorment, l'autoritat local transmetrà automàticament i de forma anual aquesta informació a l'autoritat tributària del país corresponent.

Les dades que han de ser intercanviades inclouen el número de compte, el número d'identificació fiscal, el nom, l'adreça i la data de naixement dels contribuents residents a l'estranger amb un compte a Andorra, les rendes (interessos, dividends, etc.), els ingressos derivats de la venda o la transmissió d'actius i el saldo dels comptes. La norma s'aplica tant a les persones físiques com a les persones jurídiques.

Un altre canvi legislatiu important per al sector ha estat la Llei 14/2017, del 22 de juny, de prevenció i lluita contra el blanqueig de diners o valors i el finançament del terrorisme, que transposa la Directiva comunitària relativa a la prevenció de la utilització del sistema financer per al blanqueig de capitals o el finançament del terrorisme i va entrar en vigor el 20 de juliol de 2017.

Finalment, el Govern ha iniciat els tràmits per adherir-se al Fons Monetari Internacional (FMI) l'any 2019, fet que, entre altres coses, permetrà al país comptar amb un organisme que li pugui cobrir necessitats financeres potencials en determinades situacions d'estrès.

El sector ha sabut adaptar-se a les noves condicions internacionals i ho ha fet mantenint la dimensió agregada. Així, l'any 2017 el personal ocupat en el conjunt dels cinc bancs ha estat de 2.658, una xifra molt similar a la de l'any anterior (2.668 empleats), dels quals aproximadament el 55% treballen a Andorra (uns 1.472 empleats).

Els grups bancaris han mantingut unes ràtios de liquiditat i solvència saludables.

La credibilitat i el rigor del sistema financer andorrà, en conjunció amb el desenvolupament d'una important oferta de productes i serveis financers i la consolidació progressiva del procés d'expansió internacional de la banca andorrana (les entitats són presents en 14 països de quatre continents), han permès el creixement de l'activitat d'aquest sector. Els recursos gestionats han crescut significativament en els darrers anys, amb un augment aproximadament del 60% entre els anys 2007 i 2017, i una acceleració a partir de l'any 2011. Tot i aquest creixement, els bancs han mantingut unes ràtios de liquiditat i solvència saludables.

Els estats financers consolidats corresponents a l'exercici 2017 són els primers preparats d'acord amb les Normes internacionals d'informació financera (NIIF) adoptades per la UE. Aquesta nova normativa suposa importants canvis en matèria de criteris comptables, de valoració i de forma de presentació de la informació que integra els estats financers consolidats. Les dades de 2016 que apareixen en aquest informe han estat recalculades d'acord amb la nova normativa; per tant, difereixen de les publicades en l'Informe anual de l'exercici 2016.

El resultat agregat del conjunt de les entitats bancàries ha estat de 131 milions d'euros.

Tot i els canvis produïts en l'entorn conjuntural, ha tingut lloc un increment de l'1,5% dels recursos gestionats de clients, i s'ha assolit així una xifra màxima històrica de 46.138 milions d'euros, signe d'estabilitat i fortalesa de la plaça financera andorrana. El volum total d'actius dels cinc grups bancaris ha estat de 14.145,4 milions d'euros. La banca andorrana ha tancat l'any amb un benefici net atribuït de 131 milions d'euros, xifra que suposa un descens del 15,8%. Aquests resultats estan influïts pels tipus d'interès negatius, que pressionen a la baixa el marge financer, i pels costos creixents derivats de l'adaptació al nou marc normatiu del sector bancari europeu.

Dins l'actiu, els dos grans components són el capítol de "Préstecs i partides a cobrar", que representa el 46,4% de l'actiu total i que inclou la inversió creditícia, i el component d'"Actius financers i derivats", que representa el 33% del total de l'actiu. El tercer grup és l'epígraf d'"Efectiu, saldos i dipòsits a la vista", que representa el 13,5%. Concretament, la inversió creditícia bruta a clients ha estat de 5.982,8 milions d'euros

el 2017, un 5,0% menys que l'exercici anterior, una evolució que té a veure, en part, amb el grau més elevat de prudència de les entitats bancàries en la concessió d'operacions de crèdit i amb una evolució econòmica que encara és feble.

(Milers d'euros)	<u>2016</u>	<u>2017-NIIF</u>
Total actius	14.492.462	14.145.382
Inversió creditícia bruta	6.299.918	5.982.759
Recursos gestionats	45.434.271	46.138.071
Resultat	155.933	131.267
ROE	9,73%	9,85%
ROA	1,03%	0,88%
Ràtio d'eficiència	59,98%	68,05%
Ràtio de solvència	25,10%	21,74%
Ràtio de liquiditat	61,41%	65,37%

Font: Andorran Banking.

(*) Les dades del 2016 corresponen a les publicades per Andorran Banking en l'Informe anual del 2016, i per tant, no estan reexpressades segons NIIF.

Font: Andorran Banking i informes anuals de les entitats bancàries.

Pel que fa al passiu, els balanços de la banca andorrana s'incrementen a partir de 2010, una vegada passat el pitjor moment de la crisi financera mundial. L'evolució dels dipòsits de clients ha estat directament marcada per la variació dels tipus d'interès i, en conseqüència, pels mercats de capitals internacionals, i també per la política d'expansió de les entitats bancàries. L'estructura de finançament de la banca andorrana es caracteritza pel pes significatiu dels "Dipòsits de clients", els quals representen el 71,8% del passiu agregat. Els "Fons propis" representen el 8,5% i els "Resultats", el 0,9%, segons l'informe anual d'Andorran Banking.

Com a resultat d'aquest fet, la banca andorrana ha mantingut uns bons nivells de capitalització, amb una millora de la ràtio de liquiditat i una lleugera caiguda de la ràtio de solvència durant l'any 2017, fins a xifres mitjanes del 65,4% i 21,7%, respectivament. Els tres punts i mig de diferència de la ràtio de solvència respecte a l'exercici de l'any passat s'expliquen per l'impacte de la primera aplicació de les

Normes internacionals d'informació financera (NIIF). Tot i això, la xifra duplica les exigències de la normativa bancària andorrana.

Pel que fa a la rendibilitat sobre recursos propis, la banca andorrana va tancar l'exercici 2017 amb un ROE del 9,85%, per sobre de la mitjana de la banca europea situada en el 6,1%, segons dades de l'EBA (European Banking Authority).

El ràting sobirà a llarg termini del Principat es manté en BBB.

Pel que fa al ràting sobirà del Principat d'Andorra, en l'avaluació del 19 de gener de 2018 l'Agència Standard & Poors va reafirmar la qualificació a llarg i curt termini BBB/A-2 amb perspectiva "estable". L'Agència Fitch va qualificar amb el mateix ràting el país (BBB/F-3), però amb perspectiva "positiva" el 17 de febrer de 2018. Els avaluadors valoren positivament l'agenda de reformes duta a terme pel Govern, la sòlida activitat econòmica del país, la disminució del deute públic i la convergència amb els estàndards internacionals, amb la visibilitat positiva consegüent d'Andorra a l'exterior.

El 2017 el sistema andorrà ha confirmat la seva solidesa un any més i ha donat mostres de fortlesa en un context de tipus d'interès negatius i d'adaptació continuada dels serveis i els processos a les normes internacionals. Un altre dels reptes de la banca andorrana és la inversió que està duent a terme en l'àmbit de la transformació digital, sempre guiada per la millora del servei al client i dels estàndards de qualitat bancària.

**Balanços de situació consolidats
(Milers d'euros)**

Actiu	ANDBANK		MORABANC		CREDIT ANDORRÀ		BANCSABADELL D'ANDORRA		VALLBANC		TOTAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Efectiu, saldos en efectiu als bancs centrals i altres dipòsits a la vista	1.447.004	1.595.411	19.104	43.005	251.265	325.221	22.079	43.050	167.552	174.329	1.907.004	2.181.016
Actius financers mantinguts per negociar	339.490	426.335	194.835	223.441	5.547	40.509	30.445	37.263	0	11.213	570.317	738.761
Actius financers designats a valor raonable amb canvis a resultats	0	0	357.145	356.757	201.545	235.134	39.526	34.827	14.953	149.786	613.169	776.504
Actius financers disponibles per a la venda	230.468	318.075	419.793	335.107	270.128	333.822	59.040	53.084	62.883	116.582	1.042.312	1.156.670
Préstecs i partides a cobrar	1.664.601	1.703.068	1.360.329	1.502.145	2.647.418	2.733.717	428.833	385.158	467.998	448.312	6.569.179	6.772.400
Inversions mantingudes fins al venciment	291.569	449.128	66.408	31.601	1.603.403	1.579.095	154.495	135.683	0	12.182	2.115.875	2.207.689
Derivats - Comptabilitat de cobertures	90	0	753	43	0	0	1.241	1.058	0	0	2.084	1.101
Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura	4.184	4.546	12	0	25.611	34.359	0	0	0	0	29.807	38.905
Inversions en negocis conjunts i associades	2.000	0	31	50	31.491	26.696	0	60	47	36	33.569	26.842
Actius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	0	0	35.961	38.021	2.760	2.706	0	0	0	0	38.721	40.727
Actius tangibles	34.788	25.405	83.120	80.540	127.155	139.053	25.148	26.479	59.009	59.028	329.220	330.505
Actius intangibles	251.284	229.838	10.550	10.587	112.717	106.953	257	261	16.687	10.410	391.495	358.049
Actius per impostos	31.600	17.735	6.936	7.031	25.694	31.613	201	118	273	2.145	64.704	58.642
Altres actius	79.197	174.925	7.565	14.165	51.898	62.046	6.659	5.240	28.605	6.743	173.924	263.119
Actius no corrents i grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	46.965	42.820	15.153	18.589	103.285	111.188	5.799	5.388	92.800	0	264.002	177.985
TOTAL ACTIU	4.423.240	4.987.286	2.577.695	2.661.082	5.459.917	5.762.112	773.723	727.669	910.807	990.766	14.145.382	15.128.915

Balanços de situació consolidats (continuació)
(Milers d'euros)

Passiu	ANDBANK		MORABANC		CREDIT ANDORRÀ		BANCSABADELL D'ANDORRA		VALLBANC		TOTAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Passius financers mantinguts per negociar	58.088	28.187	16.167	18.479	4.772	7.212	0	0	0	0	79.027	53.878
Passius financers designats a valor raonable amb canvis en resultats	0	0	405.870	461.982	123.374	123.094	39.526	34.836	0	0	568.770	619.912
Passius financers a cost amortitzat	3.709.259	4.210.464	1.739.956	1.767.667	4.493.974	4.889.126	638.123	609.639	741.517	768.065	11.322.829	12.244.961
Derivats de cobertura	3.089	4.454	3.148	4.663	42.192	48.661	1.150	604	0	0	49.579	58.382
Canvis del valor raonable dels elements coberts d'una cartera amb cobertura	0	0	779	0	0	0	0	0	0	0	779	0
Passius emparats per contractes d'assegurança i reassegurança	0	0	86.094	83.158	254.287	294.370	0	0	0	0	340.381	377.528
Provisions	40.054	94.391	26.004	24.941	62.305	64.228	1.175	1.139	2.679	149.548	132.217	334.247
Passius per impostos	25.027	16.385	5.360	5.294	2.169	8.721	1.180	409	3.234	4.721	36.970	35.530
Altres passius	80.283	155.007	17.067	24.203	55.746	64.597	11.202	7.169	12.668	10.989	176.966	261.965
Passius inclosos en grups alienables d'elements mantinguts per a la venda	0	0	0	0	0	0	15	0	86.660	0	86.675	0
TOTAL PASSIU	3.915.800	4.508.888	2.300.445	2.390.387	5.038.819	5.500.009	692.371	653.796	846.758	933.323	12.794.193	13.986.403

Patrimoni net	ANDBANK		MORABANC		CREDIT ANDORRÀ		BANCSABADELL D'ANDORRA		VALLBANC		TOTAL	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Capital	78.842	78.842	42.407	42.407	63.462	70.000	30.069	30.069	30.000	30.000	244.780	251.318
Prima d'emissió	73.441	73.441	0	0	0	0	0	0	0	0	73.441	73.441
Instruments de patrimoni emesos diferents de capital	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Guanyos acumulats	375.208	341.595	145.608	148.469	0	0	0	0	16.319	(648)	537.135	489.416
Reserves de revaloració	1.942	1.942	0	0	0	0	2.288	2.288	0	0	4.230	4.230
Altres reserves	(58.338)	(63.018)	75.841	63.721	293.721	151.029	38.535	31.250	10.232	10.232	359.991	193.214
Accions pròpies (-)	(1.605)	(1.605)	0	0	0	0	0	0	0	0	(1.605)	(1.605)
Resultat de l'exercici atribuïble als propietaris de la dominant	39.153	44.642	23.517	22.695	50.194	31.532	10.039	10.161	8.353	16.967	131.256	125.997
Dividend a compte (-)	0	0	(12.925)	(13.800)	0	(7.900)	0	0	0	0	(12.925)	(21.700)
Interessos minoritaris	0	0	(4)	(4)	0	0	0	0	0	0	(4)	(4)
Fons propis	508.643	475.839	274.444	263.488	407.377	244.661	80.931	73.768	64.904	56.551	1.336.299	1.114.307
Altre resultat global acumulat	(1.810)	695	2.806	7.207	4.972	8.319	421	105	(855)	892	5.534	17.218
Interessos minoritaris	607	1.864	0	0	8.749	9.123	0	0	0	0	9.356	10.987
TOTAL PATRIMONI NET	507.440	478.398	277.250	270.695	421.098	262.103	81.352	73.873	64.049	57.443	1.351.189	1.142.512
TOTAL PASSIU I PATRIMONI NET	4.423.240	4.987.286	2.577.695	2.661.082	5.459.917	5.762.112	773.723	727.669	910.807	990.766	14.145.382	15.128.915

Dades reexpressades mitjançant l'aplicació de les NIF vigents a 31 de desembre de 2016.

3. El turisme

D'acord amb les xifres oficials de PIB, el sector d'hoteleria i restauració representa aproximadament el 8% del VAB andorrà (segons dades de 2016). Però l'impacte indirecte del turisme és més elevat, ja que influeix fortament en altres sectors, com el comerç i les activitats lúdiques i esportives, que depenen en bona mesura dels visitants. Això fa que l'evolució favorable del turisme que s'observa des de 2014 hagi estat fonamental per explicar la millora de la situació econòmica d'Andorra. El creixement sostingut del sector s'ha produït gràcies, per una banda, a la millora conjuntural dels països de l'entorn i, per l'altra, a diverses accions d'estímul de la demanda desenvolupades tant pel sector públic com pels operadors privats. Segons les enquestes de conjuntura de tots els sectors econòmics el que ha tingut una evolució més positiva el 2017 ha estat novament el sector hotelier per tercer any consecutiu. A aquesta línia més favorable de l'activitat hotelera hi ha contribuït, en bona part, l'augment del turisme de proximitat, especialment del turista espanyol.

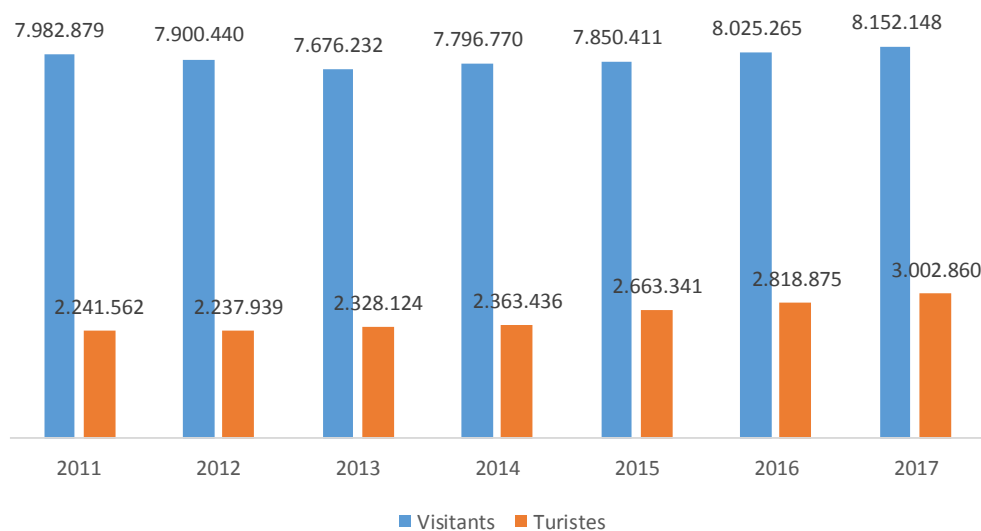
Ha augmentat el nombre de visitants per quart any consecutiu.

Aquesta millora de l'activitat turística es veu reflectida en l'augment del nombre total de visitants que, per quart any consecutiu, s'ha tornat a produir l'any 2017 (1,6%) i que deixa la xifra total de visitants en 8.152.148 persones. Aquest valor s'aproxima al de 2010 (8,5 milions) però encara està molt lluny dels 11 milions de visitants que rebia Andorra abans de la crisi.

El 2017 s'ha assolit un màxim de 3 milions de turistes.

L'augment de l'entrada de visitants ha estat protagonitzada únicament per un fort creixement del nombre de turistes, que són els que pernocten i, per tant, els que fan més despesa al país. Concretament, s'ha arribat a la xifra de 3 milions de turistes, que és un 6,5% més que el 2016. Aquesta progressió ha estat contrarestada –però només en part– per una reducció dels excursionistes de l'1,1%, fins a 5.149.288 persones.

Evolució de visitants i turistes 2011-2017

Font: Departament d'Estadística.

Per nacionalitats, destaca el creixement dels visitants espanyols (2,8%) i els d'altres nacionalitats (6,8%), mentre que els visitants francesos han disminuït un 1% el 2017. Com a resultat, Espanya es reforça com el país d'origen principal dels visitants, amb un pes del 51,6% sobre el total; França rebaixa la seva importància fins al 40%, i la resta de nacionalitats puja fins al 8,4%. En el cas particular dels turistes, l'evolució ha estat fortament alcista en el cas dels espanyols (8,3%), mentre que el nombre de turistes francesos s'ha estabilitzat. Com a resultat, els turistes espanyols passen a representar el 72% del total. En canvi, el nombre d'excursionistes ha patit una reducció, tant de nacionalitat espanyola com de nacionalitat francesa (-2,4% i -1,2%, respectivament), mentre que ha augmentat en el cas de les altres nacionalitats (9,9%). Malgrat això, la majoria dels excursionistes són d'origen francès (el 54%), que, a més, es concentren de manera significativa durant el mes d'agost. Per tant, el mercat francès es caracteritza per un grau molt alt d'estacionalitat en què predominen els excursionistes. En canvi, el comportament dels visitants espanyols és clarament diferent. El mes d'agost destaca com un mes de forta aflluència del visitant espanyol, però ho fa a uns nivells comparables amb altres èpoques de l'any, com ara els mesos d'esquí i, en segon terme, la Setmana Santa.

Tot plegat s'ha traduït en un increment del nombre total de pernoctacions als diversos establiments, que ha estat del 5,3% respecte a 2016, fins a arribar a la xifra de 8.738.438, la més alta dels últims anys. La pernoctació mitjana s'ha mantingut en 2,9 dies, un registre que està en línia amb la mitjana de la darrera dècada. L'increment de

les pernoctacions ha estat protagonitzat pels hotels, on han augmentat un 13,3%, i pels càmpings, amb un augment del 64%. En canvi, el nombre de pernoctacions en apartaments —que des de 2017 inclou apartahotels i apartaments turístics— ha disminuït un 18%. En conseqüència, els hotels guanyen pes i continuen sent, amb diferència, el tipus d'allotjament més important (64% del total). En segon lloc, se situen els apartaments, amb una participació del 16% el 2017 i, darrere seu, es mantenen els habitatges d'amics i familiars, amb un pes del 9,1% del total.

Total visitants per nacionalitats i fronteres

		2016	2017	% s/total 2017	Var.17/16
Total per nacionalitats	Epanyols	4.093.378	4.209.681	51,6%	2,8%
	Francesos	3.293.202	3.260.291	40,0%	-1,0%
	Altres	638.685	682.176	8,4%	6,8%
Frontera espanyola	Epanyols	3.854.786	3.949.087	48,4%	2,4%
	Francesos	323.016	302.153	3,7%	-6,5%
	Altres	484.914	524.130	6,4%	8,1%
Frontera francesa	Epanyols	238.592	260.594	3,2%	9,2%
	Francesos	2.970.186	2.958.138	36,3%	-0,4%
	Altres	153.771	158.046	1,9%	2,8%
TOTAL VISITANTS		8.025.265	8.152.148	100%	1,6%

Font: Departament d'Estadística.

El nombre d'assalariats del sector ha crescut un 5,4%, i el 2017 és el tercer any consecutiu d'augment.

L'evolució alcista de l'activitat turística es corrobora amb la bona marxa d'altres indicadors del sector de l'hoteleria i la restauració. En concret, el nombre d'assalariats del sector ha crescut un 5,4%, i és el tercer any consecutiu d'augment d'aquesta xifra. A més, els salaris del sector han registrat una pujada del 2,3% en un context de millora de l'evolució econòmica, que se suma al creixement del 2,1% de 2016. El nombre d'establiments també ha augmentat el 2,7% (27 nous establiments), fins a assolir un volum total de 1.029 establiments, la xifra més alta de tota la sèrie disponible. En línia amb aquests creixements, el consum d'energia elèctrica s'ha incrementat un 1,9% en el cas de l'hoteleria i la restauració, mentre que ha disminuït un 9,8% a les estacions d'esquí perquè s'ha fet menys ús dels canons de neu artificial per la bona temporada

de neu. Així mateix, el nombre d'autoritzacions per a treballadors extracomunitaris del sector de hoteleria presenta una evolució positiva del 39,3% durant la temporada 2017-2018 respecte a la temporada anterior, i una variació del 6,2% en les autoritzacions dels comunitaris. En canvi, a les pistes i lloguer d'esquí pràcticament no han variat les xifres d'autoritzacions respecte a la darrera temporada.

Durant els mesos d'hivern la importància de l'activitat vinculada a la pràctica de l'esquí es pot mesurar a partir del nombre de forfets venuts. La venda de forfets durant la temporada 2017-2018 presenta una evolució positiva respecte a la temporada anterior. Després d'alguns anys en què la crisi s'havia manifestat en aquesta activitat, la temporada 2017-2018 s'ha apropat molt als nivells anteriors a la crisi, en què la venda de forfets s'havia arribat a establitzar entorn dels 2,5 milions.

Forfets/dia venuts per temporada

Temporada	Dies d'esquí (Forfets/dia venuts)	Variació interanual
2000 – 2001	2.255.650	--
2001 – 2002	2.482.000	10,0%
2002 – 2003	2.458.000	-1,0%
2003 – 2004	2.519.333	2,5%
2004 – 2005	2.554.000	1,4%
2005 – 2006	2.528.000	-1,0%
2006 – 2007	1.892.990	-25,1%
2007 – 2008	2.282.000	20,6%
2008 – 2009	2.342.427	2,6%
2009 – 2010	2.331.105	-0,5%
2010 – 2011	2.214.342	-5,0%
2011 – 2012	1.994.028	-9,9%
2012 – 2013	2.181.533	9,4%
2013 – 2014	2.356.664	8,0%
2014 – 2015	2.344.876	-0,5%
2015 – 2016	2.447.112	4,4%
2016 – 2017	2.480.000	1,3%
2017 - 2018	2.514.049	1,4%

Nota: Per als forfets vàlids per a tota la temporada s'ha estimat una utilització de 20 dies per abonament.
Font: Ski Andorra.

La temporada 2017-2018 s'han venut 2,5 milions de forfets, un 1,4% més que la temporada anterior, una xifra que s'aproxima al rècord de l'hivern 2005-2006.

La temporada 2017-2018 va començar l'1 de desembre i va tancar el 8 d'abril a Grandvalira i Vallnord-Pal-Arinsal, i el 30 d'abril a Vallnord-Arcalís. En total, les tres estacions han estat obertes una mitjana de 132 dies. La Setmana Santa va permetre allargar la temporada d'hivern fins a finals d'abril. El nombre de forfets/dia venuts ha estat de 2.514.049, l'1,4% més que la temporada anterior, i es va acostar a la xifra rècord assolida durant l'hivern 2005-2006. En canvi, els altres serveis d'oci (Caldea i Inúu, el Palau de Gel, Naturlàndia, els museus, monuments i refugis) han baixat les visites un 0,9%. En paral·lel, les estacions d'esquí han continuat augmentant les inversions per a la millora i l'equipament de les instal·lacions. En aquest exercici les inversions han estat de 15,4 milions d'euros. També s'han continuat impulsant moltes campanyes a l'exterior i s'ha persistit en l'organització de grans esdeveniments i en la promoció d'activitats per atreure els clients potencials. La captació d'esquiadors provinents dels mercats internacionals ha resultat satisfactòria. Cal destacar-ne els augments dels mercats de França, Regne Unit i Rússia i la consolidació dels mercats de Bèlgica i els països nòrdics.

L'oferta d'allotjament s'ha mantingut estable respecte a l'any anterior en 235 establiments.

Malgrat l'augment de la demanda turística, l'oferta d'allotjament s'ha mantingut estable respecte a l'any anterior en 235 establiments —després d'haver patit un retrocés important entre 2009 i 2016—, la qual cosa ha comportat una estabilitat també en el nombre de llits, que ha estat de prop dels 33.000 el 2017. De l'oferta d'allotjament turístic, 171 són hotels, 20 apartaments, 11 hostals o residències, 6 pensions i 27 apartaments turístics. Per altra banda, també hi ha classificats 128 altres allotjaments turístics, entre els quals destaquen les 73 empreses d'explotació d'habitatges d'ús turístic (EGHUT), que representen 2.372 habitatges d'ús turístic i 11.966 llits (una xifra que situaria aquest nínxol d'oferta turística molt per sobre de la resta de tipologies a excepció dels hotels); 28 refugis de muntanya, 8 càmpings, 1 zona d'acampada, 1 casa de colònies, 2 albergs, 7 xalets turístics i 8 allotjament rurals.

Cal tenir en compte que un cop entrin en vigor els 21 reglaments que despleguen la nova Llei de l'allotjament turístic, els més de 2.300 apartaments d'ús turístic moblats registrats al Principat tindran un any per regularitzar-se i obtenir el certificat per ser operatius.

Augmenta el nombre de llits hotelers i també el d'apartaments moblats per llogar.

El 2017 s'ha produït un increment de quatre establiments hotelers i d'un hostel, un augment que ha quedat compensat per la reducció del nombre de pensions, aparthotels i apartaments turístics. Com a resultat d'aquesta evolució, el nombre de llits hotelers ha arribat als 27.874, que és ja el 84% de l'oferta total de llits per tipus d'establiments. Per contra, el nombre de llits en aparthotels s'ha mantingut entorn dels 2.600, i el de llits en apartaments turístics ha disminuït en 281, fins als 2.002 llits. En els altres tipus d'allotjament predominen els llits en apartaments d'ús turístic moblats, que el 2017 han estat 11.966, un 7,4% més que l'any anterior.

Considerant l'oferta d'allotjament (llits) per parròquia, s'observa una gran concentració a les parròquies que podríem considerar a "peu de pista" (Encamp, 18,9%; Canillo, 20,7%, i la Massana, 16,5%), i també a les parròquies centrals (Andorra la Vella, 18,2%, i Escaldes-Engordany, 17,5%). A Sant Julià de Lòria (2,2%) i Ordino (5,9%), tot i tenir infraestructures importants al seu territori, la distància entre els nuclis urbans i les infraestructures fa que disminueixi l'efecte "peu de pista". El 2017 s'ha produït un augment del nombre de llits a Encamp, Ordino, Escaldes-Engordany i la Massana, mentre que ha disminuït a Sant Julià de Lòria, Canillo i Andorra la Vella. Quant al nombre d'establiments, s'ha ampliat de 49 a 51 a Encamp, mentre que s'ha reduït de 38 a 37 a la Massana i de 35 a 34 a Andorra la Vella.

Oferta d'allotjaments turístics per parròquies

Oferta d'allotjaments turístics per parròquies

	2016		2017		Var. 17/16		% 2017	
	Establ.	Llits	Establ.	Llits	Establ.	Llits	Establ.	Llits
Canillo	45	7.014	45	6.865	0,00	-2,12	19,1	20,7
Encamp	49	6.068	51	6.262	4,08	3,20	21,7	18,9
Ordino	27	1.927	27	1.967	0,00	2,08	11,5	5,9
La Massana	38	5.406	37	5.454	-2,63	0,89	15,7	16,5
Andorra la Vella	35	6.097	34	6.039	-2,86	-0,95	14,5	18,2
Sant Julià de Lòria	8	774	8	735	0,00	-5,04	3,4	2,2
Escaldes-Engordany	33	5.677	33	5.777	0,00	1,76	14,0	17,5
Total	235	32.963	235	33.099	0,00	0,41	100	100

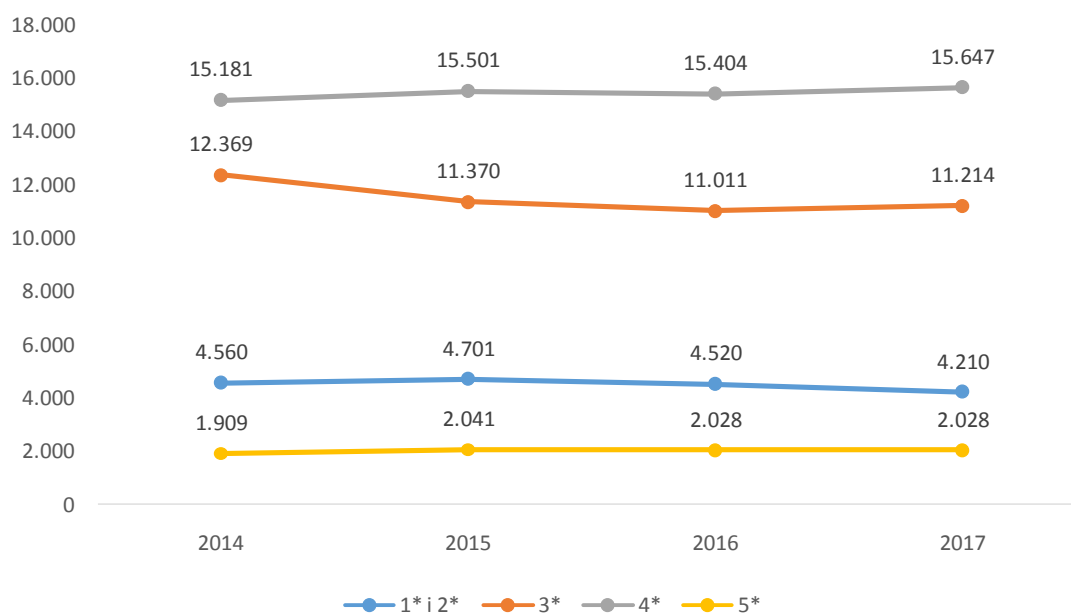
Nota: Dades a 31 de desembre de l'any corresponent.

Font: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

Ha augmentat el nombre de llits en les categories superiors i ha baixat en les categories d'1* i 2*.

Pel que fa a la categoria de l'allotjament turístic, el 53% dels llits oferts són de categoria superior (4 i 5 estrelles). El 2017 el nombre de llits oferts en categories inferiors (1 i 2 estrelles) ha disminuït un 7%, mentre que han augmentat els llits oferts de 3* i 4* que, per altra banda, són els més abundants, cosa que és un senyal inequívoc de l'aposta per la qualitat que ha fet el sector. El nombre de llits de 5* és igual que l'any anterior. Cada cop més, els hotels estan millorant la categoria de la seva oferta de llits amb l'objectiu de captar clientela amb un poder adquisitiu més elevat. Per altra banda, els clients amb necessitats d'allotjament més bàsiques també troben una oferta acceptable i àmplia en altres tipus d'allotjaments, com ara els apartaments moblats per vacances.

Evolució del nombre de llits per categoria d'allotjament turístic

Font: Departament de Turisme / Departament d'Estadística.

Caldea ha tancat l'exercici 2017 amb un resultat net positiu.

Pel que fa al centre termolúdic Caldea, la societat explotadora (SEMTEE, SA) continua avançant amb l'estratègia empresarial orientada a incrementar la freqüentació i l'ingrés mitjà per usuari, amb una política de promoció dels nous projectes com Caldea Likids (espai termolúdic dissenyat per a infants entre 3 i 8 anys) o Inuú. L'any 2017 el centre

ha rebut 400.965 visites, un 3% més que l'any anterior, la qual cosa suposa 14.000 persones més que les que van visitar Caldea el 2016, unes xifres comparables a les d'abans de la crisi. Likids gairebé ha triplicat el nombre d'entrades respecte de 2016, ja que ha superat els 11.500 infants, mentre que l'Inuú ha mantingut les xifres, però amb un preu més elevat. Com a conseqüència d'aquest balanç, Caldea ha tancat l'exercici 2017 amb un resultat net positiu, després d'una etapa en què l'empresa havia registrat pèrdues consecutives a causa de la crisi econòmica i l'esforç inversor que va suposar l'obertura d'Inuú. Caldea va tancar l'any 2017 amb uns ingressos anuals de 14,7 milions d'euros i amb un resultat net de 245,4 mil euros, en contrast amb els -63,8 mil de l'any 2016.

Quant al Camp de Neu de la Rabassa, durant la temporada d'hivern 2017-2018 el parc ha estat obert un total de 98 dies i ha registrat 36.238 visitants. La xifra de visitants per dia ha estat molt similar a la de la temporada passada: amb una mitjana de 370 visitants/dia davant dels 374 de l'hivern passat. Cal destacar una molt bona temporada de neu, amb totes les activitats de neu disponibles durant tota la temporada, amb un total de 15 km de pistes d'esquí de fons, raquetes de neu, pista de trineus i motos de neu. En canvi, Naturlàndia, l'ecoparc temàtic del Camp de la Rabassa, ha rebut 118.847 visitants l'any 2017, una xifra força inferior als 183.100 visitants de l'any anterior.

El 2017 el Palau de Gel també ha presentat uns resultats més positius que el 2016. Concretament, els ingressos de funcionament han progressat a un ritme del 2,2%, mentre que les despeses s'han reduït a una taxa similar (-2,4%) i les subvencions corrents han disminuït en un 10,4% (fins als 369.000 euros). Tot plegat, s'ha traduït en un resultat positiu de 129 mil euros (127 mil el 2016). A més, les inversions han assolit la xifra de 206 mil euros, fet que contribueix a millorar les instal·lacions del complex.

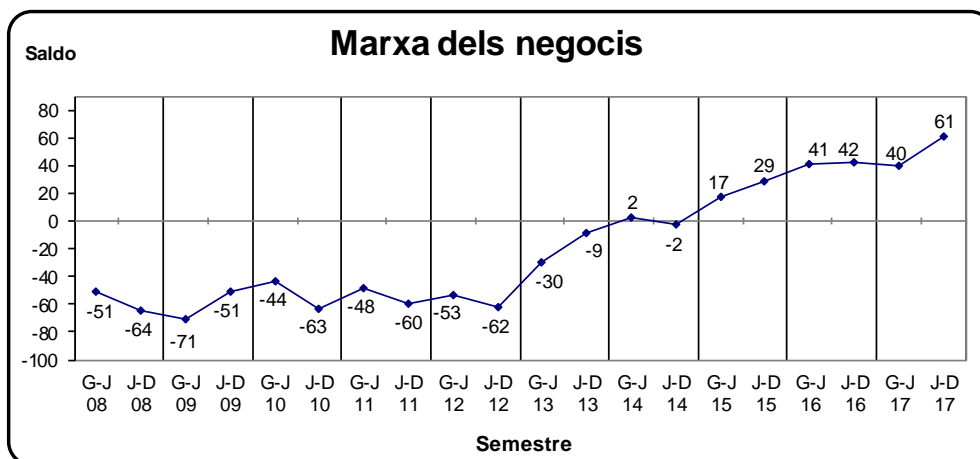
L'espectacle Cirque du Soleil ha tingut un impacte positiu sobre el turisme al juliol.

El Govern ha estimat que l'impacte de *Scalada Stelar*, l'espectacle del Cirque du Soleil, ha estat de gairebé 20 milions d'euros i que el 20% dels turistes que va rebre Andorra al juliol van assistir-hi. L'objectiu és que el Cirque du Soleil continuï present els propers dos estius. En l'oferta cultural del país cal afegir aquest any el nou Museu Carmen Thyssen Andorra, que va obrir les portes el dia 16 de març de 2017, i ha rebut de mitjana prop de 2.000 visitants al mes.

Un nou projecte per impulsar l'atractiu turístic del país és la construcció d'un casino. A finals de juny de 2018 el contracte s'ha adjudicat a Jocs SA, l'única candidatura de les nou que es van presentar a la licitació amb capital 100% andorrà. El complex del casino es construirà en un terreny ubicat al carrer Prat de la Creu. L'equipament connectarà amb la plaça del poble i constarà de quatre plantes i dues de soterrades. En total, seran 4.000 m² de superfície, lliures de fum, on s'encabiran restaurants, activitats d'oci i altres esdeveniments. La instal·lació, que comportarà la contractació de prop de 200 persones i una inversió de 15 milions d'euros, preveu atreure uns 190.000 nous visitants.

Prenent com a base les respostes dels hotelers de les enquestes de conjuntura de la Cambra, el 2017 ha estat marcat per la bona marxa del turisme, que ha afavorit la continuïtat de l'expansió del sector, especialment en la segona meitat de l'any. Així, d'acord amb les opinions empresarials recollides en l'enquesta de conjuntura del segon semestre de 2017, es constata una millora important de la marxa dels negocis en relació amb els semestres anteriors, fet que reforça la idea que la recuperació del sector es va consolidant i, a més, va guanyant solidesa.

Sector hoteler

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

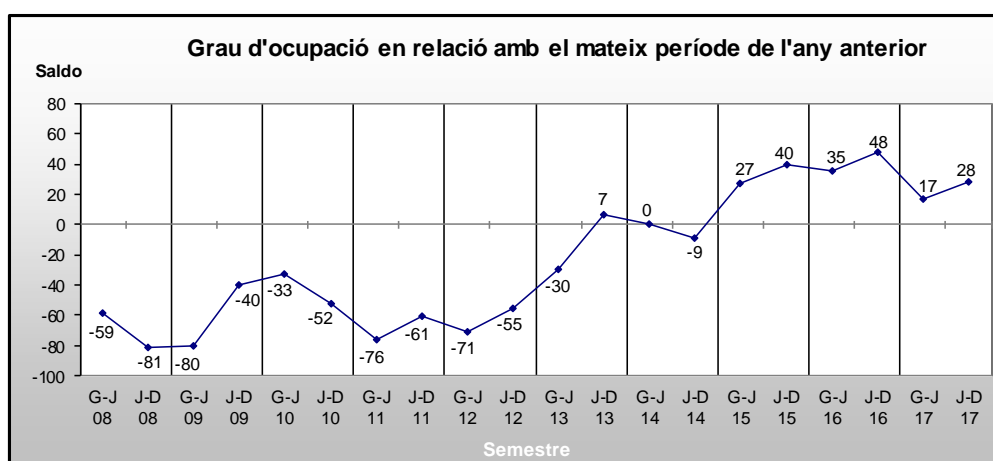
Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Des d'una òptica territorial, la millora s'ha notat tant a les zones més comercials del país, tradicionalment més dinàmiques fora de la temporada d'esquí, com a les àrees perifèriques, en especial, a la Massana i Sant Julià de Lòria, que han assolit uns nivells d'activitat satisfactoris en general.

La campanya d'estiu 2017, amb un 12,2% més de turistes que l'any passat, ha estat excel·lent.

Aquesta bona evolució de l'activitat hotelera s'explica sobretot per l'excel·lent balanç turístic de la campanya d'estiu, amb l'arribada de més d'un milió de turistes al país (un 12,2% més que l'estiu passat), però també gràcies als resultats positius de les accions puntuals d'animació comercial, com ara l'Andorra Shopping Festival o el Black Friday, que estan ajudant a augmentar l'afluència de turistes en temporada baixa. Des de l'òptica territorial, el grau mitjà d'ocupació només ha experimentat un lleu descens interanual el segon semestre de 2017 a Canillo; en canvi, ha seguit una evolució força estable a Encamp i ha augmentat a la resta de parròquies, principalment a Escaldes-Engordany, Sant Julià de Lòria i la Massana. En opinió de les empreses hoteleres, el nombre de treballadors ocupats ha registrat un lleu augment interanual i els preus de venda han seguit una trajectòria moderadament alcista.

Sector hoteler

Saldo: Diferència de respostes extremes (positives i negatives), en percentatge.

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Catalunya s'ha mantingut com el principal mercat emissor en importància, amb el 41% de turistes el 2017.

Quant a la distribució de la clientela per país d'origen, Catalunya es manté com el principal mercat emissor en importància, amb el 41% de turistes el 2017, davant dels clients de la resta d'Espanya, amb un pes del 24%. En comparació interanual, s'aprecia una evolució estable dels viatgers francesos –que representen el 19%— i

una evolució alcista dels clients de destinacions més llunyanes, un col·lectiu que ha aconseguit augmentar el pes global fins al 17% del total.

Opinió de les empreses sobre l'evolució del sector hotel·ler (% d'empreses)

		2015			2016			2017		
		Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.	Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.	Gen-Jun	Jul-Des	Mitj.
1. Marxa dels negocis (semestre observat)	Bona	25	40	33	55	51	53	45	65	55
	Regular	67	49	58	31	40	36	50	31	41
	Dolenta	8	11	10	14	9	12	5	4	5
	Saldo	17	29	23	41	42	42	40	61	51
2. Distribució mitjana dels clients (%) (semestre observat)	Catalunya	42	39	41	36	43	40	40	42	41
	Resta d'Espanya	23	27	25	27	25	26	24	23	24
	França	20	21	21	18	21	20	19	19	19
	Altres	14	13	14	19	11	15	18	16	17
3. Nivell de reserves (semestre observat)	Alt	8	19	14	25	13	19	16	27	22
	Adequat per al període	65	51	58	55	67	61	67	58	63
	Baix	27	26	27	18	20	19	16	13	15
	No es treballa amb reserves	0	4	2	2	0	1	0	2	1
Saldo	-19	-7	-13	7	-7	0	0	14	7	
4. Grau mitjà d'ocupació (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Superior	47	49	48	48	55	52	31	49	40
	Igual	33	42	38	40	39	40	55	30	43
	Inferior	20	9	15	13	7	10	14	21	18
	Saldo	27	40	34	35	48	42	17	28	23
5. Preus pagats pels clients (en comparació amb el semestre anterior)	Més alts	31	11	21	36	36	36	40	38	39
	Iguals	53	49	51	53	38	46	47	29	38
	Més baixos	16	40	28	11	27	19	14	33	24
	Saldo	15	-29	-7	25	9	17	26	5	16
6. Personal ocupat (en comparació amb el mateix semestre de l'any anterior)	Més	16	19	18	11	25	18	14	15	15
	Igual	65	70	68	87	73	80	81	78	80
	Menys	18	11	15	2	2	2	5	7	6
	Saldo	-2	8	3	9	23	16	9	8	9

Font: Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.

Les perspectives de les empreses per al primer semestre de 2018 són encara més optimistes i indiquen que la recuperació d'aquest sector seguirà guanyant vigor. La bona evolució de la demanda incidirà en els preus de venda, que seguiran una orientació alcista més acusada i també en el mercat laboral, amb un increment moderat del personal ocupat en el sector. En opinió de les empreses, la manca de personal qualificat s'ha convertit en l'obstacle principal per a la bona marxa dels negocis –gairebé 8 de cada 10 hotels l'han assenyalat–, clarament davant d'altres factors, com ara l'augment dels costos d'explotació (citats pel 55% dels enquestats) i l'augment de la competència (que han citat el 45%).

4. El transport i les comunicacions

En la mateixa línia que els principals sectors de l'economia, l'activitat de la branca de transports i comunicacions ha mostrat una evolució positiva durant l'exercici 2017. El sector del transport i emmagatzematge representa l'1,7% del VAB total, i el sector d'informació i comunicacions el 4,9% (dades de 2016). En termes d'ocupació, el sector del transport (inclou transport terrestre, aeri i activitats afins, incloses les agències de viatges) representa el 2,4% dels afiliats totals, i el sector de correus i comunicacions, només el 0,9%, el 2017.

El 2017 l'ocupació del sector del transport i les comunicacions ha augmentat l'11,5%.

El 2017 hi ha hagut 1.228 persones assalariades en el conjunt del sector, un 11,5% més que l'any anterior. Aquest augment se suma al registrat l'any 2016, que va ser del 4,3%. Les dues branques han experimentat una evolució positiva del mercat laboral, tot i que ha estat més important en el cas del sector de correus i telecomunicacions (un 19,3% davant a un 8,8% del segment del transport).

La millora del context econòmic s'ha traduït en un augment moderat del salari mitjà en el conjunt del sector, que ha estat de l'1%, en línia amb el registrat els dos anys anteriors. L'augment es deu al subsector del transport, ja que els salaris del segment de correus i comunicacions han disminuït un 3,9%.

Un altre indicador d'activitat del sector que millora és el del nombre d'establiments, que el 2017 ha crescut un 3,4%, fins als 429. Però aquest augment només s'explica pel creixement d'establiments dedicats a activitats afins al transport i agències de viatges (que passa de 200 a 217), que al seu torn ha estat afavorit segurament per la millora de la conjuntura turística. En canvi, el nombre d'establiments de les altres categories de transport i del segment de correus i comunicacions ha disminuït lleugerament.

Ha tingut lloc un increment extraordinari de les matriculacions, que situa Andorra com el país del món amb més vehicles per persona.

Pel que fa a la matriculació de vehicles, les dades reflecteixen un increment per cinquè any consecutiu a taxes de dos dígit, que el 2017 ha estat del 18,2%. En valor absolut, el 2017 s'han matriculat 4.552 vehicles, la dada més alta des de 2007. Aquesta

evolució tan positiva de la demanda s'ha beneficiat dels incentius per a la compra de vehicles poc contaminants que ha impulsat l'Administració (programa Engega). Per tipus de vehicle, les matriculacions de turismes, que concentren el 70% del total, han crescut el 19,1%. Les altres dues categories amb més matriculacions són les motos, que han registrat un increment del 14,1%, i les camionetes, que ho han fet en un 8,2%. A continuació, les matriculacions de camions i vehicles especials han augmentat un 45,8% i 21,6%, respectivament, fet que posa de manifest el relançament dels plans d'inversió de les empreses davant les favorables perspectives econòmiques.

Matriculacions de vehicles (unitats)

	2014	2015	2016	2017	Var.17/16	% s/total 2017
Turismes	2.194	2.431	2.686	3.198	19,1%	70,3%
Motos	525	574	718	819	14,1%	18,0%
Camionetes	167	200	244	264	8,2%	5,8%
Camions	45	33	59	86	45,8%	1,9%
Vehicles especials	39	29	37	45	21,6%	1,0%
Ciclomotors	14	19	17	11	-35,3%	0,2%
Motos de neu	16	19	12	30	150%	0,7%
Altres*	79	89	79	99	25,3%	2,2%
Total	3.079	3.394	3.852	4.552	18,2%	100%

*Està format per remolcs particulars i tractors agrícoles.

Font: Departament de Transports.

Com a resultat d'aquest extraordinari creixement de les matriculacions, el parc automobilístic ha augmentat per segon exercici consecutiu, a una taxa del 3,9%, la més alta des que va començar l'evolució ascendent el 2014. El parc automobilístic per cada 1.000 habitants (sobre població estimada) és de 1.128 comptant-hi el total de vehicles i de 763 comptant-hi només els turismes. Això significa que de mitjana hi ha més vehicles que residents. De fet, Andorra és el país del món amb més vehicles per persona, segons les darreres dades fetes públiques per l'Automòbil Club d'Andorra (ACA). L'estudi de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) sobre la situació mundial de la seguretat viària de 2015 va posicionar Andorra com el segon país, després de Finlàndia, amb més densitat de vehicles per habitant del món, però el 2016 el Principat podria haver superat el país nòrdic.

La matriculació de vehicles elèctrics i híbrids ha augmentat notablement gràcies al Programa Engega.

El sector del transport veu l'elevada demanda com una oportunitat per introduir el vehicle elèctric. De fet, s'observa un augment notable en la matriculació de vehicles elèctrics i híbrids, en bona part com a resultat del programa Engega d'ajuts per a la compra de vehicles elèctrics i híbrids endollables. Concretament, el 2017 s'han matriculat 102 vehicles elèctrics 100% i 113 vehicles híbrids (endollables i no endollables), xifres molt superiors a les 3 i 24 matriculacions, respectivament, que es van fer l'any 2015, abans que es posés en marxa el programa Engega. Aquestes dues categories de vehicles suposen ja un 4,7% del total, un percentatge que situa Andorra entre els països capdavaners quant a presència d'aquest tipus de vehicles.

Programa Engega

Al finals d'octubre de 2017 el Govern va obrir una segona convocatòria del programa Engega perquè s'havia esgotat la partida de 850.000 euros destinada a la primera convocatòria abans de la data final fixada per al 15 de novembre. D'aquesta manera, s'ha volgut donar continuïtat a la primera convocatòria d'aquests ajuts econòmics per a la mobilitat elèctrica, i també per a la millora de l'eficiència energètica i de la seguretat del parc automobilístic, amb una partida addicional de 150.000 euros. Aquesta segona convocatòria segueix les mateixes condicions que l'anterior, en la que es van donar 166 ajuts (130 a turismes, 20 a furgonetes i 16 a motos) i el programa incideix en la potenciació del vehicle elèctric pur, tot i que continua subvencionant, de manera més reduïda, els vehicles híbrids endollables. El programa Engega va néixer el 2016 com un programa de tres anys per posicionar Andorra com a país capdavanter en mobilitat elèctrica. El primer any ja va assolir el tercer lloc mundial pel que fa a la quota de mercat de mobilitat sostenible, amb el 4,83%.

Al gener de 2018 s'havien esgotat ja els 150.000 euros complementaris. Amb la renovació del programa s'han introduït algunes novetats. D'una banda, augmenta l'ajut des dels 9.000€ fins a 10.000€ per a la compra de vehicles elèctrics professionals (furgonetes N1). I d'altra banda, augmenta l'ajut des dels 750€ fins als 1.250€ per al desballestament d'un vehicle professional que s'acompanyi d'una compra de vehicle elèctric, híbrid endollable o eficient energètic. Finalment, es modifica la Llei 15/2016, del 20 d'octubre, de modificació de la Llei 4/2016, del 10 de març, de foment del vehicle elèctric, que elimina el factor corrector favorable als vehicles dièlsels en la fórmula de càlcul dels cavalls fiscals.

La política de mobilitat del Govern preveu impulsar també les bicicletes elèctriques i el transport públic compartit. D'una banda, a l'estiu de 2018 s'ha posat en funcionament el servei de bicicleta elèctrica compartida Cicland, amb catorze estacions repartides arreu del territori i una cinquantena de bicicletes a disposició dels usuaris. La implementació d'aquest nou mitjà de transport anirà en paral·lel a la creació del carril bici. El projecte preveu que el servei es pugui complementar amb un servei de lloguer de vehicles elèctrics. D'altra banda, es preveu fer més atractiu el preu del transport públic i incrementar la freqüència. Cal assenyalar que el 2017 s'ha posat en funcionament la nova estació nacional d'autobusos, que acollirà una mitjana de 50 autobusos cada dia.

El 2017 han augmentat les línies de fibra òptica i de telefonia mòbil.

Pel que fa a la branca de les comunicacions, es confirma la mateixa dinàmica dels últims quatre anys, amb un increment del nombre d'abonaments a la telefonia mòbil (5,5%), que deixa la xifra total en 80.337 línies, juntament amb un estancament del nombre d'abonats a la telefonia fixa després d'un llarg període de retrocés. El 2017 hi ha 47.287 línies. Per altra banda, hi ha 34.284 línies de fibra òptica, xifra que suposa un increment del 5,5% respecte al 2016. La ràtio de línies d'Internet de banda ampla per 100 habitants ja arriba a 46 i la ràtio de línies de telefonia mòbil supera el 107, de manera que hi ha més línies mòbils que habitants a Andorra.

Aquesta dinàmica es consolida quan s'observa l'evolució del tràfic telefònic. El 2017 es redueix el tràfic nacional de la xarxa fixa un 4,8% al mateix temps que s'incrementa un 9,4% el tràfic de la xarxa mòbil. El tràfic internacional disminueix per desè any consecutiu, un 9,7% en el cas del tràfic entrant i un 4,6% en el cas del sortint. Per la seva banda, el tràfic telefònic nacional per Internet via fibra òptica creix un 6,5%, que és molt menys de l'increment registrat els darrers anys durant els quals s'ha produït el desplegament d'aquesta xarxa i la substitució de l'ADSL. En canvi, continua augmentant molt el tràfic internacional d'Internet via fibra òptica (62,7%) i el tràfic nacional d'Internet per mòbil (44,2%).

Una sèrie d'operadores han decidit incloure el Principat com un país comunitari més i no aplicar *roaming* a partir de l'entrada en vigor al juny de 2017 de la nova política de la UE que prohibeix el sobrecàrrec que les companyies feien pagar quan un dels seus clients utilitzava el mòbil en un altre país de la UE. Andorra Telecom també està oferint

avantatges per reduir el cost de la itinerància als seus clients quan viatgin per Europa i als Estats Units.

Principals actuacions d'Andorra Telecom durant l'any 2017

Si el 2016 es va tancar amb l'apagada del core, el 2017 ha estat un any igualment important per a les telecomunicacions andorranes, gràcies a la renovació de la xarxa activa de la fibra òptica, un projecte que suposa el repte de canviar els dispositius en un total de 35.000 llars i empreses i que es tanca en un temps rècord de poc més de nou mesos. La migració ha permès disposar d'una xarxa puntera a escala mundial, incrementar l'amplada de banda del servei universal fins a les 300 Mbps i reduir a una cinquena part la xifra d'incidències.

La renovació tecnològica s'acompanya d'una nova oferta de telefonia mòbil amb importants avantatges per als usuaris. Per una banda, s'incrementen de manera substancial les dades dels forfets de telefonia mòbil i, per l'altra, se'n creen de nous específics, que inclouen la connexió des de l'estranger. La cobertura de les necessitats dels clients també s'amplia amb l'eliminació del sostre de descàrregues de dades de les empreses. Per als particulars, el tràfic intern passa a ser il·limitat i l'internacional s'amplia de 200 GB fins a 500 GB.

La companyia ha invertit 20,4 milions d'euros durant el 2017, amb el canvi de la fibra òptica com a projecte bandera. Altres fites importants són la millora de la plataforma de televisió via Internet (actualment té uns 12.000 clients abonats a la plataforma Som Televisió), la potenciació del servei de centraletes virtuals, la modernització de xarxes de transport de dades i veu IP, i l'ampliació dels enllaços internacionals de veu i dades. Al llarg de 2017 també s'ha realitzat un important esforç per millorar la xarxa mòbil tant en cobertura com en velocitat i capacitat.

En l'àmbit de la responsabilitat pública, el treball per a la digitalització de la societat i el desenvolupament de les TIC es plasma amb la creació de la primera incubadora/acceleradora, el NIU, amb el suport d'una àmplia xarxa de mentors i assessors. L'exercici 2017 es tanca amb set *start-ups* instal·lades i la celebració del NIU Demo Day, una jornada amb inversors per finançar projectes específics del NIU o d'altres empreses.

L'aposta permanent per accions d'impacte social, com són la xarxa educativa XENA, el sistema de ràdio d'emergència TETRA o el correu ciutadà andorra.ad, es veu reforçada amb l'adquisició per al cos de bombers del sistema Lifeseeker, una eina pionera de

localització de desapareguts, així com l'impuls de l'app B-resol, que permet notificar casos d'assetjament escolar i fomentar la mediació.

La política d'operacions corporatives de diversificació ha tingut Avatel com a gran fita. L'adquisició del 37,3% dels títols de l'operadora de telecomunicacions de la costa espanyola per valor de 16,5 milions d'euros col·loca Andorra Telecom com a accionista de referència i li permet oferir, com a proveïdor prioritari, tota una sèrie de serveis com el monitoratge de la xarxa, suport tècnic en sistemes o l'atenció telefònica.

També en l'àmbit internacional, la desinversió en l'operadora MásMóvil ha representat una plusvàlua de 26,7 milions d'euros. Finalment, el contact center Espic, del qual Andorra Telecom té el 50 per cent de les accions, continua la línia ascendent amb un volum de negoci d'1,4 milions d'euros, uns resultats de 287 mil euros i una plantilla de 59 treballadors en el tercer any de vida.

Quant als resultats, Andorra Telecom ha tancat l'exercici 2017 amb una xifra de negoci total de 95,6 milions d'euros, un 10,8% superior als 86,3 milions d'euros pressupostats. Dos elements permeten explicar aquesta evolució: per una banda, el creixement de la facturació de clients, que ha estat un 6,8% superior a la prevista, i, per l'altra, el comportament dels ingressos derivats de la itinerància a Andorra (*roaming*), amb una davallada menor de l'esperada, que ha suposat una facturació total de 39,6 milions d'euros.

Els ingressos per itinerància a Andorra, *roaming in*, han registrat un descens de 10,2 milions d'euros en relació amb la xifra històrica assolida l'exercici 2016, el darrer abans de l'entrada en vigor de la nova normativa europea sobre el *Roaming like at home*. Amb tot, la davallada ha estat menor de l'esperada en 5,6 milions d'euros. La política d'adaptació al nou marc regulador europeu sobre la itinerància i els acords amb els operadors estrangers han permès esmorteir la caiguda prevista del volum de negoci.

Font: Andorra Telecom.

Cronologia dels esdeveniments econòmics més rellevants de l'any 2017

Gener

*L'1 de gener entra en vigor l'Acord d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal, signat amb la UE.

*L'1 de gener entra en vigor la Llei 19/2016 d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal.

*L'1 de gener entren en vigor les Normes internacionals d'informació financera (NIIF-UE), aplicables a les entitats operatives del sistema financer andorrà i als organismes d'inversió col·lectiva de dret andorrà.

*L'1 de gener entra en aplicació el Conveni de doble imposició (CDI) amb Luxemburg.

*L'1 de gener entra en aplicació el Conveni de doble imposició (CDI) amb Liechtenstein.

*El 27 de gener es publica el ràting S&P: l'agència de qualificació Standard & Poor's confirma els ràtings d'Andorra en BBB-/A-3 i reafirma la perspectiva estable.

*Té lloc la Copa del món d'esquí de muntanya.

Febrer

*S'aprova el Pressupost de l'Estat per a 2017 (Llei 3/2017, del 9 de febrer).

*El 22 de febrer es posa en funcionament la minicentral hidroelèctrica d'Arcalís.

*El 23 de febrer s'inaugura la primera central de cogeneració i xarxa de calor del país a Soldeu, que havia entrat en funcionament l'1 de desembre de 2016.

*El 24 de febrer es publica el ràting Fitch: l'agència d'avaluació internacional Fitch Ratings manté la qualificació d'Andorra en BBB i en millora la perspectiva, que passa d'estable a positiva.

Març

*El 7 de març Andorra Telecom inicia la renovació de la xarxa activa de fibra òptica, que permet incrementar l'amplada de banda del servei universal fins a 300 Mbps, el triple de la velocitat existent.

*Es crea el Consell Andorrà per a la Competitivitat del Comerç, òrgan amb participació pública i privada, que neix per impulsar i coordinar l'execució de les accions proposades en el Pla estratègic del turisme de compres.

*El 16 de març s'inaugura el Museu Carmen Thyssen Andorra.

*El 22 de març s'aprova una emissió de deute públic (bons) a llarg termini de 260 milions d'euros per refinançar una emissió anterior del mateix valor.

*El 22 de març se signa l'Acord entre el Govern del Principat d'Andorra i el Govern de la República Francesa relatiu a la millora de la viabilitat de les carreteres nacionals 20, 320 i 22 entre Tarascó d'Arieja i la frontera francoandorrana.

Abril

*El 23 d'abril entra en vigor l'Acord de París sobre el canvi climàtic, signat a Nova York el 22 d'abril de 2016.

*El 23 d'abril entra en vigor el Conveni de doble imposició (CDI) amb Portugal (data d'aplicació l'1 de gener de 2018).

Maig

*El 4 de maig entra en funcionament l'Estació Nacional d'Autobusos.

*El 10 de maig s'aprova una emissió de deute públic (bons) a llarg termini de 60 milions d'euros per substituir una pòlissa de crèdit que vencia pel mateix valor.

*S'aprova la Llei 10/2017, del 25 de maig, d'intercanvi d'informació mitjançant sol·licitud prèvia i d'intercanvi d'informació espontani en matèria fiscal.

*S'acorda iniciar el procés de dissolució de Nevasa, societat explotadora de Grandvalira.

Juny

*El 7 de juny Andorra signa el Conveni multilateral de l'OCDE d'aplicació de les mesures del sistema fiscal internacional (BEPS).

*El 8 de juny entra en vigor l'Acord d'intercanvi d'informació fiscal amb Itàlia.

*S'aprova la Llei 12/2017, del 22 de juny, d'ordenació i supervisió d'assegurances i reassegurances del Principat d'Andorra (entrada en vigor l'1 de gener de 2018).

*S'aprova la Llei 14/2017, del 22 de juny, de prevenció i lluita contra el blanqueig de diners o valors i el finançament del terrorisme.

*L'OCDE inclou Andorra en la llista dels països més cooperants en matèria fiscal: el Fòrum global sobre transparència i intercanvi d'informació amb fins fiscals (GF) atorga a Andorra un ràting provisional d'Acompliment en gran mesura (*Largely Compliant*).

*Té lloc el Campionat del món de trial.

*Té lloc la Copa del món de BTT.

Juliol

*El 10 de juliol entra en vigor l'Acord entre el Principat d'Andorra i el Regne d'Espanya relatiu al transport internacional per carretera.

*S'aprova la tipificació del delictes fiscal (Llei 15/2017, del 13 de juliol, qualificada de modificació de la Llei 9/2005, del 21 de febrer, qualificada del Codi penal).

*S'aprova la Llei 16/2017, del 13 de juliol, general de l'allotjament turístic.

*El 29 de juliol es publica el ràting S&P: l'agència de qualificació Standard & Poor's puja el ràting a llarg i a curt termini a BBB/A-2 i en manté la perspectiva estable.

Agost

*L'1 d'agost entra en vigor el Conveni de doble imposició (CDI) amb els Emirats Àrabs Units (data d'aplicació l'1 de gener de 2018).

*El 7 d'agost entra en vigor l'Acord entre el Principat d'Andorra i els Emirats Àrabs Units per a la promoció i la protecció recíproca de les inversions.

*El 18 d'agost es publica el ràting Fitch: l'agència d'avaluació internacional Fitch Ratings confirma el ràting d'Andorra en BBB amb perspectiva positiva.

*El 21 d'agost *La Vuelta* a Espanya arriba a Andorra.

Setembre

*El 20 de setembre s'aprova una emissió de deute públic (bons) a curt termini de 100 milions d'euros per refinançar una emissió anterior del mateix valor.

*El 27 de setembre entra en vigor el Conveni de doble imposició (CDI) amb Malta (data d'aplicació l'1 de gener de 2018).

*El 28 de setembre el plenari del Moneyval aprova l'informe de la cinquena ronda d'avaluació d'Andorra.

*Andorra Telecom obté una plusvàlua de 16,2 milions d'euros per la venda del 66% de les accions que tenia de l'operadora espanyola MásMóvil.

Octubre

*El 9 d'octubre entra en vigor l'Acord entre el Govern del Principat d'Andorra i el Govern de la República Italiana relatiu a la reglamentació del transport internacional de viatgers i mercaderies per carretera.

*S'aprova la Llei 17/2017, del 20 d'octubre, de règim fiscal de les operacions de reorganització empresarial (modificada per la Llei 21/2017 del 23 de novembre).

*S'aprova la Llei 18/2017, del 20 d'octubre, qualificada de transferències als comuns (entrada en vigor l'1 de gener de 2018). El 14 de març del 2018 el Tribunal Constitucional emet una sentència en què declara inconstitucional una part dels criteris de repartiment de les transferències als comuns.

*S'aprova la Llei 19/2017, del 20 d'octubre, qualificada de modificació de la Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns.

*Té lloc la primera edició de l'Andorran Financial Summit.

Novembre

*El 15 de novembre s'aprova una emissió de deute públic (bons) a llarg termini de 100 milions d'euros per refinançar una emissió anterior del mateix import.

*Andorra Telecom es converteix en accionista de referència d'Avatel Telecom, fent efectiva la compra del 37,3% de les accions de l'empresa per valor de 16,5 milions d'euros.

*El 30 de novembre s'aproven les Lleis 29/2017 i 30/2017 de modificació de la Llei 19/2016 d'intercanvi automàtic d'informació en matèria fiscal. Aquestes lleis amplien la llista dels estats amb els quals s'intercanviarà automàticament informació a partir de 2018 i 2019.

*S'aprova la Llei 28/2017, del 30 de novembre, del Pla d'estadística 2018-2021.

Desembre

*L'Ecofin reconeix els avenços fets pel país en favor de la transparència i la cooperació en matèria fiscal i no inclou Andorra en la llista de països no cooperants.

*Andorra Telecom executa la venda de l'últim paquet d'accions que li quedava de l'empresa MásMóvil.